

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat

Fondator – Agenția Proprietății Publice

Certificat de înregistrare

nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul

Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al
Academiei de Științe a Moldovei prin Hotărârea nr.
169 din 21.12.2017

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași), Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991

ediție specială, 2021

Redactor-șef: Radion Cojocaru,
dr., prof. univ.

Colegiul de redacție

din Republica Moldova: **Iu. Larii**, dr. în drept, prof. univ.; **V. Cușnir**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **Gh. Costachi**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **Gh. Gladchi**, dr. hab. în drept, prof. univ.; **V. Bujor**, dr. în drept, prof. univ.; **Iu. Odagiu**, dr. în drept, conf. univ.; **Șt. Belecciu**, dr. în drept, prof. univ.; **T. Osoianu**, dr. în drept, prof. univ.; **Ig. Trofimov**, dr. în drept, conf. univ.; **D. Ostavciuc**, dr. în drept, conf. univ.; **C. Rusnac**, dr. în drept, conf. univ.; **A. Năstase**, dr. în drept, conf. univ.; **V. Ionașcu**, dr. în drept, conf. univ.; **Gr. Ardelean**, dr. în drept, conf. univ.

din străinătate: **Gh. Alecu**, dr. în drept, prof. univ. (Constanța, România); **C. Voicu**, dr. în drept, prof. univ. (București, România); **G.-M. Țical**, dr., prof. univ. (Constanța, România); **M. David**, dr. în drept; **C. Peța**, dr., prof. univ. (Constanța, România); **V. Komarnițchi**, dr. hab. în drept, prof. univ., rector al Universității Naționale „E.A. Didorenko” a Ministerului Afacerilor Interne din Lugansk, Ucraina; **Iu. Șcaplerov**, dr. în drept, conf. univ., prim-prorector al Institutului Ministerului Afacerilor Interne, or. Mogileov, Republica Belarus; **V. Abroschin**, dr. în drept, conf. univ., rector al Universității Naționale a Ministerului Afacerilor Interne din Odesa, Ucraina; **A. Politova**, dr. în drept, conf. univ., Universitatea Națională „E.A. Didorenko” a Ministerului Afacerilor Interne din Lugansk, Ucraina.

Tehnoredactare & machetare:

Ruslan Condrat

Adresa redacției:

Casa presei, et. 5

str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,

Republica Moldova

Tel.: 022-234 132 (contabilitatea)

Index: RM 77030

© Legea și viața

Pagina web: www.legeazakon.md

www.legeasviata.in.ua

ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE” A MAI

ȘCOALA DOCTORALĂ

ȘTIINȚE PENALE ȘI DREPT PUBLIC

Conferința științifică
a studenților-doctoranzi

„Prevenirea și combaterea criminalității – probleme, soluții și perspective”, ediția a III-a

Data desfășurării: 25 martie 2021

COMITETUL ORGANIZATORIC:

Iurie LARII, prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, dr. în drept, prof. univ.

Radion COJOCARU, director al Școlii doctorale Științe penale și drept public, dr. în drept, prof. univ.

Carolina PANUȘ, specialist principal al Școlii doctorale Științe penale și drept public

Victor MOTPAN, specialist principal al Școlii doctorale Științe penale și drept public

SUMAR

Oxana ANTONOV Analiza juridică a infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației (art. 256 Cod penal al RM).....	3	de îmbogățire ilicită.....	61
Vasili BEDA Recrutarea ca parte componentă a activității mercenarilor.....	6	Iurie ODAGIU, Andrei LUNGU Aplicarea poligrafului la cercetarea infracțiunilor – mit sau realitate.....	64
Vasile BUZDUGAN Comisia rogatorie: reglementări naționale și internaționale.....	9	Tudor OSOIANU, Artiom PILAT Disponerea expertizei judiciare în faza de judecată.....	67
Ghennadi CALCAVURA Unele concepte asupra noțiunii de respectare a drepturilor civile la realizarea măsurilor speciale de investigație.....	13	Mihaela PASCAL Combaterea poluării cu plastic în Republica Moldova.....	73
Lilia CATAN Participarea persoanei juridice la procedura de împăcare a părților în procesul penal.....	16	Corina PAVLINCUI Eficiența expertizei judiciare în procesul prevenirii și combaterii criminalității.....	78
Vladimir COJOCARU, Maxim MELINTI Asistența religioasă în penitenciare.....	20	Eugeniu PETERSCHI Studiu cazuistic privind calificarea infracțiunii de fals: art. 310 CP RM versus art. 361 CP RM.....	81
Olesea CREȚU Legitima apărare – teme de încetare a urmăririi penale.....	24	Oxana POPA Rolul apărătorului în procesul invocării admisibilității sau inadmisibilității probelor în procesul penal.....	85
Daniel CRISTEA Interferența dintre accesul la materialele dosarului și oportunitatea protejării datelor cu caracter personal în Republica Moldova și România ca prevenire și combatere a criminalității în faza de urmărire penală.....	27	Ghenadie PREȚIVATȚI Noțiunea, elementele constitutive și clasificarea persoanei juridice de drept public.....	88
Alexandr CRUDU Practica unor state membre ale UE cu privire la transferul progresiv al condamnatului.....	31	Ion ROTARU Beția și alcoolismul – determinante ale criminalității violente.....	92
Veaceslav DANDEȘ Drepturile condamnatului, a soțului și a rudelor apropiate ale condamnatului în cadrul procedurii de revizuire în procesul penal.....	34	Valentina RUSSU Regimul juridic al măsurilor de constrângere cu caracter educativ.....	95
Serghei DERENEV Reglementări internaționale privind respectarea vieții private în procesul penal.....	38	Sergiu SOCEVOI, Irina MORARU Particularitățile consimțământului victimei în dreptul penal.....	101
Alexandru FRUNZĂ Determinantele criminalității violente în mediul rural.....	41	Alina STAHURSCHI Obiectul infracțiunii de atragere a minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.....	107
Alexandru GAINA Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de divulgare a secretului de stat.....	46	Elena STOLERU Caracteristicile personalității infractorilor implicați în comiterea infracțiunilor ecologice.....	111
Mircea GLADCHI Percepțiile juridice ale dreptului de preemțiune.....	51	Ivan ȚERUȘ Studiu analitic al instrumentelor economico- financiare de protecție a mediului reglementate de legislația Republicii Moldova.....	116
Dianu GORDILĂ Pedeapsa penală pentru infracțiunea de dezertare.....	54	Ion ȚUGUI Delimitarea infracțiunii de huliganism de anumite contravenții.....	119
Victor NEDELICIUC Semnele obiective ale infracțiunii		Efrosinia URUSU Măsuri special-criminologice de prevenire a pornografiei infantile.....	123
		Dmitrii VOZIAN Caracteristica criminalistică a practicării ilegale a activității de întreprinzător.....	127

ANALIZA JURIDICĂ A INFRAȚIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILICITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI (art. 256 Cod Penal al RM)

Oxana ANTONOV,
doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Declarația de independență a Republicii Moldova din 27 august 1991 a fost un act fondator al statului nostru, astfel încât pe parcursul a trei decenii încercăm să consolidăm democrația, prin intermediul valorilor de bază ale acesteia, precum libertatea, responsabilitatea, dreptatea. Noi tindem spre o viață mult mai prosperă, în care statul ne va garanta și asigura drepturile și libertățile fundamentale, așa cum este dreptul la viață, dreptul la opinie, egalitatea în fața legii, dar nu trebuie să neglijăm obligațiile pe care trebuie să ni le asumăm ca cetățeni ai acestei țări. Democrația ține nu doar de respectarea drepturilor, ci și de respectarea îndatoririlor. Elementul de bază al democrației este Constituția, precum și alte legi organice, ordinare etc. În ea sunt consemnate cele mai fundamentale drepturi, libertăți și îndatoriri. Constituția Republicii Moldova definește politicile și structura acestora, limitele puterilor într-un stat, funcțiile în stat, precum și mecanismele de constrângere a statului în cazurile când cetățenii nu respectă legislația în vigoare, sau în mod vădit, evită intenționat respectarea acesteia, predominând astfel teoria putrefacției sociale în societatea noastră.

Odată cu independența Republicii Moldova, societatea noastră nu a realizat că prin acest act de independență devenim mult mai responsabili, iar democrația urmează a fi interpretată corect. Reformele pe care le-a parcurs Republica Moldova din 1991 până în prezent, și anume: schimbarea monedei, privatizarea, destrămarea colhozurilor au servit drept temelie pentru creșterea criminalității în țară. Sărăcia a determinat cetățenii la comiterea diverselor acte infracționale, precum furturi, jafuri, tâlhă-

rii, omoruri etc. Infracțiunile care se săvârșeau făceau mai mult parte din infracțiuni contra patrimoniului unei persoane. Astfel, datorită dezvoltării domeniului privat din ce în ce mai mult, precum și posibilităților cetățenilor de a încheia contracte de deservire cu întreprinderi de stat, instituții și organizații, legiuitorul a reglementat la art. 256 din Codul penal al RM infracțiunea de „Primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației”.

Această infracțiune presupune primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat.

Lucrătorii din aceste domenii pentru menținerea unei poziții avantajoase în vederea prestării serviciilor de calitate, precum și lucrărilor executate de către aceștia vor rămâne la un nivel înalt, ceea ce va asigura păstrarea încrederii publicului față de profesie. Acești lucrători trebuie să acționeze într-o manieră corespunzătoare reputației profesiei și să evite orice comportament care ar putea discredita profesia. Ca urmare, pentru îndeplinirea cerințelor etice, trebuie să se țină cont de responsabilitatea lucrătorului față de consumator (client) [1].

Astfel, în contextul Legii nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor, aceasta stabilește bazele juridice pentru pro-

tejarea de către stat a persoanelor în calitatea lor de consumatori și transpune Directiva 2005/29/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2005 privind practicile comerciale neloiale ale întreprinderilor de pe piața internă față de consumatori și de modificare a Directivei 84/450/CEE a Consiliului, a directivelor 97/7/CE, 98/27/CE și 2002/65/CE ale Parlamentului European și ale Consiliului și Regulamentului (CE) nr. 2006/2004 al Parlamentului European și al Consiliului, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JO) nr. L 149/22 din 11 iunie 2005, și Directiva 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 mai 1999 privind anumite aspecte ale vânzării de bunuri de consum și garanțiile conexe, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 171 din 7 iulie 1999 [2].

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la art. 256 din Codul penal al RM se manifestă printr-un caracter multiplu. *Obiectul juridic principal* îl formează relațiile sociale cu privire la corectitudinea și probitatea îndeplinirii de către lucrător a obligațiilor sale profesionale. *Obiectul juridic secundar* îl constituie relațiile sociale cu privire la libertatea psihică (morală) a unei persoane [3, p. 234].

Obiectul material al acestei infracțiuni este remunerație, care are un înțeles de oferte, bani (sub formă de salariu, onorariu, leafă, primă etc.), titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, servicii, precum și alte avantaje care justifică primirea unei remunerații de către făptuitor.

Victima infracțiunii prevăzute la art 256 din Codul Penal al RM este consumatorul. Prin consumator (client) se subînțelege orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională.

Latura obiectivă a acestei infracțiuni este fapta prejudiciabilă care constă în acțiunea de primire a unei remunerații și metoda de comitere a infracțiunii, și anume extorcarea.

Prin acțiunea de primire a unei remunerații se pot subînțelege următoarele: luarea în posesie a unui bun, care se înmânează, încasarea unei sume de bani, acceptarea unui serviciu și/sau privilegiu, avantaj. Prin *extorca-*

re se are în vedere: amenințarea adresată victimei din partea făptuitorului de a săvârși unele acțiuni de natură să prejudicieze interesele ocrotite de lege ale victimei sau crearea de către făptuitor a unor condiții care impun victima să ofere remunerația în scopul prevenirii efectelor negative pentru interesele sale [4, p. 235].

În cazul dacă lipsește metoda de extorcare, primirea, acceptarea unei remunerații nu poate fi calificată în baza art. 256 Codul penal al RM. Dacă există o situație de primire a unei remunerații fără extorcare poate atrage făptuitorul la răspundere în conformitate cu prevederile art. 315 din Codul contravențional al RM, și anume: „primirea (luarea) în exercițiul funcțiunii de recompensă nelegitimă sau de folos material”.

Latura subiectivă a infracțiunii se caracterizează prin intenție directă, iar motivul comiterii infracțiunii este din interes material. Scopul infracțiunii este unul special care se manifestă prin îndeplinirea de lucrări sau prestarea de servicii ce țin de obligațiile profesionale, de atribuțiile de funcție ale făptuitorului.

Urmează să interpretăm corect semnificația următorilor termeni: lucrări și servicii. Astfel, prin *lucrări* se înțelege ansamblul de acțiuni prin care se poate de obținut un produs sau ar putea să se modifice caracteristicile acestuia. Prin *serviciu* se are în vedere activitatea desfășurată în scopul satisfacerii necesităților sau cerințelor consumatorului.

Este de reținut faptul că în cazul în care făptuitorul primește o remunerație nu pentru prestarea unui serviciu sau pentru îndeplinirea unei lucrări ce țin nemijlocit de obligațiile profesionale ale persoanei care comite fapta, cele săvârșite nu se vor încadra în componența infracțiunii prevăzute la art. 256, ci potrivit art. 189 „șantajul”, adică cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial, amenințând cu violență persoana, rudele sau apropiații acesteia, cu răspândirea unor știri defăimătoare despre ele, cu deteriorarea sau cu distrugerea bunurilor proprietarului, posesorului, deținătorului ori cu răpirea proprietarului, posesorului, deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora, sau în con-

formitate cu prevederile art. 247 Codul penal al RM, adică „constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei”, însoțită de amenințări cu aplicarea violenței, cu nimicirea sau deteriorarea bunurilor, precum și cu răspândirea unor informații care ar cauza daune considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei sau rudelor ei apropiate, în lipsa semnelor de șantaj.

Subiectul infracțiunii prevăzute la art. 256 Cod penal al RM poate fi persoana fizică responsabilă care la momentul comiterii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. La fel, subiectul infracțiunii trebuie să îndeplinească următoarele calități speciale: 1) Să fie lucrător într-o întreprindere, instituție sau organizație; 2) Să nu fie o persoană cu funcție de răspundere, nici persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, nici funcționar al autorității publice, al altei instituții, întreprinderi sau organizații de stat [5].

Prin *lucrător* subînțelegem termenul *salariat* prevăzut la art. 1 din Codul muncii al RM, prin care se are în vedere o persoană fizică (bărbat sau femeie) care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza contractului individual de muncă, cu condiția că salariatul nu trebuie să aibă calitatea de persoană cu funcție de răspundere. În cazul în care aceasta este o persoană cu funcție de răspundere, cele comise de făptuitor urmează a fi calificare în conformitate cu prevederile art. 324 (coruperea pasivă) Cod penal al RM.

Infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației prezintă pericol social și constituie, astfel, o manifestare antisocială, care aduce atingere relațiilor sociale a căror normală desfășurare și dezvoltare nu sunt posibile fără asigurarea bunului mers al activității întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor din sfera de deservire împotriva actelor lipsite de probitate săvârșite de salariați [6].

Periculozitatea faptei incriminate se manifestă prin stările de pericol pe care le poate provoca comportamentul incriminat al

subiectului pentru relațiile din sfera de prestare a serviciilor, afectând imaginea agenților care le prestează și prejudiciind interesele cetățenilor [7].

În concluzie, menționăm că gradul de pericolozitate a infracțiunii prevăzute la art. 256 din Codul Penal al RM este destul de mare, având un impact devastator, pe motiv că afectează în primul rând relațiile sociale cu privire la corectitudinea și probitatea îndeplinirii de către lucrător a obligațiilor sale profesionale în vederea deservirii populației. Statul urmează să creeze politici economice eficiente pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației, iar interesele consumatorului (clientului) să fie protejate în mod prioritar, prin aplicarea măsurilor de constrângere de către organele de ocrotire a normelor de drept.

Referințe bibliografice

1. Brînză S., Stati V., Drept penal. Partea specială, vol. II, Chișinău: USM, 2011, p. 233-235.
2. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et al., Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială, vol. IV, Ediția a II-a, București: Editura Academiei Române, 2003, 932 p.
3. Constituția Republicii Moldova publicată la 29.03.2016 în Monitorul Oficial nr. 78, art. 140, data intrării în vigoare 27.08.1994.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002
5. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008
6. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28.03.2003
7. Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor
8. Pavel I., Gavajuc S., „Primire unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației: elemente care indică pericolul social și justificarea incriminării”, nr. 7, 2015.

RECRUTAREA CA PARTE COMPONENTĂ A ACTIVITĂȚII MERCENARILOR

Vasili BEDA,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Recrutarea mercenarilor presupune un proces complex de acțiuni întreprinse de persoana interesată de atragerea noilor combatanți în rândurile unor structuri militare sau paramilitare, grupări teroriste sau de criminalitate organizată, orientate spre achiziționarea noilor membri pentru realizarea unor scopuri concrete.

Analizând legislația penală națională, constatăm că latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 141, alin. (2) CP RM include următoarele semne caracteristice:

a) fapta prejudiciabilă manifestată prin acțiunea de angajare, instruire, finanțare sau altă asigurare a mercenarilor, precum și folosirea lor într-un conflict armat, în acțiuni militare sau în alte acțiuni violente;

b) timpul săvârșirii infracțiunii, și anume – timpul desfășurării unui conflict armat, a acțiunilor militare sau a altor acțiuni violente.

Însă recrutarea propriu-zisă a mercenarilor nu se regăsește în textul Codului penal, fiind parțial încadrată în noțiunea de *angajare*.

Deși unii autori, cum ar fi R.A. Adelhanian, sunt de părerea că recrutarea și angajarea (înțelegerea civilă) sunt sinonime și pot fi utilizate ca atare, indiferent dacă afacerea este sau nu legală [1], totuși nu putem fi de acord cu această poziție, dat fiind faptul că recrutarea în sensul activității mercenarilor nu poate fi înțeleasă prin analogie cu normele de drept civil pornind de la următoarele considerente:

- în primul rând, recrutarea mercenarilor nu reprezintă un raport juridic legal;
- în al doilea rând, momentul încheierii-consumării înțelegerii între recrutat și recrutor nu poate fi raportat la momentul

consumării potrivit legislației civile. Or, ceea ce potrivit legislației civile înseamnă momentul încheierii unei înțelegeri, în legea penală se poate întâmpla să nu prezinte nici o semnificație [2].

În acest fel, deși noțiunea de „recrutare a mercenarilor” nu este pentru moment prevăzută expres în legea penală a Republicii Moldova, bazându-ne pe experiența altor autori din domeniu și reieșind din definiția însăși a acestei noțiuni, putem să admitem că recrutarea mercenarilor presupune *atragera prin diferite metode a noilor recruți în rândurile unei entități militare sau paramilitare (inclusiv în cadrul companiilor militare private), în scopul participării la activități de luptă contra unei remunerări financiare sau de altă natură*.

În acest scop sunt antrenate persoane special pregătite – **recrutori**.

Un recrutor profesionist este foarte atent față de problemele unui recrut potențial, demonstrează interesul față de necesitățile cotidiene ale acestuia, gândurile, relațiile familiale, interesele, planurile pentru viitor etc. Totodată, în cadrul discuției recrutorul menține contactul vizual permanent, admiră capacitățile persoanei (reale și inventate).

Astfel, prima impresie de la întâlnirea cu recrutorul va fi pozitivă: legătura emoțională, simțul suportului, interesul, dorința și pregătirea pentru următoarea întâlnire [3].

Pentru a realiza procesul de recrutare (racolare) a persoanei, recrutorii, de regulă, utilizează unele metode, uneori asemănătoare cu cele aplicate în procesul recrutării combatanților teroriști, în funcție de baza recrutării aleasă reieșind din specificul fiecărui caz în parte.

Bazele recrutării mercenarilor

De regulă, bazele recrutării noilor militanți mercenari convențional pot fi divizate în 3 grupuri:

- *cointeresare materială,*
- *bază ideologică cu utilizare a sentimentelor pseudo-patriotice,*
- *constrângerea (sau utilizarea datelor compromițătoare).*

a) Cointeresare materială

Remunerarea financiară în procesul atragerii noilor recruți constituie un element de bază al activității de racolare. Pe de altă parte, constituie și un segment obligatoriu al noțiunii de mercenar definite atât în legislația națională a Republicii Moldova, cât și în cea internațională. După cum arată datele investigației jurnalistice efectuate în anul 2018 de angajații agenției mediatice „RISE Moldova”, „salariul” lunar al mercenarilor participanți la lupte variază de la 150\$ la 3100\$ [4].

b) Bază ideologică cu utilizare a sentimentelor pseudo-patriotice

Un alt factor al complexului de măsuri de racolare a noilor militanți îl prezintă utilizarea sentimentelor pseudo-patriotice și naționale, utilizate pe larg de sistemul propagandistic al părții-agresoare în problema conflictului militar din Ucraina.

În acest sens, observăm că o parte din mercenarii moldoveni identificați sunt originari din regiunea separatistă transnistreană și zona sud a republicii (*în special Unitatea Teritorială autonomă Găgăuzia, unde aspirațiile populației sunt orientate preponderent spre susținerea ideologiei pro-ruse*).

În acest fel, deseori persoanele care au participat ilegal la conflictul militar din estul Ucrainei invocă drept motiv de bază principiile ideologice personale (*aspirații „antifasciste”, apărarea „celor slabi”*), negând aspectele legate de mercenariat [4].

Toți acești factori în complex influențează punctele vulnerabile socio-psihologice ale cetățenilor din categoria de risc, predispuse la racolarea în rândurile combatanților în zonele de conflict din Donbas, de multe ori motivând

prin aceste aspecte cauzele reale ale implicării în procesul de racolare, cum ar fi *șomajul, sărăcia, inegalitatea socială, dereglări psihice ale recruților etc.*

c) Utilizarea datelor cu caracter compromițător

Procedeul racolării prin constrângere este specific persoanelor care au săvârșit anumite ilegalități și au fost determinate să se înroleze în „detașamente de voluntari” ale așa-numitor republici populare din Donețk și Luhansk („LNR” și „DNR”), pentru a fi absolve de pedeapsa penală.

Metode de recrutare

Metode de recrutare – este un sistem de acțiuni întreprinse de o organizație sau o structură oficială, neoficială sau ilegală, în scopul atragerii noilor membri în rândurile sale.

Dacă este vorba despre metodele de recrutare în organizații sau grupări cu caracter distructiv, trebuie să ținem cont de faptul că acestea sunt condiționate istoric și pot fi diferite în funcție de natura structurii-recrutor [3].

Pentru atragerea mercenarilor, recrutorii folosesc un set de măsuri care permit racolarea eficientă a persoanelor vulnerabile.

Astfel, în procesul studierii problematice de mercenariat, au fost determinate două metode de recrutare: *recrutarea directă* și *recrutarea indirectă (auto-recrutare)*.

Recrutarea directă se manifestă **în timpul contactelor nemijlocite ale recrutorului cu candidatul la racolare prin propunerea directă de a fi înrolat ca mercenar**. Este aplicată preponderent de către cetățenii reînțorși din zonele de luptă din „DNR” și „LNR” în:

- zonele de concentrare ale migranților în afara Republicii Moldova;
- regiunea transnistreană;
- zonele de sud și de nord ale Republicii Moldova.

O atenție sporită la selectarea candidaților pentru racolare se acordă pregătirii militare avute anterior (*pentru recrutori prezintă interes, în primul rând, prezența pregătirii militare la candidați, efectuarea în trecut a serviciului militar în termen sau prin contract în diverse subdiviziuni militare*

sau paramilitare). O altă categorie de interes o prezintă persoanele care în trecut au făcut parte din grupări criminale naționale sau transnaționale, obținând astfel experiența de mânăuire a armei și reacționarea promptă în situații de stres în condiții de luptă.

Procedeele utilizate la aplicarea metodei directe:

– prin recomandarea prietenilor sau a unor cunoștințe ocazionale (*această formulă este specifică cetățenilor plecați la muncă temporară peste hotare*);

– prin constrângere (*acest procedeu este specific persoanelor care au săvârșit anumite ilegalități și au fost impuse să se înroleze în așa-numitele detașamente de voluntari din diferite structuri neconstituționale sau companii militare private*).

Recrutarea indirectă (auto-recrutare) prezintă, de regulă, *un proces care parcurge treptat, dar în termeni relativ restrânși, etapele specifice acestui fenomen pornind de la simpla curiozitate față de situația politică în regiune, obținerea informațiilor din mass-media și Internet (vizualizarea secvențelor video din teatrele de luptă, consultarea site-urilor ideologico-propagandiste etc.) și terminând cu decizia de a se înrola în rândurile mercenarilor*.

Viitorul mercenar acționează din propria inițiativă având ca motivație convingerile ideologice (*această categorie de persoane de obicei face parte din segmentul cetățenilor proveniți din regiunile influențate de propaganda mediatică activă, orientată spre formarea viziunilor necesare unei părți implicate în activități militare cu utilizarea mercenarilor*).

Rapiditatea acestui proces este determinată de faptul că etapele intermediare în multe cazuri sunt deja „implantate” în conștiința viitorului mercenar. În acest caz, nu există necesitatea de a parcurge etape ca *schimbarea viziunilor politice, renunțarea treptată a persoanei la viziunile politice anterioare și alăturarea la noua ideologie separatistă, căutarea altor susținători acestei ideologii și crearea grupelor de interes*. Acest aspect este condiționat de faptul că toate acestea deja persistă în viața cotidiană a viitorilor mercenari,

îndeosebi a celor proveniți din zonele vulnerabile, unde propaganda și viziunile separatiste au o mare amploare începând cu obținerea independenței Republicii Moldova până în prezent.

Acest fenomen se dezvoltă, de regulă, prin *sursele virtuale din internet și prin televiziune*.

Mediul virtual astăzi prezintă o platformă cea mai des utilizată pentru propagarea ideologiilor distructive și infracționale, datorită eficacității sale de diseminare a informațiilor. În contextul dat se utilizează pe larg inclusiv rețelele de socializare pentru atragerea noilor recruți.

Referințe bibliografice

1. Адельханян, Р.А., Военные преступления в современном праве. Москва, 2003.
2. Raisa Grecu, Vera Macovei, Despre necesitatea incriminării faptei de recrutare a mercenarilor la alin. (2) art. 141 – Activitatea mercenarilor, Codului penal al Republicii Moldova, Revista științifică internațională „Supremația Dreptului” nr. 4, 2019, p. 85.
3. <https://antiterrortoday.com/terrorism/taktika-i-sotsialno-psikhologicheskie-osobennosti-terroristicheskoy-deyatelnosti/18317-olga-gajko-rasskazala-o-metodakh-verbovki-i-sposobakh-pomoshchi-blizkim>
4. <https://www.youtube.com/watch?v=j5TEJXTRcRs>

COMISIA ROGATORIE: REGLEMENTĂRI NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE

Vasile BUZDUGAN,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

În combaterea criminalității, mijloacele de drept național sunt principale, iar mijloacele de drept internațional sunt subsidiare, suplimentare. Același lucru se întâmplă și în combaterea criminalității internaționale.

După părerea noastră, este necesar să acceptăm punctul de vedere al lui I. Jdanov și L. Kostin, care presupun că „colaborarea statelor în vederea combaterii criminalității este partea componentă principală a relațiilor internaționale la etapa contemporană. Particularitatea acestei colaborări constă în faptul că combaterea criminalității ține preponderent de componența națională a statelor, deoarece criminalitatea ca fenomen social are în general un caracter național, determinat de totalitatea factorilor sociali, economici, juridici etc., activi într-un anumit stat [10, p. 42].

Practica multor state, inclusiv a Republicii Moldova, merge pe calea includerii în sistemul legislației sale a normelor convențiilor internaționale. După cum a menționat, pe bună dreptate, I. Lukașuk, „dacă statul semnează un tratat internațional, acest fapt presupune pentru acel stat obligația de a-și revizui legislația sa națională în domeniul respectiv” [11, p. 35].

Considerăm că anume datorită acestui fapt colaborarea internațională poartă un caracter auxiliar față de mijloacele naționale. Are dreptate D. Bekeșev, spunând că „eficiența tratatului internațional depinde de faptul cât de coordonat este caracterul măsurilor care se întreprind în vederea combaterii criminalității” [9, p. 210].

Din examinarea legislației internaționale ce o reglementează rezultă că această cooperare între state în combaterea criminalității cunoaște două forme principale, și anume:

– colaborarea sau conlucrarea statelor

pentru combaterea unor categorii de infracțiuni;
– asistența juridică reciprocă pentru realizarea de către fiecare stat a justiției penale pe teritoriul său.

Conlucrarea sau colaborarea statelor în lupta împotriva criminalității se realizează, în principal, prin semnarea sau aderarea la convenții internaționale, prin care țările își asumă obligații de a reprima, prin mijloace proprii, anumite categorii de infracțiuni. Pot fi menționate în acest sens convențiile internaționale pentru reprimarea unor infracțiuni privind traficul ilicit de droguri, de arme sau de persoane, a terorismului, corupției, spălării banilor sau a produselor infracțiunii etc.

Asistența juridică este o formă de cooperare internațională care, spre deosebire de conlucrarea internațională în combaterea unor anumite categorii de infracțiuni transnaționale comise de asociații sau grupuri criminale, se realizează prin concursul acordat de un stat altui stat de a-și îndeplini funcția de realizare a justiției, ca expresie a suveranității sale [6, p. 70].

Un spectru mai larg de activități, la fel cu caracter subsidiar, este prevăzut în acest sens de legiuitorul Republicii Moldova, care atribuie la volumul asistenței juridice următoarele: comunicarea actelor de procedură sau a hotărârilor judiciare persoanelor fizice sau juridice care se află peste hotarele țării; audierea persoanelor în calitate de martor, bănuit, învinuit, inculpat, parte civilmente responsabilă; efectuarea cercetării la fața locului, a percheziției, ridicarea de obiecte și documente și transmiterea lor peste hotare; sechestrarea, confruntarea, prezentarea spre recunoaștere, identificarea abonaților telefonici, interceptarea comunicărilor, efectuarea expertizelor, confiscarea bunurilor provenite din săvârșirea

infraacțiunilor și alte acțiuni de urmărire penală prevăzute de CPP al RM; citarea martorilor, experților sau a persoanelor urmărite de către organele de urmărire penală sau de către instanța de judecată; preluarea urmăririi penale la cererea unui stat străin; căutarea și extrădarea persoanelor care au comis infracțiuni sau pentru a executa pedeapsă privativă de libertate; recunoașterea și executarea sentințelor străine; transferarea persoanelor condamnate; comunicarea cazierului judiciar sau alte acțiuni care nu contravin legislației procesuale penale [1].

Codul de procedură penală al Federației Ruse, spre deosebire de cel al Republicii Moldova, nu conține prevederi exprese referitoare la obiectul asistenței juridice. Doctrina rusă [11, p. 35], asumându-și obligația să suplinească această lacună, aduce următoarea clasificare a acțiunilor procedurale ce pot fi realizate prin comisie rogatorie: primirea cererilor și declarațiilor; acordarea asistenței la aducerea persoanelor aflate în detenție pe teritoriul statului străin, pentru depunerea mărturiilor și acordarea ajutorului la desfășurarea anchetei și altor măsuri procesuale; înmânarea actelor referitoare la procedura în cauzele penale; executarea cercetărilor de anchetă și judecătorești; identificarea personalității și locului aflării anumitor persoane; efectuarea expertizelor judiciare; acțiuni cu privire la sechestrarea averii, transmiterea bunurilor căpătate pe cale criminală; alte modalități de asistență.

Comisia rogatorie reprezintă una dintre formele prevăzute de lege utilizate pentru realizarea asistenței juridice internaționale în materie penală. Comisia rogatorie a fost folosită în relațiile dintre state, în planul asistenței juridice internaționale, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Comisia rogatorie este menționată în cadrul Convenției Europene de asistență judiciară în materie penală adoptată la Strasbourg la 20 aprilie 1959, unde în art. 3 se prevede că: „Partea solicitantă va urmări îndeplinirea, în formele prevăzute de legislația sa, a comisiilor rogatorii referitoare la o cauză penală, care îi va fi adresată de către autoritățile judiciare ale părții solicitante și care au ca obiect îndeplinirea actelor de urmărire sau comunicarea mijloacelor materiale de probă, a dosarelor sau a documentelor”.

În cazurile în care organul judiciar constată că exacta cunoaștere a adevărului depinde de anumite probe care se găsesc în străinătate, acesta solicită concursul autorităților străine. Pentru obținerea acestora organul judiciar se adresează autorităților străine pe cale de comisie rogatorii, cu solicitarea de a se proceda la audieri de martori sau la constatări la fața locului. Uneori, organele judiciare dintr-un stat pot socoti necesar ca martorii domiciliați în străinătate să fie invitați a se înfățișa înaintea acestor organe. Se poate întâmpla ca martorii unei cauze să fie deținuți într-un alt stat, iar aducerea lor în țara care-i solicită pentru a fi ascultați sau pentru o confruntare să fie neapărat necesară. Alteori, este necesară comunicarea unor piese judiciare aflate într-o țară și solicitate de organele judiciare din altă țară [7, p. 1070].

Adresarea prin comisie rogatorie pentru prima oară în legislația Republicii Moldova este reglementată în art. 536 al Codului de procedură penală al Republicii Moldova adoptat la 14 martie 2003. În conformitate cu prevederile acestui articol, organul de urmărire penală sau instanța de judecată, în cazul în care consideră necesară efectuarea unei acțiuni procesuale pe teritoriul unui stat străin, se adresează prin comisie rogatorie organului de urmărire penală sau instanței de judecată din statul respectiv, sau către o instanță penală internațională conform tratatului internațional la care Republica Moldova este parte sau în condiții de reciprocitate.

Asistența statelor nu se limitează doar la cooperarea între organele de poliție judiciară. Adesea, în faza urmăririi penale, ca și în aceea a judecării cauzei, examinarea probelor poate face, de asemenea, necesară o colaborare internațională.

Comisia rogatorie internațională implică o deplasare de competență teritorială de la un organ judiciar la altul [4, p. 407]. După cum se vede, comisia rogatorie este un act procedural prin care organul de urmărire penală sau instanța unui stat ori reprezentanții unei instanțe penale internaționale solicită o intervenție a organelor statului respectiv [3, p. 907].

Întocmirea comisiei rogatorii și adresarea prin comisie rogatorie sunt lăsate la discreția organului de urmărire penală sau instanță.

În toate cazurile, legea procesual penală determină că aceasta poate fi întocmită în cazurile când se consideră necesar. Ea se întocmește de către organele competente din Republica Moldova în condiții de reciprocitate.

Prin acordarea asistenței juridice în condiții de reciprocitate se înțelege că asistența juridică se acordă doar în cazul în care între Republica Moldova și statul respectiv nu este încheiat un tratat bilateral de asistență juridică în materie penală, sau aceste două state nu sunt parte la un tratat multilateral de asistență juridică în materie penală.

Condițiile de reciprocitate urmează să fie consemnate printr-o scrisoare prin care ministrul Justiției, sau Procurorul General se obligă să acorde în numele Republicii Moldova asistență juridică statului străin sau instanței penale internaționale, la efectuarea unor acțiuni procesuale cu garantarea drepturilor procesuale prevăzute de legea națională, ale persoanei în privința căreia se efectuează asistența.

La fel menționăm faptul că asistența juridică este refuzată și în cazul în care în țara respectivă fapta se pedepsește cu moartea și nu există nici o garanție că nu se va aplica această pedeapsă, cât și în cazul în care, în conformitate cu legislația penală națională fapta nu constituie infracțiune sau persoana nu poate fi trasă la răspundere penală. În toate cazurile când este vorba de un refuz acest refuz trebuie motivat, altfel statul își încalcă obligațiile stipulate în tratatele internaționale de asistență juridică internațională [2, p. 319].

Autoritățile solicitante pot utiliza documentele și informațiile primite de la statul solicitat, ca rezultat al executării comisiei rogatorii, doar în scopul îndeplinirii obiectului indicat în comisia rogatorie. În cazul necesității utilizării informațiilor primite și în cadrul altei urmăriri penale, urmează să fie solicitat acordul statului ce a executat cererea.

Dacă statul solicitant cere în mod expres transmiterea documentelor originale, o astfel de cerință se execută în măsura posibilităților. Dacă statul solicitant cere în mod expres, Republica Moldova îl va informa despre data și locul îndeplinirii comisiei rogatorii.

Republica Moldova va transmite numai copii sau fotocopii autentificate după docu-

mentele sau dosarele cerute. Copiile după documente sau din dosare solicitate printr-o comisie rogatorie internațională se autentifică pentru conformitate de către organul de urmărire penală sau de autoritatea judecătorească, sau de orice altă autoritate care deține documentele și dosarele originale, prin semnătura persoanei împuternicite să efectueze copiile și să aplice ștampila instituției emittente. Dacă statul solicitant cere în mod expres transmiterea documentelor originale, o astfel de cerere se execută în măsura posibilității.

Autoritățile și persoanele în cauză, menționate de statul solicitant, vor putea să asiste și să colaboreze la efectuarea comisiei rogatorii în limitele permise de legislația națională.

Comisia rogatorie în Republica Moldova se depune de către organul de urmărire penală Procurorului General, iar de către instanța de judecată – Ministerului Justiției pentru transmitere spre executare statului respectiv.

Art. 536 CPP al RM prevede la modul general calea parcursă de cererea de comisie rogatorie. Astfel, în Republica Moldova comisia rogatorie se înaintează Procurorului General de către organul de urmărire penală competent să o formuleze, iar de către instanța de judecată ministrului Justiției, pentru a o transmite spre executare statului solicitat.

De asemenea, poate fi folosită calea diplomatică pentru transmiterea cererii, în cazul în care statul solicitat cere acest lucru prin declarații la actul legislativ internațional pe care se bazează cererea, sau alte căi de transmitere, când nu se cunoaște autoritatea competentă din statul solicitat și adresa acesteia.

Procedura mai detaliată de formulare, transmitere, verificare a cererii este reglementată de actele normative departamentale. Bunăoară, conform pct. 3.2 al Regulamentului cu privire la organizarea activității de asistență juridică internațională al Procuraturii Republicii Moldova, „cererile de comisie rogatorie, formulate de procurori sau alte organe de urmărire penală naționale se prezintă Secției asistență juridică internațională și integrare europeană strict prin intermediul procurorilor teritoriali și se înaintează autorităților străine competente exclusiv de către Secția asistență juridică internațională și integrare europeană” [8].

Actul procedural întocmit în țară străină în baza unei comisii rogatorii este valabil în Republica Moldova cu anumite condiții. Prevederea art. 538 CPP RM are legătură directă cu instituția admisibilității probelor. Probele prezentate în baza acestui act procedural sunt admisibile și nu se pune la îndoială veridicitatea lor.

În toate cazurile, actul procedural trebuie să fie întocmit și executarea acestuia să se desfășoare în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova.

Pentru Republica Moldova, ca și pentru alte țări, chestiunea ca recunoașterea ca legală a documentelor oficiale care parvin de la organele procuraturii, de la instanță, de la serviciile de executare sau diferite documente administrative sau notariale este soluționată prin Convenția de la Haga din 05.10.1961, care înlătură necesitatea legalizării anumitor documente oficiale. În conformitate cu art. 3 al Convenției, tratatele internaționale de asistență juridică poate fi prevăzută și o oarecare modalitate referitoare la legalizarea actelor procedurale întocmite în țara respectivă.

Concluzii. Așadar, la cererea de comisie rogatorie se anexează actele procesuale necesare pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală. Toată informația expusă în cererea de comisie rogatorie trebuie să fie detaliată și concretă. Informația despre faptă trebuie expusă succint, inclusiv data, locul, mijloacele și modul de săvârșire a infracțiunii, consecințele ei, motivele și semnele calificative pentru încadrarea juridică a faptei [12, p. 420]. Aceste informații dau posibilitatea organului din statul solicitat să verifice dacă fapta dată constituie infracțiune conform legislației penale a statului, acesta presupune respectarea principiul dublei incriminări.

Referințe bibliografice

1. Cod de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110 din 07.06.2003.
2. Dolea I., Roman D., Rotaru V. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Tipogr. „Reclama”, 2006. p. 319.
3. Dolea I., Roman D., Sedlețchi I. ș.a. Drept procesual penal. Chișinău: Ed. Cartier, 2005. p. 937.
4. Dongoroz V., Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială, vol. II. București: Ed. Academiei, 1976. p.407.
5. Legea nr. 371 din 01.12.2006 cu privire la asistența juridică internațională în materie penală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 14-17 din 02.02.2007.
6. Lupulescu N., Asistența juridică internațională în materie penală. În: RDP nr. 4/2005, RA „Monitorul oficial”, București, 2005. p. 70.
7. Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. ș.a. Manualul Judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipogr. Centrală, 2013, p. 1070.
8. Regulamentul cu privire la organizarea activității de asistență juridică internațională a Procuraturii Republicii Moldova, aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 68/19 din 21.03.2005.
9. Бекешев, Д.К., Взаимодействие органов дознания и следствия стран СНГ при расследовании преступлений, дисс. к.ю.н., Москва, 1996. p. 210.
10. Жданов, Ю.Н., Костин, Л.Н., Международное сотрудничество в борьбе с преступностью, Москва, 1997. p. 42.
11. Лукашук, И.И., Нормы международного права в правовой системе России, Москва, 1997. p. 35.
12. Международное право: Учеб. для вузов. 4-е изд., перераб. и доп. Под ред. Г. В. Игнатенко, О. И. Тиунова. - М.: Норма, 2006. p. 420.
13. Смирнов, А.В., Калиновский, К.Б., Комментарий к Уголовно- процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный, под общ. ред. А.В. Смирнова, статья 453, 2-е изд., Питер: Изд. СПб, 2004. p. 805.

UNELE CONCEPTE ASUPRA NOȚIUNII DE RESPECTARE A DREPTURILOR CIVILE LA REALIZAREA MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚIE

Ghennadi CALCAVURA,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Recunoașterea drepturilor și libertăților omului reprezintă în esență o valoare supremă pe care statul Republica Moldova o garantează. Totodată, asigurarea acestor valori este indisolubil legată de combaterea criminalității care poate fi realizată doar prin folosirea în ansamblu a mijloacelor și tehnicilor speciale ale statului. În acest caz un loc special este ocupat de activitatea specială de investigație (în continuare ASI) prin care statul se interpune răufăcătorilor ce atentează prin infracțiune la valorile garantate de Constituție. În conformitate cu Legea nr. 59 privind ASI, statul a delegat 8 subiecți (art. 6) pe care i-a înzestrat cu împuterniciri specifice numite măsuri speciale de investigație (în continuare MSI) în lupta cu criminalitatea care, implică în anumite circumstanțe limitarea drepturilor civile ale unor persoane.

Posibilitatea unei astfel de restricții este prevăzută în art. 54 din Constituția Republicii Moldova, în conformitate cu care anumite drepturi și libertăți ale persoanelor pot fi limitate prin lege numai în măsura în care acestea corespund normelor internaționale și sunt necesare pentru protejarea intereselor legitime ale altora.

Acest comunicat este dedicat problemei actuale privind respectarea drepturilor civile la realizarea MSI. Ne propunem identificarea acelei linii de demarcare între necesitatea promptă de acțiune a subiecților împuterniciți cu puteri speciale de realizare a MSI și limitele pe care nu trebuie să le depășească pentru a nu crea abuz.

Consfințirea în art. 3 al Legii ASI a principiului respectării drepturilor și libertăților

persoanei drept un pilon de bază pe care se clădește întreaga ASI are o importanță colosală, având și o prevalență în toate sferele ei de activitate. Legea sus-menționată nu definește termenul de respectare a drepturilor și libertăților persoanei și, prin urmare, știința are sarcina de a formula un concept adecvat bazat pe cunoașterea esenței acestui fenomen. Pentru a puncta importanța respectării drepturilor și libertăților persoanei, legiuitorul impune această condiție ca o obligație a ofițerului de investigații (art.11 lit. a).

a) *să respecte drepturile și interesele legitime ale persoanei;*

Totodată, dacă la realizarea MSI nu s-a ținut cont de respectarea drepturilor și libertăților persoanei, rezultatele acestora sunt considerate nule și inexistente [1].

Deci această axiomă consacrată atât în Constituție, cât și în Legea ASI trebuie privită ca un imperativ de care trebuie să se conducă toți subiecții ASI. Totuși, dincolo de toate aceste condiții, în societate se creează o fobie când este vorba de realizarea MSI, deoarece aceste măsuri se desfășoară în mare parte prin metode ascunse față de persoana care a devenit obiectul verificării, creându-se nejustificat impresia despre încălcarea dreptului la viață privată, la inviolabilitatea domiciliului sau a corespondenței.

În plan teoretic expresia „respectarea drepturilor omului” este percepută ca fiind o formă pasivă de exercitare a drepturilor atribuite subiecților ASI, sau abținerea de la săvârșirea unor acțiuni interzise de lege.

Dicționarul Explicativ al Limbii Române, de asemenea, descoperă termenul „a res-

pecta” prin „a nu neglija, a nu face nimic ce ar fi sub demnitatea sa, a nu se abate de la o lege, o dispoziție, un angajament, un principiu etc.”.

O asemenea constatare o putem face și la simpla lecturare a art. 8 al CEDO ce ne conduce la constatarea că respectarea drepturilor civile impune, în primul rând, **obligația negativă** a puterii publice împotriva oricărei ingerințe arbitrare în viața privată, în exercitarea prerogativelor ce asigură însuși conținutul acestui drept [2, p. 594].

Pe de altă parte, impunerea numai a unor obligații negative autorităților statale, care să apere individul împotriva ingerințelor de orice natură, nu este suficientă pentru garantarea efectivă a tuturor componentelor acesteia. De aceea Curtea reclamă din partea statelor îndeplinirea unor **obligații pozitive**, inerente asigurării respectului efectiv al vieții private și familiale, care pot implica și necesitatea adoptării de măsuri de protecție a vieții private, chiar cu privire la relațiile dintre indivizi [2, p. 595]. Fiecărui stat contractant îi este recomandat să se doteze cu un arsenal juridic adecvat și suficient care să aibă ca scop tocmai îndeplinirea acestor obligații pozitive care îi incumbă în temeiul art. 8 al Convenției [3].

Deci impunerea din partea autorităților a obligațiilor negative precum și a celor pozitive vizează, în primul rând, rezolvarea problemelor ce țin de respectarea drepturilor și libertăților omului.

Conceptul de respectare a drepturilor omului la realizarea MSI este utilizat pe scară largă în știința juridică, cu toate acestea, nu există o unanimitate de opinii asupra a ce se înțelege prin „respectare”.

Totodată, trebuie ținut cont și de faptul că „respectarea drepturilor civile” are o structură complexă ce constă și din alți termeni independenți folosiți în legislația modernă alternativ pentru a descrie uneori același conținut cum ar fi: „asigurare”, „protecție”, „pază” ș.a.

Unii autori menționează că „respectarea” constă în activitatea organelor de stat,

organizațiilor publice, funcționarilor și a cetățenilor care prin exercitarea atribuțiilor, precum și a obligațiilor, creează condiții optime pentru punerea în aplicare fără abatere de la lege a drepturilor și libertăților persoanei [4, p. 41].

Alții definesc „respectarea drepturilor” la realizarea MSI într-o atitudine atentă și respectuoasă față de cetățeni [5]. O altă părere este ca aceasta constă în inadmisibilitatea restricționării nerezonabile și disproporționate a drepturilor civile decât în cazurile stabilite de lege [6].

Atât Convenția europeană, cât și Constituția RM privesc restrângerea drepturilor civile ca o excepție de la regula generală, numai dacă sunt îndeplinite o serie de condiții semnificative din punct de vedere social pentru a căror protecție este permisă și restricționarea celor trei drepturi constituționale (inviolabilitatea vieții private și domiciliară, secretul corespondenței).

Cu toate acestea, legiuitorul impune respectarea drepturilor persoanei față de toți și nu face distincție între cetățenii care respectă legea și cetățenii care au comis încălcări ale legislației, de unde apare o întrebare logică: „Activitatea antisocială necesită a fi protejată ca făcând parte din viața privată?”.

Din păcate, nu am găsit un răspuns la această întrebare în vreuna din hotărârile CEDO, dar o Curte Constituțională sesizată pe acest subiect s-a expus în felul următor: „*Activitatea criminală nu aparține sferei vieții personale a unei persoane, informații despre care nu este permisă colectarea, stocarea, utilizarea și distribuirea fără consimțământul său și, prin urmare, desfășurarea măsurilor operative de investigații (inclusiv a celor secrete) pentru rezolvarea sarcinilor activității operative nu pot fi considerate ca o încălcare a drepturilor constituționale*” [7].

În opinia noastră, o astfel de abordare nu este incontestabilă, deoarece persoana poate fi acuzată de săvârșirea unei infracțiuni numai după ce vinovăția sa ia fost stabilită (dovedită) într-un proces public, cu asigu-

rarea garanțiilor necesare apărării, altfel riscăm să încălcăm un alt drept fundamental – prezumția de nevinovăție. Pe de altă parte, la realizarea unei MSI ca exemplu: „interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor” nu există un mecanism pentru a asigura colectarea de informații numai în legătură cu presupusa activitate infracțională a persoanei, ci în mod inevitabil va fi interferată și sfera vieții private.

De aceea considerăm că respectarea drepturilor civile mai constă într-un set extins de măsuri cu caracter socio-psihologic și moral, printre care locul central este ocupat de educația ofițerilor de investigație în spiritul onestității și conștiinciozității. Astfel, respectarea strictă a cerințelor legii cu privire la ASI, precum și o atitudine ireconciliabilă față de cea mai mică încălcare a drepturilor și libertăților umane sunt printre cele mai importante (dar nu unicele) garanții pentru respectarea drepturilor civile la realizarea MSI.

Referințe bibliografice

1. Legea nr. 59 privind activitatea specială de investigații, art. 4 alin. (5), Publicat: 08-06-2012 în Monitorul Oficial nr. 113-118, art. 373.
2. Corneliu Bîrsan, Convenția europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole Vol. I. Drepturi și libertăți, București, Ed. All Beck, 2005, p. 594.
3. Hotărârea CEDO în cauza Ignaccolo-Zenide împotriva României din 25.01.2000, § 108, în vigoare din 08 ianuarie 2001.
4. Толмачев К.Д., Хабибулин А.Г., Органы внутренних дел в механизме обеспечения личных конституционных прав и свобод граждан. Уфа, 1991. с. 41.
5. Климов, И.А. Оперативно-розыскная деятельность/ под ред. И.А. Климова. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2014. 83 с.
6. Яковец, Е.Н. Обеспечение тайны частной жизни в контексте деятельности аппаратов уголовного розыска/ Е.Н. Яковец, А.А. Христенко // Оперативник (сыщик). 2016. № 4 (49). с. 37-41.
7. Определение Конституционного Суда Российской Федерации от 14 июля 1998 г. № 86-О «По делу о проверке конституционности отдельных положений Федерального закона «Об оперативно-розыскной деятельности» по жалобе гражданки И.Г. Черновой». Disponibil: <https://base.garant.ru/1351540/#friends> (vizitat 05.03.2021).

PARTICIPAREA PERSOANEI JURIDICE LA PROCEDURA DE ÎMPĂCARE A PĂRȚILOR ÎN PROCESUL PENAL

Lilia CATAN,
doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Potrivit alin. (1) art. 58 CPP, se consideră victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată de rezultatele acestuia.

CPP al R. Moldova prevede posibilitatea recunoașterii unei persoane juridice ca victimă (alin. (1) art. 58) și, ulterior, recunoașterea acesteia în calitate de parte vătămată. De regulă, în cazurile deteriorării, distrugerii sau sustragerii bunurilor ori, în cazurile atingerii reputației sale comerciale prin infracțiuni. Instituția încetării procesului penal în legătură cu împăcarea/ reconcilierea părților în prezența anumitor motive și respectarea condițiilor obligatorii este aplicabilă și acelor cazuri în care o persoană juridică este recunoscută ca parte vătămată într-un dosar penal. În acest sens, problema împăcării cu partea vătămată – o persoană juridică – considerăm că necesită a fi abordată.

Împăcarea părților, retragerea plângerii prealabile, medierea sunt trei cauze exoneratoare de răspundere penală ce au un regim juridic specific. Ele vizează, cu precădere, latura penală a unui proces penal și deci urmărirea penală. Cum răspunderea penală vizează inculpatul, aceste cauze care înlătură răspunderea penală îl vizează în mod direct. Dar aceste instituții juridice implică în mod necesar partea vătămată. Medierea și împăcarea sunt veritabile contracte – trebuie să existe un acord de voințe – între inculpat și partea vătămată, pe când retragerea plângerii este un act unilateral al persoanei vătămate, act ce deseori survine ca urmare a discuțiilor dintre aceasta și incul-

pat, direct sau prin intermediul avocaților [1].

Codul de procedură penală de la 1961 nu prevedea asemenea reglementări, deoarece practic toate persoanele juridice erau fondate și aparțineau statului, cu unele excepții [2]. În asemenea condiții, o persoană juridică nu putea fi recunoscută în calitate de bănuit, învinuit, inculpat și, invers, o persoană juridică, fondată de stat, nu putea să participe la împăcarea părților. În același timp, nu exista o multitudine de infracțiuni la care să fie permisă posibilitatea de împăcare dintre părți. Împăcarea era prevăzută numai pentru infracțiunea de viol fără circumstanțe agravante, pentru încălcarea dreptului de autor sau inventator și pentru cauzarea de pagube materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, dacă această faptă nu întrunește condițiile unei sustrageri. Prin urmare, practica judiciară a urmat calea neîncetării procesului penal în legătură cu împăcarea părților, atunci când o persoană juridică era recunoscută drept parte vătămată.

Codul de procedură penală al României în art. 3 stipulează că procesul penal are funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei [3]. Legislația procesual-penală din R. Moldova, la fel, susține predominanța dispoziției asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în detrimentul principiului oficialității.

Dominația funcției de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale peste principiul oficialității procesului penal, după cum observă Mihailovskaya I., reflectă ideile moderne despre valoarea socială a procedurii judiciare, nu numai ca o formă de legitimitate a represiunii statului împotriva încălcărilor

de drept, dar și ca modalitate de rezolvare a conflictelor emergente cu pierderi minime pentru societate. Din acest punct de vedere, într-o categorie vastă și potențial mai larg de cazuri, împăcarea părților este consecința cea mai dorită [4].

O persoană juridică, în cazul în care prin infracțiune i se aduce prejudicii bunurilor și reputației sale comerciale, devine parte vătămată, în sens procesual, după ce are loc recunoașterea acestei calități (art. 59 CPP al R. Moldova) prin ordonanța organului de urmărire penală, imediat după stabilirea temeiurilor de atribuire a unei asemenea calități procesuale. În cazul în care, după recunoașterea persoanei ca parte vătămată, s-au constatat circumstanțe care atestă lipsa cauzării prejudiciului, organul de urmărire penală încetează participarea acestei persoane ca parte vătămată la procedura respectivă prin ordonanță motivată.

Partea vătămată – persoană juridică trebuie să posede caracteristicile tradiționale ale acesteia din urmă, enumerate în alin. (1) art. 55 Cod civil al R. Moldova [5] – constituită în condițiile legii, posedă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu și distinct, destinat realizării unui anumit scop conform cu legea, cu ordinea publică și bunele moravuri. Persoană juridică poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pârât în instanță de judecată. Indiferent de forma de organizare a persoanei juridice, aceasta poate fi recunoscută drept parte vătămată și, respectiv, poate participa la procedura de împăcare a părților.

În acest fel, pot fi recunoscute parte vătămată persoanele juridice precum organizațiile necomerciale (asociații, fundații, instituții private), cooperativele, societățile pe acțiuni, societățile cu răspundere limitată, societățile comerciale etc.

În ceea ce privește activitatea de antreprenariat a cetățenilor, desfășurată de aceștia fără o formă de persoană juridică, trebuie menționate următoarele. Persoana fizică, fără

a constitui o persoană juridică, poate desfășura activitatea dată, dacă a obținut patenta de întreprinzător, a înregistrat o întreprindere individuală, a înregistrat o gospodărie țărănească sau dispune de licență pentru o activitate liberală (activitățile liberale – în această categorie au fost incluse prestațiile acordate de avocați, medici, arhitecți, notari, profesori, artiști etc. Exercițiul activității libere constă în punerea la dispoziția celor interesați a cunoștințelor, competenței și abilităților contra unui onorar. Activitatea liberului profesionist așadar nu este legată de punerea în circuit a unor bunuri, iar autorul nu suportă riscul la care este expus un întreprinzător) [6]. La fel, și legea civilă arată că persoana fizică are dreptul să practice activitate de întreprinzător în nume și pe cont propriu din momentul înregistrării de stat în calitate de întreprinzător individual sau în alt mod prevăzut de lege. Persoana fizică are dreptul să practice activitate profesională în nume și pe cont propriu din momentul înnunirii condițiilor stabilite de lege pentru aceasta (art. 26 Cod civil al R. Moldova).

Totodată, legea prevede că asupra activității de întreprinzător, desfășurate fără constituirea de persoană juridică, se aplică regulile care reglementează activitatea persoanelor juridice cu scop lucrativ, dacă din lege sau din esența raporturilor juridice nu rezultă altfel. Prin scop lucrativ se subînțelege scop comercial (art. 59 Cod civil al R. Moldova). Prin urmare, apare întrebarea: în cazul unei infracțiuni împotriva unei persoane fizice angajată în activitate antreprenorială fără o formă de organizare de persoană juridică, aceasta ar trebui să fie recunoscută ca parte vătămată în calitatea de persoană juridică sau fizică?

Considerăm că asemenea persoane urmează a fi recunoscute părți vătămate în calitate de persoane fizice. În urma infracțiunii, persoanei fizice i se cauzează prejudiciu fizic, moral și material. Persoanele menționate sunt persoane fizice care desfășoară activitate de antreprenariat, iar legea civilă le egalează cu persoanele juridice în raporturile juridice cu statul (plata impozitelor, taxelor, gestionarea activității). În cazul unui raport juridic proce-

sul-penal, persoanele respective sunt tratate ca persoane fizice din motive că suferă personal și nu posedă statut de persoană juridică înregistrată conform procedurii generale, dar posedă fie licență într-o anumită activitate, patentă sau gospodărie țărănească. Chiar dacă în urma infracțiunii suferă prejudiciu material și de imagine profesională, acest prejudiciu este cauzat direct persoanei fizice.

O persoană juridică trebuie să fie recunoscută ca parte vătămată dacă este înregistrată de stat, deoarece din acest moment persoana juridică este considerată creată. Temei pentru recunoașterea unei persoane juridice ca parte vătămată este cauzarea prejudiciului material și prejudiciului moral care este asociat prejudiciului de imagine comercială (reputației ireproșabile în cazul unei persoane juridice nonprofit).

Prejudiciul trebuie să fie cauzat de infracțiune. Pentru a înceta cauza penală în legătură cu împăcarea părților, legea nu prevede o normă directă care să indice că acest prejudiciu trebuie reparat de către învinuitul de săvârșirea infracțiunii. Potrivit art. 219 alin. (1) CPP, acțiunea civilă în procesul penal poate fi intentată la cererea persoanelor fizice sau juridice cărora le-au fost cauzate prejudicii materiale, morale sau, după caz, le-a fost adusă daună reputației profesionale nemijlocit prin fapta (acțiunea sau inacțiunea) interzisă de legea penală sau în legătură cu săvârșirea acesteia. Conform alin. (1) art. 109 CP și alin. (1) art. 276 CPP, actul de împăcare a părților înlătură răspunderea penală cu încetarea urmăririi penale, dacă a survenit în cadrul efectuării urmăririi penale și cu încetarea procesului penal – la faza de judecare a cazului penal, deci a avut loc stingerea acțiunii penale deoarece împăcarea nu mai poate fi revocată. Aceste norme nu prescriu soarta soluționării acțiunii civile intentate în procesul penal. Conform legislației naționale, partea vătămată, care s-a constituit ca parte civilă, își păstrează dreptul de recuperare a prejudiciului cauzat nemijlocit de bănuț, învinuit, inculpat în cazul când nu a fost restituit până la momentul împăcării lor. Astfel conform art.

225, alin. (4) CPP, instanța de judecată lasă acțiunea civilă fără soluționare în procesul penal în cazul adoptării sentinței de încetare a urmăririi penale (procedurii penale), fapt ce nu împiedică persoana care a inițiat acțiunea civilă de a o intenta în ordinea procedurii civile. Obligațiile instanței de judecată de a se expune asupra soartei acțiunii civile sunt prevăzute de art. 391, 394 alin. (5), 396 CPP [7].

Cine ar trebui să exercite drepturile unei părți vătămate – o persoană juridică în cadrul procesului penal? Acesta, în conformitate cu pct. 38 art. 5 din Codul de procedură penală, este reprezentantul său. Reprezentant este o persoană împuternicită, conform legii, de a prezenta interesele părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile. De regulă, interesele unei persoane juridice sunt reprezentate de șeful acesteia, de o altă persoană (consilier juridic, alt angajat sau avocat) în numele șefului persoanei juridice cu procură de reprezentare.

Procura, în conformitate cu art. 225 Cod civil al R. Moldova, este înscrisul întocmit pentru atestarea împuternicirilor conferite de reprezentat unui sau mai multor reprezentanți. De regulă, este emisă și semnată de administratorul persoanei juridice sau de o altă persoană autorizată să facă acest lucru prin documentele constitutive. În plus, interesele unei persoane juridice în numele acesteia din urmă pot fi reprezentate de un avocat (art. 17 din Codul de procedură penală), dacă se încheie un acord cu acesta de a participa la procesul penal ca avocat al persoanei juridice, ale cărei interese le reprezintă în conformitate cu legea.

Reprezentantul părții (persoană juridică) are aceleași drepturi procedurale ca și persoana pe care o reprezintă. Potrivit art. 225 Cod civil al R. Moldova, dacă actul juridic este încheiat în numele unei alte persoane, părții cu care a contractat reprezentantul nu i se poate opune o lipsă a împuternicirilor dacă reprezentatul a creat astfel de împrejurări în virtutea cărora această parte presupunea cu bună-credință existența unor asemenea împuterniciri.

Conform art. 520 CPP, urmărirea penală și judecarea cauzelor privind infracțiunile săvârșite de persoane juridice se efectuează potrivit procedurii obișnuite, cu derogările și completările prevăzute în Capitolul VI. Raportând aceste stipulări cu cele prevăzute de art. 64 alin. (2) pct. 21 și art. 66 alin. (2) pct. 29 CPP, potrivit cărora bănuitul învinuitul, inculpatul are dreptul să se împăce cu partea vătămată în condițiile prevăzute de lege, rezultă concluzia că dreptul de împăcare îi aparține și persoanei juridice, fiindcă Capitolul VI al CPP nu prevede restricții. Sintagma „în condițiile prevăzute de prezentul cod” trebuie înțeleasă în sensul că împăcarea cu partea vătămată se poate realiza în cazul săvârșirii de către persoana juridică a infracțiunilor prevăzute de art. 276 alin. (1) CPP (numai art. 246/1 CP (Concurența neloială) și art. 109 alin. (1) CP (numai art. 185/1 – Încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe; art. 185/2 – Încălcarea dreptului asupra obiectelor de proprietate industrială și art. 185/3 – Declarațiile intenționate false în documentele de înregistrare ce țin de protecția proprietății intelectuale, deoarece în cazul săvârșirii acestor infracțiuni de către persoana juridică poate avea loc împăcarea părților) [8].

Referințe bibliografice

1. Ilie Dorin. <https://www.avocatu.ro/cine-poate-participa-la-procedura-de-mediere-penala-ori-de-impacare-retragerea-persoanei-vatamate-din-procesul-penal/> (vizitat 21 februarie 2021).
2. Codul de procedură penală. Publicat: 24.04.1961 în B.Of. nr. 010. Promulgat: 24.03.1961. Data intrării în vigoare: 24.04.1961 .<http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=314075> (vizitat 22 februarie 2021).
3. Codul de procedură penală din 1 iulie 2010 (*actualizat*). <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907> (vizitat 17 februarie 2021).
4. Михайловская И.Б., Цели, функции и принципы российского уголовного судопроизводства (уголовно-процессуальная форма). - Москва : Проспект. 2003. p. 11.
5. Codul civil al Republicii Moldova din 22.06.2002. Monitorul Oficial nr. 82-86, art. nr: 661.
6. Activitatea de întreprinzător. Reglementarea juridică a activității de întreprinzător. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/dreptcomercial/activitatea-de-intreprinzator-reglementarea-juridica-a-activitatii-de-intreprinzator/> (vizitat 12 februarie 2021).
7. Recomandarea Colegiului penal al CSJ nr. 56 cu privire la aplicarea art. 109 CP și 276 CPP în cazurile împăcării părților. http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=85 (vizitat 01 martie 2021).
8. Recomandarea Colegiului penal al CSJ nr. 56 cu privire la aplicarea art. 109 CP și 276 CPP în cazurile împăcării părților. http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=85 (vizitat 01 martie 2021).

ASISTENȚA RELIGIOASĂ ÎN PENITENCIARE

Vladimir COJOCARU,

director interimar al Administrației Naționale a Penitenciarelor
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

Maxim MELINTI,

preot s. Ghidighici, doctor în istorie

Libertatea conștiinței și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase ale persoanelor condamnate nu pot fi îngădite. Persoanele condamnate au dreptul la libertatea credințelor religioase, fără a aduce atingere libertății credințelor religioase ale celorlalte persoane condamnate. Persoanele condamnate pot participa, pe baza liberului consimțământ, la servicii sau întruniri religioase organizate în penitenciare, pot primi vizite ale reprezentanților cultului respectiv și pot procura și deține publicații cu caracter religios, precum și obiecte de cult. În Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU din 10 decembrie 1948, în art. 18 se consemnează că: „orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conștiință și religie, acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în mod public, cât și privat, prin învățatură, practici religioase, cult și îndeplinirea ritualurilor” [1, p. 115].

Pentru desfășurarea procesului de incluziune socială a condamnaților, penitenciarele întreprind măsuri pentru stabilirea relațiilor de colaborare cu reprezentanții societății civile (asociații de binefacere, organizații neguvernamentale și confesiuni religioase), ale căror activități au un impact benefic și corelat cu misiunea de corijare a comportamentului persoanelor private de libertate.

La nivel constituțional, statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religi-

oase. Astfel, la art. 31 alin. (4) este reglementat faptul: cultele religioase sunt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfelinate [2].

Aceeași, reglementare este reiterată în legea organică ce reglementează libertatea conștiinței, la art. 26. alin. (2) unde este reglementat faptul că cultele religioase au dreptul de a oficia servicii religioase în orfelinate, centre de plasament pentru copii, internate, aziluri de bătrâni și de invalizi, în penitenciare, instituții militare, medico-sanitare, de învățământ, de poliție și de alt tip la rugămintea persoanelor care se află în ele și cu acordul administrației instituțiilor respective [3].

Începând cu ani 1990, prezența preoților ortodocși în instituțiile penitenciare devine tot mai frecventă. Apar primele cămăruțe de rugăciune, paraclise, mai târziu și biserici. Deținuții acum pot să se roage, să se spovedească, să primească Sfânta Împărtășanie, să se cunune sau să se boteze. Activitatea preoților niciodată nu s-a limitat doar pe domeniul pastoral. La slujbe divine se adaugă misiunea caritabilă și cea misionară, adică învățarea și evanghelizarea. Tot mai des preoți capelani se întâlnesc cu deținuți pentru a purta cu ei lecții biblice, oferind sprijin psiho-social și divino-uman, contribuind la îmbunătățirea comportamentului deținutului.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că Dumnezeu nu întreabă în ziua judecării despre relele ce am făcut, ci doar îl întreabă Dum-

nezeu despre păcatele pentru care nu ne-am pocăit și despre binele pe care am fi putut să-l facem și nu l-am făcut. Deci nu este suficient să nu facem rău cuiva, ci trebuie să facem mult bine, să săvârșim multe fapte bune în jurul nostru [4].

Prevederile art. 207 din Codul de executare și pct. 436 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 583/2006, statuează că deținuților le este garantat dreptul la libertatea conștiinței și confesională precum și participarea la ritualele religioase.

Conform alin. (1) al art. 207 din Codul de executare, condamnatul este în drept să profeseze orice religie, să nu profeseze nici o religie, să-și exprime liber convingerile religioase și să acționeze în conformitate cu ele, inclusiv să se alimenteze, din cont propriu, în conformitate cu religia profesată, în condițiile prevăzute de Codul de executare și de Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Alineatul (2) idem statuează că persoana condamnată poate realiza dreptul la libertatea conștiinței și libertatea confesională, care nu trebuie să contravină ordinii interioare a penitenciarului, nici să lezeze drepturile și libertățile altor persoane.

La fel, alin. (3) din articolul sus-numit prevede că în penitenciare, condamnaților li se permite să participe la oficierea serviciilor divine și ritualurilor religioase, să se folosească de obiecte sau literatură de cult. În acest scop, administrația penitenciarului pune la dispoziție încăperi speciale [5].

Potrivit prevederilor pct. 439 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, administrația penitenciarului, în măsura posibilităților, pune la dispoziția deținuților încăperi speciale și creează condițiile necesare pentru întrevederile cu clericii și desfășurarea ritualurilor. Iar, în conformitate cu prevederile pct. 440 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, măsurile religioase, cu excepția spovedaniei, se desfășoară, de regulă, în prezența personalului penitenciar [6].

Urmare a reorganizării sistemului administrației penitenciare, preoților cape-

lani li s-a oferit posibilitatea să se angajeze în funcția de specialist pentru educația moral-spirituală, cu 0,5 salariu, 20 de ore pe săptămână, statut civil. Preoții predau numeroase lecții cu tematica biblică, catehizare, evenimente sociale, în baza unui program trimestrial și în baza fișei de post.

În cele 17 penitenciare, pentru moment sunt 15 preoți angajați în funcție de specialist pentru educația moral-spirituală.

Preoții capelani cu funcții de specialist pentru educația moral-spirituală fac parte din Secția Reintegrare Socială a instituției penitenciare. În acest context, unii preoți contribuie la realizarea programului educativ „Cetățenia activă”, unde, la modulul „Familia”, preoții țin lecții cu deținuții, vorbindu-le despre valorile civile și spirituale despre familia, rolul membrilor familiei și modul de conviețuire sănătoasă și pașnică în societatea de azi.

Cei 15 angajați desfășoară activitatea productivă, lecții de catehizare cu deținuți și angajați, slujbe săptămânale și diverse acțiuni misionare, culturale și caritabile.

Rolul de bază al preotului este de a acorda asistență pastorală delincvenților încarcerați. Aceasta este o slujire de păstor, predicator și lider spiritual, dar presupune o perseverență specială și dăruire de sine.

Preotul capelan nu are dreptul moral sau civic să judece pe cei condamnați, să-i tachineze sau să-i umilească prin vorbe. Preotul capelan însă este obligat să condamne păcatul și viciul, pentru că „plata păcatului este moartea, iar harul lui Dumnezeu, viața veșnică, în Hristos Iisus, Domnul nostru” (Romani 6, 23).

Datoria sfântă a preotului este aceea de a renaște în sufletul acestor oameni speranța și nădejdea că Dumnezeu le deschide și lor împărăția cerurilor, dacă vor porni pe calea cea dreaptă. Biserica a avut și va avea întotdeauna un rol deosebit atât în viața societății, cât și a fiecărei persoane umane în parte. Acest rol se extinde și asupra celor privați de libertate care, de cele mai multe ori, nu au cercetat-o atâta timp cât au fost în libertate. Suferința prin care trec acum poate fi o cale de a se apropia de Dumnezeu și de a pune început bun

tuturor lucrurilor pe care le vor face de aici încolo. În penitenciar au șansa să-și întoarcă fața către Dumnezeu, încredințați fiind că nu este prea târziu să facă lucrul acesta [7, p. 10].

Speranță și încredere trebuie să insuflă preotul capelan celor întemnițați, deoarece oamenii izolați de restul lumii, pe dreptate sau pe nedreptate, au nevoie de speranță, cei ale căror idealuri au fost sfărmate în trecut, cei care sunt hărțuiți de frică, cei care au fost abandonați de rude și prieteni, cei care au trăit insatisfacții și experiențe nefericite.

În unele biserici, deținuții cântă în cor, ajută în calitate de paracliseri la liturghie: aprind candelă și cădelnița, ies cu lumânare, citesc Apostol. Alții, dimineața și seara citesc rugăciunile convenite, de sine stătător desfășoară pravila unui creștin. Cântarea bisericească scoate lacrimi de umilință pe fețele condamnaților, iar rugăciunea îmbălsămează sufletele celor prezenți în biserică.

Toate acestea îi responsabilizează, le fac să aibă și o ținută convenită și un comportament exemplar pentru restul deținuților, iar datorită sarcinilor pe care le îndeplinesc cu sârguință aceștia se apropie și mai mult de Dumnezeu, își cultivă frica de Dumnezeu și totodată îi ajută să construiască relații prietenoase cu administrația penitenciarului și cu ceilalți deținuți.

În penitenciar preotul îndeplinește cu smerenie porunca Domnului, vizitând pe cei aflați în temniță, le dă speranță, le oferă binecuvântare și motivație pentru a păstra sufletul liber, în timp ce trupul temporar este privat de libertate.

În mediul penitenciar, preotul este reprezentantul lui Dumnezeu într-o lume de bărbați și femei care, în majoritatea lor, nu L-au cunoscut vreodată pe Dumnezeu sau nici măcar nu au știut vreodată că El există. De aceea, „preotul este adesea întruchiparea imaginii pe care deținutul o are despre Dumnezeu. Dacă acțiunile preotului nu sunt corecte sau sunt dubioase, atunci Dumnezeu ar putea, în concepția lor, să acționeze în mod asemănător față de ei. Dacă deținutul află că nu poate avea încredere în preot, va fi foarte

dificil pentru el să se încreadă în Dumnezeu. El nu poate, în cele mai dese rânduri, trece de acest nivel de înțelegere, având în vedere situația și condițiile în care se găsește deținutul. Pentru acești bărbați și femei, preotul ar putea fi singurul prieten adevărat” [8, p. 63-64].

Un factor pozitiv îl are **păstrarea relațiilor prietenoase ale preotului capelan cu deținutul după eliberarea acestuia din detenție. Preotul capelan contribuie la acordarea unui adăpost temporar, aflarea unui loc de muncă, și să devină părintele duhovnicesc în libertate.**

Preotul oferă condamnatului suportul liturgic: Spovedania, Împărtășania și Sfântul Maslu, dar și o lecție de împăcare cu Dumnezeu și cu cei din jur în ultimul ceas al vieții pământești. Or, vindecarea trupului se află în legătură cu vindecarea patimilor sufletești. Iar supravegherea deținutului bolnav să fie în afara oricărui formalism și birocrație, mișcându-se în climatul iubirii și al omeniei adevărate [9, p. 122]. Aici, pe patul suferințelor, deținutul poate pentru prima dată face cunoștință cu Hristos, prin intermediul preotului. Și suferindul are șanse să se întoarcă cu fața la Dumnezeu, asemenea tâlharului, răstignit alături de Hristos pe Golgota: „Și zicea lui Iisus: Pomeneste-mă, Doamne, când vei veni în împărăția Ta. Și Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în rai” (Luca 23, 42-43).

Lectura și studiul biblic este un alt „instrument” de resocializare, care îl educă pe deținut; or, Biblia este o oglindă în care fiecare creștin trebuie să privească faptele sale prin prisma învățăturilor și poruncilor dumnezeiești. Oferind numeroase exemple ale personajelor biblice, precum regele Solomon și David, Iuda și Petru, deținutul învață să găsească în sufletul său părțile slabe și să le înlocuiască cu virtuți creștinești.

După crearea funcției de specialist pentru educația moral-spirituală, preotul capelan capătă un rol important și un loc special în sistemul penitenciar. De acum încolo preotul capelan, educator, psiholog și sociolog sunt o echipă prietenoasă, care, împreună contribuie

la resocializarea condamnatului, prin realizarea a numeroase obiective, programe și lecții, care au menirea **să ajute pe condamnat să devină un cetățean activ și responsabil, un creștin exemplar și ascultător. Întreaga echipă a serviciului de resocializare muncește zilnic la crearea unor condiții favorabile pentru persoane private de libertate, prin școlarizarea acestora, prin acordarea unor convorbiri și desfășurarea programelor de terapie socială.** Această colaborare cu siguranță aduce roade, astfel încât condamnatul să renunțe la viața criminală, la comportament violent și practici anticreștine, iar după ispășirea pedepsei să se reintegreze ușor în societate, cu un bagaj de cunoștințe necesare, aptitudini și calități divino-umane.

Astfel, Biserica după gratii a luat un drum deloc ușor de a transforma pe fiii cei pierduți de azi în fii ascultători și credincioși de mâine, din „tâlharii de azi” în „sfinții de mâine” [10, p. 23].

Pentru asigurarea drepturilor tuturor deținuților prevăzute în art. 207 din Codul de executare și pct. 436, 439 și 440 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, precum și pentru exercitarea serviciilor divine și ritualurilor religioase, de către deținuții aflați în diferite tipuri de penitenciare, regimuri de detenție, inclusiv în locuri de securitate conform prevederilor art. 206 din Codul de executare, în penitenciare sunt amenajate spații cu obiecte de cult, unde deținuții respectivi își pot exercita dreptul la libertatea confesională și de a folosi obiecte de cult.

Preoții capelani având sarcina vizitării tuturor sectoarelor de detenție inclusiv cu ocazia sărbătorilor religioase și/sau la solicitare.

De asemenea, în cazul în care condamnatul dorește să discute cu preotul capelan sau cu un alt reprezentant al confesiei care activează pe teritoriul penitenciarului, acesta înaintează cerere corespunzătoare către administrația penitenciarului, care ulterior se transmite către reprezentantul confesiei solicitate.

Constatăm astfel că atât la nivel legislativ, cât și organizatoric tuturor deținuților le

este asigurat accesul la asistența morală spirituală, iar conform datelor de evidență statistică ale Administrației Naționale a Penitenciarelor aproximativ 1/3 dintre deținuți frecventează activ activitățile desfășurate de către reprezentanții cultelor religioase.

Referințe bibliografice

1. Petrache Zidaru, Drept execuțional penal, Ediția a II-a, Ed. ALLBECK Juridică;
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, Publicat: 29.03.2016 în Monitorul Oficial nr. 78, art. 140;
3. Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie, nr. 125, din 11-05-2007, Publicat: 17-08-2007 în Monitorul Oficial nr. 127-130, art. 546;
4. Daniel Ciobotea, patriarhul, „Criteriul ultim al Judecării finale este iubirea” (6 martie 2016) // <http://patriarhia.ro/criteriul-ultim-al-judecatii-finale-este-iubirea-6-martie-2016--8685.html>;
5. Cod de executare, aprobat prin Legea nr. 443-XV din 24.12.2004, Republicat: 05.11.2010 în Monitorul Oficial nr. 214-220, art. nr.: 704;
6. Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26-05-2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați, Publicat: 16-06-2006 în Monitorul Oficial nr. 91-94 art. 676;
7. Alexandru Fleșer, preot, Consilierea pastorală în arealul penitenciar, rezumatul lucrării de doctorat;
8. Ion Diaconescu, Temnița: destinul generației noastre, București: Ed. Nemira, 1998;
9. Gheorghios D. Metallinos, Parohia – Hristos în mijlocul nostru, Sibiu: Deisis, 2004;
10. Pop Octavian, Misiunea Socială a Bisericii, Timișoara: Mirton, 2011.

LEGITIMA APĂRARE – TEMEI DE ÎNCETARE A URMĂRIRII PENALE

Olesea CREȚU,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Sarcina de a descoperi o infracțiune impune existența unei faze independente în procesul penal – urmărirea penală [3, p. 149].

Urmărirea penală are ca obiect acumularea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorului și la stabilirea răspunderii acestora [4, p. 101].

Efectuarea activităților de urmărire penală joacă un rol deosebit de important în realizarea scopului procesului penal înscris în art. 1 C.pr.pen. [5]. Atingerea acestui scop nu se realizează întotdeauna prin trimiterea învinutului în judecată. Organul de urmărire penală, pe baza probatoriului poate ajunge și la alte concluzii, care demonstrează fie lipsa de vinovăție a celui în cauză, fie existența unor împrejurări de natură a împiedica tragerea la răspundere penală, situații de stingere a procesului penal în faza de urmărire penală.

În viața cotidiană există situații când cauzarea prejudiciului moral, material sau fizic persoanei sunt săvârșite conștient și de aceea sunt asemănătoare cu faptele prevăzute de legea penală, dar nu constituie infracțiuni. În asemenea situații au loc circumstanțe specifice, care înlătură prejudiciabilitatea faptei săvârșite și corespunzător o lipsesc de unul din semnele infracțiunii. Mai mult de atât, un șir de circumstanțe nu doar înlătură caracterul prejudiciabil al faptei, și respectiv nocivitatea faptei, dar și caracterizează astfel de fapte ca fiind social utile.

Cauze care înlătură caracterul penal al faptei constituie acțiuni conștiente ale persoanei ce cauzează o oarecare daună valorilor și intereselor ocrotite de lege, dar săvârșite în scopul ocrotirii drepturilor mai valoroase și de aceea nu prezintă pericol social și nu sunt

recunoscute ca infracționale.

Legitima apărare este circumstanța care exclude caracterul penal al faptei, prevăzută de codul penal.

În cadrul relațiilor social-umane se pot ivi anumite situații conflictuale, ciocniri de interese, care uneori îmbracă forme grave. Când desfășurarea lor ia forme violente, persoana care consideră că interesele sale legitime sunt ilegal vătămate sau periclitare simte instinctiv, pornirea nevoia de a răspunde cu violență la violență sau prin alte forme de apărare.

Art. 36 alin.(1) C.pen. prevede: „nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, săvârșită în stare de legitimă apărare”. Aceeași normă la alin.(2) prevede: „este în stare de legitimă apărare persoana care săvârșește fapta pentru a respinge un atac direct, imediat, material și real, îndreptat împotriva sa, a altei persoane sau împotriva unui interes public și care pune în pericol grav persoana sau drepturile celui atacat ori interesul public” [6, p. 73].

Dreptul la legitimă apărare decurge din dreptul esențial al omului la viață. Constituția RM proclamă că fiecare cetățean este în drept să-și apere drepturile și interesele sale legitime prin toate mijloacele neinterzise de lege. Apărarea acestor interese poate fi efectuată prin diverse căi.

În condițiile când organele abilitate de drept ale statului nostru se ciocnesc cu greutatea la asigurarea imunității persoanei, proprietății și altor valori, realizarea de către cetățeni a dreptului la legitimă apărare obține o importanță deosebită și trebuie să fie încurajată de societate. Faptul interzicerii cetățenilor de a se apăra împotriva infracțiunilor ce îi

amenință ar favoriza infractorii spre săvârșirea infracțiunilor. Fiecare cetățean al societății noastre are dreptul de a se apăra pe sine și pe alte persoane de la orișice atacuri infracționale prin acestea prevenind săvârșirea infracțiunilor. Legislatorul a recunoscut legitima apărare ca o acțiune activă de ofensivă.

Pentru recunoașterea stării de legitimitate apărare este necesar existența anumitor condiții ce se referă la atac și la apărare. Fiecare din acestea are particularitatea sa care se determină prin condiții corespunzătoare. Condițiile referitoare la atac determină apariția stării de legitimitate apărare, iar condițiile referitoare la apărare determină legalitatea acțiunilor de apărare.

Starea de legitimitate apărare este creată prin existența unui atac, adică a unei acțiuni sau acțiuni săvârșite cu intenția de a vătăma o persoană sau un interes public. Atacul este deci o acțiune prejudiciabilă, o comportare agresivă, o agresiune care îmbracă de obicei forma activă (de exemplu: îndreptarea armei asupra unei persoane, repezirea cu cuțitul asupra unei persoane etc). Fără existența atacului nu poate exista în general apărare și deci nici apărare legitimă.

Condițiile atacului în special sunt:

- atacul trebuie să aibă un caracter prejudiciabil, sancționat de legea penală ca infracțiune și săvârșit în mod intenționat;
- trebuie să fie îndreptat împotriva persoanei, a unui interes public și care pune în pericol grav persoana sau drepturile celui atacat ori interesul public, precum și împotriva drepturilor și intereselor altor persoane;
- persoanele care atacă trebuie să fie responsabile din punctul de vedere al dreptului penal;
- atacul trebuie să fie real, direct, material și imediat.

În practică se întâlnesc cazuri când unii judecători, neînțelegând legea, presupun că persoana care a fost supusă unui atac nu este în drept să se apere, dacă are posibilitatea să se apere prin fugă. Dar aplicarea legitimei apărări este posibilă și în situațiile când cel ce se apără a avut posibilitatea de a evita atacantul. În acest fel, condițiile legitimei apărări au o mare importanță, deoarece se determină într-adevăr dacă a fost

aceasta o depășire sau o legitimă apărare.

Din cele expuse mai sus rezultă cu certitudine că numai împotriva faptelor prejudiciabile (infracțiuni) prevăzute de legea penală se admite legitima apărare.

De asemenea, atacul trebuie să posedă un caracter direct, imediat, material, real.

Atacul trebuie să fie direct, adică să fie îndreptat și să creeze un pericol nemijlocit pentru valoarea socială susceptibilă de protecție penală.

Un indiciu al caracterului *imediat* al atacului este intervalul mic între momentul începerii atacului și momentul apariției pericolului. Dacă acest interval este mai mare, în asemenea mod încât există posibilitatea înlăturării lui prin alte mijloace decât săvârșirea faptei prescrite expres de legea penală, atacul nu poate fi considerat ca imediat și nu legitimează acțiunea de apărare.

Material este considerat atacul realizat prin mijloace fizice, adică prin fapte de natură să prejudicieze fizic valoarea contra căreia este îndreptat.

Atacul va fi real dacă există obiectiv, dar nu este presupus de o persoană”[7]. El constă în actul de agresiune care este pe punctul de a se produce, care amenință cu realizarea lui, existând certitudinea înfăptuirii sale (de exemplu, atacantul, după ce a amenințat victima cu moartea, își ia arma de pe umăr și o încarcă) [9, p.303].

Dacă persoana cauzează daună, apărându-se împotriva unui atac presupus, care nu există în realitate, în asemenea caz are loc apărarea fictivă. Răspunderea pentru apărarea fictivă este determinată de prezența sau de lipsa vinovăției. Astfel, dacă, reieșind din împrejurările concrete ale cazului, persoana consideră greșit că se produce un atac real și, aplicând mijloacele de apărare, nu își dă seama și nu putea să-și dea seama de caracterul eronat al presupunerii sale, acțiunile ei trebuie calificate ca săvârșite în legitimitate apărare [10, p. 233].

În cazul atacului real, declanșarea (izbucnirea) acestuia trebuie să fie atât de aproape de realizare încât dacă persoana constrânsă să se apere nu ar fi acționat în acel moment, ea ar fi expusă cu certitudine pericolului [9, p. 303].

Doar prin acțiuni de aceeași natură, caracter și intensitate sau care nu diferă vădit de cele ale atacatorului poate fi respins legitim atacul material, direct, real și imediat asupra unei persoane. În acest caz, vorbim despre legitima apărare, cauză care înlătură caracterul penal al faptei.

Pentru a constitui însă o legitimă apărare, fapta săvârșită în această situație trebuie să întrunească anumite condiții.

- acțiunea de apărare să se materializeze printr-o faptă prevăzută de legea penală;
- acțiunea de apărare să fie necesară pentru respingerea atacului;
- apărarea să se desfășoare în limitele proporționalității atacului” [8, p.246].

Încadrarea juridică a legitimei apărări este destul de complicată și anevoioasă, iar aplicarea ei corectă generează și o apreciere juridică corectă a vinovăției făptuitorului, care nu poate legal să fie tras la răspundere penală.

Organele de drept la examinarea cazurilor de legitimă apărare o atenție sporită trebuie să acorde factorului depășirii limitei legitimei apărări. Ca să nu depășească limita legitimei apărări, persoana trebuie să aibă simțul omnesc, să acționeze cu bună-credință, cinstit și obiectiv și nicidecum să nu se răzbune. Apărarea trebuie aplicată în timpul atacului, și nu după ce acesta a avut loc.

Totuși, în cazul stabilirii circumstanțelor legitimei apărări, organul de urmărire penală solicită dispunerea soluției de stingere a procesului penal.

Încetarea urmăririi penale are loc în orice moment al urmăririi penale, dacă se constată prezența temeiurilor corespunzătoare și poate fi aplicată numai în privința unei persoane sau în privința uneia din faptele persoanei.

Hotărârea privind încetarea urmăririi penale poate fi dispusă doar de către procuror, din oficiu sau la propunerea organului de urmărire penală, prin ordonanță. Odată cu emiterea actului de stingere a procesului penal, procurorul trebuie să menționeze în ordonanță și aspecte ce țin de revocarea măsurilor preventive, dacă acestea au fost aplicate, și nu în ultimul rând aspecte referitoare la reabilitarea persoanei bă-

nuite sau învinuite în cauza respectivă.

Încetarea urmăririi penale poate fi totală sau parțială. Numai încetarea integrală, și nu parțială, a urmăririi penale față de o persoană generează dreptul de reabilitare a acesteia.

Bibliografie

1. Codul de procedură penală, Legea nr. 122-xv din 14 martie 2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.
2. Codul penal, Legea nr. 985, din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. Nr. 72-74 din 14.04.2009.
3. V. Orîndaș. *Procedura Penală*, Chișinău : USM, 2001.
4. I. Neagu. *Tratat de procedură penală*, București, Ed. Pro, 1997.
5. *Procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetare a infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.*
6. Al. Barbăneagră, V. Berliba, C. Gurschii, *Codul penal comentat și adnotat*, Chișinău, Ed. Cartier, 2005.
7. Al. Barbăneagră, *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*, Chișinău, 2003.
8. C. Bulai, *Drept penal. Partea generală*, Volumul I., București, 1992.
9. St. Botnaru, A. Șavga, Vl. Grosu, M. Grama, *Drept penal. Partea generală*, vol. I, Chișinău, Ed. Cartier Juridic, 2005.
10. I. Macari, *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea generală*, CE USM, Chișinău, 2002.

INTERFERENȚA DINTRE ACCESUL LA MATERIALELE DOSARULUI ȘI OPORTUNITATEA PROTEJĂRII DATELOR CU CARACTER PERSONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA CA PREVENIRE ȘI COMBATERE A CRIMINALITĂȚII ÎN FAZA DE URMĂRIRE PENALĂ

Daniel CRISTEA,

doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

Conform dispozițiilor legale, urmărirea penală este o fază al cărei conținut și performanță sunt strict limitate la atingerea scopului acestei faze, respectiv a procedurii penale. Pe lângă regulile fundamentale ale procedurii penale, mai multe reguli de bază pot fi identificate pentru faza de urmărire penală care dau posibilitatea unor categorii de părți să profite și astfel să ocolească și să încurce aplicarea legii. În acest sens, urmărirea penală chiar dacă nu este publică, autorii, nu ne referim la calitatea lor de învinuiți/ inculpați, au acces la actele și materialele dosarului, drept conferit prin lege, unde, dacă protejăm datele cu caracter personal prin nedivulgare, creăm o punte de legătură în aplicarea și sancționarea faptelor săvârșite prin activitatea infracțională și respectarea cadrului legal al legislației de protecție a datelor cu caracter personal.

Pentru prezentarea acestor interferențe din multitudinea de exemple exemplific un singur caz din România aplicat la realitățile din practică ca urmare a documentării proprii ce privește interferența dintre accesul la materialele dosarului și oportunitatea protejării datelor cu caracter personal, prezentare pe care o analizăm și ca urmare a aplicării CPP RM.

Ipotetic și adevărat: În România a luat amploare în ultimii ani și săvârșirea infracțiunilor de înșelăciune prin metoda accidentul. În aproape toate cazurile autorul „principal” este un deținut, locul de desfășurare a acțiunii provenind din unul dintre penitenciarele din România. Complici pentru săvârșirea faptelor

sunt trimiși în diverse localități. În localitățile din România rețeaua de telefonie fixă deține același nr. pe cartiere diferind doar ultimele 2 cifre care identifică imobilul și locul persoanei care deține numărul în cauză. Complicii în momentul pregătirii săvârșirii infracțiunii se găsesc în cartierul unde urmează să se desfășoare activitatea infracțională.

Cum se pregătește activitatea infracțională?

Persoana din penitenciar deține un telefon mobil în camera unde își ispășește pedeapsa. Telefonul îl deține ilegal. În timpul apelării diverselor numere de telefoane persoanele care răspund sunt abordate psihologic în vederea producerii unei emoții puternice pentru a obține diverse sume de bani. În timpul convorbirii telefonul persoanei din penitenciar este legat cu alte 2 telefoane, respectiv a 2 complici aflați în cartierul persoanei asupra căruia urmează să se săvârșească fapta, care ascultă și intervin în discuții cu persoana în cauză.

Cum află complicele adresa persoanei asupra căruia urmează să se săvârșească infracțiunea?

Datorită stării emoționale create persoana din penitenciar îi explică persoanei, care urmează să fie victimă a infracțiunii, să scrie un bilet pe care îl va dicta prin telefon, în care va menționa că, de bună voie, va da suma respectivă. În momentul întocmirii, complicii vor auzi prin telefon adresa respectivei persoane, moment în care se și deplasează la ușa

imobilului pentru a nu da timp persoanei să-și dea seama și să contacteze alte persoane în vederea aflării adevărului. Când complicele ajunge la ușa persoanei se recomandă că este cel trimis să ridice suma de bani și biletul.

Exemplu: În fapt, la data de 01.10.2020, în perioada pandemiei Covid-19, numita MT a sesizat organele de poliție cu privire la faptul că, în aceeași zi, în jurul orelor 09.00, a primit un apel pe telefonul fix în timp ce se afla la domiciliu, de pe un număr necunoscut, de la o persoană de sex masculin care s-a recomandat comisar de poliție spunându-i că fiica sa, în timp ce se afla într-un magazin, a lovit un tânăr care i-a furat telefonul, iar din lovitură tânărul a căzut, și-a spart capul, a fost dus cu salvarea la spital, în prezent se află la terapie intensivă fiind inconștient. În urma creării panicii cel de la telefon a aflat suma disponibilă deținută de numita MT și i-a relatat că părinții au cerut pentru a nu mai depune plângere suma de 100 000 lei. Presupusul comisar i-a menționat numitei MT că procurorul de caz este de acord și va trimite o persoană la domiciliul acesteia pentru a-i da banii. În acest timp cel de la telefon i-a solicitat numitei MT să completeze o declarație pe care i-a dictat-o prin telefon. În același timp la ușa locuinței de domiciliu a numitei MT suna o persoană de sex feminin care s-a prezentat ca fiind secretara procurorului specificând că a venit să ridice suma de bani. A fost invitată în locuință unde numita MT i-a spus că poate lua de pe masă toți banii existenți, respectiv 150 000 lei, dar să-i promită că fiica va scăpa de pușcărie. Persoana care venise după bani i-a promis că dacă va da banii fiica nu va face pușcărie, luând banii și declarația scrisă de MT. După plecarea respectivei persoane numita MT datorită emoției a sunat pe numărul de telefon al fiicei care a răspuns și astfel a aflat că a fost înșelată, fiica se afla la domiciliul ei și nu avusese nici un eveniment.

În urma sesizării, organele de poliție obțin imaginile camerelor video de la intrarea în blocul de domiciliu al numitei MT, iar în urma vizualizării se observă o persoană de

sex feminin care avea fizionomia feței acoperită cu masca de protecție, a fost recunoscută după semnalmente și vestimentație de numita MT și totodată și faptul că vorbea la telefon în momentul intrării în bloc.

Au fost stabilite coordonatele WGS din zona comiterii faptei. S-a solicitat printr-o adresă Parchetului de pe lângă Judecătoria respectivă să solicite judecătorului de drepturi și libertăți listingul convorbirilor și comunicărilor, precum și datele de identificare ale posturilor telefonice care au efectuat apeluri către postul de telefon fix al persoanei vătămate MT și de la coordonatele WGS din zona comiterii faptei. În urma obținerii datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice a fost identificat numărul de pe care s-a apelat, iar ca localizare era unul dintre penitenciarele din România, cartelă prepaid folosită doar la comiterea acestei fapte, și numerele de telefon pe care le-a apelat autorul. Acest fapt aflându-se ulterior comiterii faptei, toți 3 autori abandonând și aruncând toate telefoanele și numerele folosite în momentul comiterii faptei.

S-au obținut filmări video din zona comiterii faptei, ocazie cu care a fost identificat un taximetrist, fiind observată după vestimentație persoana de sex feminin care a coborât din taxi înainte de ora comiterii faptei.

În urma audierii în calitate de martor taximetristul a declarat că la acea dată a fost contactat telefonic de o persoană de sex feminin ale cărei date de stare civilă nu le cunoaște, a luat-o din zona unei străzi pe care a menționat-o și a deplasat-o cu taxiul în zona comiterii faptei. Pe tot parcursul traseului vorbea la telefon. Un investigator sub acoperire a efectuat verificări și investigații în zona străzii de unde a fost luată cu taxiul autoarea în urma căruia acesta a aflat de la un alt martor care a consemnat și o declarație în acest sens datele de stare civilă ale autoarei, devenind astfel martor în cauză.

Persoana vătămată a recunoscut după fizionomia feței, în urma unei proceduri de recunoaștere din planșa foto, pe așa-zisa au-

toare, în proporție de 50% ca fiind persoana căreia i-a dat suma de bani respectivă, iar taximetristul în proporție de 60% a recunoscut-o, taximetrist asupra căruia nu existau elemente a se impune o calitate ca martor amenințat sau vulnerabil așa cum se prevede la art. 125 și art. 130 din CPP ROM sau elemente pe care organul de poliție judiciară să le aducă la cunoștință martorului în vederea necesității aplicării dispozițiilor prevăzute la art. 90, alin. 12, lit. 4, 5, 6 din CPP RM.

În urma aprobării s-a desfășurat o percheziție domiciliară la locuința persoanei care a primit banii, găsindu-se depuneri bancare în aceeași zi, dar nu a întregii sume, pe numele surorii autorului aflat în penitenciar, fără a fi găsită vestimentația din momentul comiterii faptei.

La audieri persoana care a ridicat suma de bani de la persoana vătămată nu a dorit să consemneze nici o declarație (dreptul la tăcere) potrivit art. 83, lit. (a) din CPP ROM [1, p. 243] și art. 66, alin. (2), pct. (2) din CPP RM [2, p. 38], solicitând totodată și o copie de pe actele dosarului.

În momentul identificării ce urmăresc autorii? Urmăresc să cunoască documentele din dosar în vederea găsirii modalităților de a scăpa nepedepsiți.

În CPP ROM, art. 94 privește consultarea dosarului unde la alin. (7) se prevede că, „în vederea pregătirii apărării, avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile privative sau restrictive de drepturi, la care participă. La alin. (5) avocatul are obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului în cursul urmăririi penale, iar la alin. (2) consultarea dosarului presupune dreptul de a studia actele acestuia, dreptul de a nota date sau informații din dosar, precum și de a obține fotocopii pe cheltuiala clientului” [1, p. 248]. În CPP ROM și al RM se prevede expres doar avocatul are obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor

și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului. Ne punem întrebarea între autoare și avocatul acesteia ales se mai păstrează confidențialitatea datelor obținute de avocat către clientul lui? În cazul dezvăluirii datelor obținute de avocat clientului, ca urmare a consultării materialelor din dosarul cauzei, vorbim de interferențe și nevoia protecției datelor cu caracter personal.

În același CPP al ROM, la art. 10 „dreptul la apărare” se prevede că părțile și subiecții procesuali principali au dreptul de a se apăra ei înșiși [1, p. 212] și art. 66, alin. (2), pct. 5 din CPP RM prevede dreptul de a se apăra el însuși din momentul punerii sub învinuire [2, p. 38]. Practicienii acordă suspectului/ învinuitului/ inculpatului potrivit acestor articole la solicitare și dreptul de a consulta actele din dosarul cauzei sau să le facă copii, dar nu se prevede obligația de a păstra confidențialitatea sau secretul datelor și actelor de care a luat cunoștință cu ocazia consultării dosarului.

Autoarea înainte de a fi arestată preventiv a consultat dosarul și obținut datele atât ale martorilor, părții vătămate dar și toate probele din dosar. Nu putem numi prezentarea și dezvăluirea tuturor probelor doar pe dreptul la un proces echitabil. Cel de-al treilea complice a primit la vizitele din arest informațiile privind materialele din dosar. Acesta avea rolul și a influențat taximetristul și partea vătămată spunându-le că nu sunt siguri 100% că este cea învinuită autoarea și să revină asupra declarației, întrucât familia știe sigur că organul de poliție judiciară a forțat nota în privința recunoașterii din planșa foto, lucru care s-a și petrecut, revenind asupra celor declarate, iar martorul-cheie identificat de investigatorul sub acoperire a fost și el influențat și schimbat declarația. Aceste dezvăluiri au afectat aplicarea legii. O numim o greșală a organelor de urmărire penală.

Prin urmare, acest exemplu implică nevoia aplicării protecției datelor. Cu toate acestea, în aplicarea acestor limitări, trebuie să se țină seama în aplicarea CPP de specificațiile asociate ale prelucrării datelor cu caracter

personal. În această privință, este util să amintim, cu cât cantitatea și sensibilitatea datelor sunt obținute prin dispozițiile legale pentru a fi dezvăluite, cu atât mai important este conținutul garanțiilor care trebuie aplicate în diferite etape cruciale în procesarea ulterioară a datelor așa cum au fost prevăzute mai sus. În consecință, o referință generală la aplicarea și protecția datelor nu este suficientă pentru a justifica limitările privind protecția datelor. Limitările trebuie să fie clar definite.

În sensul celor menționate precizez Cauza CtEDO Mușuc c. Moldovei, Hotărârea Strasbourg din 06/02/2008, care ilustrează necesitatea protecției datelor cu caracter personal, fiind confirmat în cauză refuzul de a fi studiat dosarul penal, respectiv una dintre declarațiile martorului, cu ocazia confirmării necesității aplicării arestării. Curtea a recunoscut necesitatea ca urmărirea penală să fie efectuată în mod eficient, ceea ce se poate presupune că o parte din informațiile colectate trebuie păstrate în secret pentru a împiedica autorii să altereze probele și să submineze efectuarea justiției [3] și cauza *Jacobus Lorse versus Olanda* [4], Hotărârea din 27 ianuarie 2004, unde procurorul nu a prezentat autorului mărturiile a doi informatori acoperiți ai poliției care aveau calitatea de martori. Martorii au beneficiat de imunitate garantată de nedezvăluire a datelor cu caracter personal în toată faza de urmărire penală și nu numai, chiar și în cadrul desfășurării procesului, imunitate care a fost garantată și de către instanță.

Concluzii și recomandări:

Ce observăm ca și legalitate de a nu fi dezvăluite date cu caracter personal și de a nu fi încălcată legislația de protecție a confidențialității datelor personale precum și de a nu fi încălcat dreptul la un proces echitabil, în situația în care declarațiile martorilor sunt singurele probe pe care se poate întreprinde demersul/ propunerea procurorului de arest preventiv/ prelungirea arestului preventiv, și trebuie prezentate învinuiților/ inculpaților, procurorul poate desfășura ca organ de urmărire penală sau prin organele de

cercetare a poliției judiciare, în măsura în care se solicită o audiere a martorilor/ o confruntare cu aceștia, sau face propunere ca instanța să audieze martorii prin mijloace audio/ video cu imagine distorsionată. Audierea martorilor pe calea unei legături audio/ video să se poată face de către învinuiți/ inculpați/ avocaților acestora în scris și verbal numai în anumite cazuri, pe calea unei astfel de legături audio/ video cu imagine distorsionată. Martorii să răspundă astfel la toate întrebările, mai puțin cele ce prezintă riscul de a le anula anonimatul.

Referințe bibliografice

1. Noul Cod penal și Noul Cod de procedură penală, ediția a 14-a, actualizată la 25 mai 2016, București, Ed. Hamangiu, 2016, 640 p.;
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, în conformitate cu ultimele modificări și completări din Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Actualizat 01.10.2018, Chișinău, Tipografia Centrală, 2018, 263 p.;
3. Cauza CtEDO Mușuc c. Moldovei, Hotărârea Strasbourg nr. 42440/06 din 06/02/2008, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112791> (vizitat 12.11.2020);
4. Cauza *Jacobus Lorse versus Olanda*, Hotărârea Strasbourg din data de 27 ianuarie 2004, nr. 44484/98, jurisprudencedo.com > *Jacobus-L...* (vizitat 24.11.2020).

PRACTICA UNOR STATE MEMBRE ALE UE CU PRIVIRE LA TRANSFERUL PROGRESIV AL CONDAMNATULUI

Alexandr CRUDU,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Schimbarea condițiilor de executare a pedepsei ar trebui înțeleasă ca un proces normativ prestabilit de formare a unui statut juridic individual pentru un condamnat, în care acesta, datorită comportamentului și atitudinii față de executarea pedepsei primite, determină dinamica conținutului execuțional [1, p. 12]. Pentru condamnații care pe parcursul detenției demonstrează tendința de reabilitare socială ar trebui creat un mod de autoreglare a comportamentului, excluzând maxim coerciția externă și tratamentul preferențial [2].

Conform practici penitenciare, modificarea progresivă a condițiilor de detenție reprezintă un proces foarte complicat, deoarece presupune o analiză detaliată a personalității condamnatului, pentru a determina nivelul lui de corecție și, în același timp, de accepție a regimului de detenție impus anterior. Cu toate acestea, legiuitorul Republicii Moldova a preferat să simplifice acest proces, instituind termene-limite de aflare în regimul inițial, care, odată expirate, impun transferul progresiv al condamnatului în regim comun de deținere [3, art. 249 alin. (2), 250 alin. (2) și 250 alin. (2)]. Prin urmare, transferul progresiv al condamnatului în regimul comun a devenit o chestiune automată, care se realizează indiferent de eforturile de resocializare ale condamnatului.

Totuși transferul automat al deținutului într-un regim mai destins nu oferă pârghii motivaționale personalului penitenciar în procesul corecțional. Or, în acest caz, nu este necesar ca deținutul să depună vreun efort

pentru a beneficia de destinderea regimului, fiind suficient doar să curgă termenul stabilit de lege. Această procedură de transfer progresiv nu încurajează deținutul să adopte o conduită corespunzătoare și să execute Planul individual de executare a pedepsei stabilit pentru acesta.

Potrivit experților ONU, gestionarea deținuților și, în special, planificarea pedepselor, nu poate fi întreprinsă cu succes fără evaluarea riscurilor pe care le prezintă deținuții individuali. Administrația penitenciarului ar trebui să facă o evaluare atentă pentru a determina dacă deținuții individuali prezintă riscuri pentru ei și pentru ceilalți. O astfel de evaluare ar trebui efectuată atunci când un deținut este internat pentru prima dată în închisoare și repetat la intervale regulate. Evaluările ar trebui să înceapă cu perioada de detenție preventivă, pentru a aborda cea mai adecvată clasificare și alocare a deținuților imediat după condamnare [4].

Deținuții nu trebuie să fie supuși unui regim special de securitate mai mult decât o cere riscul pe care îl reprezintă. Aceasta necesită revizuirea periodică a deciziei de plasare. Astfel de revizurii ar trebui să fie întotdeauna bazate pe o evaluare permanentă a fiecărui deținut de către un personal specializat într-o asemenea evaluare. Mai mult, deținuții ar trebui, pe cât posibil, să fie informați pe deplin asupra motivului plasării lor și, dacă este cazul, despre reînnoirea lui, aceasta permițându-le să folosească la maxim posibilitățile de recurs împotriva acestei măsuri.

Profesorul De Viggiani N. consideră că

sistemul de progresie a executării pedepsei prin îmbunătățirea treptată a condițiilor de executare reprezintă o abordare mai complexă și structurată a principiului „morcovului” în gestionarea penitenciarelor, unde autoritățile penitenciare folosesc privilegiile regimurilor progresive în motivarea comportamentului prosocial al condamnaților și asigurarea bunei ordine și discipline în interiorul penitenciarului [5, p. 85]. Or, la orice fază de executare a pedepsei, condamnatul trebuie să beneficieze de o „speranță” de destindere și mai mare a regimului de deținere, prin transferul în regimuri progresive urmare a realizării măsurilor planificate și manifestării constante a unei conduite regulamentare. Astfel, institutul transferului progresiv, prin caracterul său încurajator, oferă personalului penitenciar pârgii motivaționale eficiente în corectarea și resocializarea condamnatului, iar principiul „exemplului pozitiv” contribuie esențial la asigurarea siguranței locului de deținere.

Institutul transferului progresiv, într-o formă sau alta, își găsește aplicare în majoritatea sistemelor corecționale ale Uniunii Europene. În Republica Cehă, spre exemplu, la fel ca în Republica Moldova, pedeapsa cu închisoarea se execută în diferite tipuri de penitenciare (pe lângă instituții specializate pentru detenția minorilor). Instituțiile penitenciare se clasifică în două tipuri, în funcție de nivelul de securitate aplicabil. Astfel, penitenciarele pot fi de securitate obișnuită și securitate maximă [6, art. 8]. Atât atribuirea inițială a unui tip de penitenciar, cât și transferarea ulterioară într-un alt tip de penitenciar se decide de către instanța de judecată. Directorul instituției penitenciare este obligat să prezinte instanței o propunere de transfer al unei persoane condamnate la un alt tip de închisoare, dacă consideră că transferul va contribui la realizarea scopului executării pedepsei. Propunerea de transfer al unei persoane condamnate la un alt tip de închisoare se efectuează în funcție de rezultatele evaluării parcursului și eficacității programului de tratament al condamnatului [6, art. 11 alin. (1) și (2)]. Pe lângă tipurile de

penitenciare, în interiorul instituției penitenciare se creează diferite secții de detenție, în funcție de nivelul de securitate aplicat pe interior: a) cu un grad scăzut de securitate, (b) cu un nivel mediu de securitate și c) cu un grad ridicat de securitate. Plasarea condamnatului într-un anumit nivel de securitate se decide în funcție de gradul de risc extern și intern, care se evaluează periodic [6, art. 12a].

În Ungaria, la fel ca în Republica Cehă, executarea pedepsei începe cu o analiză și gestionare a riscului. După finalizarea procedurilor de evaluare, se elaborează planul individualizat al programului de detenție pe baza raportului sumar al evaluării riscurilor, iar apoi se decide asupra regimului condamnatului și programelor de reintegrare aplicabile acestuia [7, art. 95]. Procedura de executare a pedepsei privative de libertate se stabilește ținând seama de circumstanțele individuale ale persoanei condamnate precum: personalitatea, antecedentele, stilul său de viață, circumstanțele familiale, comportamentul în timpul detenției, infracțiunea, gradul și durata închisorii. În timpul executării pedepsei, în funcție de analiza riscului condamnatului, conduita și participarea la activitățile de reintegrare, condamnatul se transferă în regimuri progresive, unde beneficiază de destinderea liberației de mișcare, inclusiv până la dreptul de a ieși neînsoțit în afara instituției penitenciare.

În Finlanda, indiferent de durata pedepsei, un deținut poate fi transferat dintr-o închisoare închisă într-o instituție deschisă pentru o perioadă determinată sau să execute restul pedepsei în aceste condiții, dacă:

1) transferul către o instituție deschisă contribuie la realizarea planului individual de executare;

2) condamnatul este potrivit pentru activități organizate într-o instituție deschisă sau pentru alte activități aprobate de instituția deschisă;

3) se poate considera probabil ca deținutul să urmeze ordinea instituției deschise, să nu comită o infracțiune și să nu părăsească instituția deschisă fără permisiune; și

4) condamnatul se obligă să nu utilizeze substanțe narcotice sau psihotrope [8, capitolul 6, §1].

Pe de altă parte, în Germania, un deținut poate fi plasat în condiții de tip deschis de la începutul executării pedepsei, atunci când acesta corespunde cerințelor speciale ale executării pedepsei în tip deschis și nu există temerea că se va sustrage de la executarea pedepsei cu închisoarea sau va face abuz de posibilitățile executării pedepsei în tip deschis pentru a comite alte infracțiuni. În rest, deținuții sunt plasați în penitenciare de tip închis [9, art. 10]. Totodată, în urma ajustării și actualizării planului de executare, deținutul poate fi ulterior transferat într-o altă instituție: a) când prin aceasta se promovează modul de tratare a deținutului sau integrarea sa în societate după eliberare, b) când acest lucru este necesar din motive de organizare a executării pedepsei sau din alte motive importante [9, art. 8].

Astfel, conform exemplelor studiate, transferul progresiv al condamnatului se realizează în funcție de rezultatele unei analize individuale ale condamnatului, dacă se constată că transferul progresiv va contribui la atingerea scopului pedepsei penale și dacă există suficientă încredere că acest transfer nu va periclita siguranța locului de deținere. Cu toate acestea, criteriile clare de determinare a condițiilor enunțate nu sunt reglementate, fapt ce determină existența unui subiectivism în decizia de transfer progresiv. Acest subiectivism poate fi acceptabil în condițiile în care evaluarea se va efectua de către un organ colegial în componența căruia va intra doar personalul penitenciar implicat nemijlocit în procesul de reeducare a condamnatului și această decizie nu va determina necesitatea schimbării locului de deținere, că de altfel personalul penitenciar va fi interesat să „scape” de persoane incomode prin acest fel.

Referințe bibliografice

1. Дроздов А., „Изменение условий отбывания лишения свободы в механизме ресоциализации осужденных”, Авторе-

ферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук, Самара, 2010, с. 20;

2. Южанин В., „Характеристика основного этапа отбывания наказания осужденными в исправительных учреждениях” // Вестник Кузбасского института, ISSN: 2078-3914, no. 1 (42), 2020, ст. 133-143;
3. Codul de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004;
4. United Nations Office on Drugs and Crime, „Handbook on the management of high-risk prisoners”, 2016, (https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/HB_on_High_Risk_Prisoners_Ebook_appr.pdf vizitat la 29.12.2020);
5. De Viggiani N., „(Un)healthy prison masculinities : theorising men’s health in prison”, p. 85;
6. (https://www.researchgate.net/publication/277862762_Unhealthy_prison_masculinities_Theorising_men’s_health_in_prison vizitat la 31.12.2020);
7. Legea Republicii Cehe nr. 169/1999 privind executarea pedepsei cu închisoare;
8. Legea Ungariei nr. [CCXL din 2013 privind sancțiunile și unele măsuri de urgență și punerea în aplicare a detenției];
9. Legea penitenciarului a Finlandei nr. 767/2005;
10. Legea penitenciarelor a Germaniei din 16 martie 1976.

DREPTURILE CONDAMNATULUI, A SOȚULUI ȘI A RUDELOR APROPIATE ALE CONDAMNATULUI ÎN CADRUL PROCEDURII DE REVIZUIRE ÎN PROCESUL PENAL

Veaceslav DANDEȘ,

doctorand, Universitatea de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul

Scopul procesului penal ține de protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată [1].

Astfel, rolul central al procesului penal îl reprezintă subiecții participanți.

Dispozițiile art. 458 CPP RM statuează caracterul revizuirii pe cale extraordinară de atac, prin mijlocirea căreia se pot înlătura erorile judiciare cu privire la faptele reținute printr-o hotărâre judecătorească definitivă, datorită necunoașterii de către instanțe a unor împrejurări de care depindea adoptarea unei hotărâri conforme cu legea și adevărul.

Totodată, conform condițiilor legale, art. 460 alin. (2) pct.1)-2) CPP RM, [1] cererea de revizuire poate fi declarată de

- oricare parte din proces, în limitele calității sale procesuale;
- soțul și rudele apropiate ale condamnatului, chiar și după decesul acestuia.

Conform prevederilor art. 6 pct. 29 CPP RM, parte în proces este persoana care în procesul penal exercită funcții de acuzare sau apărare în baza egalității în drepturi și a principiului contradictorialității; iar conform art. 6 pct. 30 CPP RM, partea apărării sunt persoanele abilitate prin lege să efectueze activitate de apărare (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea civilmente responsabilă și reprezentanții acestora).

Din explicațiile termenilor redați supra,

relevăm că Codul de procedură penală nu reglementează direct în calitate de parte la proces, inclusiv în procedura de revizuire a persoanei condamnate.

Cu toate acestea, este indubitabil că printre participanții la procesul penal se numără și persoana condamnată, și în acest sens sunt relevante prevederile art. 65 alin. (3) pct. 1 CPP RM, care reglementează că: persoana în privința căreia sentința a devenit definitivă se numește condamnat, dacă sentința este, parțial sau integral, de condamnare, ori o condiție de admisibilitate a procedurii de revizuire o constituie anume caracterul definitiv și irevocabil al sentinței.

Ținem să remarcăm, în cadrul procedurii extraordinare de atac cum este revizuirea, noțiunea de condamnat are un sens distinct față de noțiunea explicată de prevederile pct. 5 al Statutului executării pedepsei de către condamnați. Astfel, conform prevederilor Statutului condamnat este persoana în privința căreia a rămas definitivă hotărârea instanței de judecată, prin care aceasta a fost condamnată la o pedeapsă penală privativă de libertate [5].

Însă această noțiune este inaplicabilă procedurii penale, deoarece art. 459 alin. (1) CPP RM, reglementează că revizuirea poate fi și în cazul unei hotărâri de achitare sau de încetare a procesului penal.

După cum am menționat, legiuitorul consfințește că și soțul sau rudele apropiate ale condamnatului pot înainta cerere de revizuire, iar sintagma „chiar și după decesul acestuia” urmează a fi interpretată în sensul strict, și anume „în cazul intervenirii decesului persoanei condamnate”.

Importanța acestei reglementări rezidă

în însuși în scopul procesului de revizuire, care ține de înlăturarea erorii judiciare săvârșite de instanța de judecată care a pronunțat hotărârea supusă revizuirii.

Astfel, conform sensului atribuit de art. 6 pct. 3 CPP RM, apărarea reprezintă activitate procesuală efectuată de partea apărării în scopul combaterii, în tot sau în parte, a învinuirii ori al atenuării pedepsei, apărării drepturilor și intereselor persoanelor bănuite sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, precum și *al reabilitării persoanelor* supuse ilegal urmăririi penale.

În legislația Republicii Moldova, nu există vreun termen generic care să desemneze subiectul persoanei reabilitate. Dicționarul explicativ prin sintagma *reabilitare* explică: 1. Restabilire a bunei reputații. 2. Dezmințire a învinuirilor aduse (pe nedrept). 3. Act juridic prin care cineva este repus în drepturile personale pierdute (în urma unei condamnări) [7].

În literatura de specialitate, de exemplu, A.A. Podoprigora propune să fie folosite două noțiuni, și anume: „persoana care este reabilitată” și „persoana reabilitată”. În prima situație se are în vedere persoana căreia i-a fost recunoscut dreptul de reabilitare, în a cărei privință se realizează complexul de măsuri prevăzute de legea procesual-penală, îndreptată spre reabilitare, inclusiv măsurile care decurg din dreptul de reparare a prejudiciului cauzat. În cea de-a doua situație se are în vedere persoana restabilită în drepturi și libertăți, recunoscută nevinovată de săvârșirea infracțiunii, căreia i-a fost reparat prejudiciul cauzat în legătură cu procesul penal, ca urmare a realizării de către această persoană a dreptului său la reparație [6, 9].

Pe cale de consecință, persoana reabilitată este subiectul activ în raportul juridic de reabilitare, adică subiectul dreptului de reabilitare, drept care este garantat astfel, inclusiv după decesul persoanei condamnate.

Sintagma „rude apropiate” este direct explicată la art. 6 pct. 41 CPP, și astfel prin rude apropiate se înțelege – copii, părinți, frați și surori, bunici, nepoți ai persoanei interesate.

Noțiunea de „soț” nu este explicată de norma procesual-penală, însă aceasta își regăsește explicația în legislația națională, și anume, reieșind din prevederile Codului fa-

miliei [3], „soț/ soție” reprezintă statutul juridic civil al persoanei care a încheiat cu altă persoane de gen opus căsătoria la organele de stat de stare civilă.

Din reglementarea de procedură penală o mai mare importanță o are stabilirea și/sau verificarea împuternicirilor persoanei care a depus cererea de revizuire.

Astfel, confirmarea statutului „copii, părinți, frați și surori, bunici, nepoți”, se probează prin prezentarea de către subiecții solicitanți a actelor de stare civilă [4], care confirmă legătura de rudenie în linie dreaptă sau colaterală.

Din textul normei sus-citate și inerent procedurii date, identificăm dreptul persoanei de a declara cerere de revizuire. Deși legiuitorul utilizează noțiunea de declarare, aceasta este identică cu noțiunea de „depunere” frecvent aplicată de legiuitor.

Astfel, deși legiuitorul nu a prevăzut într-o normă care sunt drepturile și obligațiile procedurale ale condamnatului sau ale soțului/ rudelor apropiate, în cadrul procedurii de revizuire, totuși, analizând normele de procedură în coroborarea lor, identificăm și considerăm aplicabile următoarele drepturi și obligații:

– să aibă asistența unui apărător ales de el, iar dacă nu are mijloace de a plăti apărătorul, să fie asistat în mod gratuit de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat, precum și, în cazurile admise de lege, să renunțe la apărător și să se apere el însuși;

– să aibă întrevederi cu apărătorul său în condiții confidențiale, fără a se limita numărul și durata lor;

– dacă acceptă să fie audiat, la cererea sa, să fie audiat în prezența apărătorului;

– să facă declarații sau să refuze de a le face, atrăgându-i-se atenția că dacă refuză să dea declarații, nu va suferi nici o consecință defavorabilă, iar dacă va da declarații, acestea vor putea fi folosite ca mijloace de probă împotriva sa;

– să dea explicații cu privire la învinuirea ce i se aduce sau să refuze de a le da;

– să participe la efectuarea acțiunilor procesuale, de unul singur sau fiind asistat de apărător, la solicitarea sa, ori să refuze de a participa la ele;

- să efectueze pregătirea materialelor pentru cauza penală;
- să prezinte documente și alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal și pentru cercetare în ședința de judecată;
- să ceară recuzarea persoanei care efectuează urmărirea penală, a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului;
- să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;
- să înainteze cereri, inclusiv privind asistența medicală independentă;
- să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală și să ceară includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal al acțiunii procesuale;
- să ia cunoștință de procesele-verbale ale acțiunilor procesuale efectuate cu participarea lui și să facă obiecții asupra corectitudinii proceselor-verbale, precum și să ceară completarea lor cu circumstanțele care, în opinia sa, trebuie să fie menționate;
- după terminarea urmăririi penale, să ia cunoștință de toate materialele cauzei și să noteze din ele datele necesare, să înainteze cereri de completare a urmăririi penale;
- să participe la judecarea cauzei;
- să pledeze în dezbaterile judiciare când nu este asistat de apărător;
- să ia ultimul cuvânt;
- să fie informat de către organul de urmărire penală despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale, să primească, la solicitarea sa, copii de pe aceste hotărâri, precum și copii de pe ordonanțele de aplicare în privința sa a măsurilor preventive și a altor măsuri procesuale de constrângere, copii de pe rechizitoriu sau de pe un alt act de finalizare a urmăririi penale, de pe acțiunea civilă, de pe sentință, apel și recurs, de pe decizia prin care sentința a devenit definitivă, de pe hotărârea definitivă a instanței care a judecat cauza pe cale extraordinară de atac;
- să atace, în modul stabilit de lege, acțiunile și hotărârile organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată, inclusiv sentința sau decizia instanței care a judecat cauza pe cale ordinară de atac;

- să retragă orice plângere a sa sau depusă de către apărătorul său în interesele lui;
- să se împace cu partea vătămată în condițiile prevăzute de prezentul cod;
- să apeleze la un mediator în condițiile legii;
- să facă obiecții asupra plângerilor altor participanți la procesul penal care i-au fost aduse la cunoștință de către organul de urmărire penală sau despre care a aflat pe alte căi;
- să-și expună în ședința de judecată opinia referitoare la cererile și propunerile altor părți în proces, precum și la chestiunile soluționate de către instanță;
- să facă obiecții împotriva acțiunilor ilegale ale celorlalți participanți la proces;
- să facă obiecții împotriva acțiunilor președintelui ședinței de judecată;
- să ceară și să primească repararea prejudiciului cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată;
- să sesizeze procurorul ierarhic superior sau, după caz, instanța de judecată despre încălcarea termenului rezonabil;
- examinarea corporală, precum și prelevarea mostrelor de eliminare ale corpului sau a altor mostre biologice de la învinuit, inculpat fără acordul acestuia se efectuează doar cu autorizarea judecătorului de instrucție. Aceste acțiuni nu pot fi întreprinse în locurile sau circumstanțele în care există riscul traumatizării învinuitului, inculpatului sau riscul violării drepturilor omului;
- să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței;
- să accepte, la cererea organului de urmărire penală, controlul medical, dactiloscopia, fotografierea, să dea posibilitate să i se ia, în temeiul autorizației judecătorului de instrucție, mostre de sânge, de eliminare ale corpului sau alte mostre biologice;
- să fie supus, la cererea organului de urmărire penală sau a instanței, expertizei judiciare;
- să se supună dispozițiilor legitime ale reprezentantului organului de urmărire penală și ale președintelui ședinței de judecată;
- să respecte ordinea stabilită în ședința de judecată și să nu părăsească sala de ședințe

fără învoirea președintelui ședinței.

Motivarea includerii în lista drepturilor și obligațiilor a unora care sunt inerente etapei de urmărire penală, rezidă în situația de drept, reglementată de prevederile art. 460 alin. (6) CPP RM, care deși menționează că se „efectuează cercetarea circumstanțelor”, totuși se aduce și precizarea legală că „în cursul cercetării circumstanțelor noi descoperite se pot efectua, cu respectarea dispozițiilor prezentului cod, audieri, cercetări la fața locului, expertize judiciare, ridicări de obiecte sau documente și alte acțiuni de urmărire penală care vor fi necesare”.

Cu alte cuvinte, au loc acțiuni de urmărire penală, față de care condamnatul sau reprezentanții săi, corespondent pot aplica drepturile și obligațiile etapei de urmărire penală, analogic celor reglementate de art. 66 CPP RM.

Totodată, analiza prevederilor legale ale art. 75-81 CPP RM nu reglementează în calitate de „reprezentanți sau succesori” ai condamnatului decedat.

În acest context, considerăm oportun intervenirea cu un proiect de lege ferenda, care să excludă aceste omisiuni, și să aducă claritate atât la mențiunea în calitate de parte în proces a condamnatului, cât și a succesorilor condamnatului decedat, a textului noțiunilor date, și a drepturilor și obligațiilor fiecărei din părțile date, iar ca rezultat, va fi exclusă și omisiunea ce ține de drepturile și obligațiile procesuale ale soțului sau rudelor apropiate care acționează în interesul condamnatului decedat.

Din motivul lipsei noțiunilor, a procedurii de admitere precum și a drepturilor și obligațiilor procesuale ale soțului sau rudelor apropiate ale condamnatului decedat, o problemă procesuală care nu are soluție rezidă în situația ipotetică când mai multe persoane solicită reabilitarea prin cerere de revizuire și care urmează a reprezenta condamnatul decedat, sau ipotetic dacă o persoană declară revizuirea iar o altă persoană declară refuz față de cererea de revizuire, care parte (soț/ soție sau rudă) urmează a fi admisă și de ce.

În această situație un prim răspuns îl regăsim în legislația civilă, care la art. 2177-2185 [2], reglementează clasele de moștenitori,

ordinea și concursul de intervenire în cazul succesiunii, care ar putea fi aplicate pentru determinarea subiectului cu drept de intervenire prioritar față de alte rude.

De remarcat că la momentul actual Curtea Constituțională examinează sesizarea nr. 151g din 24.09.2020 [8] prin care acuzatorul de stat a ridicat excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 81 și art. 77 CPP RM, în partea ce ține de omisiunea reglementării în calitate de „reprezentant legal” al soțului succesor al bănuitului, învinuitului, inculpatului decedat.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003, Republicat la 05.11.2013 în Monitorul Oficial nr. 248-251, art. nr: 699. Data intrării în vigoare: 12.06.2003.
2. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06-06-2002, Publicat: 22-06-2002 în Monitorul Oficial nr. 82-86, art. 661.
3. Codul familiei nr. 1316 din 26.10.2000, Publicat: 26.04.2001 în Monitorul Oficial nr. 47-48, art. 210.
4. Legea nr. 100 din 26.04.2001 privind actele de stare civilă, Publicat la 17-08-2001 în Monitorul Oficial nr. 97-99, art. 765.
5. Hotărârea Guvernului nr. 583 din 26-05-2006 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați, Publicat la 16-06-2006 în Monitorul Oficial nr. 91-94, art. 676.
6. А.А. Подопрigorа. Реабилитация в уголовном процессе России: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – Ростов-на-Дону, 2004, p.9.
7. <https://dexonline.ro/definitie/reabilitare>.
8. https://www.constcourt.md/public/ccdoc/sesizari/151g_2020.09.24.pdf.

REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE PRIVIND RESPECTAREA VIEȚII PRIVATE ÎN PROCESUL PENAL

Serghei DERENEV,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Dreptul la viață privată este considerat un element fundamental al societății moderne, recunoscut și garantat pe plan național și internațional de Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, Declarația Universală a Drepturilor Omului precum și de alte acte. Acest drept reprezintă un element indispensabil personalității umane, care reprezintă baza, pilonul unei societăți democratice.

Dreptul la viață privată este un concept vast care nu are o definiție exhaustivă.

Este vorba despre o noțiune al cărei conținut variază în funcție de epoca la care se raportează, de societatea în cadrul căreia individul trăiește și chiar de grupul social căruia acesta îi aparține. Conceptul a fost explicat mai întâi prin „dreptul de a fi lăsat în pace”, însă acesta a evoluat până în zilele noastre într-un concept mai larg, care ar putea fi definit ca dreptul unei persoane fizice de a decide câtă informație personală să divulge, cui și pentru ce anume [1, p. 89].

În jurisprudența CtEDO dreptul la viață privată este relatat în articolul 8 și acesta este primul dintr-o serie de patru texte ale Convenției care protejează drepturi ce semnifică respectul social datorat individului. El are prerogative care-i permit să pretindă respectarea vieții sale private și de familie, a dreptului său la domiciliu și la corespondență; de asemenea, el este îndreptat spre respectarea libertății sale de gândire, de conștiință și de religie (art. 9), a libertății sale de exprimare și de informare (art. 10) și a libertății de asociere (art. 11). În sistemul Convenției, caracteristica esențială a tuturor acestor drepturi și libertăți constă în aceea că fiecare text care le reglementează

conține un prim alineat ce le proclamă aproape de o manieră absolută [2, p. 593].

Procesul penal este legat de anumite constrângeri ale drepturilor și libertăților persoanei, iar ca urmare unele din aceste constrângeri pot duce la încălcarea dreptului la viață privată și intimă. În urma efectuării acțiunilor de urmărire penală care ar duce la constrângeri asupra vieții private a persoanei, organul de urmărire penală se va conduce obligatoriu de principiul proporționalității în timpul efectuării măsurilor în cauză și va respecta prevederile legale astfel încât să ofere participanților la proces garanții adecvate împotriva eventualelor abuzuri comise în cadrul procesului penal.

Republica Moldova are anumite obligații pozitive care sunt realizate prin intermediul ofițerilor de urmărire penală, procurorilor etc., iar una din obligațiile pozitive ale statului constituie realizarea unei proceduri complete și obiective, în cauza Ciobanu c. Moldovei, (§ 25 din 11 martie 2014), Curtea s-a expus că un sistem judiciar eficace, potrivit exigențelor articolului 2, poate și, în anumite circumstanțe, trebuie să includă un mecanism de represiune penală, însă în cazul în care încălcarea dreptului la viață nu a fost intenționată [6].

În această ordine de idei, făcând o paralelă prin prisma articolului 2 din Convenție și art. 8, deducem că uneori scopului procesului penal nu poate fi realizat fără a aduce unele limitări asupra dreptului la viață privată, însă aceste limitări trebuie să fie proporționale reieșind din circumstanțele fiecărui caz concret.

Un caz elocvent unde autoritățile nu au respectat aceste garanții de care trebuie să

beneficizie persoana a fost analizat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Van Rossem c. Belgiei nr. 41872/98 din 9 decembrie 2004 § 2, domiciliul și sediile profesionale ale reclamantului sunt percheziționate în cadrul procedurii penale. Mandatele de percheziție prevăd căutarea și reținerea tuturor pieselor și documentelor utile instrucției.

Prin urmare, Curtea a menționat că mandatele de percheziție au fost redactate în termeni largi, fără informații asupra instrucției penale în cauză și a obiectelor ce pot fi reținute, dând puteri largi anchetatorilor, fără vreo limitare. Conform opiniei Curții, mandatul de percheziție trebuie însoțit de anumite limite, pentru ca ingerința pe care el o autorizează în dreptul prevăzut de art. 8 din Convenție să nu fie nelimitată și, deci, disproporțională. El trebuie să conțină dispoziții minimale care să permită exercitarea unui control asupra respectării, pe care l-au executat, a câmpului de investigație.

Mai mult, reclamantul nu a fost prezent la percheziție și nu a fost întocmit nici un inventar al obiectelor sechestrate.

Curtea în acest caz a constatat că nu s-a păstrat un echilibru echitabil între interesele divergente, deci măsura nu a fost proporțională scopurilor legitime urmărite, deci nu a fost necesară într-o societate democratică, respectiv încălcându-se articolul 8 al Convenției [4, p. 93].

Tot în sfera vieții private a persoanei se încadrează și interceptarea convorbirilor telefonice care într-un stat de drept ar trebui să funcționeze în măsura în care acest lucru ar fi necesar pentru apărarea instituțiilor democratice, în interesul securității naționale, ale persoanelor și totodată împotriva prevenirii crimelor, respectiv obținerea informațiilor în cauză ar trebui să fie însoțite de garanții eficiente și bine argumentate de către reprezentanții organelor de drept. Aceste garanții fiind necesare pentru a argumenta necesitatea obținerii lor, precum și protejarea ulterioară a datelor confidențiale obținute în urma ascultării.

La fel, un caz elocvent analizat de CtEDO prin prisma articolului 8 al convenției îl

constituie cauza Roman Zakharov c. Rusiei 47143/06 din 04.12.2015 paragr. § 1, unde a fost analizat sistemul de interceptare secretă a comunicațiilor de telefonie mobilă în Rusia.

Respectiv, reclamantul s-a plâns de faptul că operatorii de telefonie mobilă din Rusia erau obligați prin lege să instaleze echipamente care să permită agențiilor de aplicare a legii să desfășoare măsuri operative de investigații și că, fără garanții suficiente în temeiul dreptului rus, acest fapt permitea interceptarea generalizată a comunicațiilor.

Curtea a hotărât că, în speță, a fost încălcat art. 8 din Convenție, constatând că dispozițiile legale ruse care reglementau interceptarea comunicațiilor nu ofereau garanții adecvate și efective împotriva riscurilor de abuz inerente oricărui sistem de supraveghere secretă, care era extrem de ridicat într-un sistem precum cel din Rusia, în care serviciile secrete și poliția aveau acces direct, prin mijloace tehnice, la toate comunicațiile de telefonie mobilă.

În special, Curtea a constatat deficiențe în ceea ce privește cadrul legal în următoarele domenii: circumstanțele în care autoritățile publice din Rusia sunt abilitate să recurgă la măsuri de supraveghere secretă; durata unor astfel de măsuri, în special circumstanțele în care ar trebui să înceteze; procedurile de autorizare a interceptării, precum și stocarea și distrugerea datelor interceptate; controlul interceptărilor. În plus, caracterul efectiv al căilor de atac disponibile pentru a contesta interceptarea comunicațiilor era afectat de faptul că acestea erau disponibile numai persoanelor care puteau să probeze interceptarea și că obținerea unor astfel de probe era imposibilă în lipsa unui sistem de notificare sau a posibilității de a avea acces la informații privind interceptarea [3].

Făcând referire la cazul menționat *supra*, Jean-François Renucci observă că „păstrarea datelor personale de către o autoritate publică reprezintă o ingerință în dreptul la respectarea vieții private, practică admisibilă doar în cazul în care condițiile ingerinței statului sunt îndeplinite, în special în privința existenței garanțiilor adecvate. Judecătorii eu-

ropeni înțeleg să asigure în această privință o protecție deosebit de eficace: acesta este motivul pentru care nu au ezitat să extindă sfera de aplicare a art. 8 pentru a include în viața privată datele de natură publică înregistrate de autoritățile publice”, invocând faptul că trebuie găsite *soluții pentru asigurarea unei veritabile confidențialități*.

Totodată, considerăm absolut necesar ca să se verifice existența garanțiilor necesare și suficiente împotriva ingerințelor statului în sfera vieții private a persoanei, din motivul că un sistem de supraveghere secretă destinat să protejeze siguranța națională, motivat de ideea apărării democrației, creează riscul de a o submina sau chiar de a o distruge, așa cum a statuat CEDO în Hotărârea Klass și alții împotriva Germaniei din 06 septembrie 1978 § 2 [5, p. 125], „...societățile democratice sunt amenințate de forme extrem de sofisticate de spionaj și de terorism, ceea ce impune ca statul să fie capabil în mod efectiv, pentru a contracara efectiv astfel de amenințări, să supravegheze în secret elementele subversive care operează în jurisdicția sa, Curtea în Hotărârea Klass și alții împotriva Germaniei din 06 septembrie 1978 § a considerat că existența unei anumite legislații care acordă competența de a supraveghea în secret corespondența, comunicările prin poștă și telecomunicațiile este, în condiții excepționale, necesară într-o societate democratică, în interesul securității naționale și/sau pentru a preveni dezordinea sau faptele penale” [7, p. 2].

În concluzie, putem menționa că dreptul la viața privată a fiecărei persoane este un drept garantat de către stat, iar necesitatea respectării lui are un caracter obligatoriu. În acest sens statul are obligația ca să îi ofere persoanei libera opțiune în acțiunile care îi vizează viața sa privată, atâta timp cât persoana manifestă un comportament pozitiv care nu ar leza interesele altor persoane și ale statului. În cazul în care statul va considera necesar ingerința în viața privată a persoanei, în primul rând va fi nevoit să se asigure că aceste acțiuni sunt necesare în raport cu fapta infracțională comisă, iar mai apoi să recurgă la acțiunile propriu-

zise de limitare a dreptului la viața privată. Recurgând la acțiunile de imixtiune în sfera vieții private a individului, prin intermediul structurilor specializate, ultimii ar trebui să se conducă de prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului, Constituției și Codului de procedură penală ale Republicii Moldova.

Referințe bibliografice

1. Anatolie Munteanu, Svetlana Rusu, Olga Vacarciuc. „Manualul funcționarului public în domeniul drepturilor omului”, Ediția a II-a, Chișinău, „Arc”, 2015, p. 89 ISBN 978-9975-61-932-5;
2. Bîrsan. Corneliu. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol I. Drepturi și libertăți. București, Ed. „C.H. Beck”, 2005. p. 593;
3. Cauza Zakharkov c. Rusiei. Hotărârea 47143/06 din 04.12.2015 par. § 1
4. Accesibil: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-176291>;
5. Corneliu-Liviu Popescu. „Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului”, București, Ed. C.H. Beck, 2004, p. 93;
6. Diana Maria Dijmărescu. „Unele considerațiuni privind dreptul la respectarea vieții private”, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgul Jiu, seria științe juridice nr. 3/2015 p. 125, accesat la 22.02.2021;
7. <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/CIOBANU-RO.pdf> (a se vedea Ciobanu c. Moldovei (dec.), nr. 18295/08, § 25, 11 martie 2014), accesat la 19.02.2021;
8. https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Data RON.pdf „Protecția datelor cu caracter personal”, noiembrie 2017, p. 2, accesat la 22.02.2021;

DETERMINANTELE CRIMINALITĂȚII VIOLENTE ÎN MEDIUL RURAL

Alexandru FRUNZĂ,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Cercetarea cauzelor, condițiilor, factorilor determinanți și ai celor favorizanți ai fenomenului infracțional a avut mereu o importanță deosebită în literatura de specialitate criminologică, în contextul principiului conform căruia pentru a înlătura un efect trebuie stabilit și înlăturat cauza.

Cercetătorii criminologi consideră că o investigare complexă a cauzalității și determinanței la nivel individual permite o organizare a activităților de prevenire eficientă a criminalității, relevarea etapelor de criminalizare a persoanelor și elaborarea măsurilor de prevenire individuală, de corijare și reeducare [3, p. 90].

În literatura de specialitate identificăm diferite abordări referitoare la aspectul determinanței dintre diferitele cauze și efecte. Prin urmare, cercetătoarea Hogaș D.L. [4, p. 27] abordează problema dată prin prisma ideii că fenomenul infracțional este condiționat de factori de mai mica sau mai mare complexitate grupându-i în factori ce țin de personalitatea individului după cum urmează:

a) factori endogeni [13, p. 86]; b) factori exogeni [13, p. 86-87]; c) determinarea multicauzală [2, p. 97].

Cercetătorul Gladchi Gh. nu face o divizare strictă a cauzelor și condițiilor, dar le consideră drept „ansamblul factorilor care determină decizia de a săvârși infracțiunea și realizarea acesteia” [3, p. 93].

Autorii ruși Iliashenko A.N. [18, p. 321] și Șahov V.I. [19, p. 136] la fel nu fac o anumită divizare între cauze, condiții și factori ai criminalității, considerând aceste determinante drept factori.

Cercetătorul Larii Iu. studiază problema cauzalității și determinanței în criminologie prin prisma divizării clare a cauzelor și condițiilor sau a factorilor care determină criminalitatea. În opinia lui, cauze ale criminalității sunt definite drept „fenomene și procese sociale care generează și mențin existența criminalității sau provoacă creșterea sau descreșterea ei” [10, p. 26], iar condițiile sau factorii sunt acele „împrejurări sau circumstanțe care favorizează săvârșirea infracțiunilor”. Factorii nu pot genera infracțiuni dar pot contribui la săvârșirea lor. Autorul autohton susține că, „aprecierea unor fenomene în calitate de cauze iar a altor în calitate de condiții poartă un caracter relativ, fiindcă în diferite situații, unul și același fenomen poate apărea drept cauză sau condiție” [10, p. 26].

Într-o altă viziune, „cauzalitatea este o formă a interacțiunii dintre fenomene și procese, este tipul principal de determinare și reprezintă prin sine legătura obiectivă, generică dintre două fenomene: cauză și efect. Cauzalitatea este studiată prin utilizarea următoarelor categorii conceptuale: „cauză”, „condiție”, „efect”, raportul „cauză-efect”; lanț causal; sistem causal; raportul dintre condiție și cauză, condiție și efect; legătura inversă dintre efect și cauză sau dintre efect și condiții” [11, p. 214].

În cadrul cercetării criminologice sunt mai întâi relevate toate dependențele corelative dintre criminalitate (tipul infracțional) și alte fenomene. Astfel, sunt stabiliți toți factorii (determinantele) care influențează asupra criminalității. Acest lucru este util, dar insu-

ficient, fiindcă nu determină în ce fel de raport se găsesc factorii cu criminalitatea, tipul infracțional sau infracțiunea concretă: sunt aceste determinante cauze sau numai condiții etc. [3, p. 167].

Cauza fenomenului criminalității nu este o însumare aritmetică simplă a motivelor tuturor infracțiunilor concrete. Ea reprezintă prin sine o calitate integrală nouă.

Totodată, motivația infracțiunilor concrete nu poate fi opusă cauzelor fenomenului criminalității. Unii autori [8, p. 52] consideră ca o cauză a criminalității în ansamblu este fenomenul social-psihologic denumit motivație socială criminogenă. Alți autori [7, p. 73] susțin că, în general, „criminalitatea ca fenomen social este generată de cauze din domeniul existenței sociale și cauze din domeniul conștiinței sociale care se găsesc într-o interacțiune complicată și intensă”. Astfel, determinante sunt cauzele din domeniul existenței sociale și anume baza economică.

O altă categorie de autori [3] consideră că orice faptă este determinată de o anumită cauză, astfel că, între faptă și efect există o legătură atât de strânsă, încât nu poate exista una fără cealaltă. Condiția nu este obligatorie. Ea poate doar să favorizeze sau să înlesnească producerea rezultatului. Chiar dacă lipsește condiția, rezultatul se produce întotdeauna când există o cauză. Transpusă în criminologie, această legătură dintre cauză și efect, pe de o parte, dintre condiții și rezultat, pe de altă parte, poate contribui la explicarea comportamentului deviant al omului, pentru orice categorii de infracțiuni, inclusiv pentru infracțiunile săvârșite în mediul rural.

Cercetând literatura criminologică, considerăm cea mai adecvată abordare în cazul criminalității violente în mediul rural, cea stabilită de către anumiți autori [21, p. 146] care rezidă în faptul că determinatele unui tip de criminalitate urmează a fi apreciate la următoarele niveluri: *social-general, socio-psihologic și individual*.

Determinatele criminalității la nivel social-general sunt asociate cu procesele sociale care apar în societate în ansamblu, în pri-

mul rând cu procesele macroeconomice care se reflectă în stilul de viață al diferitor grupe în funcție de vârstă, naționalitate, activitate profesională etc.). Deformările care apar în cadrul acestor grupuri pot determina o influență criminogenă asupra individului în una dintre următoarele direcții:

- ✓ apariția unor surse de conflicte;
- ✓ devierea de la normele și valorile acceptate în societate;
- ✓ reducerea controlului social-pozitiv;
- ✓ imposibilitatea de realizare a intereselor și a necesităților personale în mod legal [16, p. 142].

Majoritatea cercetătorilor consideră că **determinatele criminalității la nivel social-general** sunt fenomenele economice care condiționează direct procesele sociale, politice chiar și cele spirituale într-o comunitate [16, p. 150].

Șomajul. Mediul rural din Republica Moldova oferă puține oportunități de angajare, rezultatul fiind rata scăzută de angajare în câmpul muncii. Ocuparea forței de muncă în mediul rural moldovenesc este cu mult mai dificilă decât în mediul urban. Cea mai mare parte a populației din mediul rural este angajată fie în activități agricole, în mare parte neoficiale, fie în sectorul public (educație, ocrotirea sănătății, cultură, asistență socială), ponderea cea mai mare revenind totuși agriculturii. Totodată, această stare de lucruri determină în mod direct emigrarea populației peste hotarele țării în vederea identificării unui loc de muncă.

Acesta este motivul din care, în prezent, satele din Republica Moldova sunt mai puțin populate, iar persoanele care rămân în mare parte sunt cele cu vârsta de până la 16 ani, adică cele care își fac încă studiile, și persoanele cu vârstă pensionară [12, p. 83].

În astfel de condiții, creșterea numărului celor rămași fără locuri de muncă sau a celor care nu au un loc permanent de muncă explică existența unui anumit procent în creșterea numărului infractorilor care săvârșesc infracțiuni cu violență, specific regiunilor rurale mai mult [9, p. 13].

Nivelul de trai. Studiile privind nivelul de trai din Republica Moldova scot la iveală date îngrijorătoare. 90 la sută dintre angajați spun că salariile pe care le primesc lunar nu le ajung nici pentru traiul de zi cu zi [6].

În mediile rurale situația este una mai grea în comparație cu cea din mediul urban. În raioanele țării, salariul mediu este aproximativ de 5 mii de lei, bani care nu pot asigura condiții elementare de trai. O mare parte a populației rurale trăiesc în case vechi, moștenite de la rude neavând posibilitate de a-și procura sau construi una nouă. Veniturile pe care le obțin le asigură doar hrana.

Pe lângă sărăcia la limitele sale, care-l împinge pe individ la comiterea de infracțiuni, se adaugă dorința de îmbogățire sau de un trai mai bun, care determină spre delincvență un mare număr de persoane. Alături de șomaj sunt implicați în scăderea nivelului de trai și alți factori, precum angajarea pe timp limitat, angajarea sezonieră, șomajul parțial și mai ales inflația care tulbură echilibrul economic familial, spulberând într-un timp scurt economiile făcute pe timp îndelungat [14, p. 315].

Se consideră că, mediul social se include în **determinantele social-psihologice ale criminalității**, ceea ce presupune influența criminogenă asupra indivizilor din partea unor grupuri sociale cum ar fi familia, școala, cerc de prieteni, mass-media etc. [21, p. 164].

Cercetătorii consideră că familia influențează în mod direct comportamentul antisocial al indivizilor dar și creează condiții pentru apariția unor riscuri victimale [5, p. 86], specificând, în acest sens, grupurile familiale care au o structură combinată cum ar fi, violentă-dezorganizată, violentă-imorală etc.

Familia violentă. Din punct de vedere victimogen, familia agresivă este considerată ca având cel mai ridicat potențial victimal. Individul mai agresiv în familie devine deseori „victimă” a celorlalți componenți ai familiei, deoarece aceștia se asociază împotriva lui din cauza insuportabilității regimului de teroare instaurat. Sunt și multe situații în care indivizii cu potențial agresiv își concretizează această tendință și îi victimizează pe alți membri ai

grupului familial.

Familia imorală. Un alt tip de grup familial virtual victimogen îl reprezintă familia depravată, care nu se bazează pe reguli minime de morală. Mediul familial imoral are potențial victimogen ridicat, deoarece membrii unui grup fără reguli de minimă cuviință nu ezită să victimizeze pe alți membri ai grupului din care fac parte. Este vorba de infracțiuni precum prostituția, traficul de persoane, șantajul, violul, corupția sexuală, vătămarea corporală, omor etc.

Familia dezorganizată. Lipsa unui lider în cazul anumitor familii este la fel de nocivă precum este prezența unui „dictator” sau „despot” în sânul familiei. Disoluția familială se poate datora celor mai diverse cauze, printre care se impune a fi menționată, pe lângă lipsa liderului, existența unui lider nedrept sau lipsit de autoritate, care nu reușește să mențină armonia familială [5, p. 86]. Totodată, orice perturbare în interiorul structurii familiei are ca efecte importante asupra copilului atât la nivelul adaptării sale în societate, cât și a structurii sale de personalitate [1, p. 210], dar și asupra soților.

Nivelul de școlarizare. De la nașterea individului, acesta ia cunoștință de lumea înconjurătoare. Se consideră că copilul se socializează progresiv în raporturile sale familiale, apoi școlare și ulterior profesionale [1, p. 210].

Infractorii și contravenienții în marea lor majoritate au un nivel de educație și cultură scăzut, ei nu au avut preocupări pentru formarea și ridicarea nivelului lor de cultură generală și de instruire profesională [9, p. 23].

Există opinii precum că nivelul de intelectualitate este invers proporțional cu posibilitatea adoptării unui comportament antisocial și violent [18, p. 228].

Timpul liber. Prin timp liber se înțelege, în general, timpul de care dispune o persoană după ce și-a îndeplinit obligațiile familiale, școlare, profesionale etc., timp pe care acesta îl folosește conform dorințelor și inclinațiilor sale reale, în afara „presiunii” exercitate de vreuna dintre obligațiile amintite.

În această ordine de idei, în Republi-

ca Moldova sunt foarte puține posibilități și condiții pentru a organiza petrecerea constructivă a timpului liber. În astfel de situații oamenii, în special cei cu resurse financiare reduse, sunt nevoiți să petreacă timpul liber practicând jocurile de noroc, frecventarea saunelor, consumul activ și în grup de băuturi alcoolice (în localuri, la frigărui, acasă etc.), utilizarea excesivă a internetului etc. Toate aceste modalități de petrecere a timpului liber contribuie la apariția factorilor criminalității violente. Prin urmare, în Republica Moldova sunt implementate foarte puține proiecte sociale destinate pentru petrecerea timpului liber, iar autoritățile sunt mai puțin preocupate de promovarea activităților inovative și creative în vederea incluziunii sociale a oamenilor.

Mass-media. În săvârșirea acțiunilor cu violență crește influența nefastă pe care o are mass-media, făptuitorii inspirându-se tot mai mult ca mod de operare, îndeosebi din internet, din filmele video etc. Ponderele celor care recunosc aceasta este scăzută, dar faptul este evident îndeosebi la infractorii tineri.

Studiile efectuate au relevat influența, deseori negativă, exercitată de mijloacele de informare în masă. Criminologii occidentali au menționat pe primele locuri violența în mass-media și, în special, video-violența [15, p. 118].

Determinantele criminalității la nivel individual sunt deduse din comportamentele infracționale specifice care rezultă din interacțiunea trăsăturilor antisociale de personalitate și situația săvârșirii unei infracțiuni [20, p. 36-37]. Trăsăturile de personalitate antisociale, în special motivația criminogenă, este cauza comportamentului delincvent, deoarece motivația este principala sursă de activitate a individului.

Scăderea bruscă și excesivă a nivelului de trai determină o instabilitate emotivă pe care o cauzează în rândul populației. Unele cercetări au relevat faptul că, rata ridicată a șomajului și a lipsei unui loc permanent de muncă determină în comunitate o stare social-psihologică instabilă, o atmosferă de nesiguranță, o modalitate de existență impre-

vizibilă, recrudescență și acte de samavolnicie [17, p. 449].

Prin urmare, apare o motivație specială a comportamentului individului, orientată în special pe autosoluționarea problemelor personale, ceea ce îl determină să-și protejeze interesele personale pe orice cale [17, p. 452].

Consumul abuziv de alcool. Rolul determinant al consumului abuziv de alcool în cazurile de criminalitate violentă în mediul rural este condiționat de influența negativă asupra psihicului, intelectului, emoțiilor, voinței, motivației comportamentale ale agresorului, ceea ce constituie cauze și motive subiective ale comportamentului infracțional.

Persoana, aflând-se în stare de ebrietate, își pierde capacitatea de a percepe în mod adecvat mediul înconjurător, oamenii și acțiunile lor. În astfel de situații agresorii își pierd capacitatea de autocontrol, devin obraznici și nepoliticoși.

Această cercetare ne permite să „desenăm tabloul” determinantelor de bază ale criminalității violente în spațiul rural din Republica Moldova care poate servi drept o sursă de obținere a cunoștințelor cu caracter fundamental pentru diferiți specialiști din domeniu sau pentru viitorii specialiști.

Totodată, relevarea determinantelor criminalității violente din zonele rurale care au un impact important va permite persoanelor interesate în cercetarea fenomenului dat sau ale celor care activează în domeniul de referință să identifice și să explice comportamentul deviant al indivizilor din regiunile rurale în raport cu sistemul cauzal stabilit, iar ulterior să adopte anumite măsuri eficiente de prevenire timpurie a acestui tip de criminalitate.

Referințe bibliografice

1. Amza T., Criminologie teoretică, Universitatea „Nicolae Titulescu”, București, Ed. Lumina Lex, 2000, p. 210.
2. Cioclei V., Mobilul în conduita criminală. București, Ed. All Beck, 1999, p. 97.
3. Gladchi Gh., Criminologie generală, Chișinău, Ed. Museum, 2001, p. 167.

4. Hogaș D.L., Prevenirea și sancționarea violenței domestice prin normele dreptului penal, 2010, p. 27.
5. Hotcă M.A., Protecția victimelor. Elemente de victimologie, București, Ed. C.H. Beck, 2006, p. 86.
6. <http://tvrmdoia.md/economic/studii-le-privind-nivelul-de-trai-din-republica-moldova-scot-la-iveala-date-ingrijoratoare/> (accesat la data de 01.03.2021).
7. Kudriavțev V.N., Cauzalitatea în criminologie, Moscova, Ed. Literatura Juridică, 1968, p. 73.
8. Kuznețova N.F., Criminologia, Moscova, Ed. Literatura Juridică, 1988, p. 52.
9. Larii Iu. și alții, Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendințe generale, cauze și condiții, Chișinău, Acad. „Ștefan cel Mare”, 2018, p. 13.
10. Larii Iu., Criminologie, Chișinău, 2004, p. 26.
11. Mitroi C., Cauzele și condițiile criminalității în săvârșirea infracțiunii de omor asupra soțului, soției sau a unei rude apropiate. În: Studii Juridice Universitare. 2011, nr. 3-4 (15-16). ISSN 1857-4122. p. 214.
12. Nirean E. și Bujor T., Ocuparea forței de muncă în mediul rural al Republicii Moldova și factorii destabilizatori. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2019, nr. 2 (122), p. 83.
13. Petcu M., Delincvența, repere psihosociale. Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1999, p. 86.
14. Pinatel J., Traité de droit et de criminologie, tome III, Paris, p. 315.
15. Ungureanu G., Criminologie, Bacău, Ed. Stema, 2002, p. 118.
16. Бородин С.В., Кудрявцев В.Н., Кудрявцев Ю.В., Нерсисянц В.С., Социальные отклонения, - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Юрид. лит., 1989, p. 142.
17. Долговой А.И., Криминология. Учебник для вузов, Москва, Издательство НОРМА, 2001, p. 449.
18. Ильяшенко А.И., Противодействие насильственной преступности в семье: уголовно-правовые и криминологические аспекты, Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук, Москва, Государственное учреждение «Всероссийский научно-исследовательский институт МВД России», 2003, p. 228.
19. Шахов В.И. Насилие в семье: уголовно-правовое и криминологическое значение. Удмуртский государственный университет, Ижевск, 2003. 197 p.
20. Кудрявцев В.Н. Правовое поведение: норма и патология. М., 1982. с. 180–182; Филимонов В.Д. Генезис преступления. М., 2017. с. 36–37.
21. Прокументов Л.М., Шеслер А.В., Криминология (Общая часть), Учебное пособие, Издательский Дом Томского государственного университета, Томск, 2017, p. 146.

OBIECTUL JURIDIC ȘI OBIECTUL MATERIAL AL INFRAȚIUNII DE DIVULGARE A SECRETULUI DE STAT

Alexandru GAINA,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Faptele care sunt de natură să aducă atingere statului, atributelor fundamentale care îi sunt specifice, condițiilor necesare îndeplinirii funcțiilor lui, precum și cele care aduc atingere autorității publice, prezintă un pericol social sporit. Dreptul penal, care are menirea de a apăra prin mijloacele sale specifice valorile fundamentale ale societății, a incriminat aceste fapte ca infracțiuni contra autorităților publice și securității de stat, în Capitolul XVII al Codului penal. Spre deosebire de Codul penal anterior, care incrimina infracțiunile contra statului și infracțiunile contra autorității în două capitole distincte (cap. I și cap. X), noul Cod penal a inclus toate aceste infracțiuni într-un singur capitol, ținându-se cont de faptul că toate aceste infracțiuni au obiecte de atentare omogene și că între ele există o coeziune strânsă: independența, suveranitatea, inviolabilitatea, autoritatea statului etc. [7, p. 665].

Potrivit prevederilor constituționale ale Republicii Moldova, se stipulează că dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit, iar autoritățile publice, conform competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Suplimentar, prevederile aceluiași articol prevăd că dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională [1].

Prin urmare, din prevederile constituționale vizate supra, concluzionăm că legiutorul sugerează eventualul pericol în cazul în care unele informații, care nu pot fi

prezentate accesului liber, fiind divulgate sau pierdute, pot fi folosite în detrimentul măsurilor de protecție a cetățenilor sau intereselor legitime și/sau securității Republicii Moldova, presupunând astfel necesitatea definirii și sistematizării acestora prin elaborarea unei liste sau a unui nomenclator de informații, precum și stabilirii unui ansamblu de măsuri organizatorico-juridice, care fac parte din sistemul național de protecție a secretului de stat, privind metodele și mijloacele utilizate de protejare a informațiilor și a purtătorilor materiali de informații atribuite la secret de stat [5].

În această ordine de idei, în vederea promovării unei politici de stat unice în domeniul atribuirii informațiilor la secret de stat și al secretizării lor, precum și în vederea consolidării sistemului național de protecție a secretului de stat, a fost elaborat *Nomenclatorul informațiilor atribuite la secret de stat*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 411 din 25.05.2010 în care sunt incluse informații în domeniul apărării naționale, economiei, științei și tehnicii, relațiilor externe, securității statului, asigurării ordinii de drept sau activității autorităților publice și autoritățile publice cu împuterniciri de dispoziție asupra acestor informații [6], precum și a fost elaborat *Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice* (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010) [5].

Prevederile legislației penale (*alin. (1) art. 344 din CP al RM*) incriminează divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au

fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa, doar în cazul dacă aceste fapte nu constituie trădare de Patrie sau spionaj [2].

După opinia lui Constantin Gurschi, *a divulga* înseamnă a comunica, a da în vileag prin orice mijloace unei sau unor persoane ce nu sunt în drept să afle, să cunoască informații (date, documente) secrete. Pentru existența divulgării este necesar ca aceasta să fie efectuată în așa fel încât persoana căreia i se face comunicarea să ia în mod efectiv cunoștință de ele. Dacă făptuitorul s-a referit la informații (date, documente) false sau inexistente, infracțiunea de divulgare, dată fiind lipsa elementului material, nu există. Infracțiunea va exista dacă a avut loc divulgarea parțială a informațiilor (datelor, documentelor) [8, p. 553].

Autorul S. Diacov este de părere că prin *divulgare* se subînțelege transmiterea ilegală a informațiilor care constituie secret de stat, care prin urmare au devenit proprietatea persoanelor neautorizate. Prin persoane neautorizate se prezumă orice persoană, care, în virtutea activităților desfășurate sau calității de serviciu deținute nu are acces la informațiile, care i-au devenit cunoscute [9, p. 34-35].

Potrivit opiniei autorului A. Barbăneagră, *divulgarea secretului de stat* înseamnă darea publicității a unor atare date, din cauza cărui fapt ele devin cunoscute persoanelor care, conform caracterului activității desfășurate sau al atribuțiilor de serviciu, nu au acces la ele [10, p. 733].

Obiectiv, divulgarea este exprimată în diverse acțiuni, în urma cărora informațiile care constituie secret de stat au devenit cunoscute persoanelor neautorizate: într-o conversație privată; discuție publică; corespondență; demonstrarea unor documente; prezentarea unor schițe, scheme, diferite produse; pierderea unor caiete neînregistrate sau proiecte cu informațiile extrase din documente, ce conțin secret de stat etc. [9, p. 35].

Potrivit opiniei autorului A. Borodac, pentru existența infracțiunii legea prevede prezența concomitentă a două condiții:

1) încălcarea regulilor de păstrare a se-

cretelor de stat, a cărei ordine este stabilită de anumite acte normative și la care organele de urmărire penală și instituții de judecată trebuie să facă trimitere;

2) darea acestora spre publicitate.

Lipsa unei condiții exclude răspunderea penală. Încălcarea regulilor de păstrare a secretelor de stat, fără divulgarea lor, poate constitui componenta unei contravenții administrative [11, p. 537-538].

În art. 344 al Codului penal al RM, infracțiunea de divulgare a secretului de stat cunoaște două variante: o variantă-tip și o variantă agravantă.

După I. Fodor, „*păstrarea secretului datelor sau documentelor interesând economia națională, nivelul și cuceririle tehnico-științifice, structura militară a țării constituie una din condițiile principale pentru asigurarea independenței economice, politice și militare a statului, a suveranității lui și de aceea divulgarea sau expunerea documentelor secrete riscului unei divulgări pot crea un pericol pentru securitatea statului*” [12, p. 138-139].

Așadar, păstrarea cu strictețe a informațiilor ce constituie secret de stat, care nu trebuie să ajungă la cunoștința persoanelor neautorizate în acest sens sau neîndreptățite să le cunoască, este de cea mai mare însemnătate. Divulgarea unor asemenea informații poate pune în pericol securitatea de stat, sub aspectul afectării bazei economice și capacității de apărare a țării. Complexul de măsuri organizatorico-juridice, tehnico-ingenerești, criptografice, operative de investigații și de altă natură, destinate prevenirii divulgării informațiilor, atribuite la secretul de stat, nu întodeauna își demonstrează eficiența. Iată de ce, în calitate de *ultima ratio*, mijloacele juridico-penale, prevăzute la art. 344 CP RM, au menirea să asigure apărarea eficientă a ordinii de drept împotriva faptei de divulgare a informațiilor ce constituie secret de stat de către o persoană căreia aceste informații i-au fost încredințate sau i-au devenit cunoscute în legătură cu serviciul sau munca sa [13, p. 1031].

În procesul de calificare a infracțiunilor are loc confruntarea circumstanțelor faptei

săvârșite în realitatea înconjurătoare cu semnele componenței de infracțiune cuprinse în cadrul unei norme de drept. Astfel, corespunderea semnelor faptei comise se determină în raport cu semnele și elementele componenței de infracțiune, care, conform art. 15 CP RM, este formată din patru elemente: obiectul infracțiunii, latura obiectivă a infracțiunii, subiectul infracțiunii și latura subiectivă a infracțiunii [14, p. 108].

Așadar, reieșind din consecutivitatea elementelor componenței de infracțiune stabilite în dispozițiile legale, vom purcede la analiza fiecăruia, în ordinea menționată.

Doctrina autohtonă definește *obiectul infracțiunii* ca fiind totalitatea valorilor și relațiilor sociale create în jurul acestor valori care sunt prejudiciate ori vătămate prin fapta infracțională [15, p. 176].

Orice faptă socialmente periculoasă, prevăzută de legea penală, presupune încălcarea unor valori sociale, nefiind infracțiune fără obiect [16, p. 21].

Luând în considerare gradul de ierarhizare a valorilor sociale care formează obiectul infracțiunii, evidențiem obiectul juridic general, obiectul juridic generic și obiectul juridic special. Pentru aplicarea corectă a legii penale este necesară determinarea exactă a obiectului juridic generic și special [14, p. 112].

Procesul determinării logice a obiectului infracțiunii și a tipurilor acestuia nu poate avea loc separat, totul având loc într-o unitate dialectică și într-o reciprocitate (de la general la singular) [16, p. 22].

Luând în considerare faptul că *obiectul juridic general* este comun pentru toate infracțiunile, acesta este constituit din totalitatea valorilor sociale protejate de legea penală, de aceea nu are mare importanță la calificarea infracțiunii, decât în măsura în care, la etapa inițială a urmăririi penale, permite delimitarea acesteia de alte încălcări de lege, în special de faptele contravenționale [14, p. 113].

În ceea ce privește *obiectul juridic generic*, în doctrină se menționează că acesta este constituit din mănunchiul valorilor sociale de aceeași natură ocrotit de legea penală [21, p.

44]. În legislația penală a Republicii Moldova, *obiectul juridic generic* este desprins din titlatura capitolelor din Partea specială a Codului penal. Toate infracțiunile din cadrul unui capitol au același obiect juridic generic. De fapt, în baza obiectului juridic generic are loc gruparea infracțiunilor în capitole [14, p. 113].

Prin urmare, pornind de la faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat este inclusă în Capitolul XVII „*Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*” din Partea specială a Codului penal al RM, *obiectul juridic generic* al acesteia îl constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat [7, p. 665].

Prin *autoritate publică* se subînțelege sistemul instituțional al administrației publice centrale de specialitate, regimul general de activitate al cărora este reglementat de prevederile Legii nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate. Sub incidența legii nominalizate cad ministerele, Cancelaria de Stat, alte autorități administrative centrale subordonate Guvernului și structurile organizaționale din sfera lor de competență (autoritățile administrative din subordine, inclusiv serviciile publice descentralizate și cele aflate în subordine, precum și instituțiile publice în care ministerul, Cancelaria de Stat sau altă autoritate administrativă centrală are calitatea de fondator) [3].

Totodată, potrivit prevederilor legale, prin *securitatea statului* se înțelege protecția suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte [4].

Cu referire la *obiectul juridic special (specific)*, în literatura de specialitate autohtonă, acesta este definit ca o valoare socială individuală concretă care este lezată sau pusă în pericol nemijlocit prin comiterea unei fapte infracționale concrete [14, p. 113].

În opoziție cu obiectul juridic generic, prin *obiect juridic specific* sau individual se înțelege obiectul juridic propriu-zis al infracțiunii, specific fiecărei infracțiuni, constituit din relațiile sociale formate în jurul și datorită unei valori sociale specifice, subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără apărarea împotriva infracțiunii a acelei valori [17, p. 197].

În această ordine de idei, referindu-ne la **obiectul juridic special** al infracțiunii analizate, constatăm că aceasta constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea informațiilor ce constituie secret de stat [13, p. 1031].

Potrivit opiniei autorilor A. Barbăneagră, Gh. Alecu ș.a., *obiectul juridic special* al infracțiunii analizate îl reprezintă securitatea economică și capacitatea de apărare a țării [18, p. 761].

În ipoteza variantei agravate consemnate la alin. (2) art. 344 CP RM, în plan secundar, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la securitatea statului, sub aspectul asigurării funcționării în bune condiții a domeniilor apărării naționale, economiei, științei, tehnicii, relațiilor externe etc. [13, p. 1031].

Potrivit autorului Ivan Macari, dispoziția art. 344 CP este de blanchetă, de aceea, pentru a stabili care informație constituie secret de stat trebuie apelat la Legea Republicii Moldova cu privire la secretul de stat [19, p. 425].

În unele surse ale literaturii de specialitate autohtone întâlnim opinii separate cu referire la **obiectul infracțiunii**, care poate fi atât **material**, cât și **imaterial**.

Astfel, autorii Sergiu Brînza, Xenofon Ulianovschi ș.a., sunt de părerea că infracțiunea specificată la art. 344 CP RM dispune de **obiect material**, care presupune un document ce constituie secret de stat. Acesta, la rândul său, poate fi reprezentat prin obiect sau purtător material (*de ex. suport de hârtie*), inclusiv câmpuri fizice (*de ex. floppy disk de 3,5 inch, discuri așa-numite optice, cele de tip CD, DVD și Blu-ray, hard (magnetic) disk drive, cardurile de memorie, USB stick și*

altele), în care informațiile atribuite la secret de stat sunt expuse în formă de texte, semne, simboluri, imagini, semnale sau soluții tehnice, dar dacă acțiunea făptuitorului nu se referă la un document, ci la anumite date ce constituie secret de stat, infracțiunea nu are obiect material [7, p. 688].

În alte surse ale literaturii de specialitate, găsim opinia unor autori care consideră că infracțiunea de divulgare a secretului de stat are un **obiect imaterial**, reprezentat de informații ce constituie secret de stat [13, p. 1032].

În doctrină se învederează și noțiunea de *obiect imaterial*, care presupune entitatea incorporeală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit fapta infracțională, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii [20, p. 25-30].

Așadar, în funcție de entitatea (*care poate fi atât materială, cât și incorporeală*) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit fapta infracțională, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, putem concluziona că, fapta incriminată la art. 344 CP RM poate avea atât *obiect material*, cât și *imaterial*.

Reieșind din faptul că infracțiunea privind divulgarea secretului de stat este inclusă în Capitolul XVII „*Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat*” din Partea specială a Codului penal al RM, **obiectul juridic generic** al acesteia îl constituie relațiile sociale cu privire la autoritatea publică și securitatea de stat.

Cu referire la **obiectul juridic special**, ca parte integrantă a obiectului juridic generic, aceasta constituie relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea informațiilor ce constituie secret de stat.

Totodată, în funcție de entitatea (*care poate fi atât materială, cât și incorporeală*) asupra căreia se îndreaptă nemijlocit fapta infracțională, prin al cărui intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii, reieșind din cele menționate supra, concluzionăm că fapta incriminată la art. 344 CP RM poate avea atât *obiect material*, cât și *imaterial*.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.94 (publicată la 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr. 1, data intrării în vigoare: 27.08.1994).
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 (Monitorul Oficial nr. 72-74 din 14.04.2009).
3. Legea nr. 98 din 04.05.2012 privind administrația publică centrală de specialitate (publicată la 03.08.2012 în Monitorul Oficial nr. 160-164, art nr. 537, data intrării în vigoare: 03.02.2013).
4. Legea nr. 618 din 31.10.1995 securității statului (publicată la 13.02.1997 în Monitorul Oficial nr. 10-11, art nr. 117, data intrării în vigoare: 13.02.1997).
5. Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22.12.2010 „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice” (publicată la 26.08.2011 în MO nr. 139-145, art nr. 686).
6. Hotărârea Guvernului nr. 411 din 25.05.2010 privind aprobarea Nomenclatorului informațiilor atribuite la secret de stat (publicată la 28.05.2010 în MO nr. 83-84, art nr. 483).
7. Brînza S., Ulianoschi X., Stati V., Grosu V. și Țurcanu I. Drept penal. Partea specială. Volumul II. Ediția a II-a, 2005.
8. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. ș.a. Codul penal comentat și adnotat. Chișinău: Ed. Cartier. 2005.
9. Дьяков С. Государственные преступления против основ конституционного строя и безопасности государства и государственная преступность. Москва, Издательство НОРМА, 1999.
10. Barbăneagra A. Codul penal al Republicii Moldova (cu modificările de până la 8 august 2003). Comentariu. Chișinău, 2003.
11. Borodac A., Manual de drept penal. Partea specială (cu modificările și completările până la 22.04.2004), Chișinău, 2004.
12. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. și alții. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. III, București: Ed. Academiei Române, ALL Beck, 2003.
13. Brînza S. și Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău, 2015.
14. Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea infracțiunilor: Note de curs. Chișinău, 2015.
15. Grama M., Botnaru S., Șavga A. ș.a. Drept penal. Partea generală. Chișinău, Tipografia Centrală, 2012.
16. Кадников Н. Квалификация преступлений и вопросы судебного толкования. Теория и практика: Учебное пособие. Москва: Норма, 2003.
17. Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. București: ALL Beck, 1999.
18. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu, Chișinău. 2009.
19. Macari I. Drept penal al Republicii Moldova. Partea specială, Chișinău, USM, 2003.
20. Reșetnicov A., Obiectul material al infracțiunii și obiectul imaterial al infracțiunii: necesitatea delimitării. În Revista națională de drept, 2007.
21. Basarab M. Drept penal. Partea generală. Vol. I. București: Lumina LEX, 1997.

PERCEPȚIILE JURIDICE ALE DREPTULUI DE PREEMȚIUNE

Mircea GLADCHI,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Dreptul de preemțiune este un drept specific atribuit de regulă în cadrul raporturilor de înstrăinare contra plată a bunurilor, deci atunci când este vorba de contracte de vânzare-cumpărare.

Ce presupune dreptul de preemțiune? Acesta presupune o favoare acordată cumpărătorului de a fi specific determinată prin lege sau contract, unde vânzătorul este obligat să înainteze oferta de a cumpăra bunul mai întâi acestei persoane sau grup de persoane, și după recepționarea refuzului poate încheia acte ce vizează bunul respectiv cu terțe persoane.

După părerea noastră, dreptul de preemțiune poate fi privit ca o limitare a dispoziției proprietarului, fiind obligat să își vizeze oferta cu o persoană împuternicită prin lege (sau contract) de a fi prima în linie de a beneficia de dreptul de a cumpăra sau nu bunul proprietarului, poate chiar contrar voinței acestuia.

Reglementarea acestei instituții o putem găsi în articolul 1143 a Codului civil, și anume *Dacă proprietarul unui bun (persoană obligată) a acordat un drept de preemțiune prin contract sau este obligat prin lege să respecte un drept de preemțiune al unei alte persoane (titular al dreptului de preemțiune) și dorește să vândă sau a vândut acel bun unui terț, titularul dreptului de preemțiune este îndreptățit să cumpere cu prioritate bunul în condițiile de vânzare oferite terțului. Titularul dreptului de preemțiune poate renunța la el. În acest caz, se aplică dispozițiile legale privind remiterea de datorie.*

Dreptul de preemțiune în cazul contractelor de vânzare-cumpărare [4, art. 1143] poate fi instituit de lege sau de contract, domeniile de aplicare a acestora, de asemenea, variază în funcție de necesitatea socială.

Un domeniu ce utilizează destul de frecvent și nemijlocit instituția respectivă este ace-

la de achiziționare a părților de capital al unor persoane juridice cu scop lucrativ. Reglementări imperative ce instaurează obligativitatea folosirii instituției respective sunt regăsite în toate actele normative ce tind să reglementeze domeniul persoanelor juridice cu scop lucrativ, începând cu societățile în comandită și terminând cu societățile pe acțiuni.

– Preemțiunea în cazurile societății în comandită [4, art. 277 alin. (2)], Comanditarii au dreptul de preemțiune în cazul înstrăinării participațiunii de către alt comanditar. Regulile privind înstrăinarea participațiunii în societatea cu răspundere limitată se aplică în modul corespunzător.

– Preemțiunea vânzării-cumpărării părții sociale în cadrul societăților cu răspundere limitată [5, art. 25].

Obligativitatea asociatului de a-i informa pe ceilalți asociați ai unei societăți cu răspundere limitată este una firească. Ideea de fapt în cadrul acestui tip de persoană juridică cu scop lucrativ este similară proprietății comune pe cote-părți unde coproprietarii pot fi deținători ai cotelor specifice ale unui bun ce nu poate fi divizat în natură sau chiar invers. Ideea rămâne de a menține integritatea relativă a bunului sau în cazul nostru a societății fără a se produce mari efecte ce țin de direcțiile în care sunt orientate activele sau pasivele. Preemțiunea sau dreptul preferențial oferă posibilitatea deținătorilor de active și pasive în cadrul societății să se cumpere partea scoasă la vânzare prioritar. Prioritatea nu se manifestă prin îngrădirea vânzătorului la o anumită ofertă sau minimalizând valoarea părții scoase la vânzare, dar prin ideea că odată apreciată, oferta este dispusă spre analiză coasociaților pentru a accepta sau nu oferta, în cazul în care nu este acceptată, aceasta va fi vândută terților fără modificări.

În cazul în care asociatul vânzător nu respectă dreptul de preemțiune al celorlalți asociați, oricare dintre aceștia are dreptul să ceară drepturile și obligațiile cumpărătorului de parte socială (terț) să treacă la el [1, p. 360]. Legea specială face trimitere la Codul civil în vederea reglementării instituției respective și anume celor cărora li s-a încălcat dreptul de preemțiune sunt în drept ca în termen de 6 luni de la data încheierii contractului de înstrăinare a părții sociale, să formuleze o acțiune în judecată prin care să ceară pronunțarea unei hotărâri de constatare a contractului de vânzare-cumpărare între titularul dreptului de preemțiune și vânzător la condițiile stabilite între vânzător și terț.

– Dreptul de preemțiune în cazul vânzării-cumpărării cotelor-părți [4, art. 552].

După cum am observat, regula generală pentru existența instituției respective impuse prin lege este necesar ca să fie o condiție logică ce ar motiva impunerea consultării de către proprietar a unor terți (afiliați) referitor la oferta de vânzare a unui bun specific. În cazul cotelor părți, avem o relație între proprietarul unei cote specifice a unui bun. Legiuitorul tinde spre ideologia ca un bun să dețină un singur proprietar, respectiv în cazul bunurilor ce sunt deținute de mai mulți proprietari acesta oferă posibilitatea ca unul dintre ceilalți proprietari să dețină controlul asupra bunului integru pentru a ușura infracțiunea acestuia în raport cu terții.

Articolul 552 din Codul civil spune: „În cazul vânzării unei cote-părți din bunurile proprietate comună pe cote-părți, cu excepția vânzării la licitație, ceilalți coproprietari au un drept de preemțiune în privința cotei-părți care se vinde. În cazul vânzării unei cote-părți din proprietatea comună, ceilalți proprietari beneficiază de dreptul preferențial de a cumpăra cota la prețul la care se vinde, în aceleași condiții, cu excepția cazurilor de vânzare la licitație” [2, p. 148]. Modalitatea de informare se face conform prevederilor art. 1146 al Codului civil al RM.

– Dreptul de preemțiune în cazul superficiei.

Art. 658 alin. (2) [4] prevede că în caz de vânzare a construcției de către superficial, proprietarul terenului are dreptul de preemțiune.

Ceea ce este foarte binevenit având în vedere caracterul superficiei și ce acesta presupune.

Superficia este un drept real imobiliar de a poseda și a folosi terenul altuia în vederea edificării și exploatării unei construcții a superficialului, deasupra sau sub teren, sau a exploatării unei construcții existente a superficialului. Acest drept este alienabil, se transmite prin succesiune și poate fi obiect al unui contract de locațiune.

– Dreptul de preemțiune al arendașului (art. 1295 alin. (4), (5) și vezi art. 1293 alin. (5) în colaborare cu art. 435 alin. (2) [4]). arenda – dreptul de preemțiune a arendașului la cumpărarea terenului agricol pe care îl arendaază; Art. 1293 prevede condițiile de notare a arende și înregistrare, acesta are drept efect crearea opozabilității față de terți (alin. (5)).

– Dreptul de preemțiune a societății civile – transmiterea cotelor către terți [4, art. 1931 alin. (2)]. *Cotele-părți din patrimoniul social sau alte drepturi decurgând din contract nu pot fi transmise terților fără încuviințarea celorlalți asociați. Încuviințarea poate fi respinsă doar din motiv temeinic. În cazul înstrăinării unei cote-părți din patrimoniul social, ceilalți asociați au dreptul de preemțiune.*

– Dreptul de preemțiune al comoștenitorilor [4, art. 2488]. *Dacă un comoștenitor vinde cota sa succesorală unui terț, ceilalți comoștenitori au dreptul de preemțiune. Dreptul de preemțiune se moștenește.* Iarăși observăm regula generală de atribuire a bunurilor subiecților care au o legătură cu bunul. Tot aici putem menționa că are loc moștenirea dreptului de preemțiune, prin urmare, este o modalitate de dobândire a dreptului respectiv.

Acestea în mare parte sunt cazurile prevăzute de legislație când este vorba despre dreptul de preemțiune. După cum am menționat anterior, avem și a doua metodă de impunere a acestuia și anume prin prisma unei clauze contractuale – atunci când părțile prin prisma contractului acceptă o clauză de preemțiune în raport cu transmiterea unui bun contra plată.

După părerea noastră, instituția respectivă este interesantă datorită efectelor pe care le produce și în ce circumstanțe aceasta le produce. Articolul 1146 al Codului civil al RM, reglementează cele mai importante aspecte ce

țin de exercitarea nemijlocită a dreptului de preemțiune.

– Cerințele de formă care se manifestă prin calea unei declarații adresate persoanei obligate. Pentru validitatea declarației nu este necesară respectarea formei stabilite de lege față de contractul de vânzare-cumpărare [4, art. 1146 alin. (1)]. Pentru înaintarea ofertei către beneficiarul dreptului de preemțiune nu este necesar respectarea unei forme specifice, o simplă adresare este suficientă.

– Termenul pentru oferirea răspunsului dat prin oferta [4, art. 1146 alin. (2)] este un termen de decădere. După cum am observat, acest termen poate diferenția de la situație la situație. Termenele generale însă sunt de o lună în cazul bunurilor imobile și 10 zile în cazul celorlalte bunuri. Termen de decădere – termen în care un subiect poate să își manifeste drepturile/ obligațiile, fiind protejat de condițiile legii sau contractului. Prin lege sau prin voința părților se pot stabili termene de decădere pentru exercitarea unui drept subiectiv sau încheierea unui act juridic [4, art. 409]. Aceste termene sunt, după regimul și efectele sale, foarte asemănătoare cu termenele de prescripție [3, p. 246]. Orice termen de prescripție este un termen de decădere, dar nu orice termen de decădere este un termen de prescripție.

Legislația prevede consecințele pentru încheierea contractului de vânzare-cumpărare în interiorul termenului dreptului de preemțiune, adică proprietarul ignorând acest drept și efectuând vânzarea unui terț. Articolul 1146, alin. (4) [4] prevede anume acest lucru și anume *În cazul în care dreptul de preemțiune este exercitat după încheierea contractului de vânzare-cumpărare dintre persoana obligată și terț, atunci între persoana obligată și titularul dreptului de preemțiune se consideră încheiat un contract de vânzare-cumpărare în condițiile stabilite de persoana obligată și de terț.* Adică, în cazul invocării dreptului de preemțiune în situația unui contract de vânzare-cumpărare deja încheiat cu un terț, efectul invocării presupune schimbarea subiectului de pe acel terț pe deținătorul dreptului de preemțiune. Contractul va fi încheiat sub aceleași condiții cu persoana deținătoare a dreptului de preemțiune, vânzătorul fiind

obligat să compenseze terțul de bună-credință. *În cazul în care persoana obligată sau terțul nu recunosc efectul dispozițiilor alin. (4), titularul dreptului de preemțiune poate cere instanței de judecată să pronunțe o hotărâre de constatare a încheierii contractului conform alin. (4) și de dobândire de către titular a drepturilor și a obligațiilor de cumpărător [4, art. 1146 alin. (5)].*

– Preemțiunea ca metodă de protecție a dreptului mediului.

Limitarea atributului de dispoziție prin preemțiune – îngrădirea vânzătorului la libera alegere a cumpărătorului și anume în cazurile când avem un conflict între un deținător al dreptului de preemțiune și un terț. Această limitare însă dispăre în cazurile existenței a doi sau mai mulți titulari care pretind a cumpăra bunul, unde deja proprietarul alege cine dintre aceștia va dobândi bunul vizat. Limitarea respectivă deși minoră poate fi esențială în termeni ce determină soarta viitoare a bunului înstrăinat de vânzător. Pot fi date exemple ce se referă la terenuri agricole, proprietarul nedorind să înstrăineze arendașului/ coproprietarului terenul din cauza administrării proaste, găsește un terț în care are încredere că va face față în valorificării eficiente și raționale. În același timp anume această instituție asigură că bunul va fi dobândit de o persoană care va manifesta diligență și grijă față de bunul respectiv datorită interacționării sale anterioare cu acesta fiind drept coproprietar sau arendaș.

Referințe bibliografice

1. Roșca N., Baieș S., *Dreptul afacerilor*. Ed. a III-a, Chișinău: Ed. Tipografia Centrală, 2011, 576 p.
2. Baieș S., ș.a., *Drept civil. Drepturi reale. Teoria generală a obligațiilor*. Chișinău: Cartier Juridic, 2005, 528 p.
3. Trofimov I., *Introducere în dreptul civil*. Chișinău: Ed. Adriga Vis, 2020, 250 p.
4. *Codul civil al Republicii Moldova*, nr. 1107 din 06-06-2002. Publicat: 22-06-2002 În: *Monitorul Oficial* nr. 82-86, art. 661.
5. *Legea privind societățile cu răspundere limitată*, nr. 135 din 14-06-2007. Publicat: 17-08-2007 În: *Monitorul Oficial* nr. 127-130, art. 548.

PEDEAPSA PENALĂ PENTRU INFRAȚIUNEA DE DEZERTARE

Dianu GORDILĂ,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Infrațiunile militare constituie o categorie specială de infracțiuni, cu elemente și trăsături specifice numai ei, care o delimitează de orice altă categorie de infracțiuni din PS a Codului penal al RM.

Infrațiunile militare se determină ca fiind acele delict penale specifice, adică acele acțiuni prevăzute de Codul penal, contra modului stabilit de executare a obligațiilor militare, contra pregătirii militare obligatorii și concentrărilor săvârșite de militari, precum și de persoanele antrenate în pregătirea militară obligatorie sau de rezerviști în timpul serviciului militar, în timpul pregătirii militare obligatorii sau în timpul concentrărilor de instrucție sau de probă.

Aplicarea răspunderii juridice față de militari are un șir de trăsături specifice. Această situație este determinată de faptul că răspunderea juridică a militarilor este reglementată atât de normele legislației RM, în general, cât și de legislația militară, în special, ținându-se cont de specificul relațiilor militare. Prin dezertare se înțelege acțiunea de a dezerta și rezultatul ei, adică acțiunea de a părăsi în mod nejustificat unitatea din care face parte, locul în care prestează serviciul sau câmpul luptă.

În vederea realizării sarcinilor propuse, am valorificat diverse metode de interpretare juridico-penală, precum și metode generalștiințifice bazate pe cunoștințe juridico-penale, printre care analiza, sinteza, raționamentul inductiv și deductiv, metoda comparației, legătura dintre teorie și practică, descrierea, studiul de caz, feed-back-ul, exemplul etc.

Fapta de dezertare este incriminată în

art. 371 CP RM într-o variantă-tip și în două variante agravate. Dezertarea în varianta-tip este incriminată la alin. (1) art. 371 CP RM: „părăsirea unității militare, centrului de instrucție sau locului de serviciu în scopul eschivării de la serviciul militar, de la concentrare sau mobilizare, precum și neprezentarea din același motiv la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă, săvârșită de către un militar sau rezervist”, se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 950 de unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani.

La rândul său, dezertarea în prima sa variantă agravată este incriminată la alin. (2) art. 371 CP RM, atunci când aceasta este săvârșită: cu armă (lit.a)); de două sau mai multe persoane (lit. b)), se pedepsește cu închisoare de la 3 la 7 ani.

Dezertarea în cea de-a doua variantă agravată a sa este incriminată la alin. (3) art. 371 CP RM, atunci când aceasta este săvârșită: pe timp de război (lit. a)); în condiții de luptă (lit. b)), se pedepsește cu închisoare de la 6 la 12 ani.

În conformitate cu alin. (5) art. 371 CP RM, militarul care pentru prima dată a dezertat în condițiile alin. (1) art. 371 CP RM se liberează de răspundere penală, dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele. Astfel, se consideră că în cazul în care militarul a părăsit unitatea militară sau locul serviciului militar în urma unui concurs

de împrejurări grele, însă, după ce aceste împrejurări grele au trecut sau au fost înlăturate, militarul nu renunță la absența samavolnică din unitatea militară, fapta militarului de a absenta continuu din unitatea militară va constitui infracțiunea de dezertare.

Prin natura ei, infracțiunea de dezertare nu poate fi comisă decât de o singură persoană (faptă cu subiect activ unic). Prin urmare, participația penală sub forma coautoratului este exclusă, aceasta fiind posibilă numai sub forma instigării sau complicității, deoarece instigator sau complice poate fi orice persoană fizică (militar sau civil).

În conformitate cu alin. (5) art. 371 CP RM, militarul care pentru prima dată a dezertat în condițiile alin. (1) art. 371 CP RM se liberează de răspundere penală dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele.

Astfel, în vederea aplicării acestei prevederi, este necesară întrunirea următoarelor două condiții: 1) militarul săvârșește pentru prima dată infracțiunea specificată la alin. (1) art. 371 CP RM; 2) dezertarea a fost comisă în urma unui concurs de împrejurări grele.

Cât privește prima condiție, se poate deduce că la cea de-a doua dezertare, făptuitorul nu mai poate beneficia de liberarea de răspundere penală în condițiile prevăzute la alin. (5) art. 371 CP RM. De asemenea, rezultă că prevederea de la alin. (5) art. 371 CP RM nu se răsfrânge asupra acelor persoane care săvârșesc pentru prima dată dezertarea în prezența circumstanțelor agravante consemnate la alin. (2) sau (3) art. 371 CP RM.

Cât privește cea de-a doua condiție, prin „concurș de împrejurări grele” se înțelege: împrejurările extrem de nefavorabile vizând viața de familie (decesul, accidentarea gravă sau îmbolnăvirea gravă a unei rude apropiate sau a soției (soțului), violența în familie, producerea unui incendiu în casa familiei etc.); molestarea sistematică din partea camarazilor etc.

În cele ce urmează ne vom referi la circumstanțele agravante consemnate la alin. (3) art. 371 CP RM. În acest plan, în primul rând

este necesară stabilirea conținutului noțiunii „timp de război”, utilizate la lit. a) alin. (3) art. 371 CP RM. Conform art. 127 CP RM, prin „timp de război” se înțelege intervalul de la data declarării mobilizării sau a începerii operațiilor de război până la data trecerii armatei la starea de pace. În sensul prevederii de la lit. b) alin. (3) art. 371 CP RM, prin „condiții de luptă” trebuie înțeles ambianța caracterizată prin ansamblul acțiunilor violente desfășurate în mod organizat între două grupări de forțe care urmăresc scopuri opuse, conținutul, amploarea și intensitatea acțiunilor fiind determinate de scopurile confruntării, de esența sa social-politică, de caracterul și trăsăturile sale, precum și de cantitatea, dar mai ales calitatea luptătorilor, armamentului și a tehnicii militare. Condiții de luptă se pot atesta atât pe timp de război, cât și pe timp de pace.

Precizăm doar că, în sensul lit.a) alin. (2) art. 371 CP RM, se are în vedere prezența armei asupra făptuitorului. Dacă acesta a sustras arma respectivă, el urmează a fi tras la răspundere și conform art. 290 CP RM. Aplicarea armei depășește cadrul dispoziției de la lit. a) alin. (2) art. 371 CP RM, de aceea necesită calificare suplimentară (de exemplu, conform lit. b) alin. (2) art. 365, lit. b) alin. (2) art. 368 sau lit.b) alin. (3) art. 369 CP RM).

Dezertarea constă în absența samavolnică a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar. Prin urmare, dezertarea are loc în toate cazurile absenței samavolnice a militarului din unitatea militară sau de la serviciul militar, indiferent de termenul absenței. Durata absenței samavolnice poate fi luată în considerație la stabilirea felului și a măsurii de pedeapsă atribuită făptuitorului.

Spre deosebire de legislația penală anterioară (art. 246, 247, 248 CP din 1961), noul Cod penal nu stabilește termenele absenței samavolnice în cazul dezertării.

Astfel că, în legislația noastră penală veche (C.pen. în redacția Legii din 24 martie 1961) legiuitorul prevedea trei componente de infracțiune de părăsire samavolnică sau neîntoarcerea fără motive întemeiate din con-

cediu etc., la serviciul militar: art. 246 C.pen. – Absența samavolnică; art. 247 C.pen. – Părăsirea samavolnică a unității militare și art. 248 C.pen. – Dezertarea.

C.pen. rus în vigoare prevede două infracțiuni de acest caracter: părăsirea samavolnică a unității militare (art. 337 C.pen.) și art. 338 C.pen. – Dezertarea, care se deosebește de infracțiunea anterioară prin scopul ei: de eschivare definitivă de la serviciul militar, pe când părăsirea samavolnică a unității militare prevede scopul infracțiunii: părăsirea samavolnică sau absența samavolnică din unitatea militară sau serviciul militar pe un termen anumit.

Legislația penală a României consacră, de asemenea, acestor categorii de infracțiuni două articole, însă, spre deosebire de legislația noastră penală veche și de cea noua rusă, legiuitorul român nu pune accentul pe scopul infracțiunii, ci doar pe termenul absenței din unitatea militară sau de la serviciu: art. 331 C.pen. român din 1968 prevede absența nejustificată de la unitate sau serviciu care a depășit 24 de ore dar nu mai mult de 3 zile..., iar art.332 C.pen. – Dezertarea, adică absența nejustificată de la unitate sau de la serviciu, care depășește 3 zile..., cât și absența nejustificată oricărui militar din unitate sau de la serviciu în timp de război, care a depășit 24 de ore... *O similară redacție o au și art. 485 și 486 al noului C.pen. al României.*

Dezertarea este o infracțiune continuă: ea începe și se termină imediat ce făptuitorul a părăsit samavolnic unitatea militară sau locul de exercitare a serviciului militar ori din momentul când militarul nu s-a prezentat la termenul fixat, fără motive întemeiate, în scopul eschivării de la serviciul militar, de la pregătirea militară obligatorie sub formă de serviciu militar cu termen redus sau de la concentrări, de la serviciu sau de la concentrare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, ale repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau dintr-o instituție curativă; săvârșită de un militar, de o persoană care trece pregătirea militară

obligatorie sub formă de serviciu militar cu termen redus sau de un rezervist, însă se consumă la momentul reținerii sau prezentării benevole a militarului în unitatea militară, la locul exercitării serviciului militar sau în organele de drept.

Astfel, conform art. 29 CP, se consideră infracțiune continuă fapta care se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, într-un timp nedeterminat, a activității infracționale. În cazul infracțiunii continue nu există pluralitate de infracțiuni. Infracțiunea continuă se consumă din momentul încetării activității infracționale sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate.

Deoarece infracțiunea de dezertare, ca și alte infracțiuni militare, este infracțiune cu subiect special și cu obiect juridic generic (de grup) specific, cum ar fi relațiile sociale ce țin de capacitatea de apărare a țării și ordinea stabilită de satisfacere a serviciului militar, a pregătirii militare obligatorii și a concentrărilor, apar multe probleme cu privire la extrădarea militarilor care au săvârșit exclusiv infracțiuni militare.

Potrivit Convenției europene cu privire la extrădare din 1957, extrădarea nu se admite dacă infracțiunea constă exclusiv în încălcarea obligațiilor militare.

Tot în acest sens reglementează problema infracțiunilor militare și Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală din 1959, care, în Titlul I, art. 1 alin. (2), arată că prezenta Convenție nu se aplică nici infracțiunilor militare care nu constituie infracțiune de drept comun.

Convenții și tratate respective au fost încheiate și în mod bilateral, între țări.

Așa, de exemplu, conform art. 4 lit. „b” al Convenției încheiate între România și Regatul Belgiei privind extrădarea și asistența judiciară în materie penală din 1977, extrădarea nu se admite dacă infracțiunea pentru care este cerută extrădarea este considerată de către partea solicitantă ca infracțiune militară, care nu constituie o infracțiune de drept comun.

În anul 2001, vrând să-și alinieze legislația la cea europeană, Parlamentul României a adoptat Legea nr. 296 din 7 iunie 2001 privind extrădarea, unde, în capitolul II, secțiunea „a”, intitulată „Condiții referitoare la faptă”, stipulează că extrădarea motivată de infracțiuni militare, care nu constituie infracțiuni de drept comun, este exclusă din câmpul de aplicare a acestei legi.

Tot așa se reglementează problema cu privire la extrădare și în Ucraina. Conform art. 59 al Tratatului între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală din 1993, extrădarea nu se admite dacă infracțiunea constă în încălcarea obligațiilor militare.

Astfel, reieșind din cele de mai sus, ajungem la concluzia că, în cazul în care militarul Forțelor Armate ale R. Moldova săvârșește una din infracțiunile pur militare (cum ar fi, de exemplu, dezertarea, art. 371 Cod penal, eschivarea de la serviciul militar, art. 372 Cod penal etc.) și părăsește teritoriul R. Moldova, practic, el, în cazul când nu vrea să se reîntoarcă în țară, nu va putea fi tras la răspundere penală pentru astfel de infracțiuni, deoarece nici o țară nu-l va extrăda.

Totuși sunt cazuri când țările solicitate fac excepții de la aceste prevederi. Așa, de exemplu, în cauza penală sus-indicată, în legătură cu faptul că V.D. a dezertat și se afla pe teritoriul Ucrainei, prim-loctiitorul Procurorului General al R. Moldova s-a adresat cu scrisoarea nr. 19-299/04 din 25 martie 2005 către Procurorul General al Ucrainei de a-l extrăda pe V.D., pe motivul că în R. Moldova se efectuează urmărirea penală în privința lui pentru săvârșirea infracțiunilor de răpire a mijloacelor de transport (art. 273 CP) și de dezertare (art. 371 CP). În pofida faptului că se cerea extrădarea pentru o infracțiune militară, Partea Ucraineană a făcut excepție de la art. 59 al Tratatului sus-menționat și l-a extrădat pe V.D. În asemenea împrejurări, considerăm că Judecătoria Militară a procedat corect, condamnându-l pe V.D. pentru infracțiunea de dezertare.

Totuși în practica judiciară pot apărea probleme cu privire la condamnarea unei persoane extrădate pentru o infracțiune săvârșită până la înaintarea cererii de extrădare, însă care nu a fost indicată în cererea de extrădare.

Să analizăm această situație prin exemplul de mai sus: să admitem că în scrisoarea de extrădare ar fi fost indicată cererea de extrădare a lui V.D. doar pentru săvârșirea infracțiunii de răpire a mijloacelor de transport (art. 273 Cod penal), iar cu privire la infracțiunea de dezertare (art. 371 CP), în scrisoare nu s-ar fi vorbit nimic. Apare întrebarea: în această situație, putea oare V.D. să fie condamnat de către Judecătoria Militară și în baza art. 371 alin. (1) Cod penal? Considerăm că el n-ar fi putut fi condamnat pentru dezertare din următoarele considerente:

Conform art. 12 alin. (2) al Convenției europene de asistență judiciară în materie penală din 1959, nici o persoană, oricare ar fi naționalitatea ei, citată în fața autorităților judiciare ale Părții solicitante, pentru a răspunde acolo de fapte pentru care se află sub urmărire penală, nu va putea fi acolo nici urmărită, nici deținută, nici supusă vreunei alte restricții a libertății sale individuale pentru fapte sau condamnări anterioare plecării sale de pe teritoriul Părții solicitate și care nu sunt menționate în citație.

Art. 3 al aceluiași articol stipulează că imunitatea prevăzută de acest articol va înceta dacă... persoana urmărită, având posibilitatea să părăsească teritoriul Părții solicitante timp de 15 zile consecutive, după ce prezența sa nu mai era cerută de autoritățile judiciare, va rămâne totuși pe acest teritoriu sau se va reîntoarce aici după ce îl va fi părăsit.

Tot astfel se reglementează această problemă și de către Convenția CSI relativ la asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale din 1993, care, în art. 66 alin. (1) stipulează că fără acordul Părții contractante solicitante persoana extrădată nu poate fi trasă la răspundere penală sau supusă pedepsei pentru o infracțiune comisă până la extrădarea ei și pentru săvârșirea căreia ea nu

a fost extrădată.

Alin. (3) al articolului menționat stipulează că nu se cere acordul Părții contractante solicitante în cazul în care persoana extrădată nu a părăsit teritoriul Părții contractante solicitante în termen de o lună după sfârșitul cercetării penale, iar în cazul condamnării – în termen de o lună după ispășirea pedepsei sau eliberării de pedeapsă sau dacă ea s-a întors benevol. În acest termen nu se include perioada în decursul căreia persoana extrădată nu a putut să părăsească teritoriul Părții contractante solicitante din motive independente de ea. Astfel, regula generală este că persoana extrădată nu va putea fi nici urmărită penal, nici judecată și nici deținută pentru o altă infracțiune comisă până la extrădarea ei și pentru săvârșirea căreia aceasta nu a fost extrădată.

De la această regulă generală se poate deroga în următoarele cazuri:

Când Partea contractantă solicitantă permite; în cazul acordului Părții contractante solicitante, extrădarea ar putea fi extinsă și asupra unei alte fapte. Pentru aceasta este necesar ca Partea contractantă solicitantă să prezinte o cerere cu anexele prevăzute la art. 58 al acestei Convenții, precum și un proces-verbal de interogare a persoanei extrădate asupra noilor fapte incriminate;

În cazul extrădării pentru tragere la răspundere penală, – când persoana extrădată nu a părăsit teritoriul Părții contractante solicitante în termen de o lună după terminarea urmăririi penale;

În cazul extrădării pentru executarea sentinței, – când persoana extrădată nu a părăsit teritoriul Părții contractante solicitante în termen de o lună după ispășirea pedepsei sau absolvirea ei de pedeapsa penală;

În cazul în care persoana extrădată s-a reîntors benevol pe teritoriul Părții contractante solicitante.

Dezertarea săvârșită cu arma constituie o componentă de infracțiune cu circumstanțe agravante prevăzută de art. 371 alin. (2) lit. a) CP. Această agravare constă în faptul că militarul părăsește samavolnic unitatea milita-

ră sau locul exercitării serviciului militar cu arma din dotare, încredințată lui pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu, și concurs de infracțiuni nu formează.

În cazul în care militarul, în procesul dezertării, folosește arma pentru a înlesni dezertarea (amenință cu aplicarea armei persoanele care încearcă să-l rețină sau chiar aplică efectiv arma etc.), acțiunile lui se cer calificate prin concurs de infracțiuni: art. 371 alin. (2) lit. a) CP și, după caz, art. 365 alin. (2) lit. b) CP sau 369 alin. (3) lit. b) CP etc. Art. 371 alin. (4) CP prevede ca circumstanță calificată dezertarea prevăzută la alin. (1), (2) sau (3), săvârșită de un militar care își execută pedeapsa într-o unitate militară disciplinară.

Pedeapsa trimiterii într-o unitate militară disciplinară este reglementată prin art. 69 CP. Considerăm că această componentă de infracțiune poate avea loc doar după intrarea în vigoare a sentinței judiciare, prin care a fost numită pedeapsa trimiterii într-o unitate disciplinară. În cazul în care trimiterea militarului într-o unitate militară disciplinară a fost ilegală (sentința a fost casată cu achitarea militarului), dezertarea militarului din unitatea militară disciplinară va fi calificată conform articolului 371 alin. (1) CP sau, după caz, conform articolului 371 alin. (2) sau (3) CP.

Art. 371 alin. (5) CP prevede un *caz special de liberare de răspundere penală*: că militarul care, pentru prima dată, a dezertat în condițiile alin. (1) CP, se liberează de răspundere penală dacă dezertarea a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele. Esența concursului de împrejurări grele poate avea diferite caractere: ele pot fi legate de aplicarea față de militar a violenței sau încălcarea grosolană a drepturilor și demnității lui personale din partea superiorilor (comandanților) militari sau din partea altor militari, cu care făptuitorul nu se află în relații de subordonare, de boala gravă sau alte situații excepționale grave în familie, de emoții grave cu privire la problemele personale sau familiale etc.

De această liberare profită toți militarii care au săvârșit dezertarea prevăzută de art.

371 alin. (1) CP în urma unui concurs de împrejurări grele. Rolul organelor judiciare, în acest caz, este de a stabili cu certitudine dacă dezertarea prevăzută de art. 371 alin. (1) CP a fost săvârșită în urma unui concurs de împrejurări grele. În cazul constatării acestor împrejurări militarul va fi liberat, incontestabil, de răspunderea penală pe art. 371 alin. (1) CP. Considerăm că, în cazul în care militarul a părăsit unitatea militară sau locul serviciului militar în urma unui concurs de împrejurări grele, însă, după ce aceste împrejurări grele au trecut sau au fost înlăturate, militarul nu renunță la absența samavolnică din unitatea militară, fapta militarului de a absenta, continuu, din unitatea militară va constitui infracțiune de dezertare.

În urma analizei infracțiunii de dezertare, totuși considerăm că sancțiunea acestei infracțiuni, în redacția expusă de legiuitor în art. 371 C.pen., vine în contradicție cu principiile umanismului, individualizării pedepsei penale etc. și trebuie să fie modificată din următoarele considerente: prevăzând în alin. (1) al articolului sus-indicat o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de la 2 la 7 ani, legiuitorul nu dă posibilitate instanțelor de judecată de a individualiza pedeapsa, ținând cont de prevederile art. 75-77 C.pen.: astfel, pentru o dezertare pe un termen de 1-2 zile, legislatorul prevede una și aceeași pedeapsă ca și pentru o dezertare de 1-2 luni sau mai mult: închisoare pe un termen de la 2 la 7 ani.

Mai mult ca atât, în cazul dezertării, instanțele de judecată nu pot aplica prevederile Cap. VI al PG a C.pen. „Liberarea de răspunderea penală, deoarece art. 54-55, 57-59 C.pen. prevăd posibilitatea liberării de răspunderea penală doar în cazurile unor infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, pe când dezertarea, prevăzută de art. 371 alin. (1) C.pen., conform prevederilor art. 16 C.pen., se consideră infracțiune gravă. De asemenea, considerăm ca în cazul în care dezertarea a avut loc doar pentru câteva ore, cu toate că formal aceste fapte se consideră infracțiuni de dezertare, ele, conform art. 14 alin. (2) C.pen., n-ar trebui să

constitui infracțiune din cauza că este lipsită de importanță și nu prezintă gradul prejudiciabil al infracțiunii.

În aceeași ordine de idei, pentru faptul dezertării din unitatea militară sau de la locul serviciului militar pot fi aplicate sancțiuni disciplinare care ar corespunde, întru totul, scopurilor sancțiunilor disciplinare și ar decriminaliza faptele minore de încălcare a disciplinei militare. Din aceste considerente ar fi benefic ca dezertarea să constituie infracțiune doar în cazurile când absența nejustificată ar dura mai mult de 1 zi. Astfel, pentru aducerea în conformitate cu prevederile legale și principiile de bază ale construirii normelor penale speciale, propunem o nouă redacție a art. 371 C.pen., care ar lua în considerare argumentele expuse mai sus.

Referințe bibliografice

1. Convenția privind abolirea muncii forțate nr. 105 din 25 iunie 1957.
2. Convenția CSI privind asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală, încheiată la Minsk la 22 ianuarie 1993 (cuprinde 12 state CSI), ratificată de R. Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 402-XIII din 16 martie 1995. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale la care R. Moldova este parte” vol.16. - Chișinău: Moldpress, 1999, p. 262. În vigoare pentru Republica Moldova din 26 martie 1996.
3. Convenția încheiată între România și Regatul Belgiei privind extrădarea și asistența judiciară în materie penală, ratificată prin Decretul nr. 82/1977, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 34-35/23.04.1977.
4. Convenția europeană cu privire la extrădare, adoptată de Consiliul Europei la Strasbourg la 13 decembrie 1957, și cele două Protocoale Adiționale din 1975 și 1978 pe care R. Moldova le-a ratificat.
5. Tratatul între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile ju-

- ridice în materie civilă și penală, încheiat în or. Kiev la 13.12.1993, ratificat de R. Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 261/XIII din 4 noiembrie 1994. Hotărârea de ratificare a fost publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova, nr. 15 din 24 noiembrie 1994.
6. Convenția prin Hotărârea Parlamentului nr. 1183-XIII din 14 mai 1997. Hotărârea de ratificare a fost publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova, nr. 41 din 26 iunie 1997. Convenția a fost publicată în ediția oficială „Tratate internaționale la care R. Moldova este parte“, vol. 1, Chișinău, 1998, p. 318.
 7. Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală, adoptată de Consiliul Europei la Strasbourg la 20 aprilie 1959. Convenția a fost ratificată (cu unele rezerve) de R. Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1332-XIII din 26 septembrie 1997. Hotărârea de ratificare a fost publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova, nr. 71 din 3 octombrie 1997.
 8. Constituția Republicii Moldova. Publicat: 29.03.2016 în Monitorul Oficial nr. 78, art. nr: 140. Data intrării în vigoare: 27.08.1994.
 9. Legea nr. 345 din 25.07.2003 cu privire la apărarea națională. Publicat: 19-09-2003 în Monitorul Oficial nr. 200-203 art. 775.
 10. Legea nr. 1245 din 18 iulie 2002 cu privire la pregătirea cetățenilor pentru apărarea Patriei. Publicat: 10-10-2002 în Monitorul Oficial nr. 137-138 art. 1054.
 11. Legea nr. 296 din 7 iunie 2001 privind extrădarea, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 326 din 18 iunie 2001.
 12. Hotărârea Parlamentului nr. 707-XII din 10 septembrie 1991.
 13. Codul penal Al Republicii Moldova nr. 985 din 18-04-2002. Publicat : 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195.
 14. Xenofon Ulianovschi, Conceptul infracțiunii militare în dreptul penal, ULIM, Chișinău, 2009, 553 p.
 15. V. Nagacevschi, G. Bostan, O. Lupan, V. Mironov. Ghid privind aplicarea Convenției CSI privind asistența privind asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale, încheiată la Minsk la 22.01.1993. Chișinău: Ed. Arc, 2000, p. 65-66.

SEMNELE OBIECTIVE ALE INFRAȚIUNII DE ÎMBOGĂȚIRE ILICITĂ

Victor NEDELICIUC,
doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

O condiție esențială pentru aplicarea răspunderii penale este stabilirea condițiilor, cerute de norma de incriminare pentru existența actului de conduită infracțională. Astfel, vom analiza problematica laturii obiective a infracțiunilor inserate la art. 330² „Îm bogățirea ilicită” din Codul penal, care au suplinit arsenalul instrumentelor de luptă împotriva corupției în sectorul public, în urma adoptării la 23.12.2013 de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii nr. 326 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [1].

Latura obiectivă a infracțiunilor în cauză se exprimă prin acțiunea de deținere a bunurilor, a căror valoare depășește substanțial valoarea mijloacelor dobândite legal și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit.

Există două variante-tip de infracțiuni prevăzute la art. 330² Cod penal și anume: alin. (1) „Deținerea de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit” și alin. (2), care agravează răspunderea penală, unde este stipulat că aceleași acțiuni săvârșite de o persoană cu funcție de demnitate publică, se pedepșesc mai grav [2].

Putem constata că structura părții obiective a infracțiunilor prevăzute de art. 330² CP RM, nu diferă, diferența fiind în subiect. Infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 330² CP RM este comisă de către o persoană cu funcție

de răspundere sau de către o persoană publică și din contra, infracțiunea specificată la alin. (2) art. 330² CP RM este înlăptuită de către o persoană cu funcție de demnitate publică.

Termenul „deținere” presupune stăpânirea acestor bunuri – în mod ascuns sau deschis – în posesia făptuitorului (pe contul bancar, în locuință sau în altă încăpăre aparținând acestuia, la locul de muncă al făptuitorului, pe terenul din preajma casei acestuia și alte metode etc.) [3].

În ceea ce ține de noțiunea „depășește substanțial”, care este o condiție obligatorie, nu este specificat cuantumul proporției, astfel, această noțiune fiind foarte vagă, care acordă un caracter interpretabil al termenului „substanțial” pentru organul de urmărire penală și instanțele judecătorești.

O condiție obligatorie este ca la momentul comiterii infracțiunilor specificate la această normă, făptuitorul să dețină anumite bunuri ilicite, valoarea cărora reprezintă diferența dintre valoarea bunurilor deținute în general de către făptuitor și valoarea mijloacelor dobândite legal de către acesta. Așadar, în dispoziția de la art. 330² CP RM se are în vedere doar sporirea activului patrimonial al făptuitorului, nu și diminuarea pasivului patrimonial al acestuia, adică stingerea unor creanțe ale făptuitorului [4].

În procesul de formulare a conținutului infracțiunii de îmbogățire ilicită, legiuitorul a avut posibilitatea de a oscila între două abordări diferite. Acesta putea defini conduita interzisă ca omisiune sau ca acțiune.

În textul art. 330² CP RM este prezent termenul „deținere” care semnifică că s-a

formulat concepția de conduită interzisă ca acțiune. Totuși, trebuie menționat că în proiectul de lege inițial [5] care a stat la baza adoptării Legii nr. 326/2013, alin. (1) art. 330² CP RM, avea următorul conținut: „Fapta intenționată a unei persoane publice care a dus la îmbogățirea ilicită a acesteia, prin mărirea substanțială a patrimoniului care depășește veniturile lui legale”. Pe marginea acestui proiect, Centrul Național Anticorupție, în Tabelul obiectivelor și propunerilor la adoptarea Legii nr. 326/2013, a sugerat: „Pentru a evita inaplicabilitatea componentei de infracțiune propuse, recomandăm autorului să reformuleze prevederea de la alin. (1) astfel încât să se pună accentul nu pe fapta intenționată care a generat unele bunuri, ci pe deținerea (sublinierea ne aparține – *n.a.*) unui patrimoniu care este disproporționat în raport cu veniturile legale ale persoanei” [6].

În varianta definitivă, în vederea desemnării faptei prejudiciabile a îmbogățirii ilicite, s-a optat pentru cuvântul „deținere”. Pe de altă parte, nu poate fi acceptată ca deținerea să se realizeze în privința patrimoniului, căci potrivit art. 284 Cod civil, reiese că patrimoniul înglobează atât o componentă activă, cât și una pasivă și nu putem spune că vom atesta infracțiunea de îmbogățire ilicită în ipoteza deținerii unor datorii exigibile care sunt disproporționate în raport cu veniturile legale ale persoanei, astfel fiind binevenită omiterea termenului de „patrimoniu” din dispoziția articolului.

Totodată, precizăm că semnificația termenului „a deține” presupune a avea în stăpânire sau în păstrare un bun material; a dispune de, a poseda, a avea [7]. Examinând dacă în sensul art. 330² CP RM noțiunile „a deține” și „a poseda” sunt echivalente, este de menționat că, din interpretarea sistemică, se creează o altă concluzie, și anume: ele (noțiunile „a deține” și „a poseda”) nu exprimă în forme diferite același conținut, dat fiind faptul că posesia cârmuită de art. 303-314 Cod civil reprezintă o stare de fapt și un atribut al dreptului de proprietate, care se bucură de protecție juridică, iar deținerea în contextul art. 330² CP

RM se realizează ca urmare a săvârșirii unor fapte generatoare de venituri ilicite, cum ar fi corupere pasivă, traficul de influență, delapidarea averii străine cu folosirea situației de serviciu etc. Probabil, s-a ocolit termenul „posesie” pentru ilustrarea laturii obiective a îmbogățirii ilicite, pentru a nu da loc pentru critici și interpretări confuze [8].

În doctrina juridică, s-a specificat că, prin „deținere” se înțelege păstrarea acestor bunuri – în mod ascuns sau deschis – în sfera de stăpânire a făptuitorului (pe contul bancar, în caseta de valori închiriată la o bancă, asupra făptuitorului, în locuință sau în altă încăpere aparținând acestuia, la locul de muncă al făptuitorului, pe terenul din preajma casei acestuia, în ascunzătoare etc.) [9].

În continuarea ideii, menționăm că legiuitorul nu a stipulat titlul cu care se dețin aceste bunuri. Cu toate acestea, este de remarcat că în procesul dezbaterilor pentru adoptarea art. 330² CP RM s-a pledat ca deținerea bunurilor să fie cu titlu de proprietate „pentru a nu permite cuiva să abuzeze doar de o simplă sintagmă” [10], care în final nu a fost acceptată. Legiuitorul a evitat folosirea termenului de „proprietate”, pentru a nu pune în imposibilitate aplicarea articolului respectiv în practică, bazându-se pe faptul că legislația permite deghizarea proprietății sub diferite forme, astfel fiind imposibilă tragerea la răspundere penală în baza articolului dat.

Din cele reflectate mai sus, apare următoarea dilemă, și anume: dacă bunurile ce constituie obiectul material sau imaterial al infracțiunilor cuprinse la art. 330² CP RM sunt deținute prin intermediul unor persoane interpuse, și proprietatea este „deghizată” cu ajutorul unor acte juridice fictive sau simulate, înseamnă oare că este necesară mai întâi de toate exercitarea unei acțiuni în nulitate în temeiul art. 221 Cod civil? Răspunsul este negativ, deoarece răspunsul survine din însăși dispoziția art. 330² CP RM, din care rezultă că pentru a fi în prezența îmbogățirii ilicite, bunurile, care constituie obiectul material sau imaterial al infracțiunii, sunt deținute personal sau prin intermediul unui tert, unde ultimul

va avea calitate de complice la îmbogățirea ilicită, numai atunci când și-a adus contribuția – cu intenție și în urma înțelegerii prealabile cu autorul infracțiunii – la comiterea ei.

În altă ordine de idei, din dispoziția art. 330² CP RM rezultă că, pentru a se dovedi comiterea îmbogățirii ilicite, inițial, trebuie să fie probată săvârșirea faptei generatoare de venituri ilicite. Dezvoltând ideea, subliniem că cel care comite infracțiunea de îmbogățire ilicită trebuie să răspundă și pentru infracțiunea predicat (principală), pe care a comis-o anterior. Însă aceasta sfidează principiul neadmiterii sancționării duble a aceleași fapte. Din aceste motive, autorii S. Brînza și V. Stati, au ales termenul: „(...) faptele reunite sub denumirea marginală de îmbogățire ilicită pot să nu aibă o fizionomie distinctă și pot fi privite doar ca realizare a scopului faptei generatoare de venituri ilicite” [9]. Din păcate, acest aspect nu a fost elucidat în Hotărârea Curții Constituționale nr. 6 din 16.04.2015 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită) (Sesizarea nr. 60a/2014) [11].

Infracțiunea de îmbogățire ilicită are o componentă formală. Aceasta se consumă din momentul deținerii bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit, fără a fi necesar survenirea unor urmări prejudiciabile.

Referințe bibliografice

1. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 47-48.
2. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002.
3. Revista națională de drept nr. 9 din 2015, „Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile prevăzute de art. 3302 „Îmbogățirea ilicită” din Codul penal: controverse, soluții, perspective”, autor Statii V., doctor în drept, conf. univ.
4. Legea și viața: Revistă științifico-practică. nr. 1, 3-12. 2016-2017, CZU 343.352, „Elementul material al infracțiunii de îmbogățire ilicită: Analiză comparativă”, Ion Crudu, doctorand ULIM.
5. Proiect de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Disponibil: <http://www.justice.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=192>.
6. Tabelul obiecțiilor și propunerilor la proiectul legii pentru modificare și completarea unor acte legislative.
7. Disponibil: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1987/language/ro-RO/Default.aspx>.
8. Dicționarul explicativ al limbii române/Conducătorii lucrării: Coteanu I., Seche L., Seche M. Ediția a II-a, revăzută. București: Univers Enciclopedic Gold, 2012, p. 304.
9. Reniță G., 04.05.2020. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 3302 Cod penal – îmbogățirea ilicită: dificultăți de interpretare. Disponibil:
10. https://juridicemoldova.md/8412/latura-obiectiva-a-infracțiunilor-prevazute-la-art-3302-cod-penal-imbogatirea-ilicita-dificultati-de-interpretare.html#_ftnref6.
11. 9. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 925.
12. Stenograma ședinței plenare a Parlamentului Republicii Moldova din 14.11.2013.
13. Disponibil: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/1987/language/ro-RO/Default.aspx>
14. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 115-123.

APLICAREA POLIGRAFULUI LA CERCETAREA INFRAȚIUNILOR – MIT SAU REALITATE

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Andrei LUNGU,

masterand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Prezenta lucrare are ca obiectiv analiza problemelor specifice desfășurării testării cu aparatura poligraf și aplicarea rezultatelor acestora în cadrul urmăririi penale.

Cercetarea criminalistică, după cum se știe, este un proces destul de complicat, care are ca scop restabilirea evenimentului infracțional produs în trecut, după probele descoperite de către ofițerul de urmărire penală. Cel mai important element, determinant, al structurii organizatorice și psihologice a activității ofițerului de urmărire penală constă în acumularea și studierea celor mai diverse elemente de fapt, circumstanțe, date în baza cărora el va restabili complet evenimentul produs în trecut, corelațiile diferitor persoane implicate în evenimentul respectiv, precum și personalitatea subiectului care a săvârșit infracțiunea [1].

În literatura de specialitate au fost exprimate și opinii menite să confere o notă și mai pronunțată de specificitate ansamblului metodelor de investigare criminalistică.

Un astfel de exemplu este teoria autorului Charles E. O'Hara care consideră că metodologia anchetei penale se fundamentează pe regula celor trei I: informația, interogatoriul și instrumentarea. Această opinie reprezintă esența modului de a se proceda în dovedirea vinovăției sau nevinovăției unei persoane.

Alți autori, precum Camil Suciu, îmbrățișează un criteriu bipartit de clasificarea a metodelor de investigare criminalistică,

clasificându-le în metode tehnico-științifice și tactice.

Mijloacelor obișnuite de apreciere a sincerității sau nesincerității celor ce se regăsesc în procesul urmăririi penale în diverse calități, mai ales a suspectului sau a inculpatului, li s-a adăugat, în ultimele decenii, un mijloc obiectiv de investigare a principalelor modificări psihofiziologice ce însoțesc emoția în situația falsificării adevărului. Este vorba despre înregistrarea pe cale obiectivă, cu ajutorul unor aparate speciale de tip poligraf, a modificărilor fiziologice ale organismului provocate de diverse stări emoționale [2].

Vom opera cu definiția poligrafului folosită de legiuitor: *detector al comportamentului simulat* (denumit în continuare *poligraf*) – mijloc tehnic de înregistrare a parametrilor fiziologici (inclusiv ai respirației, ai activității cardiovasculare, ai sensibilității chinestezice a pielii), care permite detectarea comportamentului simulat cu prezentarea rezultatelor înregistrate în formă analogă și/sau digitală [3].

Din punctul nostru de vedere prezintă interes evoluția acestui aparat. Se cunoaște faptul că poligraful este de origine europeană. Un interes aparte pentru detecția instrumentală și științifică a comportamentului simulat s-a manifestat încă din anul 1895, când fondatorul Școlii Italiene pozitivistice de criminologie, Cesare Lombroso, experimenta un instrument pentru detectarea comportamen-

tului simulat.

Americanii au preluat ideile europene, dezvoltând o tehnică separată. Astfel, catalizatorul acestei idei a fost psihologul germano-american Hugo Münsterberg de la Universitatea Harvard, inițiatorul actualei tehnici, care susține că detectarea vinovăției trebuie efectuată cu o multitudine de variabile psihologice și fiziologice incluzând pneumograful, pletismograful, activitatea inimii și activitatea electrodermală.

La ora actuală, în lume se atestă două direcții de dezvoltare a cercetărilor științifice în domeniul detecției comportamentului simulat prin aplicarea poligrafului. Cercetătorii americani recomandă poligrafe produse de companiile Lafayette și Axciton, pe când cercetătorii din Rusia propun pentru aplicare poligrafe elaborate în laboratoarele academicienului V. Varlamov, Polikonius S.A etc.

În R. Moldova, prevederi referitoare la scopul, principiile testării cu utilizarea poligrafului, tipurile testării, modul de organizare și efectuare a testării, restricțiile etc. se regăsesc în Legea nr. 269 privind aplicarea testării la detectorul comportamentului simulat (poligraf) din 12 decembrie 2008.

În general, deosebim cinci etape de bază ale procesului testării cu utilizarea poligrafului:

- activități preliminare;
- interviul pre-test;
- testul propriu-zis;
- interviul post-test;
- analiza diagramei și formularea concluziilor.

Fiecare din aceste etape își are obiectivele sale specifice, toate etapele fiind importante în egală măsură pentru atingerea scopurilor testării.

Cercetările efectuate de Institutul de Psihologie al Academiei de Științe din Rusia (Институт психологии РАН), confirmă faptul că mai mult de 90% dintre respondenții chestionați se consideră oameni onești și cinstiți, dar aproape 80% dintre ei sunt gata să mintă în beneficiul său și 60% – să depună

mărturie falsă în instanță.

Potrivit Institutului de Cercetare al Ministerului Afacerilor Interne al Rusiei (ВНИИ МВД России), precizia și acuratețea indicatorilor obținuți în cadrul testării cu aplicarea poligrafului este de cel puțin 96%, ceea ce este destul de comparabil cu precizia și acuratețea rezultatelor expertizelor criminalistice precum și a multor altor examinări medico-legale.

În opinia poligrafologilor români, examinările efectuate oferă *concluzii științifice* bazându-se pe *Legile Fundamentale ale Psihologiei și Fiziologiei*.

Studiile efectuate de Asociația Americană a Operatorilor de Poligraf au arătat că informațiile obținute cu ajutorul său sunt utilizate în mod eficient în dosare penale în 87 - 96% din cazuri.

Utilizarea metodelor instrumentale pentru aflarea circumstanțelor săvârșirii unei infracțiuni este o metodă de perspectivă, care așteaptă soluționarea și recunoașterea acesteia.

Să analizăm principiul de lucru al poligrafului și activitatea propriu-zisă a poligrafologului.

Poligraful înregistrează modificările parametrilor fiziologici ai subiectului, atunci când un subiect este testat fiind pus să răspundă la anumite întrebări. Formarea, competența și experiența examinatorului sunt foarte importante pentru precizia și acuratețea concluziilor unei examinări poligraf.

Elementele de investigare a tehnicii poligraf sunt:

- modificările activității cardiovasculare, manifestate în ritmul și amplitudinea pulsului, precum și în tensiunea arterială;
- modificarea caracteristicilor normale ale respirației;
- modificarea rezistenței electrice a pielii, denumită reacția electrodermică (R.E.D.);
- modificarea caracteristicilor normale ale vocii, funcția fonatorie influențată de schimbarea tremurului fiziologic al mușchiiului aparatului fonospirator.

Studiul experienței utilizării poligrafului din punctul de vedere al practicii crimi-

nalistice a permis să identificăm trei grupuri mari de situații în care examinările prin aplicarea poligrafului ar fi cele mai eficiente:

– situații, când în cadrul investigării infracțiunii nu există alte posibilități de acumulare a informației;

– obținerea informațiilor este posibilă prin metode și mijloace tradiționale polițienești, dar aceasta este asociată cu costuri materiale exagerate sau implică o perioadă de timp mare, sau implicarea unor forțe semnificative;

– este necesară obținerea operativă a informației (în termen de 1-2 zile), iar metodele și mijloacele tradiționale nu pot asigura performanța respectivă, adică o astfel de sarcină poate fi rezolvată doar prin efectuarea unei examinări, stabilind prezența sau absența informațiilor solicitate în memoria unei persoane.

Testarea cu aplicarea poligrafului face posibilă obținerea următoarelor informații: restrângerea cercului de suspecti; stabilirea săvârșirii faptei ilicite; identificarea participanților la fapta ilegală; evaluarea veridicității informațiilor furnizate; colectarea informațiilor suplimentare.

Un sondaj care folosește un poligraf ne permite să economisim timp, eforturi umane, precum și costuri materiale pentru desfășurarea activităților polițienești legate de investigare și alte acțiuni.

În cadrul Ministerului Afacerilor Interne, toate testările cu aplicarea poligrafului se efectuează numai în baza consimțământului în scris a persoanei testate.

Rezumând cele expuse mai sus, consider necesar să menționăm că utilizarea poligrafului în investigarea și cercetarea infracțiunilor extinde posibilitățile în cadrul urmăririi penale, oferă anchetatorilor informații valoroase, pe care cu greu le-ar fi putut obține în orice alt mod.

În acest sens, este imposibil să nu fim de acord cu opinia exprimată în literatură de specialitate conform căreia neglijarea posibilităților tehnice ale unui poligraf ar presupune respingerea unei metode eficiente, științifice și necostisitoare de obținere a informațiilor.

Referințe bibliografice

1. Gheorghiuță M., *Tratat de metodică criminalistică*. Chișinău: 2015.
2. Marin Ruiu, *Criminalistică*, București: Ed. Universul Juridic, 2013, p. 170.
3. Legea privind aplicarea testării la detectarea comportamentului simulat (poligraf), nr. 269 din 12-12-2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 57-58, art. 161.

DISPUNEREA EXPERTIZEI JUDICIARE ÎN FAZA DE JUDECATĂ

Tudor OSOIANU,

doctor în drept, profesor universitar,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Artiom PILAT,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Importanța deosebită pe care o are faza de judecată în desfășurarea procesului penal a fost remarcată de mai mulți autori de specialitate care, fără echivoc, au recunoscut judecării rolul central pe care îl deține în înfăptuirea justiției penale. În cursul judecării, instanța verifică legalitatea și temeinicia acuzației penale formulate de procuror, precum și a pretenției civile formulate de partea civilă, adoptând o hotărâre prin care se soluționează latura penală și civilă a cauzei; hotărârea instanței poate fi supusă controlului judiciar prin exercitarea căilor de atac de procuror, persoana vătămată sau de părți [18, p. 236]

Dispunerea și efectuarea expertizei judiciare în faza de judecată are loc în condițiile respectării principiului oralității, nemijlocirii, publicității și contradictorialității. Aceste principii care stau la baza judecării cauzei diferențiază procedura de dispunere a expertizei judiciare în faza de judecată de procedura de dispunere a expertizei în faza de urmărire penală.

Scopul acestui procedeu probatoriu în faza de judecată constă în soluționarea de către expert a unor neclarități constatate de către judecător, soluționarea cărora necesită aplicarea cunoștințelor speciale din diferite domenii ale științei, artei, tehnicii sau a meșteșugului, care iau naștere în procesul examinării cauzei penale. Atunci când este oportun pentru a elucida esența raportului de expertiză, pot fi audiați de instanță experții.

CSJ a agreat poziția instanțelor ierarhic inferioare, atunci când a respins cererea de audiere suplimentară a unui expert, care anterior a fost deja audiat în cadrul aceluiași proces. *De asemenea și audierea suplimentară a expertului Cozlovschi Gh., întemeiată a fost respinsă de către instanța de apel și recurs ordinar, dat fiind faptul că fiind audiat în instanța de apel în urma dispunerii rejudecării cauzei de către instanța supremă, acesta a confirmat concluziile expuse în raportul de expertiză autotehnică efectuată la caz (f.d. 159, v. 3) [6].*

CSJ a criticat decizia Curții de apel, deoarece *...nu a soluționat în nici un fel apelul asupra încheierii instanței de fond din 21 decembrie 2016 (f.d. 98 v. 6), prin care s-a dispus: „se respinge cererea lui Donos T., cu privire la dispunerea unei expertize complexe psihiatrico-psiologice-medicale în privința părții vătămate Rusu V., ca fiind neîntemeiată”, contestată de apărare în apelurile declarate (pct. 3-4 din decizie) [9].*

În unele cazuri experții audiați deviază simțitor de la opinia exprimată în raportul de expertiză, deși audierea acestora se face anume întru a elucida aspectele neclare din raportul de expertiză. În atare situații, organul de urmărire penală sau instanțele trebuie să verifice motivele care au determinat divergențe dintre cele indicate în raportul de expertiză și declarațiile expertului audiat [13].

Probele prezentate de către părți sunt examinate în cadrul cercetării judecătorești, și

în urma cercetării cărora se constată temeiul de fapt de dispunere a expertizei judiciare, în urma căreia se înaintează cerere privind dispunerea expertizei judiciare, la fel și instanța de judecată este în posibilitate să examineze cererile înaintate de către părți cu privire la dispunerea expertizei judiciare doar după cercetarea unor probe prezentate de către părți.

Legiuitorul obligă părțile la proces să prezinte lista de probe pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost examinate în cadrul urmăririi penale. Astfel, părțile vor indica lista probelor pe care le intenționează să le cerceteze în cadrul cercetării judecătorești: procesul verbal de audiere a expertului judiciar, raportul de expertiză judiciară etc.

Neprezentarea listei probelor va face imposibilă examinarea probei în cadrul cercetării judecătorești. Totuși, dacă partea care va invoca faptul descoperirii după etapa punerii pe rol a cauzei penale, nu va exista vreun impediment de a examina proba dată [12].

În partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată stabilește identitatea și competența expertului judiciar, explică drepturile și obligațiile acestuia, precum și previne expertul judiciar pentru răspunderea penală pe care o poartă pentru declarații intenționate false. În conformitate cu prevederile art. 363 C. proc. pen., președintele ședinței de judecată stabilește doar identitatea și competența expertului judiciar, însă, în partea pregătitoare a ședinței de judecată președintele ședinței de judecată va explica dreptul de recuzare a expertului judiciar, dar pentru realizarea acestui drept este necesar să fie adusă la cunoștință și altă informație referitoare la activitatea expertului.

În acest sens, susținem poziția autorului A.Ia. Paliashvili care afirmă că nu este suficient ca părților să le fie adusă la cunoștință doar identitatea și competența expertului judiciar, dar și informația cu privire la locul de muncă al acestuia (cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Iceland [2]), funcția acestuia, gradul special, titlul științific, studii etc. [19, p. 73].

În cauza Mirilashvili c. Federației Ruse,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că în faza de urmărire penală a fost dispusă efectuarea expertizei judiciare în comisie fonoscopice. Grupei, formate din trei experți judicari, i-a fost pusă la dispoziție mostrele vocii în limba rusă ale reclamantului. Experții au cercetat înregistrările audio, în care au fost înregistrate discuții în limba georgiană. Doi din cei trei experți incluși în comisie, care nu cunoșteau limba georgiană au constatat că vocea îi aparține reclamantului, la rândul său expertul judiciar, vorbitor de limba georgiană inclus în comisia de experți a concluzionat că vocea nu îi aparține reclamantului.

Pentru a contrazice concluziile raportului de expertiză judiciară care arată că vocea îi aparține reclamantului, partea apărării a solicitat de la instanță ca în calitate de specialist să fie citat cet. Rosinskaia E.R. și Galeașina E.I., la 29 ianuarie 2003, aceste persoane au fost audiate și au menționat că metodele prin care a fost stabilit că vocea îi aparține reclamantului nu sunt sigure, și concluziile acestora sunt nesigure. Rosinskaia E.R. și Galeașina E.I., au prezentat concluziile lor instanței de judecată [1], concluziile prezentate au contribuit la dispunerea unei expertize repetate pe marginea acestui caz.

Susținem părerea că instanța de judecată era obligată să comunice părților despre faptul că doi din cei trei experți judicari incluși în comisia de experți nu cunoșteau limba de comunicare după care a fost identificată persoana.

La fel, susținem părerea că în momentul explicării expertului a drepturilor și obligațiilor sale, acestuia trebuie să-i fie explicat motivul citării precum și la inițiativa căreia dintre părți a fost citat expertul judiciar.

Legiuitorul autohton nu a reglementat procedura de înlăturare sau eliberare a expertului judiciar din sala ședinței de judecată, însă, din punct de vedere practic, o reglementare legală a eliberării sau înlăturării expertului din sala ședinței de judecată ar contribui la o bună desfășurare a procesului de judecată.

Cu privire la această întrebare s-au ex-

pus autorii M.A. Celțov și N.V. Celțova, potrivit cărora în partea pregătitoare a ședinței de judecată, președintele ședinței de judecată va soluționa problema cu privire la înlăturarea expertului judiciar din sala ședinței de judecată până ca acesta să fie audiat [20, p. 207].

Așadar, susținem părerea că expertul judiciar poate fi eliberat din sala ședinței de judecată la cererea părților sau în baza inițiativei proprii. În ambele cazuri instanța de judecată va examina argumentele participanților la proces și va lua decizia motivată din ce moment expertul judiciar va fi eliberat sau înlăturat din sala ședinței de judecată.

Eficacitatea expertizei judiciare dispuse în faza de judecată este direct proporțională de capacitatea președintelui ședinței de judecată de a percepe nu numai scopul acestui procedeu probatoriu, dar și de a înțelege specificul acestui mijloc de probă, în comparație cu alte mijloace de probă examinate în cadrul cercetării judecătorești.

În cadrul cercetării judecătorești, instanța de judecată va cerceta toate probele prezentate de către părți la proces. Însă, datorită rolului său pasiv, instanța de judecată nu este în drept din oficiu să dispună efectuarea expertizei judiciare, sau să se expună anticipat asupra admisibilității asupra raportului de expertiză judiciară efectuată în faza de urmărire penală.

În acest sens, ne vom referi la încheierea emisă de Judecătoria Chișinău, sediul la Buiucani cu privire la cererea de recuzare a judecătorului care după retragerea în camera de deliberare în vederea pronunțării sentinței, a reluat cercetarea judecătorească, expunându-se asupra încălcării procedurii de dispunere a expertizei judiciare, care a fost dispusă și realizată până la începerea urmăririi penale. În acest caz judecătorul a pus în discuție din oficiu oportunitatea efectuării expertizei repetate pe motivul viciilor de procedură care a afectat raportul de expertiză primară, expunându-se anticipat asupra admisibilității acestui mijloc de probă, calificându-l lipsit de valoare probantă [14].

În cadrul cercetării judecătorești, fiecare

parte la proces este în drept să înainteze cererea de a solicita efectuarea expertizei judiciare. Cererea de solicitare privind efectuarea expertizei judiciare se formulează în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse constatării și a obiectelor, materialelor care trebuie investigate de expert [4].

Cererile formulate vor fi argumentate, iar dacă se solicită administrarea unor probe noi, se vor indica faptele și circumstanțele ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află acestea, iar în privința experților se va indica identitatea și adresa lor în cazul în care partea nu poate asigura prezența lor în instanța de judecată [4].

Cererile înaintate se soluționează de către instanța de judecată în urma audierii opiniilor celorlalte părți la proces cu privire la cererea înaintată.

În hot. Mantovanelli c. Franței (Hot. din 18.03.1997) CtEDO a reiterat că, respectarea dreptului la un proces echitabil presupune dreptul părților de a-și putea exprima punctul de vedere înainte de formularea raportului de expertiză, simpla posibilitate acordată de a discuta concluziile expertizei nefiind suficientă pentru a satisface exigențele art. 6 CEDO [3]. În faza judecătii, nici un act procesual nu poate fi efectuat decât cu aprobarea și sub controlul instanței. Dispoziția menționată este aplicabilă oricărui mijloc de probă a cărui administrare a fost anterior admisă de instanță [8, p. 686].

Autorul Igor Dolea reiterează că la examinarea cauzei în fond sau în apel, instanța poate dispune efectuarea expertizei, dacă, în urma unei cereri sau demers al părților, se va constata că anumite circumstanțe nu au fost stabilite la urmărirea penală, iar fără constatarea acestora este imposibilă justa soluționare a cauzei [12, p. 1015].

Așadar, dacă în procesul judecării cauzei se constată unele circumstanțe, a căror soluționare necesită aplicarea cunoștințelor speciale, fiecare parte la proces (atât partea acuzării, cât și partea apărării) vor înainta cerere privind dispunerea expertizei judiciare.

Cererea de solicitare a efectuării expertizei judiciare se formulează în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse constatării și a obiectelor, materialelor care trebuie investigate de expert [4].

În urma înaintării cererii de dispunere a expertizei judiciare, judecătorul ascultă opinia părților cu privire la necesitatea efectuării expertizei judiciare. Partea opusă, în mod obligatoriu va lua cunoștință de cererea privind dispunerea și efectuarea expertizei judiciare, și se va expune asupra temeiniciei acesteia.

La dispunerea expertizei judiciare este important să se acorde atenție modului de formulare a întrebărilor la care va răspunde expertul. Una dintre cauzele principale ale ajungerii la concluzii eronate sau nefundamentate științific o reprezintă superficialitatea în fixarea obiectivelor expertizei, fără a mai menționa situațiile în care aceste obiective sunt lăsate la aprecierea expertului [17, p. 116].

Pentru soluționarea unor cereri înaintate de către părți în procesul de judecată, judecătorul sau după caz completul de judecată deliberază pe loc, fără a se retrage în camera de deliberare. Însă, în urma consultării părților cu privire la cererea de dispunere și efectuare a expertizei judiciare, judecătorul după caz completul de judecată după caz se va retrage pentru deliberare.

Necesitatea de a se retrage în camera de deliberare rezultă din necesitatea constatării temeiurilor de fapt privind dispunerea expertizei judiciare precum și de a exclude intenția părții care a solicitat efectuarea expertizei judiciare de a tergiversa termenul judecării cauzei.

Legislatorul nostru a prevăzut emiterea acestor acte procedurale ca documente distincte, pronunțate numai după retragerea completului de judecată în camera de consiliu și care se anexează la procesul verbal al ședinței de judecată. În baza prevederilor art. 144 alin. (1) CPP RM (privind dispunerea expertizelor de către instanța de judecată), înțelegem că încheierile prevăzute expres și exhaustiv în art. 342 alin. (2) CPP RM trebuie să fie motivate,

iar o expunere a motivelor de fapt și de drept privind oportunitatea unor cunoștințe de specialitate întru soluționarea corectă a cauzei fără deliberare este practic dificilă.

Dincolo de diferența stabilită de legislator între încheierile separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, Curtea reține că articolul 20 din Constituție stabilește o cerință de bază pentru respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătoresc prin care se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei [7].

Autorul Mihail Udroi menționează că deliberarea este activitatea desfășurată de completul de judecată în vederea stabilirii soluției ce urmează a fi pronunțată în cauza penală; tot o activitate de deliberare are loc și atunci când instanța se pronunță pe diferite cereri formulate de procuror, persoana vătămată sau de părți (de pildă, deliberarea cu privire la probele solicitate a fi administrate în cercetarea judecătorească) [18, p. 278].

Profesorul Igor Dolea reiterează că în cadrul deliberării se verifică și se evaluează materialul probator și alt material procedural în vederea aprecierii acestuia și determinării următoarei soluții. Procedura deliberării este nepublică, după cum e și firesc, pentru a asigura independența judecătorilor în materializarea propriei convingeri asupra cauzei examinate [12, p. 944].

Deliberarea trebuie să se desfășoare în camera de consiliu, unde este interzis accesul altor persoane. În situația în care cauza penală a fost judecată de către un complet de judecată, deliberarea are loc sub conducerea președintelui ședinței de judecată [12, p. 944].

În urma deliberării, instanța se va expune referitor la cererile înaintate de către părți printr-o încheiere.

Autorul Igor Dolea clasifică încheierile emise de către instanțele judecătorești în două categorii: încheierile emise ca document separat și încheierile incluse în procesul verbal al ședinței de judecată [12, p. 946].

În urma deliberării, judecătorul sau

președintele completului de judecată va anunța, dacă cererea este admisă sau respinsă. Indiferent de faptul dacă aceasta a fost admisă sau respinsă, judecătorul va argumenta decizia luată. În cazul admiterii cererii, judecătorul în urma informării părților va expedia încheierea de dispunere a expertizei și obiectele care urmează a fi supuse cercetării către instituția de expertiză.

Cu privire la argumentarea încheierilor judecătorești s-a expus Curtea Constituțională a Republicii Moldova. Curtea Constituțională a menționat în paragraful 15 că dincolo de diferența stabilită de legislator între încheierile separate și încheierile care se includ în procesul-verbal al ședinței de judecată, Curtea reține că articolul 20 din Constituție [5], stabilește o cerință de bază pentru respectarea garanțiilor dreptului la un proces echitabil – cea cu privire la motivarea oricărui act judecătoresc prin care se soluționează chestiunile apărute în timpul judecării cauzei [10]. Așadar, prevederile articolului 20 din Constituție nu le eliberează de obligația prezentării unor motive suficiente în cazul respingerii cererii privind efectuarea expertizei judiciare.

Raportul de expertiză judiciară se aduce la cunoștința părților public, care poate fi citit parțial sau integral.

De regulă, instanța de judecată dă citirii doar concluziile raportului de expertiză, însă părțile la proces pot solicita de la instanța de judecată să comunice celeilalte părți ale raportului de expertiză.

În acest context, menționăm că Convenția Europeană a Drepturilor Omului în art. 6 paragr. 3 lit. b, prevede posibilitatea unei persoane de a dispune de un timp suficient pentru a lua cunoștință de materialul probator în scopul de a-și asigura apărarea.

Așadar, cererea părților de a oferi un timp necesar pentru a lua cunoștință de raportul de expertiză judiciară este una obligatorie pentru instanța de judecată.

Concluzii. Dispunerea expertizei judiciare în faza de judecată poate avea loc doar în baza cererii părților. Instanța de judecată, la rândul său, examinând cererea și ascultând

opinia celeilalte părți va emite o încheiere prin care va admite sau va respinge cererea înaintată. Reieșind din practica CtEDO, încheierea urmează a fi motivată, chiar dacă cererea uneia dintre părți a fost respinsă. Respectarea în ansamblu a exigențelor legale cu privire la dispunerea expertizei judiciare va contribui esențial la respectarea garanțiilor procesuale a părților la proces.

Referințe bibliografice

1. Cauza Miralashvile c. Rusia. Hotărârea CtEDO [Citat la 29.01.2021]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90099>
2. Cauza Sara Lind Eggertsdottir c. Island. Hotărârea CtEDO [Citat la 21.08.2020]. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81432>
3. Cauza Mantovanelli c. Franței. Hotărârea CtEDO [Citat la 29.01.2021] Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-62582>
4. Cod de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 104-110.
5. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.
6. DCP din 22.10.2019. Dosarul nr. 4-1re-118/2019. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1919
7. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 123 din 25.11.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 129g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 342 alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (pct. 15).
8. Dolea, I., Roman, D., Sedlețchi I., Vizdoagă, T. Drept procesual penal. Ch. Cartier Juridic, 2005. 641. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
9. Extras din DCP CSJ din 17.04.2018. Dosarul nr. 1ra-642/2018. Disponibilă: <file:///C:/Users/User/Desktop/393374218-donos-csj.pdf>.

10. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 123 din 25.11.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (articolul 342 alineatele (2) și (3) din Codul de procedură penală (motivarea încheierii de refuz privind audierea martorilor apărării)). (Sesizarea nr. 129g/2019).
11. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14.03.2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (invocarea nulității probeilor la ședința preliminară). (Sesizarea nr. 50g/2019).
12. Igor, Dolea. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Ediția a II-a. Chișinău, „Cartea Juridică”, 2020. p. 944. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
13. În Cauza Ghimp și alții c. Republicii Moldova (Hot. CtEDO 30.10. 2012) CtEDO menționează că medicul-legist I.C. a făcut parte din prima comisie de experți medici-legiști, care după ce au examinat cadavrul victimei, au ajuns la o concluzie cu privire la posibila oră la care i-a fost cauzată leziunea fatală. Cu doi ani mai târziu, din motive bine-cunoscute doar pentru el, medicul-legist I.C. s-a înfățișat la Curtea de Apel și a exprimat o opinie care a atras după sine un alt efect asupra acuzării celor trei colaboratori de poliție. Noua sa opinie a fost acceptată de Curtea de Apel fără a fi înaintate întrebări despre motivele care l-au determinat pe medicul I.C. să-și schimbe părerea după o perioadă atât de îndelungată. Mai mult, judecătorii care au admis noua opinie a lui I.C. nu au considerat necesar să explice de ce ei au preferat această nouă viziune, și nu raportul de autopsie și concluzia comisiei experților medici-legiști care au avut sarcina de a examina cadavrul victimei (paragr. 50). Disponibilă: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124597>
14. Încheierea din 17.02.2020 (dosar 1-154/18) emisă de Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani.
15. Mai mult, eventualul refuz al instanței de apel poate fi contestat odată cu fondul cauzei. Toate acestea au ca scop, pe de o parte, asigurarea dreptului la un proces echitabil, iar, pe de altă parte, soluționarea cu celeritate a cauzei, întrucât, în caz contrar, s-ar permite prelungirea nejustificată a soluționării acesteia printr-o cerere de readministrare/administrare a probelor, cu toate că dispunerea lor nu este pertinentă cauzei. Pct. 50 Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 74 din 02.07.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 1g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 251 alin. (2) și alin. (4), 325 alin. (2), 413 alin. (3) și 414 alin. (2) din Codul de procedură penală.
16. Poalelungi, M., Dolea, Ig., Gurschi, C., Vizdoagă, T. ș.a. Manualul judecătorului pe cauze penale. Chișinău, „Tipografie Centrală”. p. 37. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
17. Stancu Emilian, Manea Teodor. Tactică criminalistică (I). Curs universitar. Ed. Universul juridic. București, 2017. p. 116. 224 p. ISBN 978-606-39-0115-7.
18. Udrioiu, Mihail. Procedura penală. Partea specială. Ediția a 5-a. Revizuită și adăugită. București, Ed. „C.H. Beck”, 2018. p. 236. 871 p. ISBN 978-606-18-0766-6.
19. Палиашвили А.Я. Экспертиза в суде по уголовным делам. Москва: Юрид. Лит., 1973. с. 73. 144 с.
20. Чельцов М.А., Чельцова Н.В. Проведение экспертизы в советском уголовном процессе. Москва, 1954. p. 207. 278 p.

COMBATEREA POLUĂRII CU PLASTIC ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Mihaela PASCAL,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Deșeurile reprezintă o problemă din ce în ce mai importantă la nivel global, regional dar și local. Deșeurile solide rezultate din activitățile umane sunt de obicei aruncate, fiind considerate inutile. Ca urmare a creșterii rapide a producției și consumului, comunitățile produc în mod regulat din ce în ce mai multe reziduuri solide, ceea ce conduce la o creștere a volumului deșeurilor generate din diferite surse. Deșeurile solide, printre care se numără și plasticul, au un potențial ridicat de poluare a tuturor componentelor vitale ale mediului înconjurător atât la nivel local, cât și la nivel global.

Criza poluării cu plastic este unul dintre cele mai vizibile simptome ale unor sisteme vulnerabile care pun în pericol, în fiecare zi, sănătatea noastră și a ecosistemelor în care trăim. Astăzi, guvernele sprijină un model economic bazat pe consumerism și produse de unică folosință, ignorând faptul că resursele planetei sunt finite, iar dezvoltarea durabilă a țărilor este posibilă prin asigurarea unor factori de mediu calitativi care să contribuie la menținerea calității vieții și sănătății populației.

Materialele plastice ieftine și durabile sunt utilizate pe scară largă, dar popularitatea lor în creștere a fost însoțită de cantități tot mai mari de deșeuri din plastic și de gunoi marin, care afectează mediul și sănătatea oamenilor.

În încercarea de a combate poluarea cu materiale plastice, Comisia Europeană a propus o strategie pentru materialele plastice pe care Parlamentul European a susținut-o într-

o rezoluție adoptată în septembrie 2018.

Aceasta își propune să protejeze mediul de poluarea cu plastic și în același timp să stimuleze creșterea și inovarea, astfel încât provocările cu care ne confruntăm să devină un program pozitiv pentru viitorul Europei.

Conform planurilor aprobate, toate ambalajele din plastic de pe piața UE vor deveni reciclabile până în 2030, consumul de articole din plastic de unică folosință va fi redus, iar utilizarea intenționată a microplasticului va fi limitată [1].

La nivel național, Strategia de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 248/2013 are drept obiectiv stabilirea direcției orientative a activităților de dezvoltare a infrastructurii și a serviciilor necesare pentru gestionarea conformă a deșeurilor în 8 regiuni de management al deșeurilor care acoperă întregul teritoriu al țării, în scopul protejării mediului și sănătății populației [8].

Astfel, în perioada 2013-2020 au fost adoptate mai multe documente de politici și acte normative care contribuie la crearea platformei legale pentru gestionarea deșeurilor, inclusiv a deșeurilor periculoase, care transpun directivele UE, 2 documente de politici și 5 legi: Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia aprobată prin Hotărârea nr. 301 din 24.04.2014; Hotărârea Guvernului nr. 160/2018 pentru aprobarea Programului de promovare a economiei „verzi” în Republica Moldova pentru anii 2018-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia

(M.O. 02.03.2018 nr. 68-76); Legea privind deșeurile, nr. 209/2016 (M.O. 23.12.2016 nr. 459-471); Legea nr. 22/2019 pentru modificarea unor acte legislative (publicată la 22.03.2019, MO nr. 101-107 art. nr. 174 în vigoare din 22.03.2019); Legea nr. 116/2019 privind modificarea Legii 209/2016 privind deșeurile care prevede incinerarea și coincinerarea deșeurilor (publicată la 11.10.2019); Legea nr. 231 din 23.09.2010 cu privire la comerțul interior.

De asemenea, au fost aprobate 9 acte normative pentru punerea în aplicare a Legii nr. 209/2016 privind deșeurile: Hotărârea Guvernului nr. 99/2018 privind aprobarea Listei deșeurilor (M.O. 02.02.2018 nr. 33-39); Hotărârea Guvernului nr. 501/2018 privind aprobarea Instrucțiunii privind ținerea evidenței și transmiterea datelor privind deșeurile și gestionarea acestora (M.O. 01.06.2018 nr. 176-180); Hotărârea Guvernului nr. 212/2018 pentru aprobarea Regulamentului privind deșeurile de echipamente electrice și electronice, (M.O. 23.03.2018 nr. 95-104); Hotărârea Guvernului nr. 373/2018 cu privire la Registrul național al emisiilor și al transferului de poluanți www.rept.gov.md (M.O. 27.04.2018 nr. 133-141); Hotărârea Guvernului nr. 682/2018 privind aprobarea Conceptului Sistemului Informatic Automatizat Managementul Deșeurilor prin care a fost dezvoltat sistemul de raportare www.siamd.gov.md (MO 20.07.2018 nr. 267-275); Hotărârea Guvernului nr. 696 din 11.07.2018 privind aprobarea Regulamentului sanitar privind gestionarea deșeurilor rezultate din activitatea medicală (M.O. 10.08.2018 nr. 295-308 art. 835; Hotărârea Guvernului nr. 561/2020 pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajul și deșeurile de ambalaj (M.O. 21.08.2020 nr. 212-220); Hotărârea Guvernului nr. 586/2020 pentru aprobarea Regulamentului privind gestionarea bateriilor și acumulatorilor și deșeurilor de baterii și acumulatori (M.O. 28.08.2020 nr. 221-225) [4].

Respectiv, prin reglementările noi aprobate, a fost inițiat procesul de colectare și raportare a datelor pe deșeurii în re-

gim real, reieșind din faptul că informațiile sunt digitalizate prin intermediul Sistemului informațional automatizat în domeniul managementul deșeurilor (SIA MD), care este administrat de către Agenția de Mediu, începând cu anul 2019. Totodată, prin preluarea Catalogului European al deșeurilor, aprobat prin Lista deșeurilor, a fost posibilă simplificarea considerabilă a procesului de clasificare de deșeurii generate atât din sectorul economic, cât și de populație [7].

Reieșind din faptul că Guvernul a priorizat domeniul managementul deșeurilor ca sector-cheie, care necesită intervenții urgente și consistente, pentru implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor, având la bază și planificările în bugetul de stat pe termen mediu, pentru cofinanțarea sectorului, la data de 18.10.2019, a fost semnat un acord de împrumut cu BEI care va oferi Guvernului Republicii Moldova posibilitatea să asigure investițiile în mod etapizat, prima tranșă fiind de 25 mln. de euro din cadrul unui Program de împrumut de 100 milioane de euro, pe o perioadă de 20 de ani cu condiții favorabile de rambursare, care prevede și partea de grant.

Actualitatea contractului de finanțare este determinată de necesitatea implementării proiectului „Deșeurii solide în Republica Moldova”, care va permite modernizarea infrastructurii de management al deșeurilor și dezvoltării sistemelor și facilităților regionale de gestionare a deșeurilor solide în Republica Moldova [5].

Respectiv, pentru pregătirea platformei de finanțare a fost aprobată Legea nr. 89/2020 pentru ratificarea Contractului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții (BEI) privind implementarea proiectului „Deșeurii solide în Republica Moldova”, în mărime de 25 mln. EUR.

Cu toate acestea, sistemul actual de gestiune a deșeurilor de plastic din Republica Moldova nu este integrat și bazat pe activități conforme cu „ierarhia deșeurilor” și pe un mecanism de „Responsabilitate extinsă a producătorului” pentru gestiunea deșeurilor,

similar celui comunitar, urmare cărui fapt acesta nu asigură minimalizarea potențialelor amenințări pentru mediul înconjurător și populație.

Pornind de la legea specială nr. 209/2016 privind deșeurile, prezintă interes unele reglementări generale care configurează instituția responsabilității extinse a producătorului, ca una distinctă în cadrul mecanismului de gestionare și prevenire a generării deșeurilor atât la nivel național, cât și cel local al Republicii Moldova.

Responsabilitatea extinsă a producătorului reprezintă totalitatea de obligații direct impuse subiecților menționați mai sus, fie individual, fie colectiv, pentru recuperarea și valorificarea sau reciclarea produselor scoase din uz. Aceste măsuri trebuie să încurajeze dezvoltarea, producerea și comercializarea produselor cu utilizări multiple, care sunt durabile din punct de vedere tehnic și care pot, după ce au devenit deșeuri, să facă obiectul unei valorificări sigure și al unei eliminări ce nu poluează mediul.

Cei care își onorează în mod individual obligațiile descrise mai sus prezintă Agenției de Mediu dovada existenței sistemelor individuale de preluare gratuită și colectare separată, tratare, valorificare sau eliminare a produselor ce au devenit deșeuri. În cazul în care producătorii de produse supuse reglementărilor de responsabilitate extinsă a producătorului își onorează obligațiile prin aderarea la un sistem colectiv, responsabilitatea individuală va fi subsidiară responsabilității sistemului colectiv [4].

În Republica Moldova din 01 ianuarie 2021 au intrat în vigoare noile modificări prevăzute la art. 20¹ din Legea nr. 231/2010 cu privire la comerțul interior.

Astfel, conform noilor prevederi, se interzice utilizarea/comercializarea farfuriilor, paharelor, altor accesorii ale serviciilor de masă și bețișoarelor de unică folosință, fabricate din plastic, cu excepția celor biodegradabile [3]. Totuși la adoptarea acestor modificări, legiuitorul ar fi trebuit să ia în calcul și preve-

derile Directivei UE 2019/204 privind reducerea impactului anumitor produse din plastic asupra mediului, întrucât legiuitorul a operat cu anumiți termeni cum ar fi „*alte accesorii ale serviciilor de masă*” a căror explicație nu se regăsește în Codul contravențional, în Legea cu privire la comerțul interior sau în cuprinsul altor acte normative.

De aceea, pentru a exclude orice interpretare incorectă a prevederilor din Legea nr. 231/2010 cu privire la comerțul interior, legiuitorul ar fi trebuit să transpună întreaga listă de produse din plastic de unică folosință interzisă spre comercializare, așa cum este prevăzută în Directivă, după cum urmează:

1. Bețișoare pentru urechi, cu excepțiile de rigoare.

2. Tacâmuri (furculițe, cuțițe, linguri, bețișoare chinezești).

3. Farfurii.

4. Paie pentru băuturi, cu excepțiile de rigoare.

5. Agitatoare pentru băuturi.

6. Bețe care se atașează baloanelor sau care sprijină baloane, cu excepția baloanelor de uz industrial sau pentru alte utilizări și aplicații profesionale, care nu sunt distribuite consumatorilor, inclusiv mecanismele acestor bețe.

7. Recipiente pentru alimente, fabricate din polistiren expandat, cum ar fi cutiile cu sau fără capac, utilizate pentru a conține produse alimentare care:

(a) sunt destinate consumului imediat, fie pe loc, fie la pachet;

(b) sunt, de regulă, consumate din recipient; și

(c) sunt gata de consum fără a necesita o pregătire suplimentară precum gătitul, fierberea sau încălzirea, inclusiv recipiente pentru alimente utilizate pentru meniuri de tip fast food sau alte meniuri gata pentru consum imediat, cu excepția recipientelor pentru băuturi, a farfuriilor, a pachetelor și foliilor din material flexibil care conțin produsele alimentare.

8. Recipiente pentru băuturi fabricate din polistiren expandat, inclusiv dopurile și

capacele acestora.

9. Pahare pentru băuturi fabricate din polistiren expandat, inclusiv capacele acestora [1].

Mai mult decât atât, tot din 01 ianuarie 2021 a fost interzisă utilizarea/ comercializarea pungilor din plastic foarte subțire, cu grosimea peretelui mai mică de 15 microni, cu excepția celor care sunt utilizate ca ambalaj. Pentru clarificare, amintim prevederile art. 54 din Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, care definesc pungile de transport din plastic foarte subțire ca fiind pungi de transport din plastic cu grosimea peretelui mai mică de 15 microni, care sunt necesare din motive de igienă sau care sunt utilizate ca ambalaje primare pentru produse alimentare în vrac, atunci când acest lucru contribuie la prevenirea risipei de alimente.

La 21.08.2021 urmează să intre în vigoare și prevederile Hotărârii de Guvern nr. 561/2020 pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje, care definesc ambalajul primar ca fiind ambalajul conceput și realizat pentru a îndeplini funcția de unitate de vânzare, pentru utilizatorul final sau consumator, în punctul de achiziție.

Astfel, pungile din plastic foarte subțire pe care le întâlnim în toate unitățile de comerț pot fi folosite doar dacă au o grosime mai mică de 15 microni și doar dacă servesc pentru ambalarea primară a produselor alimentare în vrac.

În scopul valorificării și reciclării deșeurilor, prin adoptarea Hotărârii de Guvern nr. 561/2020 Republica Moldova și-a propus ca până în anul 2029 să recicleze cel puțin 20% din greutate pentru plastic, considerându-se numai materialul reciclat sub formă de plastic [8].

Chiar și cu aceste noi prevederi aprobate, cantitatea de deșeuri din plastic generată de fiecare din noi este în continuă creștere, din acest considerent, trebuie să conștientizăm pericolul la care supunem mediul înconjurător și să reducem această cantitate prin utili-

zarea produselor alternative.

Totodată, forul legislativ a completat și Codul contravențional cu sancțiuni care pot fi aplicate din 01.01.2021 atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice, pentru încălcarea regulilor cu privire la utilizarea și comercializarea unor produse fabricate din plastic. Pentru supravegherea respectării acestor norme și regulilor de desfășurare a activităților de comerț, au fost învestite cu atribuții Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței și Ministerul Afacerilor Interne [2].

În această ordine de idei, este important să menționăm că reciclarea are un rol important în tranziția către o economie fără plastic, dar ea nu se poate substitui reducerii generale a producției ambalajelor din plastic de unică folosință și nu reprezintă nicidecum o justificare pentru creșterea producției de plastic. În acest proces de tranziție, continuarea oricărui proces de reciclare trebuie să îndeplinească cele mai înalte standarde ecologice și să ocupe locul cuvenit în ierarhia gestionării deșeurilor, și anume mai prejos de „a evita”, „a reduce” și „a refolosi”.

Există o discrepanță considerabilă între ceea ce declară autoritățile publice de profil implicate în aplicarea legislației de mediu și ceea ce face fiecare cetățean în mod individual, demonstrată și prin faptul că o parte semnificativă a populației, nu ia în considerare reducerea cantității de plastic folosit. Lipsa informațiilor privind eliminarea deșeurilor de plastic, precum și a unei infrastructuri sau a unui proces controlat de gestionare a deșeurilor, forțează oamenii să aplice metoda cea mai simplă, dar în același timp și cea mai inefficientă și dăunătoare: depozitarea deșeurilor, inclusiv din plastic.

Eforturile individuale, deși necesare, esențiale și absolut admirabile, nu vor putea nicicum să rezolve singure problema globală a poluării cu plastic. Ele trebuie să fie conduse de măsuri urgente, diferențiate în mod clar și implementate eficient de marile companii producătoare, de comercianți, dar și de

autoritățile publice.

Din atare rațiuni, considerăm oportun ca autoritățile publice să prioritizeze politicile publice, astfel încât să îmbunătățească procesul de colectare selectivă, gestiunea deșeurilor din plastic și să creeze un cadru legal favorabil pentru ca toți cetățenii să poată contribui la combaterea poluării cu plastic printr-un comportament responsabil. Aceste politici trebuie să includă și acțiuni bine determinate menite să susțină inițiativele agenților economici în baza unor proiecte echitabile pentru dezvoltarea principiului de responsabilitate extinsă a producătorilor pentru colectarea și sortarea deșeurilor reciclabile precum și pentru susținerea investițiilor în tehnologiile de reciclare și valorificare a deșeurilor, axat pe economia circulară pentru a reîntoarce în circuitul economic deșeurile care pot crea o piață a materiei prime secundare pentru Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. Directiva nr. 2019/904 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind reducerea impactului anumitor produse din plastic asupra mediului;
2. Cod contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24.10.2008, în M.O: nr. 78-84 din 17.03.2017;
3. Legea nr. 231 din 23.09.2010 cu privire la comerțul interior, în M.O: nr. 265-276 art. 571 din 19.08.2016;
4. Legea nr. 209 din 29.07.2016 privind deșeurile, în M.O: nr. 459-471 art. 916 din 23.12.2016;
5. Legea nr. 89 din 11.06.2020 pentru ratificarea Contractului de finanțare dintre Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții privind implementarea Proiectului „Deșeuri solide în Republica Moldova” în M.O: nr. 180-187 art. 343 din 17.07.2020;
6. Hotărârea Guvernului nr. 248 din 10.04.2013 cu privire la aprobarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, în M.O: nr. 82 art. 306 din 12.04.2013;
7. Hotărârea Guvernului nr. 99 din 30.01.2018 pentru aprobarea Listei deșeurilor, în M.O: nr. 33-39 art. 115 din 02.02.2018;
8. Hotărârea de Guvern nr. 561 din 31.07.2020 pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje, în M.O: nr. 212-220 art. 743 din 21.08.2020;
9. Starea mediului în Republica Moldova 2015-2018, raport realizat de Agenția de mediu, Chișinău 2020.

EFICIENȚA EXPERTIZEI JUDICIARE ÎN PROCESUL PREVENIRII ȘI COMBATERII CRIMINALITĂȚII

Corina PAVLINCIUC,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Problematika descoperirii și investigării, dar și prevenirii infracțiunilor este foarte actuală din cauza că în ultima perioadă a crescut considerabil numărul de infracțiuni comise. Un aspect foarte important în săvârșirea lor îl constituie faptul că acestea sunt comise cu ajutorul mijloacelor tehnice performante, datorită cărora organele de stat abilitate în descoperirea și prevenirea lor se confruntă cu mari probleme. Infracțiunile tratate din punct de vedere criminalistic ca o unitate scot în evidență mecanismul comiterii acestora, înaintarea unor versiuni cu privire la alegerea metodelor criminalistice potrivite, a măsurilor și mijloacelor de detectare a infracțiunilor, de cercetare, anchetă și profilaxie. Criminalistica este știința care elaborează mijloace și metode tehnico-științifice precum și procedee tactice destinate descoperirii, fixării, ridicării și interpretării probelor judiciare, efectuării expertizelor și constatărilor tehnico-științifice în scopul descoperirii infracțiunilor, identificării făptuitorului și administrării probelor necesare pentru aflarea adevărului în procesul judiciar. Elementele principale care se includ în structura caracteristicilor criminalistice ale infracțiunilor constau în: modul de comitere a infracțiunii, persoana care a comis infracțiunea, tipul de infracțiune comisă, obiectul tentativei de infracțiune, cauza și/sau persoana vătămată [1]. Aceste principale probleme, dar și stabilirea altor împrejurări pot fi elucidate prin expertiza judiciară. Expertiza judiciară este activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul unui proces judi-

ciar, fie el civil, penal sau contravențional, în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar [3]. Astfel, expertiza judiciară poate fi definită ca un mijloc de probă prin care se aduce la cunoștința organelor judiciare opinia unor specialiști cu privire la unele împrejurări de fapt.

Rolul expertizei judiciare în procesul prevenirii și combaterii criminalității. Eficiența cercetărilor criminalistice în scopul descoperirii, cercetării și diminuării nivelului criminalității în țara noastră. Determinarea și analiza rezultatelor obținute de instituțiile de expertiză în urma aplicării metodelor și mijloacelor criminalistice.

Sistemul instituțiilor publice de expertiză judiciară din Republica Moldova include instituțiile specializate ale Ministerului Justiției și Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, subdiviziunile tehnico-criminalistice operative sau de expertiză judiciară ale Ministerului Afacerilor Interne și ale Centrului Național Anticorupție [3]. Statul, de asemenea, poate crea și alte instituții publice de expertiză judiciară cu condiția că au în statele de personal experți judiciari specializați conform domeniilor de competență. Aportul expertizelor judiciare la îndeplinirea justiției este de maximă valoare atunci când exper-

tul este calificat, posedă cunoștințe speciale, aprofundate, se bazează pe examinări complexe și cercetările sunt efectuate cu ajutorul mijloacelor și tehnicii performante.

Un rol important în procesul descoperirii și combaterii criminalității îl au sistemele automatizate de identificare. În subdiviziunile de expertiză judiciară a Ministerului Afacerilor Interne operează sisteme precum: Sistemul dactiloscopic automatizat „AFIS” și sistemul automatizat balistic „POISC”, care conține colecția republicană de gloanțe, tuburi de cartușe și cartușe. Pe lângă bazele de date automatizate în gestiunea experților din cadrul MAI sunt și colecțiile de bancnote și hârtii de valoare, documente, colecția naturală a armelor de foc, colecția de dispozitive explozive și colecția materialelor de referință ale substanțelor narcotice. Colecțiile și evidențele criminalistice centralizate de căutare și informare au menirea de a înlesni procesul de identificare și descoperire a infracțiunilor, experții având dreptul de completare, gestionare și manipulare a acestora în scopul descoperirii infracțiunilor.

Un rol nu mai puțin important în procesul descoperirii infracțiunilor îl joacă efectuarea expertizelor în comisie și/sau complexe [4]. Participarea mai multor experți la stabilirea circumstanțelor și aflarea adevărului sporește șansele de descoperire, reduce timpul descoperirii și dă posibilitatea formulării unor concluzii fără interpretări echivoce [7]. Chiar dacă expertiza judiciară este un instrument important în clarificarea împrejurărilor, soluționarea justă a unei cauze, care necesită ca persoana abilitată în executarea ei să posedă cunoștințe speciale din domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau din alte domenii ale activității umane, sunt însă cazuri când în cursul efectuării expertizei pot apărea unele erori de interpretare sau de ordin tehnic. Cele mai frecvente erori de interpretare se datorează faptului că în momentul în care se privește o *urmă* dintr-un anumit punct de vedere iau naștere niște inhibiții psihologice ce împiedică să se vadă urma studiată dintr-o altă perspecti-

vă. Elucidând erorile de ordin tehnic, practica ne arată că în cadrul cercetării la fața locului simplele scăpări din vedere datorită neatenției sau lipsei de experiență manifestate de specialist, cât și datorită cercului de persoane care se află la locul săvârșirii faptei, sunt mult mai obișnuite decât erorile logice care sunt cauzate de deficiențe de interpretare [2].

În procesul de descoperire și cercetare a infracțiunilor un mare sprijin în stabilirea adevărului îl prezintă așa-numitele examinări diagnosticatoare. Acestea se realizează pentru a obține date necesare desfășurării unor activități operative de investigație, expertize și altor acțiuni procesuale [6]. Însă spre deosebire de cercetările de identificare, scopul cărora este stabilirea identității, diagnosticul criminalistic ajută la determinarea unor însușiri și stări ale obiectelor, aflarea cauzelor unor fenomene, interpretarea dinamicii unor evenimente etc. În practică diagnosticul criminalistic joacă un rol superficial, ceea ce diminuează importanța expertizei în procesul de prevenire și combatere a criminalității.

O piedică în procesul descoperirii infracțiunilor este lipsa unui laborator de examinări ADN în subdiviziunile de expertiză judiciară ale Ministerului Afacerilor Interne. Astfel, expertizele ADN sunt efectuate în alte instituții sau peste hotarele țării, fapt care necesită cheltuieli majore din bugetul statului, dar și duce la tergiversarea procesului judiciar (extrajudiciar).

Făcând o analiză a numărului de expertize judiciare și constatări tehnico-științifice efectuate de experții Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției al MAI al RM pentru anii 2018-2020, stabilim o scădere ușoară de la an la an a examinărilor și constatărilor. Astfel, în anul 2018 au fost efectuate 7700 materiale, dintre care rapoarte de expertiză 4920 și 2780 rapoarte de constatare tehnico-științifică, în care au fost examinate 245090 de obiecte în litigiu cu stabilirea a 101 obiecte și identificarea a 434 de persoane. În anul 2019 au fost înregistrate următoarele cifre: au fost efectu-

ate 7070 materiale dintre care 4667 rapoarte de expertiză și 2403 rapoarte de constatare tehnico-științifică în care au fost examinate 132 537 de obiecte în litigiu cu stabilirea a 870 obiecte și identificarea a 410 de persoane. În anul 2020 au fost efectuate 6734 materiale dintre care 4369 rapoarte de expertiză și 2371 rapoarte de constatare tehnico-științifică în care au fost examinate 137 300 de obiecte în litigiu cu stabilirea a 163 obiecte și identificarea a 364 de persoane [5].

Analizând datele statistice descrise mai sus, chiar dacă persistă o tendință ușoară de scădere a numărului de rapoarte de examinare, totuși rolul expertizei judiciare rămâne primordial într-un proces echitabil.

Așadar, măsurile de prevenire a criminalității trebuie să reprezinte argumente suficient de pertinente pentru ca expertiza judiciară în balanța procesului individual de luare a deciziilor să constituie un factor decisiv de împiedicare a trecerii la săvârșirea actului infracțional.

Prin urmare, desfășurarea și organizarea training-urilor, conferințelor, meselor rotunde, cu participarea experților naționali și internaționali ar fi de o importanță majoră în societatea în care tehnologiile moderne au avansat brusc și ar duce la scăderea semnificativă a ratei criminalității.

Concluzii. La etapa actuală, expertiza judiciară își menține rolul important în descoperirea și prevenirea faptelor ilicite, chiar și cu neajunsurile cu care se confruntă la etapa actuală expertizii. Fiind necesară modernizarea continuă a laboratoarelor și instituțiilor de expertiză pentru menținerea la același nivel sau chiar mai sus decât tehnologiile care contribuie la săvârșirea infracțiunilor, precum și sporirea nivelului de pregătire și instruire a experților atât în țară cât și peste hotarele ei.

шествия. Проблемы, возникающие при его производстве” // Криминалистика: актуальные вопросы теории и практики. Ростов-па-Дону, 2004.

3. Legea Republicii Moldova nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 157-162 din 10.06.2016.
4. Regulamentul privind organizarea și funcționarea Centrului tehnico-științific și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției <http://ctcej.politia.md/sites/default/files/document/attachments/Regulamentul%20CTCEJ.pdf> (accesat la 01.03.2021).
5. Raport privind activitatea Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare în anii 2018-2020. <http://ctcej.politia.md/ro/content/rezultate-sarcinipriorit%C4%83%C8%9Bi>, (accesat la 01.03.2021).
6. Identificarea criminalistică <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/criminalistica/identificarea-criminalistica/> (accesat la 01.03.2021).
7. Роль и значение судебных экспертиз в расследовании преступлений <https://wiselawyer.ru/poleznoe/32873-znachenie-sudebnykh-ehkspertiz-rassledovaniiprestuplenij> (accesat la 01.03.2021).

Referințe bibliografice

1. Daniel Atasiei, Criminalistica suport de curs, Iași, 2009, 5 p.
2. Джелали Т.И. „Осмотр места проис-

STUDIU CAZUISTIC PRIVIND CALIFICAREA INFRAȚIUNII DE FALS: ART. 310 CP RM VERSUS ART. 361 CP RM

Eugeniu PITERSCHI,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Calificarea infracțiunilor reprezintă un concept de primă valoare care persistă mereu în fața organelor de ocrotire a normelor de drept și în special a celor de aplicare în practică a modalităților normative juridico-penale din cadrul Codului penal al Republicii Moldova.

În conformitate cu Dicționarul explicativ, prin termenul calificare se înțelege „pregătire teoretică și practică într-o profesiune” [5], ceea ce denotă faptul că pentru realizarea unei calificări exacte a faptelor antisociale este nevoie de cunoștințe aprofundate în domeniul dreptului penal, atât a Părții generale, cât și a Părții speciale ale Legii penale a Republicii Moldova.

Totodată, în vederea susținerii opiniei autorului, în literatura de specialitate se atestă la fel o poziție fermă a acestui subiect, conform căreia „la calificarea faptelor infracționale potrivit legii penale, relevanța pot avea și dispozițiile normelor din Partea generală a Codului penal. În acord cu principiul integralității calificării infracțiunilor, în cazul faptelor prejudiciabile săvârșite în participație la calificare trebuie reținută, pe lângă norma de incriminare din Partea specială, și norma din Partea generală a Codului penal” [4].

Simultan cu aceste mențiuni, este notabil de specificat în lumina cercetării și mențiunile profesorului universitar Alexandru Borodac, care în una dintre valoroasele sale lucrări ilustrează faptul că „calificarea infracțiunilor constituie o premisă, etapă, condiție absolut necesară pentru aplicarea normelor juridico-penale. În dreptul penal prin calificarea unei infracțiuni se înțelege

a-i da faptei prejudiciabile aprecierea juridică adecvată, invocând norma juridico-penală a Părții speciale a Codului penal, care cuprinde semnele infracțiunii săvârșite” [2, p. 5].

Consecvent cu acestea, „în Republica Moldova, pentru prima dată, Codul penal (CP) din 2002 consacră noțiunii de calificare a infracțiunii un capitol separat – Capitolul XII” [3, p. 5], cu aceeași denumire generică *Calificarea infracțiunii*.

Astfel, potrivit textului de lege, prin terminologia normativă a calificării infracțiuni, „se consideră determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componentei infracțiunii, prevăzute de norma penală. Calificarea oficială a infracțiunii se efectuează la toate etapele procedurii penale de către persoanele care efectuează urmărirea penală și de către judecători” [1, art. 113].

În consecutivitatea mențiunilor precizate, este important a evidenția situația cazuistică a Dosarului nr. 1ra-1768/14 potrivit căreia, „*inculpata L.O. a fost învinuită pentru faptul că, la 20.03.2009, a predat marfă SRL „Oxauri Com”, conducător al căreia era ea însăși, în valoare de 8154 lei și, respectiv, 322 lei, în documentele contabile indicând date denaturate și anume că, în urma acestor tranzacții, au fost reținuți la buget 407 lei și, respectiv, 16 lei. Conform actelor de achiziție nr. AH 817101 și nr. AH 817102, care sunt documente de evidență contabilă strictă, s-a constatat că acestea au fost procurate de către SRL „Oxauri Com”, în persoana lui L.O., de la*

Editura „Statistica”, în baza facturii fiscale nr. ISO 180460, la 22.05.2009 și evident nu era posibil ca, în baza lor, la data de 20.03.2009, inculpata să comercializeze cu SRL „Oxauri Com”, mărfurile indicate în ele.

Tot ea a fost pusă sub învinuire pentru faptul că, la 20.01.2010, a prezentat probe false la Judecătoria Economică de Circumscripție, și anume a actelor false de achiziție a mărfurilor nr. AH 817101 și nr. AH 817102, conform căroră, la 20.03.2009, inculpata acționând ca persoană fizică a predat marfa la SRL „Oxauri Com”, conducător al căreia era, în sumă de 8154 lei și, respectiv, 322 lei, solicitând astfel încasarea valorii acestor mărfuri de la C.A.” [7, p. 1].

Urmare a examinării cazului sus-menționate, organele de aplicare a legii ca urmare a administrării tuturor probelor pertinente, concludente și utile, a constatat că, „prin faptul procurării actelor de achiziție nr. AH 817101 și nr. AH 817102 de la Editura „Statistica” în baza facturii fiscale nr. ISO 180460 din 22.05.2009 și perfectarea dării de seamă cu data din urmă de 20.03.2009, se demonstrează în mod evident falsificarea de către L.O. în calitate de conducător al SRL „Oxauri Com”, mun. Chișinău, a actelor oficiale contabile și fiscale” [7, p. 3].

Astfel, L.O. a fost recunoscută ca subiect de drept în ordinea variantelor normative instituite în Legea penală a Republicii Moldova, falsificarea probelor – conform art. 310 alin. (1) CPRM și confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor oficiale, a imprimantelor, ștampilelor sau sigiliilor false – potrivit art. 361 alin. (1) CPRM.

În consecutivitatea demersului științific, reliefăm în adresa publicului larg că, într-o altă situație cazuistică a Dosarului nr. 1ra-404/16, „U.T. a fost învinuită de faptul că, având scopul obținerii dreptului de moștenitor legal al lui C.I., a întreprins acțiuni de confecționare a documentelor oficiale false, care acordă drepturi și obligații, prezentându-le drept probe în Judecătoria Botanica, mun. Chișinău în următoarele circumstanțe: într-o perioadă nestabilă, U.T., urmărind scopul de cupiditate, exprimat prin obținerea dreptului de moștenitor legal al concubinului defunct C.I., cunoscând cu certi-

tudine că nu a avut loc înregistrarea căsătoriei între ea și C.I., a confecționat certificatul de căsătorie nr. 151 din 22.02.1997, introducând date vădit denaturate despre înregistrarea căsătoriei cu C.I. la Oficiul Stării Civile. După care, cunoscând cu certitudine că nu dispune de dreptul de moștenitor legal al concubinului defunct, C.I., nefiind înregistrată căsătoria cu acesta, U.T. a prezentat certificatul de căsătorie nr. 151 din 22.02.1997, falsificat, în Judecătoria Botanica, mun. Chișinău, în cadrul examinării cauzei civile, inițiată la cererea acesteia despre anularea certificatului de moștenitor legal nr. 12740 eliberat pe numele moștenitorilor legali ai defunctului C.I., și ordinea succesorală asupra 1/9 cota parte din 1/3 cota în litigiu a apartamentului nr. 55, str. XXXX 37/4, mun. Chișinău și recunoașterea dreptului de proprietate în devălmășie la 1/2 cota parte a SRL „Vancio-Construct” [8, p. 1-2].

Așadar, urmare a administrării probelor în cadrul urmăririi penale, care au fost cercetate și verificate în cadrul instanței de apel, în situația faptică sus-numită s-a dovedit vinovăția inculpatei în cele imputate, și anume fapta antisocială că U.T., urmărind scopul obținerii dreptului de moștenitor legal al lui C.I., a întreprins acțiuni de confecționare a documentelor oficiale false, care acordă drepturi și obligații, prezentându-le drept probe în Judecătoria Botanica, mun. Chișinău. Iar în urma analizării ansamblului de probe administrate în cauză, organele de aplicare a legii au constatat că acțiunile inculpatei U.T. se încadrează în limitele normative ale art. 310 alin. (1) CPRM, adică falsificarea probelor în procesul civil de către un participant la proces și în baza art. 361 alin. (2) lit. c) CPRM, adică confecționarea, deținerea și folosirea documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații, săvârșite referitor la un document de importanță deosebită, pentru că inculpata, având scopul de cupiditate, și anume de obținere a dreptului de moștenitor legal al concubinului defunct, C.I., a confecționat, deținut și folosit certificatul de căsătorie contrar normelor juridice legale.

În încheierea acestei analize științifice a studiului cazuistic reiterat mai sus, este notabil

faptul că latura obiectivă a infracțiunii în cauză constă în acțiuni care se manifestă prin crearea artificială a probelor în interesul persoanei interesate de rezultatul examinării cauzei civile. Consumarea infracțiunii are loc la momentul prezentării probei, indiferent de faptul dacă au survenit sau nu urmările scontate. În circumstanțele când din conținutul materialelor cauzei rezultă că instanței de judecată i-au fost prezentate probe în privința cărora există date veridice că acestea sunt false, infracțiunea de falsificare a probelor se consideră consumată din momentul prezentării acestora, indiferent de faptul dacă probele în cauză au determinat sau nu adoptarea unei anumite hotărâri [8].

Subsecvent la această opinie, realizăm o trimitere științifică și la studiul cazuistic din cadrul Dosarului nr. 1ra-1662/2014, care în urma admiterii unor ilegalități în realitatea obiectivă, „G.Gh. neavând calitatea de director al SRL „Adas Premium”, precum și în lipsa unor împuterniciri ai fondatorilor sau administratorilor întreprinderii, urmărind scopul falsificării documentelor oficiale, acționând prin intenție directă, a completat și semnat facturile fiscale cu seria BN nr. 0566728 din 23.03.2005 și cu seria BN nr. 0566730 din 30.03.2005, privind livrarea mărfurilor către SRL „Adas Premium”, care au oferit dreptul SRL „Magnolia-94” de a pretinde că, conform facturilor menționate, lotul de marfă în sumă de 12.519 lei și, respectiv, 3.300 lei, a fost furnizat către destinatar, ceea ce în realitate nu a avut loc, după care le-a autentificat cu 2 ștampile nr. 2 ale societății comerciale vizate.

Prin urmare, s-a stabilit că, la data emiterii facturilor fiscale menționate, ștampila nr. 2 a SRL „Adas Premium” nu era încă confecționată, iar potrivit raportului de expertiză nr. 629 din 10.12.2009, cele două semnături situate, câte una, în rubricile nr. 19 ale facturilor în litigiu au fost executate de către G.Gh., ceea ce denotă că acestea au fost falsificate.

În continuare, s-a constatat că, la 30 noiembrie 2007, conform actului de primire-preddare nr. 30-N/07, G.Gl., în calitate de director al SRL „Magnolia-94” a transmis lui G.S., director al SRL „Legal Service”, acte și documen-

te pentru a fi utilizate drept mijloace de probă pe cauza civilă privind încasarea datoriei de la SRL „Adas Premium”, printre care și facturile fiscale seria BN nr. 0566728 din 23.03.2005 și seria BN nr. 0566730 din 30.03.2005, privind livrarea mărfurilor către SRL „Adas Premium”, care au oferit dreptul SRL „Magnolia-94” de a pretinde că, conform facturilor menționate, lotul de marfă în sumă de 12.519 lei și, respectiv, 3.300 lei, a fost furnizat către destinatar.

Astfel, știind cu certitudine că operațiunile de livrare a mărfurilor, conform facturilor nominalizate, în realitate nu au avut loc, urmărind scopul falsificării probelor în procesul civil și acționând prin intenție directă, G.Gl. a transmis facturile vizate pentru ca acestea să fie folosite în calitate de probe la examinarea cererii de chemare în judecată a SRL „Magnolia-94” către SRL „Adas Premium” privind încasarea datoriei, depusă în Judecătoria Economică de Circumscripție la data de 08 septembrie 2009, de către G.S.

Ulterior însă s-a stabilit că facturile menționate sunt false, deoarece ele au fost semnate și autentificate cu ștampila nr. 2 a SRL „Adas Premium”, care la data completării facturilor nu era încă confecționată, iar potrivit raportului de expertiză nr. 629 din 10.12.2009, cele două semnături situate, câte una, în rubricile nr. 19 ale facturilor în litigiu, au fost executate de către G.Gh., care este rudă apropiată cu G.Gl.” [6, p. 1-2].

Așadar, în urma analizării complet și obiectiv a probelor administrate la speța cazuistică precitată, verificându-le sub aspectul pertinentei și concludenței, atât pe cele obținute în procesul urmăririi penale, cât și în cadrul ședințelor de judecată, G.Gh. – a fost recunoscut vinovat de infracțiunea prevăzută la art. 361 alin. (1) CP RM, iar lui G.Gl. – i-a fost aplicată o pedeapsă penală în ordinea art. 310 alin.(1) CP RM, ca fiind una justă și întemeiată.

Infracțiunea prevăzută de art. 361 CP RM, atentează la ordinea stabilită a autentificării documentare a faptelor ce au importanță juridică. Articolul 361 alin. (1) CP RM, incriminat lui G.Gh., prevede răspunderea penală pentru falsificarea, deținerea și folosirea do-

cumentului oficial fals (facturile fiscale), care acordă drepturi sau eliberează de obligații.

Înțelesul noțiunii de „falsificare” constă atât în modificarea totală a documentelor oficiale, cât și în introducerea în document a unor informații falsificate. Aceasta se poate realiza prin următoarele modalități: ștergerea, adăugarea, corectarea conținutului textului, schimbarea datei, falsificarea semnăturii persoanei cu funcție de răspundere. Astfel, prin „deținerea documentelor oficiale false” trebuie înțeles posedarea unor asemenea documente.

Conform doctrinei naționale, obiectul juridic al infracțiunii prevăzute de art. 310 alin. (1) CP RM, se consideră relațiile referitoare la înfăptuirea justiției, buna activitate a instanțelor judecătorești care implică măsurile procesuale de prezentare, protejare, circulație și apreciere a probelor necesare pentru examinarea justă a cauzelor în procedura civilă și penală conform legii. Latura obiectivă a infracțiunii constă în acțiuni care se manifestă în crearea artificială a probelor în folosul reclamantului sau al pârâtului, persoanelor terțe sau al altor persoane interesate de rezultatul examinării cauzei civile, cât și folosirea înscririlor vădit false. Constatarea faptei de falsificare a probelor în cauza penală sau civilă de către oricare participant sau reprezentant al acesteia constituie componentă de infracțiune, indiferent dacă au survenit urmările scontate de către aceștia, iar consumarea infracțiunii are loc din momentul prezentării probei false, distrugerii sau falsificării acesteia, producându-se imediat starea de pericol pentru urmărirea penală, examinarea cauzei penale sau civile de către instanța de judecată. Latura subiectivă a infracțiunii se manifestă prin intenție directă sau indirectă, iar făptuitorul dorește sau acceptă survenirea urmărilor prejudiciabile ale faptei sale [6].

Prin urmare, în condițiile celor menționate, este important de reliefat că în spețe cauzistice supuse cercetării, subiecții de drept (L.O., U.T., G.Gh. și G.Gl.) au fost recunoscuți vinovați și consecvent cu aceasta, le-au fost aplicate pedepse penale în ordinea modalităților normative instituite la art. 310 CPRM

– falsificarea probelor și/sau art. 361 CPRM – confecționarea, deținerea și folosirea documentelor oficiale false. Astfel, se constată că normele juridice de la art. 310 și art. 361 din Legea penală a Republicii Moldova pot fi într-o colaborare atunci când un făptuitor comite o faptă antisocială cu referire la fals, indiferent de scopul și motivul acestuia.

Referințe bibliografice

1. Cod penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009;
2. Borodac Alexandru, Drept penal. Calificarea infracțiunilor, Chișinău, Ed. Știința, 1996, numărul total de pagini: 200, ISBN 9975-67-216-7;
3. Borodac Alexandru și Gherman Marian, Calificarea infracțiunilor, Chișinău, Ed. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2006, 264 p., ISBN 978-9975-78-136-7;
4. Hadîrca Igor și Copețchi Stanislav, Calificarea acțiunilor/ inacțiunilor participanților la infracțiune, Chișinău, 2020. Poate fi accesat la următorul link: <https://juridice-moldova.md/7064/calificarea-actiunilor-inactiunilor-participantilor-la-infracțiune.html>, vizualizat la 18.01.2021;
5. Dicționarul explicative online. Poate fi accesat la următorul link: <https://dexonline.ro/definitie/calificare>, vizualizat la 17.01.2021;
6. Dosarul nr. 1ra-1662/2014. Poate fi accesat la următorul link: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3513, vizualizat la 23.01.2021;
7. Dosarul nr. 1ra-1768/14. Poate fi accesat la următorul link: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3480, vizualizat la 20.01.2021;
8. Dosarul nr. 1ra-404/16. Poate fi accesat la următorul link: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5762, vizualizat la 21.01.2021.

ROLUL APĂRĂTORULUI ÎN PROCESUL INVOCĂRII ADMISIBILITĂȚII SAU INADMISIBILITĂȚII PROBELOR ÎN PROCESUL PENAL

Oxana POPA,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

În Republica Moldova, în sistemul garanțiilor juridice, instituția procesuală a dreptului bănuitului, învinuitului, inculpatului la apărare ocupă unul din locurile importante. Principiile acestei instituții stau la baza art. 26 al Constituției, care prevede că dreptul la apărare este garantat, datorită cărui fapt fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

Asigurarea dreptului la apărare constituie o garanție importantă a stabilirii adevărului în fiecare cauză penală, a soluționării corecte a cauzei penale, precum și a emiterii unei sentințe legale și întemeiate. Nu este deloc întâmplător că încălcarea dreptului la apărare reprezintă una dintre cauzele erorilor judiciare. Experiența arată că respectarea strictă a drepturilor bănuitului, învinuitului și inculpatului pe parcursul urmăririi penale și a examinării judiciare a cauzei exclude posibilitatea condamnării ilegale și neîntemeiate, a aplicării greșite a legii penale și a fixării unei pedepse inechitabile.

Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege. Orice persoană cercetată într-un proces penal are, în special, dreptul:

a. să fie informată, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c. să se apere ea însăși sau să fie asistată de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistată în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d. să fie asistată în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere [1, p. 115].

Activitatea desfășurată de apărător este un serviciu de necesitate publică pentru realizarea justiției penale și a apărării sociale, acestea fiind elemente ce determină natura juridică a apărării [2, p. 95].

În conformitate cu art. 67 alin. (1) CPP RM, apărător este persoana care, pe parcursul procesului penal, reprezintă interesele bănuitului, învinuitului, inculpatului, îi acordă asistență juridică prin toate mijloacele și metodele neinterzise de lege. În calitate de apărător în procesul penal poate participa: avocatul, persoane abilitate prin lege cu atribuții de apărător sau un apărător din străinătate.

Art. 100 alin. (2) prevede direct care sunt drepturile apărătorului în cadrul administrării probelor, tot aici observăm că legiuitorul a omis includerea unor norme speciale care reglementează procedura de solicitare sau de prezentare a obiectelor, a documentelor și informațiilor [3, p. 22].

Împuternicirile avocatului în procesul penal sunt substanțial largite, toate activitățile pe care el le întreprinde în vederea colectării

probelor nu reprezintă acțiuni de urmărire penală, ci determină anumite activități în scopul realizării funcției de apărare a clientului. Mai mult decât atât, în procesul realizării sarcinii sale, avocatul nu este în drept să se folosească de împuterniciri autoritar-statale, astfel cetățenii nu sunt obligați, aceștia doar au dreptul de a oferi informații apărătorului, dacă acceptă acest lucru. Prin urmare, dreptului apărătorului de a strânge și a prezenta obiecte și documente, care pot fi recunoscute în calitate de probe sau corpuri delictive, nu îi corespunde obligația unei anumite persoane de a le pune la dispoziție în temeiul solicitării lui, astfel cetățenii nu sunt obligați, ci au doar dreptul de a oferi informații apărătorului, dacă acceptă acest lucru.

Apărătorul sau avocatul reprezintă apărarea într-un proces penal, fiind parte a procesului egală în drepturi cu acuzarea de stat, acesta apără activ beneficiarul/ clientul său, colectând probe noi, și nu se limitează doar la reacționarea la acuzațiile aduse.

Apărătorul colectează și solicită administrarea de probe conform procedurilor legale, participă la cercetarea acestora și formulează cereri, fiind înzestrat cu drepturi egale în fața instanței de judecată în raport de toți participanții la proces. Totodată, efectuează propria investigație asupra cauzei pentru a asigura reprezentarea efectivă a clientului și, după evaluarea personală a valorii probante a informației colectate, solicită organului de urmărire penală administrarea și admiterea probelor conform procedurilor legale.

Apărătorului i se pune la dispoziție, în esență, dreptul de a fixa de sine stătător informațiile descoperite [4, p. 72]. În scopul susținerii poziției sale, apărătorul poate să prezinte în instanță obiecte, documente, totodată acesta are dreptul, să poarte convorbiri, care, în opinia lui, posedă importanță probatorie. În acest sens legiuitorul a omis prevederea potrivit căreia acțiunile efectuate de apărător ar putea fi incluse sau ar îmbrăca o anumită formă, ca de exemplu: procesul-verbal de audiere al martorului, întocmit de ofițerul de urmărire

penală, în cadrul procesului de audiere a acestuia. Așadar, apărătorul în scopul susținerii poziției sale trebuie să se adreseze cu cerere prin care probele (documente, înscrisuri etc.) obținute de acesta să fie admise în cauză, sau să solicite efectuarea acțiunilor de urmărire penală, de către organele competente, iar ulterior poate solicita anexarea la materialele cauzei penale [4, p. 116].

Prin urmare, apărătorul este persoana care acordă asistență juridică prin toate metodele neinterzise de lege, prerogative destul de largi la prima vedere, însă care prezintă o limitare în acțiuni atunci când vine vorba de probatoriu.

În cadrul fazei de urmărire penală conform art. 95 alin. (3) CPP, apărătorul, în scopul susținerii poziției clientului, poate solicita inadmisibilitatea anumitor probe, precum și excluderea acestora de la materialele dosarului, decizie care la această etapă îi revine organului de urmărire penală. Totodată, în cadrul fazei de judecată la etapa examinării în ședința preliminară apărătorul poate solicita, de asemenea, inadmisibilitatea anumitor probe invocând argumente întemeiate și legale. În cea de-a doua situație, rolul decisiv îi revine deja instanței de judecată, la fel apărătorul poate solicita inadmisibilitatea unor probe fie în cadrul ședinței preliminare, fie în cadrul cercetării judecătorești invocând motive legale.

Un alt privilegiu pe care îl are apărătorul, în cazul când constată încălcarea drepturilor clientului său, a prevederilor constituționale, este dreptul acestuia de a sesiza în acest sens Curtea Constituțională a RM, ca de exemplu sesizarea nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal) a avocatului Vasile Nicoară, sesizarea nr. 90g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 90 și 95 din Codul de procedură penală depusă de avocatul Vitalie Nagacevschi, sesizarea nr. 50g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 342 alin. (2), 346 și 352 alin. (3)

din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară) depusă de avocatul Tudor Osoianu.

Funcția apărătorului în procesul invocării admisibilității sau inadmisibilității probelor nu își găsește o reglementare expresă, exhaustivă, ci este determinată de activitatea acestuia. Deci, după cum am menționat mai sus, apărătorul poate întreprinde orice acțiune neinterzisă de lege, pentru realizarea scopului de apărare, totodată anumite activități sunt limitate, deoarece au o denumire juridică și presupun executarea doar de către autorități competente.

Procedura invocării admisibilității și inadmisibilității probelor este una foarte importantă în cadrul procesului penal, deoarece aceasta asigură exercitarea pe deplin a dreptului la apărare, a dreptului la un proces echitabil. Avantajul solicitării de către apărător a admisibilității sau inadmisibilității, permite desfășurarea procesului penal în condiții de respectare a principiului contradictorialității. Apărătorul își poate exercita pe deplin menirea atunci când va prezenta dovezi obținute conform prevederilor procesual-penale, fie la faza de urmărire penală, fie la faza de judecată, iar ulterior va solicita admisibilitatea acestora

în cadrul procesului penal. La fel, apărătorul își va găsi rolul și locul în procesul penal, își va realiza pe deplin funcția de apărare doar invocând legal inadmisibilitatea anumitor probe.

Referințe bibliografice

1. Gheorghe Teodor Viorel. Teză de doctor, Aflarea adevărului, principiu fundamental al procesului penal, p. 115;
2. Tudor Osoianu, Ivan Vesco. Statutul procesual al avocatului-apărător. p. 95;
3. Igor Dolea. Probele în procesul penal, Îndrumar pentru avocați, Chișinău, 2016;
4. Theodoru Gr. Tratat de drept procesual penal. Ediția a 3-a. București: Hamangiu, 2013, p. 72;
5. Битокова, М.Х. Участие защитника в процессе доказывания в условиях состязательности сторон. В: Бизнес в законе, 2007, №3, с. 186.
Alte surse
6. Codul de procedură penală, Legea nr. 122-xv din 14 martie 2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 104-110/447 din 07.06.2003.

NOȚIUNEA, ELEMENTELE CONSTITUTIVE ȘI CLASIFICAREA PERSOANEI JURIDICE DE DREPT PUBLIC

Ghenadie PREȚIVATÎU,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Reglementarea acțiunilor omenești și existența unei societăți în care valorile umane să fie apărute este inimaginabilă fără o disciplină cum este dreptul. Pe de altă parte, problema corelării dreptului privat cu cel public și, îndeosebi, a criteriilor de divizare a dreptului în privat și public nu este una simplă.

În literatura de specialitate, există și opinia conform căreia distincția dintre dreptul public și cel privat [1] constă în caracterul și mijloacele de influență a dreptului asupra relațiilor ce urmează a fi reglementate. Argumentarea acestei poziții se face prin apelarea la natura juridică a raportului juridic. Astfel, raporturile administrative nu pot fi caracterizate prin libertatea și independența participanților, fiindcă însăși natura juridică a raporturilor administrative impune existența unui mecanism de subordonare a participanților acestor raporturi juridice [2, p. 3].

Conform Codului civil al RM, art. 171 alin. (1) și (2): „Persoana juridică este subiectul de drept constituit în condițiile legii, având o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu și distinct, afectat realizării unui anumit scop conform cu legea, ordinea publică și bunele moravuri. Persoana juridică poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pârât în instanță de judecată [3]”.

O altă definiție o întâlnim în Codul fiscal al RM – persoană juridică este orice societate comercială, cooperativă, întreprindere, instituție, fundație, asociație, inclusiv creată cu participarea unei persoane străine, și alte organizații, cu excepția subdiviziunilor organizațiilor nominalizate ce nu dispun de patrimoniu autonom și a formelor organizatorice cu statut

de persoană fizică, potrivit legislației [4].

Din definiția legală citată mai sus, după cum observăm, desprindem străduința legiuitorului de a identifica elementele care se manifestă în interiorul acestui fenomen juridic, indiferent de tipul, forma sau scopul ei, după cum urmează: organizație (structură organizatorică) proprie, patrimoniu propriu și distinct, scop conform cu legea, ordinea publică și bunele moravuri, capacitate juridică și procedurală.

După cum s-a afirmat și în doctrină, elementele necesare și suficiente pentru a defini persoana juridică sunt: *organizare proprie, patrimoniu propriu și scop propriu*. Dacă lipsește cel puțin unul dintre elementele menționate, această creație juridică ca subiect de drept își pierde armonia și claritatea, generând, în consecință, nereguli în funcționarea întregului sistem [5, p. 348].

În literatura juridică s-a relatat că noțiunea teoretică de persoană juridică permite evidențierea unor particularități care fac conceptul de persoană juridică mai accesibil. În acest sens, persoana juridică:

- este o organizație care există independent de cea a fondatorilor (asociațiilor) săi (existența, de regulă, nelimitată, care începe la data înscrierii ei în registrul de stat și încetează la data radierii), își continuă frecvent existența și după decesul fondatorilor persoane fizice ori după lichidarea fondatorilor persoane juridice;
- are o voință independentă (proprie), diferă de cea a fondatorilor (asociațiilor);
- are un patrimoniu propriu, distinct de cel al fondatorilor săi;
- poartă răspundere de sine stătător, cu toate bunurile ce-i aparțin, pentru obligațiile pe care organele și persoanele sale cu funcție de răspundere le-au asumat în limitele prevă-

zute de lege și statut;

– este în drept să încheie contracte civile și comerciale în nume propriu și să emită acte juridice în limitele permise de lege;

– poate participa în organele jurisdicționale în calitate de reclamant și pârât [6].

Aceste particularități ale persoanei juridice sunt interdependente, nu trebuie privite ca un etalon și pot fi formulate altfel.

Organizarea de sine stătătoare – prin *organizare* legiuitorul presupune structura internă a subiectului persoană juridică, similară unui organism viu, cu „organe” proprii, legate indisolubil între ele, prin care colectivul ei de participanți (fondatorii, asociații, membrii, acționarii etc.), indiferent de număr formează și manifestă o voință unitară. Altfel spus, organizarea este structurarea colectivului de oameni, astfel încât aceștia să se manifeste în raporturile juridice ca *unul singur*. În literatura științifică a fost expusă poziția conform căreia acest element, deși indicat în literatura multor state [7], nu este necesar, deoarece nu are un caracter general. Principalul element invocat de autor constă în faptul că „în compania unei singure persoane, în care și fondator, și director este una și aceeași persoană, nu există nici un fel de organizare [8, p. 75]”. Contrar acestei opinii, considerăm că o persoană juridică există numai dacă are o structură internă proprie care presupune existența a cel puțin două organe obligatorii: organ suprem (principal) și organ executiv, iar persoanele juridice mai complexe pot avea mai multe organe obligatorii. Astfel, persoanele juridice unipersonale (societatea comercială cu asociat unic) sau, după cum a fost numită de autorul citat, „compania unei singure persoane”, potrivit legislației Republicii Moldova, se pot constitui și funcționa în formă de societate pe acțiuni și de societate cu răspundere limitată. De asemenea, persoane juridice unipersonale, pot fi considerate și întreprinderile de stat, întreprinderile municipale, ca și persoane juridice de drept public (Banca Națională, Comisia Națională a Pieței Financiare, Camera Înregistrării de Stat etc.), care la rândul lor au o structură organizatorică proprie, formată din cel puțin două organe, chiar și în cazul în care unicul asociat cumulează atribuțiile organului suprem (adunarea asociaților) și organului executiv (administrator). În realitate, și

fondatorul asociat unic, și adunarea generală a acționarilor reprezintă numai o parte a persoanei juridice. Ea trebuie privită ca o structură coagulată și indispensabilă, formată din ambele organe (suprem și executiv), fiecare dintre ele atribuindu-i-se funcții distincte cu un scop bine determinat: *formarea și manifestarea unei voințe unitare caracteristice unei singure persoane*.

După cum s-a menționat, structura persoanei juridice constă din organe, care sunt: obligatorii, adică indicate în lege, și neobligatorii (facultative), prevăzute în actele de constituire.

Patrimoniu propriu – prin patrimoniu în sens juridic se înțelege *totalitatea de drepturi și obligații* patrimoniale (care pot fi evaluate în bani) – Codul civil art. 453 alin. (1), pe care o persoană le are în mod distinct și independent de cele ale altor subiecte de drept, precum și de cele ale persoanelor care o alcătuiesc. Acest sens cuprinde o latură activă (drepturile) și o latură pasivă (obligațiile). Persoana răspunde cu toate drepturile (totalitatea de bunuri corporale și încorporale) pe care le deține pentru a-și onora obligațiile. Patrimoniul persoanei juridice de drept public este suportul material care îi oferă posibilitatea realizării scopului pentru care a fost înființată, permițându-i să participe în nume propriu la raporturi juridice și să-și asume obligațiile pe care această participare le presupune.

Scopul propriu – alături de celelalte elemente stabilite de legiuitorul moldav, scopul propus de fondatori la constituirea persoanei juridice de drept public este unul esențial, anume ceea ce îi face să formeze o entitate colectivă și ceea ce indică rațiunea de a fi persoană juridică. Scopul este o componentă a voinței și exprimă interesul fiecărui membru al persoanei juridice în realizarea scopului ideal sau material, precum și identitatea de interese ale tuturor membrilor în ceea ce privește efectuarea unor genuri de activitate. Scopul persoanei juridice se realizează prin activitatea desfășurată de aceasta.

Clasificarea persoanelor juridice – în literatura juridică sunt analizate diverse clasificări ale acestora, unele referindu-se la toate persoanele juridice, altele numai la unele categorii. Câteva criterii de clasificare le regăsim în Codul civil, inclusiv în funcție de domeniul dreptului de care aparțin, de scopul persoana-

nelor juridice, de drepturile pe care le au fondatorii față de persoana juridică constituită etc. Clasificarea persoanelor juridice nu are o importanță deosebită pentru modul de aplicare a legislației, însă ele facilitează modul de înțelegere a dispozițiilor legale și contribuie la selectarea rapidă a normelor aplicabile.

Conform art. 173 din Codul civil, „*persoanele juridice sunt de drept public și de drept privat care, în raporturile civile, sunt situate pe poziții de egalitate*”. Astfel, la baza acestei clasificări se află interesul urmărit și se pune raționamentul legiuitorului de a arăta expres subiectele considerate persoane juridice de drept public, care la rândul lor realizează și protejează un scop general, la nivel de întreg teritoriu al statului, or la nivelul locuitorilor unei localități. Cu acestea spuse, persoana juridică aparține domeniului public, iar dacă promovează interese particulare, persoana juridică aparține dreptului privat.

Potrivit art. 174 din Codul civil, sunt persoane juridice de drept public: statul, unitățile administrativ-teritoriale, organele împuternicite prin lege să exercite o parte din funcțiile (atribuțiile) Guvernului, precum și organele împuternicite prin actele autorităților administrației publice centrale sau locale să exercite o parte din funcțiile Guvernului dacă acest fapt este prevăzut expres de lege. Aceștia li se aplică normele care reglementează participarea persoanelor juridice la raporturile reglementate de legislația civilă dacă din lege sau din specificul acestor subiecte nu reiese altfel (Codul civil, art. 304 alin. (2)).

Cu acestea spuse, statul deleghează în unele cazuri exercitarea unor atribuții către persoane juridice formate de persoane private. Deși îndeplinesc atribuțiile de stat, adică publice, acestea nu devin persoane juridice de drept public.

Statul este o persoană juridică de drept public, însă nici un act nu stabilește clar structura organizatorică a acesteia. Această structură însă poate fi văzută prin prisma noțiunii de persoană juridică. Structural, statul are o organizare similară persoanei juridice de drept privat, cu un organ suprem (poporul), organ reprezentativ (Parlamentul) și organ executiv (Guvernul). Atribuțiile statului ca persoană juridică sunt exercitate de organele sale în limitele competenței lor. Potrivit Constituției, organele

statului sunt numite autorități publice. Organe centrale de specialitate ale statului sunt ministerele, care conduc domeniile încredințate și care sunt responsabile de activitatea acestora. De asemenea, aceste organe realizează capacitatea juridică a statului și pot dobândi și exercita drepturi și obligații patrimoniale și personale nepatrimoniale în numele Republicii Moldova, intrând în diverse raporturi juridice cu alte subiecte de drept, inclusiv acestea reprezintă statul și în instanțele de judecată.

Unitățile administrativ-teritoriale potrivit art. 174 din Codul civil, art. 3 alin. (2) din Legea nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a RM, art. 4 din Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, unitățile administrativ-teritoriale sunt persoane juridice de drept public. Mai mult ca atât, în RM, acestea sunt sub formă de: sate, orașe, raioane și UTA Găgăuzia. În totalitatea lor, unitățile administrativ-teritoriale formează unitatea teritorială a țării [9].

Satul este o unitate administrativ-teritorială care cuprinde populația rurală unită prin teritoriu, condiții geografice, relații economice, social-culturale, tradiții și obiceiuri. Două sau mai multe sate, în funcție de condițiile economice, social-culturale, geografice și demografice, se pot uni într-o singură unitate administrativ-teritorială numită *comună*.

Orașul este o unitate administrativ-teritorială mai dezvoltată decât satul din punct de vedere economic și social-cultural care cuprinde populația urbană.

Orașele Chișinău, Bălți, Bender, Comrat și Tiraspol sunt considerate municipii. *Municipiul* este o localitate de tip urban cu un rol deosebit în viața economică, social-culturală, științifică, politică și administrativă a țării.

Raionul este o unitate administrativ-teritorială alcătuită din sate (comune) și orașe, unite prin teritoriu, relații economice și social-culturale [10].

Formarea, desființarea și schimbarea statutului juridic al unității administrativ-teritoriale se efectuează de către Parlament. Unitatea administrativ-teritorială de sine stătătoare se formează dacă are cel puțin 1500 de locuitori și dispune de mijloace financiare suficiente pentru întreținerea aparatului primăriei și instituțiilor din sfera socială.

Capacitatea juridică a unității ad-

ministrativ-teritoriale, în conformitate cu competența stabilită prin lege, o exercită autoritățile administrației publice locale, adică consiliile și primarii.

O altă categorie a persoanei juridice de drept public sunt persoanele juridice împuternicite prin legi speciale să exercite o parte din funcțiile Guvernului, îndeplinesc anumite funcții publice, contribuie la exercitarea puterii executive în stat, dar nu sunt structuri ale Guvernului și nu se subordonează lui, de exemplu cum sunt:

Banca Națională a Moldovei, ca persoană juridică de drept public este autonomă și responsabilă față de Parlament, fiind instituția care supraveghează și promovează politica monetară și valutară în RM, al cărui mod de constituire și funcționare este reglementat prin Legea nr. 548/1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei.

Comisia Națională a Pieței Financiare este persoană juridică și autoritate publică autonomă responsabilă față de Parlament, care reglementează și autorizează activitatea participanților la piața financiară nebanară precum și supraveghează respectarea legislației de către ei. Autoritatea publică nominalizată a fost constituită în temeiul Legii nr. 192/1999 privind Comisia Națională a Pieței Financiare. Comisia este investită cu putere de decizie, de interdicție, de intervenție, de control și de sancționare disciplinară și administrativă, pe întregul teritoriu al RM.

Curtea de Conturi funcționează în baza Legii Curții de Conturi nr. 261/2008 și este o persoană juridică de drept public și unica autoritate publică a statului care exercită controlul asupra formării, administrării și folosirii resurselor financiare publice, precum și asupra gestiunii a patrimoniului public.

Organele de stat – persoane juridice de drept public împuternicite să exercite o parte din funcțiile Guvernului dacă această posibilitate este prevăzută expres de lege (ministerele, departamentele și alte organe fondate de acestea).

Personalitatea juridică a unor autorități rezultă din legile speciale. De exemplu:

- Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică;
- Agenția Națională pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică;
- Agenția Națională pentru Reglemen-

tare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației;

- Agenția Națională pentru Protecția Concurenței;
- Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală;
- Departamentul Instituțiilor Penitenciare;
- Serviciul de Informații și Securitate al RM;
- Serviciul de Protecție și Pază de Stat;
- Camera Licențierii.

Pe lângă acestea, menționăm ca persoane juridice de drept public care nu se încadrează în celelalte categorii: Consiliul Superior al Magistraturii, Comisia Electorală Centrală și Consiliul Coordonator al Audiovizualului.

Referințe bibliografice

1. Termenul drept privat a revenit în circuit în Republica Moldova odată cu reformele începute în ultimul deceniu al secolului al XX-lea. În perioada socialistă, acest termen era folosit mai mult în plan teoretic, în cadrul disciplinei „Dreptul privat roman”.
2. Гражданское право, под редакцией Е. Суханова. Том 1, Москва, 1998, с. 3.
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002. În Monitorul Oficial al RM nr. 82-86 din 22.06.2002.
4. Codul fiscal al Republicii Moldova nr. 1163-XIII din 24.04.1997. Publicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 62, art. 522 din 18.09.1997.
5. Beleiu, Gheorghe. Drept civil roman. București, 1992, p. 348.
6. Кулагин, М.И. Избранные труды. Москва, 1997, с. 17.
7. Legislația României, Decretul nr. 31/1954 art. 26, în Legislația Federației Ruse, Codul civil art. 48, etc.
8. Chiriac, Andrei. Aspecte istorico-teoretice ale persoanei juridice în legislația Republicii Moldova. 2001, p. 75.
9. Lista unităților administrativ-teritoriale este anexată la Legea nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a RM.
10. Republica Moldova are 32 de raioane.

BEȚIA ȘI ALCOOLISMUL – DETERMINANTE ALE CRIMINALITĂȚII VIOLENTE

Ion ROTARU,

doctorand, Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Problema cauzalității fenomenului criminal este una dintre cele mai importante în criminologie. Întrebarea „din ce cauză se comit infracțiunile” au pus-o încă din cele mai vechi timpuri învățații, filosofii, juriștii și alți gânditori ai timpului [4, p. 26].

Pentru organizarea luptei cu criminalitatea este important nu atât constatarea existenței unei legături între o anumită circumstanță și comportamentul infracțional, cât stabilirea caracterului acestei legături, adică care manifestări ale acestei determinante, în ansamblu cu care alți factori și în ce fel de situații, generează comportamentul criminal [3, p. 165].

Cercetarea procesului determinării unui anumit fenomen constă în stabilirea factorilor concreți pe care îl generează, îl condiționează sau într-un alt mod influențează asupra acestuia [3, p. 166].

Determinantele fiecărei infracțiuni atât intenționate, cât și din imprudență, sunt, pe de o parte, particularitățile individuale ale persoanei – necesitățile, viziunile, interesele, atitudinea față de anumite valori sociale și cerințe, inclusiv cele juridice, iar, pe de altă parte, totalitatea circumstanțelor din afară, care provoacă comiterea conștientă a infracțiunii, dar care pot duce și la săvârșirea inconștientă a acesteia. Există deci o interacțiune între calitățile criminogene ale personalității, care s-au creat sub influența condițiilor nefavorabile de formare din afară. Pot fi determinate două niveluri de interacțiune a personalității cu realitatea socială. La prima etapă se creează condiții de comitere a infracțiunii de către o persoană concretă, iar la cea de a doua etapă această posibilitate se realizează [1, p. 160].

În cadrul analizei criminalității violente observăm că unul din factorii ce duc la apariția fenomenului dat este beția și alcoolismul. Dacă punem pe o parte consumul de alcool, iar pe cealaltă parte criminalitatea violentă, se va observa o legătură strânsă. Iar dacă vom face un calcul matematic și le vom aduna, va ieși: tâlhării, atacuri nocturne, omucidere, violuri și alte numeroase forme ale violenței periculoase.

Aproximativ 20% din infractori au fost evidențiați cu anomalii psihice de tot felul, care însă nu ies din limitele responsabilității. Cele mai des răspândite sunt alcoolismul cronic, narcomania, psihopatii și trăsături psihopaticale ale personalității. Rezultatele cercetării arată că pentru majoritatea infractorilor din acest domeniu sunt caracteristice atrofierea și primitivitatea intereselor sufletești; predominarea necesităților utilitare, caracterul deformat și pervers al unora din ele; individualismul, agresivitatea, egoismul și cruzimea excesive și alte calități negative ale personalității, care de obicei sunt legate de violența asupra persoanei. Una din cele mai răspândite și specifice necesități perverse este deprinderea de alcool și folosirea substanțelor narcotice.

„Alcoolismul”, spunea cunoscutul profesor și criminalist Georges Vidal (*Ancheta asupra alcoolismului*), nu este numai un serios pericol pentru om, căruia îi ruinează sănătatea și îi grăbește moartea, el amenință direct familia și societatea, familia, mai întâi, prin efectele dezastruoase ale eredității, apoi prin mizerie, demoralizarea membrilor ei, părăsirea și corupția copiilor ce împinge mai întotdeauna la cerșetorie, la prostituție, la vagabondaj, prin demoralizarea publică, creșterea sinuciderii,

nebuniei și criminalității [6, p. 19].

Influența alcoolului în comiterea actelor de violență este clară și evidentă atât pentru specialiștii din domeniu, cât și pentru cetățeanul de rând ca participant la relațiile sociale cotidiene. Toate cercetările efectuate de-a lungul anilor asupra rolului alcoolului în geneza infracțiunilor comise cu violență susțin prin date concrete realitățile acestei afirmații.

Anumite studii ce vizează infracțiunile violente relevă faptul că autorii acestora au consumat alcool în proporție de:

- 54% în cazul infracțiunilor de omor;
- 41% în cazul violurilor;
- 36% în cazul tâlhărilor [5, p. 32].

Una din problemele alcoolismului este că acesta reduce nivelul culturii în societate și în parte fiecărei persoane, influențează negativ asupra calității muncii, sănătății și disciplinei. De asemenea, alcoolismul cronic modifică mentalitatea fundamentală a individului și dezvoltă agresivitatea și impulsivitatea. La fel este însoțit de o pierdere a sensurilor eticii și moralei, determină gelozia și săvârșirea unor infracțiuni cu violență având această bază.

Abuzul de alcool poate perturba toate relațiile sociale existente oricare ar fi ele, chiar atunci când este consumat în cantități moderate, pentru a ușura unele dintre aceste relații, mergând până la a face parte integrantă din ele.

Persoana, aflându-se în stare de ebrietate, își pierde capacitatea de a percepe în mod adecvat mediul înconjurător, oamenii și acțiunile lor. În astfel de situații agresorii își pierd capacitatea de autocontrol, devin obraznici și nepoliticoși. Prin urmare, comportamentul lor este determinat de impulsuri egocentrice, instincte josnice, amorale și tendințe antisociale care, în stare normală sau altfel spus în stare trează, sunt stăpânite prin prisma abordărilor, relațiilor și obiceiurilor moral-pozitive [5, p. 33].

Influența consumului de alcool asupra motivației comportamentului criminal este exprimată în moduri diferite în raport cu diferite tipuri de infracțiuni. În ceea ce privește violența, influența alcoolului se manifestă, în primul rând, în reducerea capacității de autocontrol și de creștere a nivelului de conflict.

Dacă o persoană, ce nu se află într-o anumită stare de ebrietate, este capabilă să facă față cu un anumit nivel de conflict și reușește să rezolve conflictul în limitele legii, atunci, instrumentul principal într-o stare de ebrietate pentru el, pentru a elimina contradicțiile, devine violența. La unii oameni, consumul de alcool cauzează dezvoltarea psihopatiei alcoolice, manifestată printr-un răspuns inadecvat la comportamentul altora – violența este adesea folosită pentru o cauză minoră.

Sub influența alcoolului este dereglată activitatea celulelor nervoase, inclusiv a celor cerebrale. Astfel, sunt dezorganizate procesele de excitație și inhibiție. Drept urmare, conștiința și voința nu mai controlează pe deplin comportamentul individului, din care cauză el devine descătușat, nereținut, impulsiv, grosolan, iar pornirile amorale și antisociale care erau suprimate, stăpânite și respinse în stare de trezire acum răbufnesc și determină, într-o bună parte a cazurilor, o conduită ilicită infracțională [2, p. 20].

Cunoaștem că sunt mai multe cauze, datorită cărora persoanele consumă băuturi alcoolice. Însă de cele mai dese ori, consumul acesta în proporții mari se face din cauza anumitor probleme, din viața personală a fiecărei persoane în parte, din cauza unor neajunsuri materiale, conflicte cu anumite persoane, și altele. Și anume, din cauza consumului de alcool în diverse momente dificile ale unor persoane, poate să ducă la pierderea conștiinței, autocontrolului, după care urmează și săvârșirea anumitor fapte prejudiciabile, cu scopul de a se elibera de toate emoțiile negative adunate până la momentul dat. Și anume datorit acestui fapt, conform datelor statistice, cele mai multe cazuri de omor, violuri și cauzarea vătămarilor corporale grave sunt produse în momentul în care făptuitorul se află într-o anumită stare de ebrietate.

De cele mai multe ori, consumul de alcool duce la: agresivitate nemotivată, slăbirea controlului sexual, somnolența și apatie, degradarea psihologică a persoanei.

Agresivitatea presupune un comportament distructiv orientat spre persoane, obiecte sau spre sine (automutilare, tentative de

suicid și chiar suicid). Ea poate fi exprimată și verbal, prin cuvinte care jignesc, calomniază, înjosesc sau prin gesturi, atitudini, comportamente cu efecte negative care pot perturba viața din jurul nostru, relațiile cu cei din jur, liniștea, echilibrul propriei persoane, integritatea și adaptarea într-un proces de activitate. Formele agresivității sunt multiple, intensitatea ei fiind diferențiată în funcție de: încătușarea psihică acumulată; tipologia structurală a personalității; normele, modelele educaționale; puterea stăpânirii de sine, a capacității de discernământ și capacitatea, mobilitatea de orientare spre depășirea și descărcarea tensiunii psihice acumulate, a nevoii agresive, altele decât cele cu efecte dăunătoare.

Agresivitate nemotivată se caracterizează prin faptul că după consumul de alcool, persoana simte o stare de euforie și un val de putere, care treptat sunt înlocuite de iritabilitate și agresiune. Persoana începe să creeze conflicte din toate nimicurile; persoanele din jurul său încep să-i fie antipatice și caută ca rezolvarea acestor conflicte să fie efectuate prin răfuială fizică. Acest fapt se întâmplă și datorită faptului că persoana ce se află în stare de ebrietate pierde sentimentul de frică, se crede invincibilă și are o indiferență totală față de legile ce trebuie respectate cu strictețe, de societate în integritate și de fiecare persoană în parte.

Slăbirea controlului sexual se manifestă prin faptul că după consumul de alcool crește o atracție sexuală. Odată cu primirea unui refuz sau opunerea unei rezistențe, persoana aflată în stare de ebrietate, cu scopul de a-și îndeplini poftele sexuale poate recurge la violență și poate comite o infracțiune de natură sexuală.

Somnolența și apatia sunt caracterizate printr-o stare de oboseală și indiferență. Anume în această stare se pot cauza diverse accidente cu cauzarea decesului, incendii și altele.

Degradarea psihologică a personalității este reprezentată prin aspectul moral al persoanelor care consumă alcool pentru o perioadă lungă de timp, se schimbă dincolo de recunoaștere. Ele pierd familia și munca, se scufundă treptat în fundul social. Criminalitatea nu este neobișnuită în rândul persoanelor care suferă de alcoolism

cronic. Pentru a găsi bani, ei fură, răspândesc droguri și se angajează în prostituție.

Astfel, alcoolismul este considerat o anomalie socială care joacă un rol important în etiologia fenomenului violenței [7, p. 240]. Consumul abuziv de alcool nu constituie o cauză directă, ci un factor determinant care influențează și favorizează comportamentul agresiv al infractorului.

Prin urmare, ajungem la concluzia că într-un mediu în care se consumă băuturi alcoolice crește probabilitatea săvârșirii actelor de violență, fapt căruia trebuie acordată o atenție sporită dacă se dorește de a ajunge la un număr mai mic de cazuri de crime violente.

Referințe bibliografice

1. Bîrgău Mihail, Criminologie. Partea general. Chișinău, 2005, 160 p.
2. Butoi T. ș.a. Victimologie – perspectiva juridică, socio-psihologică și medical-legală asupra cuplului penal victimă-agresor, București, Ed. Pinguin Book, Publishing House Word Keeper, 2004, 218 p.
3. Gladchi Gheorghe, Criminologie Generală, Chișinău, Ed. Museum, 2001.
4. Larii Iurie, Criminologie, Chișinău, Tipogr. „Elena V.I.”, 2004, 312 p.
5. Larii Iurie ș.a. Criminalitatea violentă în Republica Moldova: tendințe generale, cauze și condiții. Chișinău, 2018, 40 p.
6. Popa O. Violența și alcoolismul în familie: fenomene tot mai distrugătoare în formarea și dezvoltarea personalității minorilor. „Legea și viața”, 2005, nr. 2, 98 p.
7. Ильяшенко А.И. Противодействие насильственной преступности в семье: Уголовно-правовые и криминологические аспекты. диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук, Государственное учреждение „Всероссийский научно-исследовательский институт МВД России”. Москва, 2003, 511 p.

REGIMUL JURIDIC AL MĂSURILOR DE CONSTRÂNGERE CU CARACTER EDUCATIV

Valentina RUSSU,
doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Este notoriu că valoarea supremă a unei societăți puternice și sănătoase sunt copiii, totodată ei sunt unul din cele mai vulnerabile grupuri sociale care au nevoie de grijă, atenție, mediu sigur și afectivitate din partea adulților.

Comiterea de către un copil a unei fapte social-periculoase sau antisociale trebuie să îngrijoreze întreaga societate. Aceasta presupune intervenții prompte de suport și protecție din partea familiei, instituțiilor publice și private din comunitate și dacă este cazul – a sistemului de justiție.

Situația copilului delincvent în sistemul justiției penale constituie o preocupare continuă pentru autoritățile naționale și societatea civilă, în ultimii ani Republica Moldova întreprinzând o serie de reforme și acțiuni în vederea protejării acestui subiect sensibil în sfera penală [1, p. 19].

În vederea elaborării acestui studiu autorul valorifică metode de cercetare specifice, dintre care metoda logică, metoda analizei, metoda sintezei, metoda comparativă, descrierea, metoda sistemică, metoda istorică etc. La baza cercetării se află prevederile legislației în vigoare, atât normele materiale, cât și cele procesuale. De asemenea, baza științifică a cercetării o constituie interpretările doctrine ale savanților autohtoni, dar și ale celor străini, diverse studii realizate în domeniul cercetat, comentarii aplicative etc. Studiul include o abordare teoretico-practică a celor mai importante aspecte ce caracterizează instituția măsurilor de constrângere cu caracter educativ.

Răspunderea penală a minorilor comportă trăsături specifice în raport cu regimul răspunderii penale a adulților. Acest fapt este determinat de specificul criminalității minorilor ca o componentă a criminalității în general.

Acest specific depinde de particularitățile dezvoltării social-psihologice a minorilor: nivelul de socializare insuficient, maturitatea psihofizică, socială și de vârstă insuficientă, reprezentările deformate privind valorile morale, instabilitatea caracterului etc.

Având în vedere vârsta și condițiile de viață ale minorilor în genere, faptele săvârșite de către aceștia prezintă, în mod firesc, un grad de pericol social mai redus decât cel al faptelor săvârșite de adulți.

În literatura de specialitate s-a conturat ideea că raportate la starea biopsihică a minorilor în genere, mijloacele de constrângere juridică penală, mai cu seamă pedepsele, sunt puțin potrivite pentru realizarea scopului legii în cazul infractorilor minori, aceste mijloace de constrângere fiind destinate reeducării infractorului major, în timp ce pentru infractorii minori ar fi necesară nu o reeducare, adică o refacere a educației anterioare, ci o educare inițială cu mijloace adecvate [2, p. 217].

Astfel, în sistemul de justiție penală s-a purces la o diferențiere a regimului de sancționare a infractorilor minori, și anume prin instituirea unui regim mai favorabil în cazul tragerii la răspundere penală a minorilor și aplicării pedepsei față de ei, dar și prin instituirea unui sistem diferențiat de sancțiuni des-

tinat minorilor – măsurile de constrângere cu caracter educativ.

Din sensul legislației penale, măsurile de constrângere cu caracter educativ pot fi considerate măsuri de alternativă pentru pedepsele penale. Însă aceste măsuri se deosebesc calitativ de pedepsele penale prin care se realizează în final scopurile pedepsei penale într-o formă mai umană. Persoanele minore nu sunt izolate de societate. Educarea și reeducarea acestora, în cazul aplicării măsurii de constrângere cu caracter educativ, se efectuează mai efectiv. Măsurile de constrângere cu caracter educativ sunt fixate în calitate de recomandări în standardele minimale ale ONU cu privire la administrarea justiției pentru minori (p. 18, 27 din *Rezoluția de la Beijing a ONU nr. 40/33 din 29.02.1995*) [3, p. 123].

Deci, după cum am mai spus, Codul penal în vigoare prevede două sisteme de sancțiuni cu caracter penal aplicabile minorilor – pedepsele și măsurile de constrângere cu caracter educativ, ultimele fiind catalogate drept măsuri de siguranță. Măsurile de constrângere cu caracter educativ sunt deci niște măsuri coercitive, dar acestea, spre deosebire de pedepse, nu generează antecedente penale.

În opinia unor autori, măsurile de siguranță nu trebuie confundate cu cele educative, care sunt o categorie de sancțiuni distincte. Desigur, măsurile educative, ca și măsurile de siguranță, intervin pentru înlăturarea unor cauze care creează un pericol social; dar, în timp ce măsurile educative privesc o stare de pericol având o cauzalitate difuză, legată de dezvoltarea psihofizică, de mediul ambiant și de alți factori care l-au adus pe minor în situația de a săvârși sau de a lua parte la săvârșirea unei fapte penale, măsurile de siguranță, dimpotrivă, privesc stări de pericol bine determinate și caracterizate legal [2, p. 227].

Măsurile educative sunt condiționate în aplicarea lor de săvârșirea faptei cu vinovăție, în timp ce măsurile de siguranță nu sunt condiționate de vinovăția făptuitorului. Măsurile de siguranță pot fi luate cumulativ cu

pedepsele aplicate aceleiași persoane, în timp ce măsurile educative nu se pot cumula cu pedepsele. Măsurile educative sunt, cu unele excepții, relativ determinate, în sensul că nu pot dura decât până la împlinirea vârstei de 18 ani, pe când măsurile de siguranță sunt în general sancțiuni cu durată nedeterminată.

Menționăm că vorbind despre minori în calitate de subiecți activi ai infracțiunii, avem în vedere persoane care au vârsta începând cu 16 sau respectiv 14 ani, care au săvârșit infracțiuni și care posedă calitățile prevăzute de lege pentru a putea fi trase la răspundere penală.

De altfel, potrivit Codului penal [4], sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani. De asemenea, potrivit aceleiași legi, persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani sunt pasibile de răspundere penală numai pentru săvârșirea unor categorii de infracțiuni cu un caracter prejudiciabil sporit evident. Aceste infracțiuni sunt expres enumerate la art. 21 alin. (2) din legea penală și anume: art. 145, 147, 151, 152 alin. (2), art. 164, 166 alin. (2) și (3), art. 171, 172, 175, 186-188, 189 alin. (2)-(6), art. 190 alin. (2)-(5), art. 192 alin. (2)-(4), art. 192¹ alin. (2) și (3), art. 196 alin. (4), art. 197 alin. (2), art. 212 alin. (3), art. 217 alin. (4) lit. b), art. 217¹ alin. (3) și alin. (4) lit. b) și d), art. 217³ alin. (3) lit. a) și b), art. 217⁴, art. 217⁶ alin. (2), art. 260, 268, 270, 271, art. 275, 280, 281, 283-286, 287 alin. (2) și (3), art. 288 alin. (2), art. 290 alin. (2), art. 292 alin. (2), 317 alin. (2), art. 342 [4].

Astfel, potrivit art. 54 CP RM, persoana în vârstă de până la 18 ani care a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală în conformitate cu prevederile procedurii penale dacă s-a constatat că corectarea ei este posibilă fără a fi supusă răspunderii penale. Persoanelor liberate de răspundere penală li se pot aplica măsurile de constrângere cu caracter educativ. Deci în asemenea cazuri aplicarea măsurilor educative este lăsată la latitu-

dinea instanței de judecată. Totodată, pentru a libera minorul de la răspundere penală este necesar să se constate, în fiecare caz, așa cum reiese din prevederile legii, că din punct de vedere obiectiv acesta a săvârșit infracțiunea pentru prima oară și fapta sa constituie fie o infracțiune ușoară, fie mai puțin gravă. De asemenea, trebuie să se demonstreze că din punct de vedere subiectiv, minorul e posibil de a se corecta fără a fi supus răspunderii penale.

Prevederile art. 54 pentru care persoana se liberează de răspundere penală nu pot fi interpretate în sens larg. Chiar dacă poate fi aplicat art. 79 cu stabilirea unei pedepse mai blânde decât cea prevăzută de lege, pentru alte infracțiuni mai grave săvârșite de persoana dată, art. 104 nu este aplicabil.

În același timp, nu poate fi aplicat art. 104 în privința minorilor care au săvârșit acțiuni pentru care aceștia nu pot fi supuși răspunderii penale. În acest caz procedura în cauza penală urmează a fi încetată [3, p. 122].

De asemenea, dacă minorul a săvârșit pentru prima oară o infracțiune ușoară, mai puțin gravă sau gravă este liberat de pedeapsă și i se aplică măsuri de constrângere cu caracter educativ dacă se constată că scopurile pedepsei penale pot fi atinse prin aceste măsuri (art. 93 CP RM). Deci, în mod prioritar se vor aplica măsurile de constrângere cu caracter educativ, în detrimentul pedepselor.

Măsurile de constrângere cu caracter educativ sunt prevăzute în mod exhaustiv în art.104 CP și pot fi aplicate separat sau concomitent. Aceste măsuri sunt:

a. avertismentul – explicațiile care sunt date minorului privind prejudiciul cauzat prin fapta sa și consecințele ce vor surveni în cazul comiterii unei noi infracțiuni; acesta reprezintă o admonestare, o rușinare a minorului, de asemenea o preîntâmpinare că, în cazul săvârșirii de noi infracțiuni, față de el vor fi luate măsuri mai severe, inclusiv aplicarea unor pedepse, cu consecințe negative, prevăzute de legea penală.

b. încredințarea minorului pentru supraveghere părinților, persoanelor care îi în-

locuiesc sau organelor specializate de stat – constă în însărcinarea părinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat cu anumite obligațiuni privind educarea minorului și supravegherea comportamentului acestuia. În cazul încredințării minorului spre supraveghere persoanelor sus-numite instanța de judecată trebuie să stabilească că persoanele respective vor avea o influență pozitivă asupra minorului. Totodată, aceasta presupune transmiterea obligației și împunerea persoanelor nominalizate (părinți, tutore, curator, rudă apropiată, organele de tutelă și curatelă etc.) de a exercita controlul asupra comportamentului minorului, de a întreprinde activități educative în vederea îndepărtării lui de la mediul criminal și formării unei personalități socializate. Această măsură este eficientă dacă mediul familial sau cel în care se află minorul îl mai poate influența pozitiv.

La aplicarea acestei măsuri instanța de judecată trebuie să se convingă că persoanele cărora le este încredințat minorul se bucură de autoritate și au o influență pozitivă asupra lui și, desigur, pot exercita un control corespunzător asupra sa. Aplicarea acestei măsuri este imposibilă atunci când nu se găsește o persoană sau o instituție care să îndeplinească supravegherea minorului în cauză [5, p. 542].

c. obligarea minorului să repare daunele cauzate. La aplicarea acestei măsuri se ia în considerare starea materială a minorului.

Obligarea minorului de a repara dauna cauzată se aplică în următoarele cazuri:

1) când minorul este obligat să întoarcă persoanei vătămate obiectul sustras sau alt obiect echivalent celui dispărut, dacă persoana vătămată acceptă;

2) când minorul poate repara în bani costul obiectului sau dauna cauzată stabilită de către materialele cauzei sau la înțelegerea părților;

3) când dauna cauzată urmează să fie reparată de către făptuitorul minor prin munca lui proprie.

Obligarea minorului de a repara paguba

nu trebuie să se transforme în dependență față de persoana vătămată, decât în măsura realizării scopului educativ stipulat în lege.

Având în vedere că la aplicarea acestei măsuri se va ține cont de starea materială a minorului, *prin stare materială a minorului* se înțelege faptul dacă acesta este salarizat, are bursă, pensie, altă proprietate ori economii personale, dacă el poate repara de sine stătător dauna cauzată. Aceasta nu exclude situația în care părinții sunt de acord, la înțelegere cu partea vătămată, să repare dauna cauzată.

Dacă daunele au fost cauzate prin acțiuni de vandalism: deteriorare de plantații verzi, de obiecte în locurile publice prin scriere, vopsire sau dacă au fost cauzate diferite alte daune neînsemnate, minorul e obligat să repare personal aceste daune [3, p. 123].

d. obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică. Această obligație este determinată de dereglările de comportament ale minorului, dependente de starea familială sau de atragerea la săvârșirea infracțiunii de către inculpații adulți.

Corijarea comportamentului, deprinderilor, vocabularului minorului este o activitate de lungă durată, care poate fi coroborată cu prescripțiile și recomandările specialiștilor: medici, pedagogi și psihologi.

Această măsură luată față de minori poartă un caracter educativ-curativ complex, deficiențele lor psihice sau fizice, inadaptabilitatea socială sau traumele psihice, cauzate fie de comiterea unor infracțiuni, fie de mediul de viață, împiedică formarea normală a personalității lor. Măsura dată nu este privativă de libertate și se aplică atunci când tratamentul medical poate fi efectuat și în condiții de aflare a minorului în libertate [5, p. 542].

e. obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu – este o măsură opozabilă minorilor care se eschivează de la instruire, de la frecventarea școlii.

Respectiva măsură a fost introdusă prin Legea nr. 123 din 02.06.2016 și trebuie interpretată și coroborată cu prevederile art. 35 din Constituție, „dreptul la învățătură este

asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare” [6].

În acest sens, minorul va fi obligat să urmeze învățământul general, adică să absolvească gimnaziul.

f. obligarea minorului de a participa la un program probațional.

Programele probaționale sunt destinate copiilor în conflict cu legea penală, care au fost liberați de răspundere/ pedeapsă penală, fie în calitate de obligație impusă de instanța de judecată în contextul altor articole. Spre exemplu, art. 90, 90¹ CP RM, care prevăd condamnarea cu suspendare condiționată a executării pedepsei și condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei, conțin obligația pentru condamnat – participarea la programe probaționale.

Un exemplu de astfel de programe este *Programul probațional pentru minori. Formare civică și vocațională pentru tine și comunitate* care este structurat pe două domenii de conținut: educație moral civică și training vocațional. Ambele domenii sunt detaliate pe mai multe unități tematice care aprofundează aspecte precum: dezvoltarea personală, raționamentul moral, implicarea comunitară, rezolvarea de probleme, identitatea vocațională, planul de carieră. Durata programului este de 6 luni. Programul conține 22 de ședințe, organizate pe 9 module în cadrul celor 2 compartimente, plus o sesiune introductivă și una finală, per ansamblu, 24 de sesiuni. Sesiunile elaborate conțin sesiuni obligatorii, dar și facultative, selectarea aspectelor ce urmează a fi abordate de consilierii de probațiune cu beneficiarii minori va fi la discreția consilierului de probațiune, ținându-se cont de necesitățile fiecărui beneficiar al acestui program probațional.

Prin aplicarea componentei de formare civică se urmărește conștientizarea de către minor a consecințelor legale și sociale la care se expune în cazul săvârșirii de infracțiuni și

responsabilizarea acestuia cu privire la comportamentul său. Cea de a doua componentă a programului vizează identitatea vocațională a minorului axată pe autoevaluarea vocațională a acestuia. Se urmărește identificarea propriilor abilități, percepți, aptitudini, limite, dar și conștientizarea punctelor tari, a intereselor pentru dezvoltarea profesională prin raportare la nivelul real al cunoștințelor sau abilităților. Scopul acestui modul este să investigheze nivelul de abilități generice de care dispune minorul în conflict cu legea pentru a-și asigura mediul ocupațional. Aplicarea programelor probaționale în calitate de alternative la detenție reprezintă o adevărată oportunitate de a asigura reeducarea și resocializarea copiilor care au comis fapte penale mai puțin grave, fiind exclusă interacțiunea acestora cu sistemul de justiție penală [7].

Aceste ultime două măsuri – obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu și obligarea de a participa la un program probațional – sunt măsuri educative introduse mai târziu în legea penală, executarea acestora fiind pusă pe seama Serviciului de Probațiune.

Este de menționat faptul că relativ recent din art. 104 CP RM a fost exclusă măsura de constrângere cu caracter educativ ca **internarea minorului de către instanța de judecată într-o instituție specială de învățământ și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare**. Modificările au fost operate în urma faptului că în anul 2013 autoritățile naționale au decis să închidă toate instituțiile speciale de învățământ și de reeducare, ceea ce, potrivit unor studii [8] ca urmare a interviurii unor specialiști (colaboratori de poliție, procurori, ofițeri de probațiune), „a generat foarte multe probleme în privința minorilor aflați în dificultate, deoarece statul nu a creat servicii alternative, care să permită internarea minorilor aflați în dificultate în instituții specializate”. Astfel, în anul 2015 s-a creat o situație confuză pentru practicieni, deoarece legea penală încă prevedea posibilitatea aplicării acestor măsuri, care era considerată o măsură mai

blândă decât plasarea minorului în detenție, dar, în același timp, aceste instituții nu mai activau, responsabilitatea fiind preluată de ofițerii de probațiune și serviciile de asistență socială. Mai mult decât atât, unii profesioniști consideră că excluderea acestor măsuri din categoria celor educative, în lipsa unor alternative viabile, nu a fost un pas înțelept din partea statului în raport cu obligația sa de a consolida sistemul justiției juvenile.

După cum am menționat anterior, măsurile de constrângere cu caracter educativ se aplică doar dacă minorul a săvârșit o infracțiune, adică nu pot fi decât consecințe ale unei răspunderi penale concrete. În aspect comparat, reiterăm că în unele legislații străine (cum este cea franceză), măsurile educative se pot lua și fără a se stabili răspunderea penală. Considerăm oportun a prelua această practică, mai ales având în vedere rolul preventiv al acestor măsuri.

Potrivit legii penale, față de minor pot fi dispuse concomitent câteva măsuri de constrângere cu caracter educativ. Acestea se aplică până la atingerea majoratului în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al faptei săvârșite.

Totodată, în cazul eschivării sistematice a minorului de la măsurile de constrângere cu caracter educativ, la propunerea organului de stat specializat, procurorul anulează măsurile aplicate și trimite cauza în instanța de judecată, iar în cazul în care măsurile respective au fost stabilite de către instanța de judecată, aceasta le anulează și dispune trimiterea cauzei penale procurorului sau, după caz, stabilește o pedeapsă prevăzută de lege pentru fapta săvârșită [4].

Prin noțiunea de *eschivare sistematică de la măsurile de constrângere cu caracter educativ* se înțelege încălcarea (de trei și mai multe ori) a măsurii aplicate: de a se prezenta pentru a repara dauna cauzată sau la tratamentul medical de reabilitare psihologică, sau pentru a i se anunța avertismentul etc. [3, p. 122].

Dacă minorul se eschivează sistematic

de la măsurile de constrângere cu caracter educativ, organele de stat specializate pot prezenta instanței de judecată un demers despre anularea măsurii aplicate și tragerea vinovatului la răspundere penală. Tragerea minorului la răspundere penală în cazul eschivării sistematice a acestuia de la măsura de constrângere cu caracter educativ se efectuează de către instanță, în conformitate cu prevederile normelor de procedură penală, în cazul în care cauza este trimisă de către procuror în instanță sau, după caz, instanța stabilește pedeapsa conform legii penale.

Concluzii. Ținând cont de particularitățile psiho-fiziologice de dezvoltare a minorilor și de specificul influenței exercitate asupra lor prin intermediul sancționării, legiuitorul a instituit ca regulă de bază aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ față de aceștia, în detrimentul pedepselor penale clasice, ca închisoarea, suspendarea condiționată, munca neremunerată în folosul comunității, amenda. Măsurile educative sunt sancțiuni de drept penal, instituite pentru minorii infractori cu scopul de a asigura, în condițiile unei constrângeri penale, educarea/ reeducarea acestora prin supraveghere, instruire școlară sau profesională și prin cultivarea în conștiința lor a unor valori și comportamente care să implice respectul față de ordinea de drept, dar, totodată și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. Spre deosebire de pedepse, unde caracterul coercitiv afectiv este predominant, măsurile educative sunt practic lipsite de conținut coercitiv, nu comportă consecințe de ordin penal în viitor și nu conduc la antecedente penale.

De fiecare dată când un minor interacționează cu sistemul de justiție ca rezultat al săvârșirii de către acesta a unei infracțiuni, instanța de judecată trebuie să fie foarte atentă la stabilirea regimului sancționator față de acesta și să asigure întotdeauna echilibrul dintre influența sancțiunii

asupra minorului și realizarea cât mai eficiență a scopurilor pedepsei penale.

Referințe bibliografice

1. Dolea I., Zaharia V., Țurcan A. Situația actuală privind prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova. Chișinău, 2014 http://irp.md/uploads/files/2015-03/1426708292_studiu-prevenirea-delincvenței-jvenile-in-moldova-2015.pdf (vizitat 02.02.2021).
2. Dongoroz V. Explicații teoretice la Codul penal român. Partea generală, Volumul 2. București: Ed. Acad. Republicii Socialiste România, 1970, 469 p.
3. Barbăneagră A. Codul penal al Republicii Moldova: comentariu. Chișinău, 2009, 859 p.
4. Codul penal al Republicii Moldova. Cod nr. 985 din 18.04.2002. În: MO din 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195.
5. Botnaru S. ș.a. Drept penal. Partea generală. Volumul I. Ediția a II-a. Ch.: Cartier, 2005, 624 p.
6. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată: 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr. 1, intrată în vigoare la 27.08.1994.
7. Programul probațional pentru minori. Formare civică și vocațională pentru tine și comunitate.
8. <http://probatiune.gov.md/programe-probationale> (vizitat 02.02.2021).
9. Mihailov V. Parcursul unui copil prin sistemul de justiție penală în Republica Moldova. https://childhub.org/ro/system/tdf/library/attachments/studiu_view_1.pdf?file=1&type=node&id=25884 (vizitat 02.02.2021).

PARTICULARITĂȚILE CONSIMȚĂMÂNTULUI VICTIMEI ÎN DREPTUL PENAL

Sergiu SOCEVOI

doctorand, audient al Institutului Național de Justiție

Irina MORARU,

master în drept, audient al Institutului Național de Justiție

Studiul dat este orientat spre investigația de pe pozițiile dreptului penal substanțial al implicațiilor comportamentului victimei în cadrul activității infracționale, precum și al terțelor persoane care au acționat sub imperiul consimțământului victimei.

Necesitatea abordării comportamentului victimei, în general, și a factorului volitiv, în special, desemnat prin categoria de consimțământ al victimei (atât în cazul condiției pozitive, cât și în cazul condiției negative), rezidă în primul rând în surprinderea influenței acestei circumstanțe asupra gradului de pericol social al faptei comise și, implicit, asupra aplicabilității răspunderii penale.

Din această perspectivă, consimțământul victimei în dreptul penal reprezintă un subiect destul de complex, nu doar din considerente de lipsă a unor exegeze doctrinare temeinice în materie, dar, mai cu seamă, datorită particularităților sale și funcțiilor pe care poate să le realizeze în ordinea de drept normativă. Această abordare determină necesitatea efectuării unor cercetări juridico-penale instrumentale ale fenomenului juridic care face obiectul referatului, îndeosebi relevarea politicii penale la etapa contemporană în legătură cu semnificația pe care o poate evoca instituția consimțământului victimei.

Problemele privind semnificația juridico-penală a consimțământului victimei au trezit un interes sporit încă din cele mai

vechi timpuri. O probă în acest sens servește adagiul lui Ulpian „*Volenti non fit injuria: nulla injuria est quae in volentem fiat*” (nici o nedreptate nu i se poate face aceluia care voiește fapta).

Cu toate acestea, în perioada romană nu se regăesc studii care ar fi avut ca obiect de referință dimensiunile pe care le poate îmbrățișa consimțământul victimei în dreptul penal. Interesul oamenilor de știință vizavi de acest subiect datează cu sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea.

Printre primele studii temeinice din spațiul european, consacrate nemijlocit tematicii tezei în cauză, este lucrarea apărută în Germania în anul 1884, al cărui autor este R. Kessler [4, p. 112]. În doctrina penală rusă, promotorul investigării nemijlocite a consimțământului victimei în dreptul penal este considerat A. H. Красиков, care se impune prin monografia publicată în 1976 [9, p. 121].

Printre cei mai de văză oameni de știință care au cercetat nemijlocit sau tangențial problema implicațiilor juridico-penale asupra consimțământului victimei se identifică: în România – G. Antoniu, C.I. Bouleanu, C.N. Ghiță, C.M. Florescu, I. Pitulescu, R. Slăvoiu; în Spania – G.Q. Olivares; în Italia – F. Antolisei, G. Findaca, E. Musco; în Germania – G. Duttge, W. Joecks, R. Kessler; în Franța – Th. Gare, C. Ginestet, J. Pradel; în Federația Rusă – С. Анощенкова, В.И. Колосова, А.Н. Красиков, В.И. Михайлов, О.А. Мотин, В.В.

Панкратов, С. Расторопов, А.В. Сумачев; în Republica Moldova – V. Grosu, M. Vidaicu, A. Eșanu, Ionuș Raluca Gabriela ș.a.

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române [2, p. 1192], cuvântul „consimțământ” este tratat drept încuviințare, aprobare, asentiment, adeziune nesilită, aderare de bunăvoie la ceva, fiind de origine latină – „consietenti”, având echivalentul în franceză – „consentement”, în engleză – „consent”, în germană – „einwilligung” etc. În același context, Dicționarul enciclopedic [3, p. 1696] atribuie consimțământului înțelesul de acord de voință a persoanei de a încheia un contract.

Consimțământul are conotații filosofice, psihologice și chiar juridice, motiv pentru care face obiect special de preocupare pentru psihologie, bioetică, dar interesează și dreptul penal în special.

Din procesul complex al consimțământului, dreptul penal reține doar două elemente ce se află într-o strânsă dependență, și anume: hotărârea exteriorizată și motivul determinant.

De remarcat că legea penală a Republicii Moldova nu conține o prevedere în Partea Generală, care ar defini consimțământul victimei, după cum nu prevede consimțământul persoanei la cauzarea unor prejudicii aduse drepturilor sale ocrotite de lege printre cauzele care înlătură caracterul penal al faptei.

Consimțământul victimei, sub aspect juridico-penal, ar reprezenta expresia unei decizii valabil exprimate a titularului valorii sociale ocrotite de legea penală, care intervine între atitudinea psihică a victimei și cea a făptuitorului, ca cel din urmă să comită activități interzise în principiu de legea penală asupra intereselor primei, acceptând prin aceasta și efectul produs prin conduita făptuitorului, ca formă a valorificării drepturilor subiective civile, pe de o parte, și ca o formă de manifestare a caracterului dispozitiv în dreptul penal substanțial, pe de altă parte [5, p. 64].

Conceptul de consimțământ al victi-

mei în dreptul penal substanțial apare atât în sens propriu, cât și în sens impropriu. Sensul propriu al conceptului de consimțământ al victimei, pe de o parte, și de făptuitor, pe de altă parte, se înfățișează în ipoteza în care persoana este supusă unei agresiuni, aducându-se anumite prejudicii intereselor ocrotite de lege, care și-a manifestat voința de a fi lezată contrar drepturilor sale, acestea fiind indisponibile în principiu. Tocmai indisponibilitatea drepturilor și intereselor ocrotite de lege generează irelevanța consimțământului victimei, motiv pentru care nu este înlăturat ilicitul comportamentului făptuitorului, fapta comisă întrunind elementele constitutive ale unei infracțiuni [5, p. 64].

Cu referire la sensul propriu și impropriu al categoriei de „consimțământ al victimei”, luând în considerare că în conformitate cu prevederile art. 58 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, se consideră victimă orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale [12], considerăm că în ipoteza în care fapta nu constituie infracțiune, ca efect al justificării comportamentului făptuitorului printr-un acord liber exprimat al titularului valorii sociale ocrotite, conceptul de consimțământ al victimei este utilizat în sens impropriu.

În literatura de specialitate, consimțământul victimei în dreptul penal este tratat diferit, după cum unii autori îi atribuie relevanță juridico-penală, recunoscând implicit această instituție, în timp ce alții neagă în totalitate implicațiile juridico-penale ale voinței victimei în cadrul mecanismului de săvârșire a faptelor prejudiciabile.

Astfel, în literatura de specialitate rusă, autorii М.И. Якубович [11, p. 210], И.Д. Дурманов [7, p. 123], Н.Ф. Кузнецова și Ю.М. Ткачевский [9, p. 136] contestă legalitatea raportării consimțământului victimei la categoria cauzelor care exclud caracterul penal al faptei. În acest context, autorii respectivi susțin că consimțământul victimei nu-și găsește consacrare expresă în legea penală, ci în

alte acte normative, care în cea mai mare parte se raportează dreptului privat. Asemenea opinie este împărtășită și de autorii francezi G. Stefani, G. Laverseur și B. Bouloc [6, p. 294], care consideră că consimțământul victimei nu poate fi o cauză justificativă.

Dimpotrivă, un grup considerabil de autori, printre care А.И. Санталов, И.И. Слуцкий, А.А. Пионтковский, А.Н. Красиков și А.В. Наумов, consideră că reticenta reglementării instituției consimțământului victimei în legea penală nu exclude posibilitatea luării în considerare a unei atare situații în cazul soluționării problemei cu privire la aplicarea răspunderii și pedepsei penale persoanei care a comis în esență o faptă ilegală, dar cu acordul victimei [5, p. 48].

În această ordine de idei, în perioada sovietică, И.И. Слуцкий [10, p. 11], pentru prima dată a clasificat circumstanțele în virtutea cărora poate opera liberarea de răspundere penală, împărțindu-le convențional în trei categorii, și anume:

Circumstanțe socialmente utile și legale în momentul comiterii faptei: legitima apărare, extrema necesitate, reținerea infractorului, renunțarea de bună voie la comiterea infracțiunii, executarea ordinului legal, îndeplinirea obligațiilor de serviciu și profesionale etc.;

Circumstanțe care exclud pericolul social și, implicit, pedeapsa, însă, în esență, constituie fapte ilicite: consimțământul victimei, fapte care constituie un pericol social redus, expirarea termenului de prescripție pentru tragerea la răspundere penală, precum și de executare a sentinței de condamnare;

Circumstanțe care determină comportamentul persoanei: constrângerea fizică și psihică.

În acest sens, este relevantă delimitarea liberării de răspundere penală de cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, reflectată în literatura de specialitate din Republica Moldova. Așadar, liberarea de răspundere penală se aplică numai față de persoanele în acțiunile cărora sunt prezente elementele constitutive ale unei infracțiuni, ce se deosebesc de cauzele

care înlătură caracterul penal al faptei, întrucât, în situația liberării de răspundere penală, infracțiunea se realizează în toate trăsăturile ei esențiale, în timp ce, în situația cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei, infracțiunea se realizează prin lipsa unor trăsături esențiale ale unei infracțiuni [1, p. 118].

Este de evidențiat că în legislația penală contemporană nu există o soluție unitară de reglementare a instituției consimțământului victimei. În acest sens, distingem două categorii de modele: modelul I – reglementarea consimțământului victimei drept cauză generală justificativă (Codul penal italian, Codul penal portughez, Codul penal coreean); modelul II – reglementarea consimțământului victimei drept cauză justificativă parțială sau specială (Codul penal spaniol, Codul penal german).

Pentru a avea relevanță juridico-penală, indiferent de funcția pe care o îndeplinește în norma de incriminare, consimțământul victimei trebuie să fie valabil, ceea ce înseamnă că manifestarea de voință trebuie să îndeplinească anumite condiții, printre care putem specifica următoarele:

- consimțământul trebuie să provină de la titularul valorii sociale ocrotite de legea penală, cu excepția cazurilor prevăzute expres de lege;

- existența capacității de consimțământ;
- consimțământul trebuie să fie benevol, adică nu trebuie să fie alterat printr-un viciu de consimțământ;

- consimțământul trebuie să fie determinat, adică victima trebuie să cunoască dinainte care sunt consecințele faptei pe care o acceptă;

- consimțământul trebuie emis în stare de angajament juridic, adică cu intenția de a produce efecte;

- consimțământul trebuie să fie actual, adică să existe la momentul comiterii faptei;

- consimțământul victimei să nu constituie el însuși o faptă penală sau o participație la fapta penală;

- consimțământul trebuie să fie exteriorizat și cunoscut făptuitorului.

Totodată, evidențiem că instituția consimțământului victimei în dreptul penal comportă următoarele particularități:

- incidența consimțământului victimei se întinde atât cât ține permisiunea titularului valorii sociale ocrotite de legea penală de a i se aduce atingere unui interes individual;

- recunoașterea efectului justificativ al consimțământului victimei se realizează diferențiat, în funcție de categoria de infracțiuni, de natura interesului ocrotit de legea penală și de persoana victimei;

- spre deosebire de alte cauze conexe, consimțământul victimei înlătură însuși caracterul ilicit al faptei, aceasta devenind licită;

- ca efect al licității faptei comise în virtutea existenței unui consimțământ al victimei, față de făptuitor nu vor fi aplicabile sancțiuni penale, nici chiar civile;

- efectele aplicabile față de autorul unei fapte prejudiciabile care a acționat sub imperiul consimțământului victimei se răsfrâng și asupra participanților în persoana compliceului sau instigatorului;

- în ipoteza existenței unui consimțământ valabil exprimat al victimei, se exclude legitima apărare; astfel, în cazul de aplicare a violenței față de persoana care distruge un bun cu acordul proprietarului acestuia va avea un caracter injust;

- depășirea limitelor instituției consimțământului victimei atage după sine incidența caracterului de antijuridicitate.

Consimțământul titularului valorii sociale ocrotite de legea penală va avea relevanță juridico-penală în măsura în care, prin acordul său de a-i fi lezate anumite interese protejate de legea penală, nu se aduce atingere unui interes public.

Examinarea globală a consimțământului victimei în sistemul de drept al Republicii Moldova ne permite să identificăm sub aspect juridico-penal, cel puțin trei funcții principale pe care le îndeplinește consimțământul victimei:

- funcția de semn constitutiv al laturii obiective, în cazul în care legea penală institu-

ie condiția pozitivă sau negativă a consimțământului victimei;

- funcția de circumstanță de atenuare a pedepsei, dat fiind modelul legal deschis al circumstanțelor judiciare de individualizare a pedepsei (art. 76 alin. (2) din Codul penal al Republicii Moldova) [13];

- funcția de cauză justificativă, în ipoteza în care norma de incriminare nu conține nici o mențiune referitoare la prezența sau absența consimțământului victimei, însă, datorită unei permisiuni, explicite sau implicite, a unor norme juridico-penale sau extrapenale, voința titularului valorii sociale ocrotite de legea penală de a i se aduce atingere unor drepturi sau interese individuale va înlătura caracterul ilicit al faptei.

În principiu, nu pot fi cumulate două funcții în aceeași normă de incriminare, însă, reieșind din specificul infracțiunii de „Lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia)” reglementată de art. 148 din Codul penal al Republicii Moldova, desprindem, ca excepție, incidența a două funcții pe care le posedă consimțământul victimei de a fi lipsită de viață: o funcție principală – semn constitutiv al laturii obiective și o funcție facultativă – de atenuare a răspunderii penale.

Din punct de vedere tehnico-legislativ, există două abordări ale prezenței sau lipsei consimțământului victimei: consacrarea expresă sau explicită și consacrarea implicită sau deductivă a condiției pozitive/negative de manifestare a voinței victimei în norma de incriminare, putând constitui, în principiu, linia de demarcare dintre unele componente conexe.

Condiția negativă a consimțământului victimei, adică lipsa de consimțământ, ca un semn obligatoriu al laturii obiective, poate avea o natură explicită în cazul următoarelor infracțiuni prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova: art. 161 – Efectuarea fecundării artificiale sau a implantării embrionului fără consimțământul pacientei; art. 177 – Încălcarea inviolabilității vieții personale; art. 179 – Violarea la domiciliu; art. 185¹ – Încălcarea dreptului de autor și a drepturilor con-

xe; art. 204 – Divulgarea secretului adopției; art. 217⁶ - Introducerea ilegală intenționată în organismul altei persoane, împotriva voinței acesteia, a drogurilor, etnobotanicelor sau analogii acestora ș.a.

Condiția pozitivă a consimțământului victimei, adică cu consimțământul acesteia, ca un semn obligatoriu al laturii obiective, poate avea o natură explicită doar în cazul infracțiunii prevăzute de art. 148 – Lipsirea de viață la dorința persoanei (eutanasia).

Instanța de judecată poate lua în considerare consimțământul victimei la individualizarea pedepsei, în sensul atenuării acesteia, grație modelului legal deschis al circumstanțelor judiciare de individualizare a pedepsei prevăzut de art. 76 alin. (2) din Codul penal al Republicii Moldova care stipulează că instanța de judecată poate considera drept circumstanțe atenuante și alte circumstanțe, neprevăzute la alin. (1).

Funcția consimțământului victimei de circumstanță de atenuare a pedepsei penale se profilează în cazul acelor infracțiuni în care consimțământul victimei nu reprezintă cauză justificativă, dar nici semn constitutiv al unei incriminării concrete, ca de exemplu: art. 145 alin. (1) din Codul penal al Republicii Moldova; art. 151 aliniatele (1) și (4) din Codul penal al Republicii Moldova; art. 165 din Codul penal al Republicii Moldova ș.a.

Cu toate că legiuitorul a lăsat la latitudinea instanței de judecată prerogativa de a lua în considerare consimțământul victimei la individualizarea pedepsei, în sensul atenuării, aceasta constituind un drept al instanței, nu o obligație, în practica națională, instanțele de judecată se atârnă discret față de acest subiect, iar dovada acestei susțineri că în practica de urmărire penală și cea judiciară nu au existat dosare penale în care consimțământul victimei de a i se aduce atingere propriilor sale interese ocrotite de legea penală, s-ar fi luat în considerare la individualizarea pedepsei.

În ceea ce privește consimțământul victimei ca faptă justificativă, noțiunea de cauză justificativă ar include ideea ca în cazul comi-

terii unei fapte penale sub imperiul unei cauze justificative, atunci fapta nu va constitui infracțiune, fiind justificată.

Printre prevederile în care consimțământul victimei apare ca o cauză justificantă putem nota următoarele: transplantul de organe, țesuturi și celule umane cu consimțământul persoanei repective dinainte de deces, exprimat în conformitate cu legea, va avea caracter de cauză justificantă, nefiind antrenată răspunderea penală în conformitate cu art. 222 din Codul penal al Republicii Moldova – Profanarea mormintelor și a monumentelor; colectarea de sânge și transfuzia sangvină cu consimțământul victimei contra semnătură va înlătura răspunderea penală; în cazul prelevării glandelor sexuale, precum și metode chirurgicale de contracepție, fapt aprobat de Legea cu privire la ocrotirea sănătății reproductive și a planificației familiei nr. 185 din 24 mai 2001; actele de violență în domeniul sportiv, care nu depășesc regulamentele sportive; art. 212 alin. (5) din Codul penal al Republicii Moldova – Contaminarea cu maladia SIDA a unei persoane care a știut despre pericolul de contaminare și a acceptat benevol.

În concluzie, notăm că în plan general orice faptă prejudiciabilă comisă sub imperiul unui consimțământ din partea titularului valorii sociale ocrotite de legea penală este intenționată și atrage după sine răspundere penală, cu excepția cazului când ea este recunoscută ca faptă justificată prin îngăduința explicită ori implicită a ordinii juridice de ansamblu.

Lipsa reglementării în legea penală a Republicii Moldova a consimțământului victimei drept cauză justificativă generală, formal implică inexistența unui fundament legal general de exonerare de răspundere penală în ipoteza comiterii infracțiunii în virtutea acordului victimei, motiv pentru care problema științifico-practică actuală, de importanță majoră, apărută în legătură cu aceasta poate fi soluționată prin consemnarea completă a trăsăturilor esențiale ale infracțiunii.

Referințe bibliografice

1. Barbăneagră A. ș.a. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu. (Legea nr. 985-XVI din 18.04.2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-79/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale). Chișinău: Ed. Sarmis, 2009, p. 118;
2. Dicționar explicativ al limbii române. Ediția a II-a / Conducătorul lucrării Ion Coțeanu. Academia Română: Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. București: Univers Enciclopedic, 1998, p. 1192;
3. Dicționar enciclopedic. Sub redacția lui L. Chihaiia ș.a. Chișinău: Cartier, 2001, p. 1696;
4. Kessler R. Die Einwilligung des Verletzten in ihrer Strafrechtlichen Bedeutung (exemplar original Universitatea Harvard). Berlin und Leipzig: J. Guttentag, 1884, p. 112;
5. Ionuș Raluca Gabriela, Teza de doctor în drept „Implicații juridico-penale asupra consimțământului victimei”. Chișinău, 2011, p. 64;
6. Ștefani G., Lavasseur G., Bouloc B. Droit pénal général. Paris: Dalloz, 1992, p. 294;
7. Дурманов И.Д. и др. Советское уголовное право: Обстоятельства, исключющие общественную опасность и противоправность деяния. Часть общая. Вып. 9. Москва: Юриздат, 1961, p. 123;
8. Красиков А.Н. Сущность и значение согласия потерпевшего в советском уголовном праве. Саратов: Издательство Саратовского Университета, 1976, p. 121;
9. Кузнецова Н.Ф., Ткачевский Ю.М. Уголовное право. Общая часть. Москва, 1993, p. 136;
10. Слуцкий И.И. Обстоятельства, исключющие уголовную ответственность. Ленинград: ЛГУ, 1956, p. 11;
11. Якубович М.И. Советское уголовное право. Общая часть. Москва: Юриздат, 1966, p. 210;
12. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial, 5 noiembrie 2013, nr. 248-251;
13. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial, 14 aprilie 2009, nr. 72-74.

OBIECTUL INFRAȚIUNII DE ATRAGERE A MINORILOR LA ACTIVITATE CRIMINALĂ SAU DETERMINAREA LOR LA SĂVÂRȘIREA UNOR FAPTE IMORALE

Alina STAHURSCHI,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Din prevederile art. 17 al Convenției cu privire la drepturile copilului, copilul are dreptul să fie protejat împotriva informațiilor și materialelor care dăunează dezvoltării sale sociale, spirituale și morale. Realizarea acestui drept este una din condițiile formării corecte a personalității copilului. În virtutea acestui fapt, activitatea statului în contextul politicii sociale de îmbunătățire a situației copiilor constă nu doar în descoperirea și consolidarea eficacității factorilor favorabili mai ales pentru formarea personalității, dar și în neutralizarea și eradicarea, pe cât posibil, a influențelor indezirabile pentru scopurile de educație. Una din manifestările acestor influențe este atragerea minorilor la activitatea criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale.

Pericolul social al acestei infracțiuni se exprimă prin faptul că, sub influența unei persoane adulte, minorul, caracterizat prin vulnerabilitate sporită, absoarbe și repetă informația și actele de conduită care, din punctul de vedere al normelor penale și etice, nu sunt acceptate de societate.

După cum rezultă din art. 1 Cod penal al Republicii Moldova, legea penală are ca obiect al ocrotirii valorile fundamentale convenabile statului nostru de drept ca: suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea și întreaga ordine de drept.

La elaborarea fiecărui text incriminator se are în vedere valoarea socială care se ocrotește prin dispozițiile sale și fapta vătămătoare sau periculoasă, față de care apare necesitatea ace-

tei ocrotiri. Nu există incriminare, adică includerea faptei penale în domeniul penal fără ca să nu privească ocrotirea unei valori sociale și nemijlocit a relațiilor sociale ce se formează și se dezvoltă în jurul acestor valori [8].

În continuare ne propunem să analizăm obiectul infracțiunii prevăzut de art. 208 Cod penal al Republicii Moldova, care stabilește răspunderea pentru acțiunile prejudiciabile ce constau în influența dăunătoare asupra minorilor.

În scopul analizei mai profunde a obiectului infracțiunii indicate anterior, menționăm că doctrina penală distinge noțiunea de obiect general, obiect generic (de grup) și obiect special (nemijlocit) al infracțiunii. La baza acestei clasificări este pus un anumit cerc de relații sociale omogene, cuprinse de un obiect sau altul de ocrotire penală.

În sensul ce i s-a atribuit în explicațiile anterioare, obiectul infracțiunii este un obiect juridic, pentru că acesta constă în valori sociale ocrotite prin dispozițiile legii penale. Atributului „juridic” i se asociază uneori și acela de „social”, deoarece obiectul ocrotirii penale îl constituie valorile sociale și penale de consecință, relațiile sociale legate de aceste valori.

După cum urmează, *obiectul juridic general* al infracțiunii îl constituie tot ansamblul (sistemul) de relații sociale, sau întreaga ordine de drept a Republicii Moldova, ocrotită de legea penală.

Analizând obiectul juridic al infracțiunii privind atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale, stabilim că *obiectul juri-*

dic general îl constituie totalitatea valorilor și relațiilor sociale protejate de legea penală a Republicii Moldova. În conformitate cu alin. (1) art. 2 CP RM, legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept.

Obiectul juridic generic (de grup) se consideră doar acea parte componentă a obiectului juridic general care constituie un grup de relații social-omogene, interdependente, la care atentează un grup omogen de infracțiuni [13]. Obiectul juridic generic corespunde cu denumirea capitolului din care face partea infracțiunea.

Infracțiunile contra familiei și minorilor reprezintă grupul de infracțiuni prevăzute în Capitolul VII din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova, fiind fapte socialmente periculoase, săvârșite cu intenție, care aduc atingere – în mod exclusiv sau în principal – relațiilor sociale cu privire la conviețuirea în cadrul familiei și dezvoltarea minorului.

Prin urmare, constatăm că obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute de art. 208 Cod penal al Republicii Moldova, îl constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de protejarea familiei și a minorilor, precum și relațiile sociale formate în jurul și datorită acestora, și anume: cele cu privire la conviețuirea în familie, protecția și dezvoltarea sub toate aspectele a minorilor. Familia este mecanismul de bază în procesul de formare și educare a minorilor. Anume familia este cea care formează bariera dintre copil și influența negativă a societății, fiind un factor important atunci când este vorba despre satisfacerea necesităților individuale ale minorilor. Părinții sunt cei care răspund de dezvoltarea socială și psihică a minorilor [14].

În acest sens, influența negativă asupra familiei va avea un impact negativ asupra educării minorilor și invers, influența necorespunzătoare asupra minorilor se va reflecta negativ asupra existenței familiei ca celulă a

societății.

M.H. Cornejo, E. Chauffard, J. Echegaray și R. Worms consideră că „familia este înainte de toate un grup economic, în care solidaritatea de interese este întărită prin instinctul sexual, prin autoritate, prin comunitatea de bunuri și a domiciliului” [10]. Mediul familial este considerat decisiv pentru exercitarea drepturilor minorului, deoarece drepturile acestuia încep din familie.

În literatura de specialitate, opiniile privind obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 208 CP RM variază. Astfel, într-o opinie, obiectul juridic generic al infracțiunii investigate îl formează „relațiile sociale și interesele pentru protecția familiei ca celulă fundamentală în structura societății, precum și dezvoltarea normală, fizică și morală a minorilor”.

Legislația penală a mai multor țări prevede ocrotirea intereselor familiei și minorilor într-un singur capitol al părții speciale a Codului penal, idee pe care o susținem, din motivul existenței unei corelații indispensabile între familie și minor.

Autorul autohton, Matei Basarab definește obiect juridic special valoarea contra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea (inacțiunea) prevăzută de legea penală, valoare caracterizată prin anumite trăsături proprii, speciale care servesc la individualizarea unei infracțiuni din cadrul aceleiași grupe sau subgrupe [2].

Conform opiniei autorului Augustin Ungureanu, obiectul juridic special al infracțiunii constituie o valoare socială sau o relație specială privitoare la aceasta, vătămată sau periclitată prin săvârșirea unei infracțiuni [9].

Autorii Stela Botnaru, Alina Șavga, Vladimir Grosu ș.a. afirmă că rațiunea evidențierii obiectului juridic special al infracțiunii constă în a concretiza la gradul maxim posibil caracterul și gradul prejudiciabil al unor sau altor acte de conduită, care vatămă sau amenință valorile sociale și relațiile sociale apărute de legea penală. De aceea, este pe deplin justifica-

tă tendința de a formula o astfel de definiție a noțiunii de obiect juridic special al infracțiunii care ne-ar apropia cel mai mult de realitate și care ne-ar ajuta să individualizăm și să stabilim cât mai precis gradul prejudiciabil al fiecărei infracțiuni săvârșite [5].

Autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati menționează că *obiectul juridic special* al infracțiunii prevăzute de art. 208 CP al RM îl constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, spirituală și morală a minorului, apărute împotriva atragerii minorilor la activitate criminală sau determinării lor la săvârșirea unor fapte imorale. În cazul în care atingerea asupra obiectului juridic special se face pe calea influențării nemijlocite infracționale asupra corpului victimei (de exemplu, pe calea aplicării violenței), acesta va forma obiectul material al infracțiunii analizate [3].

Autorii Gladchih V.I. și Curceev V.S. afirmă că obiectul juridic special al infracțiunii menționate la art. 208 CP RM constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de asigurarea unei bune dezvoltări fizice și morale a minorului [11].

În unele momente și idei opiniile autorilor coincid dar sunt și anumite puncte care diferă în opiniile celor vizați mai sus.

Autorul Alexei Barbăneagră afirmă că obiectul juridic special al infracțiunii îl constituie interesele legitime ale copiilor, educarea și dezvoltarea lor fizică și morală ca personalitate [1].

Prin urmare, putem conchide că obiect juridic special al infracțiunii atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale constituie relațiile sociale cu privire la dezvoltarea socială, psihologică, fizică și spirituală a minorului ce au drept scop de a preveni atragerea minorului în activitatea criminală sau determinarea săvârșirii de către acesta a unor fapte imorale.

Obiectul juridic special secundar reprezintă relațiile sociale care, meritând o ocrotire penală de sine stătătoare, în cazul unor infracțiuni sunt ocrotite alături de *obiectul juridic special principal* al acestora și cărora li se poa-

te cauza o daună în legătură cu atentarea la obiectul juridic special principal.

În modalitățile agravate, prevăzute de lit. a) alin. (3) art. 208, atingere este adusă unor drepturi care au drept scop protejerea integrității corporale a minorului, precum și integritatea psihică a acestuia.

În scopul susținerii ideii menționate *supra*, autorii Sergiu Brînză și Vitalie Stati menționează că în prezența modalităților agravate consemnate la lit. a) alin (3) art. 208 CP RM, în plan secundar se aduce atingerea relațiilor sociale cu privire la integritatea corporală sau libertatea psihică sau morală a persoanei [4].

Astfel, constatăm că *obiectul juridic special secundar* al infracțiunii atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de protejerea integrității corporale a minorului, libertatea psihică și morală a minorului.

În teoria dreptului penal, prin obiect material al infracțiunii se înțeleg asemenea obiecte, bunuri și lucruri, care servesc ca pretext material, condiții sau mărturii ale existenței anumitor relații sociale și prin intermediul luării, distrugerii, creării sau schimbării cărora se cauzează daune obiectului juridic al infracțiunii [12].

În timp ce obiectul juridic există în orice infracțiune, deoarece inexistența acestuia exclude infracțiunea, obiectul material nu este prezent în orice infracțiune, ci numai atunci când relația socială ocrotită constă sau se exprimă într-o formă materială.

Infracțiunea prevăzută la art. 208 CP RM nu are obiect material, fiindcă atingerea obiectului juridic special nu presupune vreo influențare infracțională nemijlocită asupra unei entități corporale. Iar pentru ca componenta de infracțiune să aibă obiect material în calitate de semn constitutiv obligatoriu, este absolut necesară o astfel de influențare directă asupra unei entități care să întruchipeze în sine valoarea socială lezată. Totuși, ca excepție, în cazul modalității agravate prevăzute la lit. a)

alin. (3) art. 208 CP RM, în cazul în care atingerea asupra obiectului juridic special se face pe calea influențării nemijlocite infracționale asupra corpului victimei (aplicarea violenței), acesta va forma **obiectul material** al infracțiunii prevăzute de art. 208 CP RM.

Prin obiectul material se înțelege entitatea materială (un obiect sau un lucru oarecare, un animal, corpul persoanei) asupra căreia se îndreaptă materialitatea actului de conduită, energia fizică a acestuia, amenințându-l cu un pericol de vătămare materială sau provocându-i efectiv o asemenea vătămare [7].

Este necesar de menționat că nu toate entitățile aflate în orbita relațiilor sociale pot fi considerate obiecte materiale ale infracțiunii. Această calitate o pot deține numai acele entități care au o natură corporală și sunt susceptibile de a fi percepute prin prisma unor atingeri, astfel făcând posibilă fixarea influenței asupra lor prin percepția din afară [6].

Deci, ca urmare a celor menționate, constatăm că nu există faptă infracțională fără obiect sau valori sociale împotriva cărora sunt îndreptate acțiuni infracționale, în cazul capitolului VII CP RM, aceste valori sociale vizează protecția minorului și buna dezvoltare a acestuia.

Referințe bibliografice

1. BARBĂNEAGRĂ, A. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu. Chișinău: Tipografia Reclama. 2009, p. 860. ISBN 978-9975-105-20-0.
2. BASARAB, M. Drept penal. Partea generală. București: Lumina Lex. 2001, 480 p. ISBN 978-973-1720-65-4.
3. BRÎNZĂ, S. STATI, V. Drept penal. Partea specială. Chișinău: Tipogr. Centrală. 2011, p. 1062. ISBN 978-9975-53-029-3.
4. BRÎNZĂ, S. STATI, V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2015, 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7.
5. BOTNARU S., ȘAVGA A., GROSU V., GRAMA M. Drept penal. Partea generală. Chișinău: Cartier Juridic. 2005, p. 624. ISBN 9975-79-329-0.
6. BRÎNZĂ, S. Semnificația juridico-penală a obiectului material al infracțiunii. În: Revista națională de drept, 2003, nr. 10. ISSN 1811-0770.
7. BULAI, C. Manual de drept penal. Partea generală. București: ALL, 1997, 648 p. ISBN 9739229743.
8. NISTOREANU, G. BOROI, A. LAZĂR, V. Drept penal. Partea specială. Ed. Europa Nouă, București, 1997, p. 576.
9. UNGUREANU, A. Drept penal roman. Partea generală. București: Lumina LEX, 1995, p. 460. ISBN 978-606-39-0123-2.
10. CORNEJO, M. H. CHAUFFARD, E. ECHEGARAY, J. WORMS, R. Sociologie générale. Paris V. Giard et E. Briere, 1911, p. 405.
11. ГЛАДКИХ, В.И. КУРЧЕЕВ, В.С. Уголовное право России. Общая и Особенная часть. Новосибирск: 2015, с. 614. ISBN 978-5-04-105712-1.
12. КРИГЕР, А. Квалификация хищений социалистического имущества. Москва. 1971.
13. НАУМОВ, А.В. Российское уголовное право. Курс лекций. Общая часть. Москва: Юридическая литература, 1996, с. 496. ISBN 5392263291.
14. СОКОЛОВ, Э.В. ДУХОВИЧ, Б.Н. Семья как источник воспитательных воздействий// Семья как объект философского и социального исследования, 1997, с. 114.

CARACTERISTICILE PERSONALITĂȚII INFRACTORILOR IMPLICAȚII ÎN COMITEREA INFRAȚIUNILOR ECOLOGICE

Elena STOLERU,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Criminologia ca știință studiază în cadrul subiectului său probleme legate de personalitatea unui criminal, bazate pe realizările unor științe precum sociologia, psihologia socială, pedagogia și altele. În sistemul „natură-om-societate”, omul este veriga de mijloc. Este o persoană care leagă natura de societate, respectând în același timp nu numai legile sociale, ci și legile naturii (legile biologice). Omul este un organism biologic și se deosebește de un animal, în primul rând, prin dezvoltarea și conștiința sa socială. În cadrul conceptului de „persoană”, se distinge conceptul de „personalitate”. Omul este un concept integral, iar „personalitatea” este un element al omului. Conceptul de „personalitate” în criminologie este utilizat pentru a determina rolul social al unei persoane, funcția sa socială, în timp ce investighează structura personalității (caracteristici individuale, trăsături de personalitate). Personalitatea unui infractor este una dintre problemele centrale ale criminologiei. Un infractor, în termeni generali, este înțeles ca o persoană care a comis o faptă ilegală care are o orientare antisocială. În același timp, criminologia are în vedere și componenta biologică a personalității unei persoane, ale cărei trăsături determină individualitatea persoanei, unicitatea și originalitatea acesteia. Putem spune că fiecare personalitate are propriile sale trăsături inerente, atât din motive sociale, cât și biologice, dar sunt considerate de criminologie într-un complex. Personalitatea include conștiința (pe plan intern) și activitatea (pe plan extern). Această abordare a definiției

esenței personalității s-a dezvoltat în filosofie de mult timp. Încă din 1844, Karl Marx scria: „Animalul este direct identic cu activitatea sa de viață” [3].

Personalitatea ca educație integrală este o calitate socială a unei persoane, nu se dobândește din momentul nașterii, ci se formează în procesul de relații sociale, adică este un produs al socializării umane. La un moment dat, studiul trăsăturilor de personalitate ale unui infractor a dat naștere unei întregi direcții științifice, din care s-a format știința „criminologiei”. Prin urmare, caracteristicile criminologice ale personalității unui infractor sunt încă cea mai importantă secțiune a criminologiei. În ceea ce privește persoanele care comit infracțiuni ecologice, problema caracteristicilor criminologice ale unei persoane este deosebit de relevantă, deoarece o persoană este un „produs de dublă determinare”, fiindcă natura sa este biosocială.

Personalitatea ca un concept criminologic cuprinde noțiunea psihosocială și noțiunea juridico-penală a infractorului. Astfel, autorul Igor A. Ciobanu, în lucrarea „Criminologie”, definește personalitatea ca reprezentând ansamblul trăsăturilor biopsihologice specifice și stabile ale unui om care cu vinovăție a săvârșit o faptă, prevăzută de legea penală ca infracțiune [1, p. 30].

Studiul personalității unui infractor care comite unul sau alt tip de infracțiuni are o mare semnificație criminologică. Este imposibil să înțelegem o persoană care a comis o infracțiune, fără un studiu cuprinzător al

caracteristicilor sale socio-demografice, psihologice și morale. Aceste date pot fi obținute doar prin rezumarea diverselor informații, atât teoretice, cât și empirice. Vorbind despre personalitatea unui infractor implicat în comiterea infracțiunilor ecologice, ar trebui să apelăm la problemele relației dintre biologic și social în esența sa. Cesare Lombroso și adepții săi au considerat că săvârșirea infracțiunilor de către o persoană, în marea majoritate a cazurilor este determinată de esența sa biologică. În prezent, în legătură cu dezvoltarea geneticii, psihologiei, se dezvoltă teoria conform căreia o persoană este rezultatul influenței comune a determinantilor biologici și sociali, în general, direcționați de o bază genetică. Atunci când se studiază personalitatea unui infractor, trebuie acordată o atenție specială memoriei sociale – stereotipurile predominante de comportament ale oamenilor din anumite grupuri etnice în anumite situații. Personalitatea unui infractor care poluează mediul ar trebui studiată exact din punctul de vedere al unei abordări socio-biologice. În acest caz, cercetătorul este interesat, printre altele, de „calea” dezvoltării unei personalități criminogene de la momentul formării sale până la momentul săvârșirii unei infracțiuni și, în viitor, de reacția la ceea ce s-a făcut, inclusiv în procesul de corectare în ordinea executării pedepsei. Baza biologică ar trebui privită în principal ca condiții, iar aspectele sociale ca fiind cauzele comportamentului infracțional. Personalitatea unui poluator de mediu ar trebui considerată ca fiind personalitatea unei persoane care a comis (comite) poluarea apei, a aerului sau a solului, datorită opiniilor sale inerente, atitudinii negative față de valorile morale și alte valori, modul antisocial ales de a-și satisface nevoi (sau neprezentarea activității necesare pentru a preveni apariția consecințelor periculoase). De fapt, doar un subiect special poate polua mediul înconjurător – o persoană înzestrată, pe lângă capacitatea juridică generală și capacitatea juridică, cu proprietăți specifice sub formă de sarcini de serviciu legate de accesul la industrii, materiale, tehnologii periculoase.

De regulă, aceștia sunt ingineri, manageri de întreprinderi industriale mijlocii sau mari, ale căror atribuții includ respectarea anumitor cerințe și reguli [4].

Oferind o caracterizare morală și psihologică a persoanelor care au comis infracțiuni ecologice, trebuie remarcat faptul că trăsătura distinctivă a acestei categorii este lipsa de înțelegere a importanței protecției mediului, degradarea moralei fundamentale, incapacitatea de a prezice evoluțiile ulterioare. De obicei, aceștia subestimează răul făcut de ei ca urmare a unei infracțiuni comise, iar consecințele infracțiunii lor sunt percepute ca nesemnificative. Problema conservării naturii, utilizarea rațională a acesteia este pentru ei o sarcină secundară (în cel mai bun caz), iar prioritatea este satisfacerea nevoilor urgente, dorința de a-și îmbunătăți situația financiară. În general, prezența bolilor mintale nu este tipică pentru infractorii ecologici. Specificul unei astfel de infracțiuni precum tăierea ilegală a vegetației forestiere implică complicitate, așa cum acest act este extrem de dificil pentru un singur subiect (de exemplu, pentru a încărca lemnul tăiat fără a avea un ajutor etc.), este necesar să fie mai multe persoane, în plus, pentru implementare, este nevoie de canale de vânzare dovedite, adică, se manifestă dependența de activitățile complicilor [5].

Studiul criminologic al personalității unui infractor ecologic poate fi efectuat la trei niveluri: generalizat, de grup și individual. Nivelul generalizat conține setul minim de caracteristici comune tuturor infractorilor, deoarece criminalitatea are un caracter social și condiționare socială, care se realizează prin intermediul personalității. În acest sens, principala caracteristică a tuturor persoanelor care comit infracțiuni ecologice va fi un nivel scăzut al culturii și educației ecologice. Nivelul de grup al studiului personalității infractorului este determinat de prezența la persoane care săvârșesc același tip de infracțiuni, trăsături caracteristice inerente acestei tipologii a infractorilor. De exemplu, pentru un grup de lideri de afaceri, pot fi numite următoarele cauze pentru

săvârșirea infracțiunilor ecologice. Prima cauză este cultura tehnologică redusă. Cerințele sale obiective sunt nivelul scăzut de dezvoltare a tehnologiei și imposibilitatea de a crea industrii absolut inofensive. Din aceasta se deduce și a doua cauză – reticența și/sau imposibilitatea de a crea și/sau a instala echipamente de mediu și diferite tipuri de purificatoare care ar preveni sau reduce emisiile de substanțe nocive în mediu. A treia cauză este dorința de a atinge obiectivele corporative în orice mod, obținând beneficii personale, fără a se gândi la consecințe. Include o analiză a influenței caracteristicilor biologice, care influențează comportamentul personalității [2].

Odată cu caracterizarea criminologică a personalității unui infractor ecologic este necesar să se ia în considerare „elementele tipice ale situațiilor criminogene care determină comportamentul criminal”.

- tendința unei persoane de a încălca regulile ecologice (modificări ale standardelor, denaturarea raportării etc.);
- starea factorilor naturali (efecte adverse ale temperaturilor, umidității, radiațiilor);
- condiții de lucru nefavorabile, instrumente de producție neadecvate etc.;
- nepregătirea anumitor categorii de persoane pentru activități în aceste condiții naturale (calificări neadecvate, incapacitate de a lua decizii în condiții dificile);
- control social slab (evaluarea neadecvată a semnificației măsurilor de protecție a mediului etc.);
- gestionarea necorespunzătoare a activităților economice (lipsă de control etc.).

Putem vorbi despre împărțirea indivizilor în grupuri diferite după anumite criterii: drept socio-demografic, educațional, penal etc. Pe de o parte, toate persoanele care au comis infracțiuni ecologice se deosebesc una de alta prin aceste criterii, pe de altă parte, sunt similare între ele din aceleași motive, în urma cărora formează grupuri stabile.

Astfel, luând în considerare structura infracțiunilor ecologice, se pot afirma următoarele: majoritatea infractorilor eco-

logici sunt bărbați. Deci pentru clasificarea personalității unui infractor ecologic se poate baza pe o varietate de criterii, deoarece spectrul infracțiunilor ecologice în sine este foarte larg. De exemplu, în legătură cu producția și activitatea economică a unei persoane, se pot distinge trei categorii de infractori ai infracțiunilor ecologice.

Angajații responsabili ai diferitor întreprinderi, organizații, instituții, care, prin natura activităților lor, sunt obligați să respecte diferite reguli de mediu (reglementări) sau să monitorizeze implementarea acestora de către alte persoane.

Muncitori obișnuiți care pot săvârși infracțiuni, atât din proprie inițiativă, cât și din direcția liderilor lor.

Persoanele care comit infracțiuni ecologice, care nu fac acest lucru datorită producției și activităților lor economice (vânătoare ilegală, pescuit etc.).

După statutul social, se disting următoarele categorii de persoane, care săvârșesc infracțiuni ecologice:

Persoane fizice (cetățeni moldoveni și străini):

- săvârșirea ocazională a unor infracțiuni ecologice;
- săvârșirea infracțiunilor sub formă de pescuit în grup și singur.

Directori de afaceri și lucrători independenți. De obicei:

- la instalațiile de transport și energie, întreprinderi de producție, agricole și miniere;
- antreprenori moldoveni și străini specializați în importul de deșeuri toxice în Republica Moldova.

3. Funcționari guvernamentali:

- șefi de departamente și servicii guvernamentale implicate în exportul de resurse naturale;
- șefi de departamente și servicii guvernamentale care organizează eliminarea, depozitarea și exportul din străinătate în scopurile specificate ale substanțelor radioactive și extrem de toxice.

Prin natura motivației, se pot distin-

ge următoarele tipuri de infractori care comit infracțiuni ecologice: din motive egoiste, în scopuri politice, în scopuri militare, din neglijență.

Dacă e să analizăm cele expuse anterior, ajungem la concluzia că personalitatea unui infractor al infracțiunilor ecologice este destul de diversă, deoarece acest tip de infracțiune este comisă de toate segmentele populației Republicii Moldova.

O analiză a practicii de investigație ne permite să distingem mai multe grupuri de fapte din domeniul ecologiei comise de oficiali.

1. Faptele care rămân latente pentru o anumită perioadă de timp și într-unul dintre cazuri, care au provocat consecințe grave, care au stat la baza inițierii unui dosar penal (de obicei, acest lucru este asociat cu poluarea apei sau a aerului atmosferic ca urmare a utilizării echipamentelor adecvate cu suprasarcină semnificativă, încălcarea standardelor tehnologice).

2. Fapte legate de nerespectarea directă a normelor tehnologice, neglijarea mijloacelor reale de protecție a mediului ale acestui obiect.

3. Fapte bazate pe ignorarea reglementărilor de mediu într-o situație specifică (oprirea echipamentului, evacuarea deșeurilor etc.).

4. Acte în care oficialii au făcut greșeli în proiectarea și dezvoltarea tehnologiei oricărui obiect, în utilizarea echipamentului inutilizabil, care au dus la consecințe negative.

Următoarele categorii de oficiali sunt adesea implicați în acest tip de infracțiuni ecologice:

- angajații aparatului administrativ de diferite niveluri din departamente și industrii legate de utilizarea resurselor naturale;

- angajații întreprinderilor, organizațiilor implicate direct în utilizarea resurselor naturale sau activități legate de impactul asupra mediului;

- angajați care îndeplinesc funcții de control și supraveghere sau gestionare a resurselor naturale și protecția mediului.

Experții identifică mai multe caracteristici ale subiectului infracțiunilor ecologice

care sunt semnificative în domeniul criminalistic. Aceleași semne ar trebui luate în considerare în caracterizarea criminologică a unui infractor al infracțiunilor ecologice în general. Acestea includ:

- obiectivele acțiunilor persoanei care a comis infracțiunea ecologică;

- prezența și natura legăturii dintre pu-teri, competența subiectului și acțiunile sale;

- prezența și natura legăturilor cauzale între acțiunile subiectului și consecințe;

- încălcări episodice, sistematice și pe termen lung ale regulilor de siguranță a mediului;

- măsuri de răspuns ale agențiilor de reglementare și de aplicare a legii la fapte anterioare de încălcări, punerea în aplicare a ordinelor și deciziilor acestora;

- condiții obiective pentru punerea în aplicare a atribuțiilor oficiale ale subiectului;

- măsurile luate de entitate pentru a elimina faptele negative ale activităților sale; in-formarea persoanelor (organismelor) relevante despre condițiile de funcționare inadecvate (amenințătoare) ale sistemelor și proceselor ecologice.

Personalitatea unui infractor modern de mediu este, în primul rând, personalitatea unui criminal profesional [2].

Persoana care comite infracțiuni împotriva ecologiei înțelege, în general, că starea naturii este importantă pentru viața omenirii, dar nu asociază deteriorarea acesteia cu propriile sale activități. Pentru aceasta, interesele personale se situează în prim-plan. În mod tradițional, oamenii există prin exploatarea naturii, și aici se află rădăcina tuturor acțiunilor rele. La infractorul care a săvârșit infracțiuni ecologice au fost relevate defecte profunde ale conștiinței morale. El nu este un dușman al naturii și nu caută să distrugă omenirea și toată viața de pe Pământ, însă nu vede o relație de cauzalitate între propriul comportament și degradarea mediului. Acesta își diminuează propria importanță în raport cu protecția mediului. Se percepe ca fiind „neseemnificativ” și așteaptă un comportament pozitiv de la alții. În acest con-

text apare spiritul colectivismului, atunci când o persoană se percepe pe sine ca fiind o parte a unui sistem mai mare, și anume – societatea. El vrea să trăiască în condiții ecologice, dorește fericirea și sănătatea copiilor săi, în timp ce comite infracțiuni ecologice, înrăutățind starea mediului natural. Deci acești infractori tind să subestimeze importanța conservării naturii. Problema rezidă, în primul rând, în faptul că această persoană are manifestări vii de primitivism de gândire, lipsă de prognoză, manifestări ale egoismului, abstractizare din realitate (atunci când o persoană nu se percepe pe sine ca parte a naturii). Astfel, s-au stabilit diferențe clare, semnificative, în domeniul caracteristicilor morale și psihologice dintre un infractor ecologic, neglijent și minor, ceea ce indică importanța supremă a unității structurale considerate a personalității infractorului [6].

Referințe bibliografice

1. Igor A. Ciobanu. Criminologie, Vol. I. Chișinău: Ed. Cartdidact, 2007, 210 p.
2. Клетнева Екатерина Геннадьевна, Диссертация „Экологическая преступность в Российской Федерации: понятие, причины, условия и предупреждение”, Казань, 2007, 260 p.
3. Криминологическая характеристика личности экологического преступника., <https://sci-lib.biz/kriminologiya/kriminologicheskaya-harakteristika-lichnostieko-69705.html>, accesat la 05.02.2021.
4. Р.А. Забавко, Криминологические особенности личности экологического преступника, Раздел 4. Уголовное законодательство и криминологическая наука, <https://cyberleninka.ru/article/n/kriminologicheskie-osobennosti-lichnosti-ekologicheskogo-prestupnika/viewer>, accesat la 05.02.2021.
5. И.В. Лавыгина, Криминологическая характеристика личности преступников совершающих экологические преступления в Иркутской области, <http://cj.bgu.ru/reader/article.aspx?id=12360>, accesat la 05.02.2021.
6. Я.В. Гармышев, С.А. Корягина, И.В. Лавыгина, Нравственно-психологическая характеристика личности преступника, <http://brj-bguerp.ru/reader/article.aspx?id=22376>, accesat la 05.02.2021.

STUDIUL ANALITIC AL INSTRUMENTELOR ECONOMICO-FINANCIARE DE PROTECȚIE A MEDIULUI REGLEMENTATE DE LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Ivan ȚERUȘ,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Reglementările în absolut toate domeniile – cele anterioare, prezente și viitoare – nu pot fi trecute cu vederea fără o amplă a asupra eficienței sau ineficienței lor, precum și a impactului ulterior asupra domeniului de referință. Este și cazul analizei instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului, analiză care s-a impus de-a lungul timpului prin mai multe forme de cercetare de orice nivel.

Așadar, studiul în domeniul protecției mediului prin măsuri economico-financiare realizat până la această dată în Republica Moldova poate fi prezentat în mod relevant doar prin separarea tuturor cercetărilor în trei mari categorii, dictate de statutul materialelor în care acestea se regăsesc.

Prin urmare, instrumentele economice și financiare de protecție a mediului, evidente, susținute și implementate cu suportul reglementărilor juridice în domeniu, au fost cercetate de la declararea independenței țării noastre și până la data scrierii prezentei lucrări în diferite *studii analitice* (studii de performanță în domeniul protecției mediului, rapoarte, analize, evaluări), *lucrări științifice* sub forma tezelor de doctorat, articolelor științifice și monografiilor, precum și în surse științifico-didactice din categoria manualelor, suporturilor de curs, ghidurilor etc.

În ce privește studiul esenței instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului identificat în conținutul lucrărilor analitice, acesta se concretizează destul de relevant, în textul celor două studii de performanță în domeniul protecției mediului realizate de Comisia Economică pentru Europa a ONU (CEE a ONU) la solicitarea Ministerului Mediului al

Republicii Moldova în anul 1998, respectiv, în anul 2005.

De fapt, pentru spațiul doctrinar moldav, studiul realizat de CEE a ONU în 1998 este primul de o asemenea anvergură, destul de important pentru inventarierea stării mediului, dar și a mecanismelor juridico-economico-financiare de protecție a sa existente până la acea dată. De asemenea, studiul era necesar și pentru stabilirea pe mai departe a direcțiilor de dezvoltare a legislației Republicii Moldova pe acest segment. Reieșind din prefața studiului în discuție, acesta a fost declanșat într-un moment culminant al dezvoltării domeniului protecției mediului în țara noastră, atunci când în 1998 autoritatea centrală pentru mediu este ridicată la rang de minister, iar în aceeași perioadă au fost adoptate cinci legi, una din ele – determinantă pentru domeniul instrumentelor financiare de protecție a mediului, este *Legea privind plata pentru poluarea mediului*. În același interval de timp este elaborat și proiectul Legii cu privire la asigurarea ecologică, ce e drept, nici astăzi în vigoare.

Așadar, analiza nemijlocită a mecanismelor economico-financiare de protecție a mediului se regăsește în Capitolul 2 din Partea I a Studiului de performanță, denumit „Integrarea cerințelor ecologice în economie”, acolo unde se prezintă informația despre taxele și plățile pentru utilizarea resurselor naturale; instrumentele regulatorii ale stării mediului; fondurile ecologice și cheltuielile publice; protecția mediului în procesul privatizării; concluziile și recomandările de rigoare [2, p. 4].

La acel moment, cadrul legislativ moldav cunoștea următoarele instrumente economico-financiare de protecție a mediului, cum ar fi:

- *impozitele* pentru utilizarea resurselor naturale (solul, subsolul, apa etc.);
- *plățile* pentru poluarea mediului;
- *accizele* pentru importul mașinilor și combustibilului;
- *subvențiile*;
- *concesiile* pentru exploatarea resurselor naturale, aplicarea tehnologiilor ecologice pure, reducerea deșeurilor, circuitul închis de utilizare a apei etc.
- *penalitățile (sanctiunile)* cu caracter economic [3, p. 33].

Al doilea Studiu de performanță în domeniul protecției mediului, realizat în 2005, are scopul de a evalua eficacitatea instrumentelor economico-financiare sugerate prin studiul din 1998 și modul lor de funcționare după această dată. În contextul arătat, se constată că eficiența instrumentelor de piață folosite a sporit considerabil pe parcursul perioadei de după 1998, iar formularea mai adecvată a prețurilor reflectă costurile reale bazate pe principiul de reflectare totală în prețuri a costurilor externe. În schimb, în domeniul aprovizionării cu apă situația este mai puțin satisfăcătoare, odată ce prețurile pentru serviciile respective nu compensează nici costurile operaționale, nici costul capitalului. De asemenea, măsurile financiare de protecție a mediului au cunoscut după anii 1998 o adevărată dezvoltare ce se particularizează în creșterea nivelului de finanțare, dar și cel de funcționare a fondurilor ecologice. Cu toate acestea, comparată cu statele dezvoltate, Republica Moldova rămâne la nivelul țărilor ce investesc puțin pentru susținerea măsurilor de protecție a mediului, totalul cheltuielilor în acest sens fiind de circa 0,8% din PIB [4, p. 4].

Concluzia examinării celor două studii în materia instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului se oprește la constatarea realității dure, chiar pentru acele timpuri, despre grija superficială a tânărilor nostru stat față de protecția componentelor de mediu, dar și față de ideea promovării unei politici economice prietenoase mediului. De fapt, aceasta se întâmplă, probabil, din cauza crizei economice de atunci, când accentul se punea mai mult pe economia productivă din contul factorilor de mediu, dar și din cauza lipsei de

experiență în domeniu, a lipsei impunităților stricte din exteriorul țării sau chiar a lipsei de interes din partea autorităților.

Un alt studiu științifico-practic realizat la nivel național care, desigur, abordează și aspectul măsurilor economico-financiare de protecție a mediului, este cel din anul 2003, elaborat de către Institutul Național de Ecologie desemnat în acest sens de către Ministerul Ecologiei, Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului [5]. Din primele rânduri ale raportului național în discuție, acolo unde cercetează aplicabilitatea măsurilor economico-financiare de protecție a mediului, găsim că principalele metode și instrumente, pe lângă cele administrative, sunt cele cu caracter financiar prin care se implementează principiul „poluatorul plătește”, acesta contribuind la acumularea resurselor financiare necesare prevenirii și restabilirii calității mediului. Printre ele sunt enumerate: sistemul amenzilor pentru neîndeplinirea cerințelor normative și legislative; plata compensațiilor pentru prejudiciul cauzat mediului; subvențiile; taxele și impozitele, iar ce este cel mai important, în Legea nr. 1556/1998 a fost introdus un nou instrument economic de protecție a mediului sub forma plății pentru mărfurile, care în procesul utilizării poluează mediul.

Este demn de apreciat în cadrul studiului faptul că aici sunt aduse la categoria de instrumente financiare de protecție a mediului și unele activități finanțate din Fondul Ecologic Național, cum ar fi: premiarea specialiștilor; acordarea de sprijin financiar organizațiilor neguvernamentale; implementarea prevederilor principiilor de dezvoltare durabilă; asigurarea științifică fundamentală și aplicativă, realizată de un cadru național de cercetători [6, p. 102-103].

Următorul raport național cu privire la starea mediului în Republica Moldova, elaborat de către autoritatea centrală pentru protecția mediului, în anul 2006, menționează la capitolul instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului că „în rezultatul eficientizării mecanismului de percepere a plăților pentru poluarea mediului și o dată cu introducerea plății percepute la importul mărfurilor care în procesul utilizării cauzează poluarea mediului, acumulările în Fondul Ecologic Național au crescut considerabil,

pentru anul 2006 veniturile totale au constituit circa 76 milioane de lei” [7, p. 91-92].

Într-un alt studiu realizat în 2010 cu ocazia evaluării gradului de armonizare a legislației Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene se constată, cu mare regret, că „instrumentele economice în domeniul mediului în Republica Moldova sunt destul de limitate și includ în primul rând taxele de mediu pentru utilizarea resurselor naturale, taxele de poluare și amenzi pentru nerespectarea legislației în domeniu” [8, p. 141].

Ultimul și cel mai recent studiu realizat în 2019 la nivel național pe segmentul deținerii, aplicării și eficienței instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului nu ne oferă informații îmbucurătoare. Potrivit datelor furnizate, „în anul 2019, încasările din taxele de mediu la bugetul de stat au fost de 4,9 miliarde de lei sau 2,3% din PIB, iar cheltuielile statului pentru protecția mediului au fost de doar 200 de milioane de lei, ceea ce înseamnă 0,1% din PIB, fiind țara cu cele mai scăzute investiții în mediu, raportate la PIB, din Europa” [9].

Din cifrele prezentate în studiul examinat, deducem că prin instrumentele economico-financiare existente în Republica Moldova, deși încă limitate, s-a reușit obținerea unui fond impresionant (4,9 miliarde lei) pentru nivelul de dezvoltare a țării noastre, însă paradoxul este că resursele financiare acumulate nu au fost cheltuite după destinația lor firească în activități de prevenire și refacere a componentelor de mediu afectate prin activități de natură economică. Tocmai aici sesizăm actualitatea și importanța lucrării noastre de doctorat care devine oportună și la timpul potrivit, în încercarea de a oferi soluții nu doar asupra multiplicării instrumentelor juridico-financiare de protecție a mediului, dar și implementarea lor eficientă, supravegherea repartizării și utilizării fondurilor acumulate după destinația și scopul urmărit prin ele.

Cu titlu de concluzie, sesizăm din toate analizele și studiile realizate pe marginea instrumentelor economico-financiare de protecție a mediului că legislația Republicii Moldova stă relativ bine la acest capitol, în special dacă comparăm cadrul legislativ al Ucrainei, al Republicii Belarus sau al Federației

Ruse în domeniu. Cu toate acestea, deși avem un șir de reglementări transpuse din legislația europeană, strategii din cele mai noi și inspirate în materia protecției mediului prin instrumente financiare, totuși aspectul aplicativ rămâne unul mai puțin îmbucurător, în sensul că nu există pârghii concrete de impunere a agenților economici să recurgă la ecologizarea activității antreprenoriale, lipsesc stimulente, fonduri și resurse umane ce ar promova și pune în aplicare eficientă toate mecanismele existente și susținute de legislația de mediu.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, Monitorul Oficial nr. 1 din 18.08.1994, în vigoare din 27.08.1994.
2. Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. New York și Geneva, 1999, p. IV. ISBN 9975-67-117-9, 186 p.
3. Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. New York și Geneva, 1999, p. 33. ISBN 9975-67-117-9, 186 p.
4. Studiu de performanțe în domeniul protecției mediului. Studiul al doilea. New York și Geneva, 2005, p. 4. 182 p. <https://unece.org/pdf>
5. Starea mediului în Republica Moldova în anul 2002. Raport național. Ch: Mediul Ambient, 2003, 144 p. ISBN 9975-9774-0-5.
6. Starea mediului în Republica Moldova în anul 2002. Raport național. Ch: Mediul Ambient, 2003, p. 102-103, 144 p. ISBN 9975-9774-0-5.
7. Starea mediului în Republica Moldova în anul 2002. Raport național. Ch: S.n., 2007, p. 91-92, 103 p. ISBN 978-9975-9642-5-8.
8. HOWARD, Breda, GOFMAN, Ludmila. Legislația și politicile în domeniul protecției mediului. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE. Ch: Policolor, 2010, p. 141. 378 p. ISBN 978-9975-9956-6-5.
9. Evaluarea instrumentelor economice utilizate în promovarea politicilor de mediu, 2020. Disponibil: <https://www.expert-group.org/ro/activitate/comunicate-de-presă/item/2080>.

DELIMITAREA INFRAȚIUNII DE HULIGANISM DE ANUMITE CONTRAVENȚII

Ion ȚUGUI,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI,
procuror în Procuratura raionului Florești

Trăim într-o societate unde entitatea umană este valoarea supremă, iar obligația pozitivă a statului este de a proteja inclusiv dreptul acestuia la un mediu social sigur, unde însăși Curtea Europeană a Drepturilor Omului statuează fără nici o derogare că În-altele Părți Contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al prezentei Convenții. Infrațiunea de huliganism reprezintă o problemă a societății contemporane, care periclitează bunăstarea socială și siguranța cetățeanului în spațiul public. În pofida reglementărilor juridice, inclusiv sub aspectul legislației juridico-penale a fenomenului respectiv și a mecanismelor statale de combatere, huliganismul este o infrațiune predominantă, care aduce atingere ordinii publice și în subsidiar persoanei. Sintetizând aspectele practicii judiciare autohtone, putem enunța că există destule curențe și probleme pe care le are organul de urmărire penală, precum și instanța de judecată la calificarea corectă a acestei infrațiuni, delimitarea de alte fapte penale sau delictive de natură contravențională. Stabilirea unei linii de demarcație dintre infrațiunea de huliganism și alte fapte care atentează la relațiile sociale prescrise de Codul contravențional constituie o misiune a organelor de drept și în plan educativ a bazinului constituit din savanți, doctrinari și alți subiecți implicați în procesul de perfecționare a mecanismelor de calificare juridică. Astfel, devine imperioasă aplicarea dreptului material cu

precizie, având ca scop restabilirea echității sociale, aducerea unei satisfacții echitabile victimei, însă fără a prejudicia drepturile și libertățile fundamentale ale făptuitorului sau după caz ale contravenientului.

Infrațiunea de huliganism, precum și contravenția – huliganismul nu prea grav, constituie fapte antisociale care contabilizează consistent la statistica și dinamica încălcărilor de lege în Republica Moldova, fiind un fenomen împânzit, care declanșează serioase repercusiuni în realizarea drepturilor și libertăților omului. În acest sens, statul prin politica sa penală are obligația pozitivă de a curma și preveni acest flagel. Totuși un prim pas important în acest sens ar fi delimitarea corectă a infrațiunii de huliganism de contravenția prevăzută la art. 354 Cod contravențional, huliganismul nu prea grav. În acest sens, ne propunem să reliefăm semnele obiective și subiective comune dintre normele enunțate supra și, evident, să enunțăm și acele semne infraționale distinctive. Reieșind din considerentul că fiecare infrațiune și contravenție este constituită din patru elemente obligatorii (obiect, latură obiectivă, latură subiectivă și subiect), vom focusa cercetarea noastră pe aceste construcții normative.

Astfel, o primă delimitare dintre infrațiunea de huliganism și contravenția corespondentă a acesteia o vom face în funcție de obiectul de atentare fie infrațională, fie contravențională. Din denumirea marginală a Capitolul XIII din Codul penal „infrațiuni

contra securității publice și a ordinii publice” [1] și din denumirea marginală a Capitolului XIX din Codul contravențional „contravenții ce atentează la ordinea publică și securitatea publică” rezultă că obiectul juridic generic al acestora îl formează relațiile sociale din domeniul securității publice și respectiv al ordinii publice.

Obiectul juridic special ca parte integrantă a obiectului juridic generic, prin care se subînțelege o anumită valoare socială împotriva căreia este îndreptată acțiunea sau inacțiunea prevăzută de legea penală sau legea contravențională, este același atât pentru infracțiunea de huliganism, cât și pentru cea a huliganismului nu prea grav. Deci ordinea publică este valoarea socială care suferă atingere atât în cazul infracțiunii de huliganism, cât și în cazul contravenției vizând huliganismul nu prea grav.

În ceea ce privește delimitarea infracțiunilor specificate la art. 287 CP și a contravenției prevăzute de art. 354 CC după criteriul laturii obiective, observăm o diferență mai pronunțată între aceste două fapte prejudiciabile.

Infracțiunea prevăzută de art. 287 CP cunoaște patru modalități normative cu caracter alternativ, și anume: 1) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor; 2) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor; 3) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice; 4) acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obraznicie deosebită [5, p. 684].

Se consideră huliganism însoțit de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe acele acțiuni huliganice în timpul cărora au fost aplicate lovituri, bătăi sau alte acte de violență care s-au soldat cu cauzarea intenționată sau din imprudență a vătămărilor corporale neînsemnate, ușoare sau medii, precum și cu

cauzarea din imprudență a vătămărilor corporale grave sau a decesului victimei [4, p. 632].

Huliganismul însoțit de opunerea de rezistență reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice se manifestă prin intermediul acțiunilor huliganice îndreptate împotriva persoanelor ce reprezintă interesele oricărei autorități publice centrale sau ale autorităților publice locale, precum și împotriva celor care își îndeplinesc datoria obștească curmând actele huliganice.

Prin acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obraznicie deosebită se subînțeleg faptele prin care se exprimă neglijența provocatoare față de normele morale unice (de ex.: înjosirea onoarei și demnității personalității, neobrăzare, batjocură față de bolnavi, de persoanele în etate, lipsite de sprijin etc.), precum și cele prin care se manifestă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțită, de exemplu, de insolentă față de personalitate, încălcarea îndelungată și insistentă a ordinii publice, amenințarea inviolabilității personalității, distrugerea sau deteriorarea bunurilor, zădărnicierea activităților de masă, suspendarea temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor sau a transportului obștesc etc. [4, p. 633].

La rândul său, contravenția prevăzută la art. 354 Cod contravențional cuprinde două modalități normative cu caracter alternativ, și anume: 1) acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice; 2) alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice [2].

Prin contrapunerea celor două texte de lege enunțate mai sus stabilim că în esență contravenția prevăzută la art. 354 Cod contravențional în textul său lasă o mare discreție justițiarului și constituie pe bună dreptate o construcție juridică flexibilă, întrucât diversitatea faptelor antisociale nu-i permit legiuitorului să prevadă în mod exhaustiv acele fapte care pot fi încadrate în baza aceleiași norme. În esență, orice acțiune care încalcă ordinea publică urmează a fi încadrată

conform art. 354 Cod contravențional, iar în ipostaza când aceste acțiuni sunt însoțite de aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, faptele urmează a fi încadrate conform art. 287 Cod penal. Deci principala linie de demarcație dintre huliganismul incriminat de norma penală și huliganismul nu prea grav rezidă în prezența acțiunii adiacente – amenințarea cu aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe.

Reieșind din conținutul celor stipulate, în practica judiciară a organelor de poliție se regăsesc grave erori de calificare eronată a unor fapte ca contravenție, deși din circumstanțele de fapt se constată existența componenței de infracțiune prevăzută la art. 287 Codul penal.

Astfel, organul de constatare a calificat conform art. 354 Cod contravențional acțiunile lui Z.S., care la 21.06.2020, în timp ce se afla la stația peco „TagoOil”, situată în satul Frumușica, r-nul Florești, încălcând grosolan ordinea publică, a aruncat demonstrativ un chiștoc de țigară aprinsă în direcția lui S.A., apoi continuând să-l numească cu cuvinte obscene, s-a apropiat de acesta și din motive huliganice i-a aplicat ultimului mai multe lovituri cu pumnii în regiunea feței, cauzându-i potrivit raportului de constatare medico-legală vătămare corporală neînsemnată [6].

Într-o altă speță, găsim o calificare similară, și anume acțiunile lui Ț.A., care la 21.06.2020, aproximativ la 20:45, aflându-se lângă magazinul alimentar din s. Iliciovca, r-nul Florești, a iscat un conflict cu J.R, căruia i-a aplicat mai multe lovituri cu pumnii în regiunea nasului, cauzându-i potrivit raportului de constatare medico-legală o vătămare ușoară [7].

Prin urmare, din conținutul spețelor rezultă că faptele au fost încadrate juridic greșit conform prevederilor art. 354 din Codul contravențional, ori la caz este întregită latura obiectivă a infracțiunii de huliganism, adică atât acțiunea principală – încălcarea grosolană a ordinii publice, cât și acțiunea adiacentă – vătămare corporală neînsemnată, respectiv

vătămarea corporală ușoară. Totodată, este inadmisibilă calificarea unei fapte conform art. 354 din Codul contravențional în ipostaza când există elementul material – vătămarea corporală neînsemnată sau vătămarea corporală ușoară, în asemenea circumstanțe, dacă este întregită acțiunea principală – încălcarea grosolană ordinii publice, fapta se califică conform art. 287 din Codul penal, iar dacă lipsește acțiunea principală, atunci asemenea faptă urma a fi calificată conform art. 78 din Codul contravențional.

O altă delimitare juridică importantă este cea dintre prevederile art. 287 alin. (3) din Codul penal, ca modalitate practică realizată prin folosirea armei de foc și contravenția prevăzută art. 361 alin. (1), ca modalitate practică de încălcare a regulilor de folosire a armei.

Astfel, o primă delimitare o facem după criteriul obiectului de atentare, care în cazul contravenției prevăzute la art. 361 alin. (1) din Codul contravențional este simplu: relațiile sociale condiționate de ordinea publică, iar în cazul infracțiunii prevăzute la art. 287 alin. (3) din Codul penal are un caracter complex: obiectul principal (relațiile sociale condiționate de protejarea ordinii publice) și în subsidiar este constituit din relațiile sociale condiționate de protejarea vieții, integrității fizice și sănătății persoanei. Totodată, infracțiunea respectivă are un obiect fie material al infracțiunii (când este prejudiciată integritatea corporală), fie un obiect juridic imaterial (când fapta infracțională îmbracă forma unei amenințări cu o asemenea armă).

După criteriul laturii obiective, infracțiunea prevăzută la art. 287 alin. (3) din Codul penal este constituită din patru semne obligatorii, care pe lângă cele trei descrise mai sus și pe care le reținem (acțiunea principală, acțiunea adiacentă și legătura de causalitate), mai conține și mijlocul comiterii: arma sau alte obiecte pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății. Latura obiectivă a contravenției prevăzute la art. 361 alin. (1) din Codul contravențional în ipoteza care face obiect al comparației noastre se realizează

doar prin acțiunea de încălcare a regulilor de folosire a armelor, fiind o normă de blanchetă, care face trimitere la prevederile Legii nr. 130 din 08.06.2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă [3].

În funcție de latura subiectivă, infracțiunea prevăzută la art. 287 alin. (3) se realizează prin intenție directă, iar motivul devine semn obligatoriu, adică din motive huliganice, pe când latura subiectivă a contravenției prevăzute la art. 361 alin.(1) din Codul contravențional poate fi comisă atât prin intenție directă, cât și prin intenție indirectă, precum și prin imprudență, iar alte semne obligatorii nu conține. Deci în contextul contravenției enunțate supra, făptuitorul fie neglijează regulile impuse la folosirea armei, fie în mod demonstrativ încalcă acele reguli, însă fără a comite setul de acțiune care ar constitui elementele infracțiunii prevăzute de art. 287 alin. (3) din Codul penal.

Astfel, corect au fost încadrate juridic acțiunile lui S.T. conform alin. (1) art. 361 din Codul contravențional, care *la 21.09.2019, aflându-se în satul Bobulești, r-nul Florești, în prezența mai multor persoane a efectuat câteva împușcături în plan vertical din arma sa deținută legal* [8]. Deci făptuitorul prin încălcarea regulilor de folosire a armei a dorit să-și manifeste în prezența altor persoane „virtuozitatea” sa, neurmărind un motiv huliganic. Prin urmare, acesta nu a încălcat grosolan ordinea publică și nu a urmărit vătămarea sau amenințarea cu vătămarea fizică a cuiva, neexistând gradul prejudiciabil al infracțiunii prevăzute de art. 287 alin. (3) din Codul penal.

Concluzie. Prin sintetizarea tezelor dezvoltate supra, conchidem că principala linie de demarcație dintre infracțiunea de huliganism și contravenția prevăzută la art. 354 din Codul contravențional se realizează în funcție de latura obiectivă. Astfel, în ipoteza când avem o încălcare grosolană a ordinii publice, fără alte elemente de ordin material, fapta urmează a fi încadrată conform prevederilor art. 354 Cod contravențional, iar în ipoteza când acțiunea respectivă este însoțită de o vătă-

mare ușoară sau neînsemnată, fapta urmează a fi încadrată doar conform prevederilor art. 287 din Codul penal. Nu există concurs ideal dintre contravenția prevăzută la art. 78 din Codul contravențional și art. 354 din Codul contravențional. În cazul existenței vătămărilor ușoare sau neînsemnate, în lipsa conturării clare a elementului – încălcare grosolană a ordinii publice, pentru a nu încălca regula prevăzută la art. 3 alin. (2) din Codul penal, fapta va fi încadrată doar conform art. 78 din Codul contravențional.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985-XV din 18.04.2002. Publicat în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.
2. Codul contravențional al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 218 din 24.10.2008. Publicat: 17-03-2017 în Monitorul Oficial nr. 78-84, art. 100.
3. Legea nr. 130 din 08-06-2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă. Publicat: 26-10-2012 în Monitorul Oficial nr. 222-227, art. 721.
4. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Redactor responsabil și conducător de ediție Barbăneagră A., dr. hab. în drept, prof. univ., Chișinău: Ed. Sarmis, 2009. 860 p.
5. Brînză S., Stati V. Tratat de drept penal, Partea specială. Vol. II. Chișinău: F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2015, 1300 p.
6. Arhiva Inspectoratului de Poliție Florești, dosarul contravențional MAI 04782636 din 26.06.2020.
7. Arhiva Inspectoratului de Poliție Florești, dosarul contravențional MAI 04782637 din 20.06.2020.
8. Arhiva Inspectoratului de Poliție Florești, dosarul contravențional MAI 03684520 din 14.10.2019.

MĂSURI SPECIAL-CRIMINOLOGICE DE PREVENIRE A PORNOGRAFIEI INFANTILE

Efrosinia URSU,

doctorandă, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Criminologia, cum este și firesc, leagă conceptul de prevenire de obiectul său de cercetare – studierea cauzelor criminalității, prevenirii etc., oferindu-i aici o accepțiune mult mai largă, care nu se limitează la scopul și funcțiile preventive ale legii penale, ci are în vedere ansamblul factorilor care le determină și al condițiilor care favorizează săvârșirea actului criminal, precum și reacția socială față de acesta. Nu întâmplător, prevenirea constituie unul dintre scopurile prioritare ale criminologiei ca știință, unul dintre elementele principale prin care aceasta este definită [1, p. 27].

Prevenirea criminalității nu constă doar în eliminarea și neutralizarea factorilor negativi, dar cuprinde utilizarea și stimularea proceselor pozitive existente în viața cotidiană. După cum menționa savantul român I. Oancea, prevenirea este similară prevenirii unei maladii în domeniul medical, prevenire care poate fi realizată prin aplicarea unor măsuri medicale, datorită cărora o boală nu se produce sau nu se răspândește – „E mai ușor să oprești o boală decât s-o vindeci” („mieux vaut prévenir que guérir”) [2, p. 125].

Prevenirea specială este acea formă de prevenire care vizează împiedicarea directă a comiterii infracțiunii. În cazul prevenirii speciale a infracțiunilor, este vorba despre fapte concrete, de infracțiuni pe cale de a se comite și care pot fi împiedicate și prevenite. În acest context, poliția are un rol important în prevenirea specială prin atribuțiile specifice care-i revin.

Prevenirea specială a criminalității are un caracter cu mult mai concret decât prevenirea generală. Astfel, potrivit art. 2, Cod penal al RM, prin prevenirea specială putem în-

țelege prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.

Prevenirea specială a criminalității în cel mai direct mod are strânse legături cu prevenirea generală, doar că, măsurile prevenirii speciale sunt cu mult mai concrete și au limite în timp, spațiu și asupra persoanelor. Totodată, prevenirea generală acționează în cadrul întregii societăți, cuprinde multiple sfere, și anume: economică, socială, politică, culturală, educativă etc. [3].

Spre deosebire de prevenirea generală, cea specială se efectuează cu un scop bine determinat în interesele prevenirii criminalității, adică măsurile speciale sunt chemate să soluționeze problemele de înlăturare, neutralizare, minimizare a factorilor criminogeni; însănătoșirea microclimei sociale, îndreptarea comportamentului persoanelor care pot comite infracțiuni etc. [4, p.160].

Astfel, Republica Moldova conștientizând pericolul abuzului și exploatării sexuale față de copii, în anul 2012 a ratificat Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (încheiată la data de 25 octombrie 2007 în Spania, Lanzarote; în continuare – Convenția de la Lanzarote). Punând accent pe apărarea în mod exclusiv a intereselor copilului, Convenția stabilește domeniile de intervenție, prioritățile și definițiile comune clare, urmărind armonizarea legislației penale a statelor semnatare, abordarea multidisciplinară în prevenirea și combaterea acestor infracțiuni și asigurarea protecției copiilor-victime.

Convenția de la Lanzarote obligă statele semnatare să întreprindă măsuri de prevenire a exploatării sexuale și abuzului sexual față de

copii care să vizeze diverse aspecte ale prevenirii. Așadar, este vorba despre:

1. Pregătirea profesională și sensibilizarea persoanelor care lucrează cu copii;
2. Selectarea și angajarea persoanelor care interacționează cu copii în activitatea pe care o desfășoară;
3. Măsurile educative pentru copii;
4. Programe sau măsuri de intervenție preventive adresate potențialelor agresori;
5. Măsuri destinate publicului larg;
6. Implicarea mass-mediei, a sectorului privat și a societății civile în activități de prevenire.

Pentru o bună desfășurare a activității de prevenire a pornografiei infantile și abuzului sexual online sunt necesare anumite premise:

- activitatea informațional-analitică eficientă, care constă în studierea sistematică și generalizarea informației privind toate cazurile de pornografie infantilă și abuz sexual online;
- reducerea șomajului și a sărăciei;
- dezvoltarea economiei;
- asigurarea nivelului minim de existență în conformitate cu realitățile cotidiene;
- susținerea și dezvoltarea educației, culturii și spiritului moral al populației;
- implicarea activă a societății civile și cetățenilor în combaterea exploatării sexuale a copiilor în mediul online;
- cooperarea bine organizată a organelor de drept specializate în combaterea exploatării sexuale a copiilor în mediul online;
- profesionalismul înalt al angajaților organelor de drept;
- indispensabilitatea survenirii răspunderii penale pentru infracțiunile de exploatare sexuală online.

În contextul celor expuse, propunem următoarele măsuri speciale direcționate spre prevenirea pornografiei infantile:

- desfășurarea companiilor de informare a publicului, inclusiv în cooperarea cu ONG-uri și societatea civilă;
- efectuarea cercetărilor (statistice, sociologice, juridice, medicale, psihologice, pedagogice) privitoare la cauzele, procesul și consecințele fenomenului pornografiei infantile;
- dotarea organelor de drept cu mijloace tehnice speciale;
- efectuarea măsurilor speciale de

investigații, direcționate spre obținerea de informații privind pornografia infantilă;

- armonizarea legislației în vigoare;
- perfecționarea profesională continuă a angajaților care interacționează cu copii în activitatea pe care o desfășoară;
- desfășurarea seminarelor, training-urilor, atelierelor de lucru, conferințelor științifico-practice, pe problemele exploatării sexuale a copiilor în mediul online, în scopul elaborării unor recomandări practice pentru angajații organelor de drept;
- organizarea și desfășurarea lecțiilor de informare a copiilor privind riscurile existente în cazurile de nesupraveghere a copiilor la accesarea internetului și anume pornografia infantilă și abuz sexual online.

Un rol important în prevenirea și combaterea exploatării sexuale a copiilor în mediul online, inclusiv a pornografiei infantile, îi revine Centrului pentru combaterea crimelor informatice, care integrează activitatea specialiștilor din cadrul diferitor subdiviziuni ale Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal și Procuraturii Generale. Prin urmare, angajații Centrului pentru combaterea crimelor informatice realizează următoarele activități în procesul de prevenire și combatere a exploatării sexuale a copiilor în mediul online, și anume:

- a) prevenirea și combaterea pornografiei infantile, abuzului și exploatării sexuale online a copiilor, răspândirea conținutului ilegal, acostarea copiilor în scopuri sexuale și al infracțiunilor conexe;
- b) organizează măsuri speciale de investigații în scopul descoperirii infracțiunilor și identificării infractorilor, și anume identificarea victimelor pornografiei infantile și abuzurilor sexuale online;
- c) desfășurarea urmăririi penale și administrarea probelor;
- d) conlucrarea cu organizațiile nonguvernamentale și interguvernamentale întru acordarea asistenței și protecției victimelor pornografiei infantile, abuzurilor sexuale online;
- e) analiza legislației în vigoare și înaintarea propunerilor de perfecționare a acesteia.

În vederea prevenirii și combaterii exploatării sexuale a copiilor în mediul online,

este necesar de întreprins un șir de acțiuni, cu implicarea activă a societății civile:

- Acordarea priorității asistenței copilului-victimă în cadrul investigațiilor.
- Utilizarea metodelor de identificare a victimelor, inclusiv prin utilizarea Sistemului Informațional „Protecția Copiilor” și a bazei de date „ICSE” a OIPC INTERPOL.
- Identificarea soluțiilor tehnice de documentare a abuzatorilor care folosesc instrumentele de anonimizare online, rețelele de partajare a fișierelor și rețeaua Darknet.
- Desfășurarea campaniilor de informare a publicului, inclusiv în cooperarea cu ONG-uri și societatea civilă.
- Cooperarea cu furnizorii de servicii de comunicații electronice, în special cu cei ale căror servicii sunt utilizate de infractori la comiterea infracțiunilor respective: companiile de hosting, servere VPN și proxy.
- Utilizarea canalului virtual stabilit cu NCMEC (Centrul Național al SUA privind Copiii Dispăruți și Exploați), precum și adresa la alte inițiative similar [5, p.12].

Pentru a proteja copilul împotriva riscului abuzului sexual online e necesar de întreprins următoarele acțiuni:

- stabilirea împreună cu copilul a unor reguli de securitate și comportament online.
- Explicați-i să nu dea persoanelor întâlnite online informații personale, să nu accepte discuțiile în privat-chat, e-mail, SMS, Messenger – pentru că ele pot deveni publice. Fotografii și imaginile video postate sau transmise cuiva online pot fi copiate de oricine, modificate, distribuite altora sau repostate pe alte pagini web fără știrea lui. Dacă a încălcat unele reguli, trebuie să-l convingi că e mai bine să discute cu tine despre lucrurile pe care le-a văzut sau pe care le-a citit. În felul acesta îi poți explica de ce nu este bine ce a făcut și care sunt consecințele acțiunilor sale.
- explicarea riscurilor comunicării online cu persoane străine. Dacă înainte să plece din casă îi spui să nu vorbească cu persoane necunoscute în stradă, explică-i că e important să țină minte această regulă și când navighează online. Persoanele care folosesc identități false nu au niciodată intenții bune. Internetul oferă anonimitate, astfel că pe Internet oricine se poate prezenta altfel decât este în realitate.

Unele persoane îi pot îndemna pe copii sau chiar îi pot impune să facă lucruri rușinoase, neplăcute sau periculoase pentru viața și sănătatea lor, îi pot manipula să accepte o întâlnire în viața reală cu scopul de a-i abuza;

- comunicarea deschis și frecvent cu copilul tău. Încurajează-l să îți vorbească despre cum i-a fost ziua, despre emoțiile sale și despre momentele mai dificile. Nu îl certa și nici nu îl critica atunci când îți povestește despre situații conflictuale sau interacțiuni dificile cu alte persoane. Este important să simți că îți poate spune orice și că atunci când are nelămuriri sau confuzii, îl poți ajuta să le lămurească. Mulți copii nu vor spune ce li s-a întâmplat din frica de a fi certați, pedepsiți sau privați de accesul la Internet. Învață-l pe copil și care sunt persoanele cărora poate să le ceară ajutorul dacă se simte în pericol;
- educarea copilului despre ce înseamnă abuzul sexual. Regula „Aici nu se pune mâna” transmite un mesaj important că trupul unui copil este al său și nimeni nu îl poate atinge fără permisiune. Copiii trebuie să învețe că propriul lor corp le aparține și nimeni nu are voie să-i atingă fără voia lor. O comunicare deschisă și directă despre sexualitate și zonele intime ale propriului corp, la o vârstă fragedă, folosind denumirile corecte pentru organele genitale și alte părți ale corpului. va ajuta copilul să înțeleagă ceea ce nu este permis. Învață-l să spună „Nu” imediat și hotărât la orice contact fizic nepotrivit sau solicitare de a fi fotografiat sau filmat, să se ferească de situații periculoase și dacă cineva îl îndeamnă să facă lucruri care îl rușinează, să se adreseze după ajutor unui adult în care are încredere. La vârste mici, copiii nu își vor da seama neapărat care sunt comportamentele inadecvate ale adulților, așa că este nevoie să-i explici copilului care sunt exact acțiunile care se încadrează în abuzul sexual. Rușinea și vinovăția cu care este înconjurat subiectul educației sexuale este cauza pentru care multe situații de abuz sexual nu sunt prevenite sau oprite. Explică-i care sunt acțiunile care reprezintă un abuz sexual și spune-i că trebuie să îți spună imediat ce a fost supus unui astfel de comportament;

- asigură-te că știi în permanență unde se află copilul tău și mai ales cu cine. Monitorizează activitatea copilului online, însă nu transforma acest proces într-un control repre-

siv. Discutați despre prietenii lui virtuali așa cum te interesezi de cei din viața reală. Stabiliți împreună că este nevoie să anunțe pe cineva dintre părinți, rude sau apropiați, cu cine și unde intenționează să meargă;

– cunoaște semnele abuzului sexual asupra copiilor. Semnele unui presupus abuz sexual asupra copilului pot fi următoarele: copilul poate manifesta schimbări în somn, în pofta de mâncare, în dispoziție sau pot apărea comportamente neobișnuite [6].

Pentru a maximiza efectul activităților de prevenire, angajații poliției trebuie:

– să dețină și să își îmbunătățească în permanență cunoștințele tehnice și practice referitoare la pornografia infantilă pe internet;

– să colaboreze cu celelalte autorități și organizații cu interes în domeniu;

– să-și concentreze eficient eforturile în cadrul activităților derulate prin corelarea informațiilor transmise cu publicul-țintă destinat.

În realizarea demersului informativ preventiv împotriva victimizării, polițiștii vizează două categorii sociale ca public-țintă: copiii și părinții.

Recomandări pentru părinți și persoanele care au atribuții de educare a minorilor sunt următoarele:

– să conștientizeze existența riscului;

– să nu posteze pe internet fotografiile nud cu propriii copii;

– să comunice deschis cu copiii lor despre Internet, despre beneficiile și pericolele existente în lumea virtuală. Copilul trebuie să știe că poate discuta cu părinții despre orice aspect întâlnit în lumea virtuală;

– să stabilească împreună cu copiii reguli de utilizare a internetului și să urmărească respectarea lor de către aceștia;

– să nu restricționeze excesiv și nejustificat accesul copiilor la internet;

– să le prezinte copiilor riscurile la care se pot expune în mediul online;

– să se asigure că știe parola/ parolele de acces ale copiilor la contul de email, rețele de socializare etc. și să fie atenți la „prietenii” online pe care ei le întrețin.

– Soluții tehnice de control parental al posibilităților de navigare a copilului pe internet:

– soluții complete de aplicații antivirus actualizate;

– programe de filtrare care pot bloca automat accesul copiilor către anumite categorii de site-uri;

– motoare de căutare pentru copii (ex. Google Search Engine for Kids) – acestea filtrează automat rezultatele căutărilor de pe internet, excluzând paginile inadecvate minorilor [7].

Referințe bibliografice

1. Cananău A. Măsuri special-criminologice de prevenire a infracțiunilor din domeniul transportului rutier. În Revista „Legea și viața”, 2017, nr. 6, În <http://www.legeasi-viata.in.ua/archive/2017/6-1/6.pdf>, (vizitat 12.05.2020).
2. Carp T. Infracțiunile contra familiei și minorilor și prevenirea lor. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2017. p. 183.
3. Prevenirea criminalității. În <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/criminologie/prevenirea-criminalitatii-criminologia-preventiva/>, (vizitat 20.03.2020).
4. Chirița V. Măsuri special-criminologice de prevenire a traficului de femei. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Probleme actuale privind traficul de femei”, 02-03 iunie 2011. Chișinău, 2011, p. 262, http://academy.police.md/assets/files/pdf/2011_23%20iunie_combaterea_traficului_femei.pdf, (vizitat 25.01.2021).
5. Raport de analiză a riscurilor în domeniul crimelor de abuz și exploatare sexuală a copiilor în Internet, pentru anul 2018, În http://politia.md/sites/default/files/raport_analiza_crime_copii_2018.pdf, (vizitat 07.06.2020).
6. Părinții protejează copilul de abuzul online sexual, În <https://siguronline.md/rom/parintii/informatii-si-sfaturi/parintii-protejeaza-copilul-de-abuz-sexual-online>, (vizitat 07.07.2020).
7. Pornografia infantilă prin sisteme informatice, În <https://cybersecuritytrends.ro/pornografia-infantila-prin-sisteme-informatice/> (vizitat 16.09.2018).

CARACTERISTICA CRIMINALISTICĂ A PRACTICĂRII ILEGALE A ACTIVITĂȚII DE ÎNTREPRINZĂTOR

Dmitrii VOZIAN,

doctorand, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Recenzent: **Iurie Odagiu**, doctor în drept, conferențiar universitar

Metodica cercetării oricărui gen de infracțiuni este de neconceput fără elaborarea și cunoașterea caracteristicii criminalistice a acesteia. În istoria dezvoltării criminalisticii acest subiect a devenit unul dintre cele mai polemizate. În pofida faptului că savanții nu au ajuns la o părere unică în ceea ce privește noțiunea de caracteristică criminalistică, structura ei în raport cu obiectul probatoriu în cauza penală și locul acestei instituții în metodica criminalisticii, pe parcursul ultimilor ani ai secolului trecut, ea a devenit nu doar o parte a cunoștințelor criminalistice privind infracțiunile, dar și o importantă categorie științifică a faptei [4, p. 42]. Baev O.A., la fel, polemizând despre caracteristica criminalistică a infracțiunii, menționează că au existat perioade când era considerată foarte importantă în procesul de cercetare a infracțiunilor, apoi au fost perioade în care era desconsiderată, învechită și lipsită de valoare în știința criminalistică [6, p. 19].

Până acum, caracterizarea criminalistică a trecut, în cele din urmă, testul timpului și, în ciuda controverselor de opinii ale oamenilor de știință, și-a dovedit necesitatea într-un sistem de metode de cercetare a infracțiunilor [13, p. 5-6]. Potrivit opiniei lui Belkin R.S., caracteristica criminalistică este „un concept științific abstract, rezultatul unei analize științifice a unui anumit tip de activi-

tate infracțională (gen sau tip de infracțiune) orientată spre generalizarea trăsăturilor și caracteristicilor sale tipice. Caracteristica criminalistică a infracțiunilor conține informații inițiale tipice, un sistem de date privind metodele de comitere și ascundere a acestui tip (gen) de infracțiuni și consecințele tipice ale comiterii acestora; caracteristica circumstanțelor care trebuie clarificate și cercetate în această categorie de cauze penale și versiunile tipice; indicii privind identitatea infractorului, caracteristicile acestuia, motivele și scopurile probabile ale infracțiunii, identitatea victimei și caracteristicile acesteia; descrierea circumstanțelor specifice care au contribuit la comiterea acesteia. Caracteristica criminalistică a unei infracțiuni are o pură valoare de căutare și orientare. Acest lucru este caracterizat de corelații determinate statistic (dependențe probabilistice) între elementele sale, care fac posibilă stabilirea circumstanțelor obiective și a direcțiilor de investigare [7, p. 90].

Vorbind despre caracteristica criminalistică a infracțiunilor, credem că trebuie să nu uităm de corelația acesteia cu caracteristica juridico-penală. Caracteristica criminalistică și caracteristica juridico-penală au același obiect de cercetare – criminalitatea; conținutul lor este adesea intercalat și repetat (de exemplu, cunoașterea personalității infractorului), iar acest lucru se explică prin principalul lor

obiectiv – combaterea criminalității. În niciun caz nu egalăm aceste două caracteristici diferite: caracteristica criminalistică și caracteristica juridico-penală, dar suntem ferm convinși că fără cunoașterea legii penale și a încadrării juridice a faptelor prejudiciabile, este imposibilă elaborarea pe deplin a caracteristicii criminalistice a oricărei infracțiuni.

Dezvoltarea caracteristicii criminalistice are o mare importanță practică și teoretică, deoarece organele de aplicare a legii (procurorii, ofițerii de urmărire penală și ofițerii de investigații), folosind elementele specifice ale acesteia și informațiile obținute la etapa inițială a cercetării, analizează materialele urmăririi penale și acțiunilor speciale de investigație mai profund, înaintează versiuni, construiește modelele de realizare a unui eveniment infracțional, înaintează versiuni despre potențialii infractori.

În cazul caracteristicii criminalistice a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător, considerăm că urmează să ne referim la următoarele elemente importante ale acesteia: modul de săvârșire a activității ilegale de întreprinzător, urmele specifice ale acestor fapte, circumstanțele activității ilegale de întreprinzător, caracteristica persoanelor care săvârșesc acest gen de infracțiune.

Modul de săvârșire a activității ilegale de întreprinzător constituie, de regulă, o schemă bine determinată și structurată și conține etapele de pregătire, comitere și ascundere (camuflare) a afacerii ilicite. Pregătirea pentru comiterea activității ilegale de întreprinzător constituie o etapă importantă și conține elemente detaliate, menite să creeze un mecanism infracțional complex. De regulă, acest mecanism infracțional al activității ilegale de întreprinzător conține aspecte precum identificarea lacunelor în reglementările normative din cadrul unui sector al economiei (agricultură, servicii, industrie alimentară etc.), alegerea genului de activitate și locului de prestare a serviciilor ilegale, vânzare sau a producerii ilegale, căutarea complicilor și atragerea acestora în unele etape ale activității ilicite de în-

treprinzător (achiziționarea de materie primă, comercializarea mărfurilor, prestarea de servicii), dobândirea ștampilelor, actelor, blanchetelor, semnăturilor care reflectă anumite activități financiare, crearea întreprinderilor sau organizațiilor care asigură circulara banilor obținuți din activitatea ilegală de întreprinzător, procurarea mijloacelor tehnice, mijloacelor de transport, închirierea locurilor de depozitare a obiectelor de prestare a serviciilor sau mijloacelor de producere, procurarea sau închirierea mijloacelor de transport, angajarea la negru (cu achitarea salariului în plic) a complicilor, procurarea calculatoarelor și imprimantelor care sunt folosite pentru diferite operațiuni, plasarea banilor obținuți în conturi străine prin intermediul mai multor operațiuni fictive, ascunderea și camuflarea activităților fie prin acțiuni de corupere, fie prin alte modalități [11, p. 342].

Modul de a face afaceri ilegale este unul dintre cele mai importante din sistemul caracteristicii criminalistice. Metoda de săvârșire a activității ilegale de întreprinzător este principala sursă de informații despre aspectul calitativ al activității infracționale investigate. În aspect normativ legea penală [2, art. 241] nu distinge modalități faptice de comitere a activității ilegale de întreprinzător. Latura obiectivă a acestei infracțiuni include următoarele trei semne: 1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în acțiunea (și inacțiunea) de practicare ilegală a activității de întreprinzător; 2) urmările prejudiciabile sub forma obținerii unui profit în proporții mari; 3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Potrivit art. 125 CP RM (care este o normă accesorie în raport cu art. 241 CP RM), prin „practicare (desfășurare) ilegală a activității de întreprinzător” se înțelege, după caz [5, nr. 3 (73)]:

a) desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate;

b) desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație;

c) desfășurarea activității de întreprin-

zător prin intermediul filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale și altor unități neînregistrate în modul stabilit de legislație;

d) desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică și fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când folosirea sau indicarea lor este prevăzută de legislație, ori desfășurarea acestei activități cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate [2, art. 125].

Desfășurarea activității ilegale de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate (aceste proceduri sunt prevăzute de lege [3]) presupune, în aspect criminalistic, activități precum producerea anumitor tipuri de produse, efectuarea muncii și furnizarea de servicii fără deținerea documentelor relevante, eliberate de organele competente (licență, permis, lipsă de calificare sau studii pentru prestarea serviciilor respective); producerea anumitor tipuri de produse, efectuarea muncii și furnizarea de servicii după depunerea documentelor relevante către organele abilitate să elibereze o autorizație specială (licență) pentru a se angaja în acest tip de activitate antreprenorială, dar înainte de a obține o astfel de licență; producerea anumitor tipuri de produse, efectuarea muncii și furnizarea de servicii după expirarea unui permis special (licență) pentru a se angaja în acest tip de activitate de întreprinzător și lipsa reînregistrării activității.

Printre alte metode ale activității ilegale de întreprinzător, ar trebui menționată încălcarea regulilor de înregistrare de stat și depunerea documentelor care conțin informații deliberat false către organul competent care efectuează înregistrarea de stat a persoanelor juridice. De exemplu, în timpul înregistrării de stat a unei persoane ca întreprinzător individual (întreprindere individuală), sunt prezentate documentele de identitate ale altei persoane. De regulă, în acest scop, sunt utilizate buletine falsificate, fie sustrase, fie pierdute de proprietarii lor ori cumpărate de la per-

soane fără domiciliu stabil.

În timpul desfășurării activităților comerciale ilegale și după comiterea unei infracțiuni, se iau măsuri pentru ascunderea acesteia. Ascunderea (camuflarea) unei infracțiuni este înțeleasă ca o activitate (element al activității infracționale) care vizează obstrucționarea urmăririi penale prin ascunderea, distrugerea, deghizarea sau falsificarea urmelor infracțiunii și a infractorului [8, p. 364].

În ceea ce privește conținutul și metodele de ascundere a activității ilegale de întreprinzător, acestea pot fi împărțite în următoarele grupuri:

1. Tăinuirea unei infracțiuni prin ascunderea informațiilor și (sau) a purtătorilor acesteia. Metodele de ascundere includ: lichidarea persoanei juridice, falimentarea frauduloasă, distrugerea obiectelor și documentelor care au atribuție la activitatea ilegală de întreprinzător (contracte, acte de interdicție, procuri, facturi etc.), depunerea declarațiilor intenționat false în mod deliberat, denaturarea documentației contabile, statistice, tehnologice, fiscale, transferul în alte funcții sau concedierea persoanelor care cunoșteau despre activitatea ilegală de întreprinzător.

2. Ascunderea infracțiunii prin deghizarea informațiilor și a purtătorilor de informație: schimbarea locului unor obiecte (de exemplu, de la locul unde ar trebui să se afle în conformitate cu regulile existente sau prescrise, într-un alt loc, așa cum se întâmplă atunci când regulile de stocare și circulare a documentelor sunt încălcate), camuflarea activității economice (de exemplu, obținerea unei licențe pentru anumite tipuri de activitate economică, însă practicarea altei activități nelicențiate).

Urmele specifice activității ilegale de întreprinzător, de regulă, sunt reflectate de documente falsificate și rechizite ale căror conținut nu corespund realității. La documentele falsificate pot fi deseori atribuite documente constitutive ale unei persoane juridice, documente care confirmă înregistrarea de stat a unei

persoane ca întreprindere individuală, certificate de înregistrare de stat, certificate false de atribuire a codului fiscal, licențe, patente, documente de contabilitate primare (acte de primire – predare, casare, transmitere, schimb etc.), facturi, rapoarte...[10, p. 42-49].

Este important de reținut că evenimentul infracțiunii de activitate ilegală de întreprinzător este descoperit prin compararea informațiilor conținute în contabilitate cu cele din contabilitatea dublă, identificând neconcordanțe între informațiile reflectate în acestea. Cele mai clasice metode moderne de falsificare a documentelor enumerate mai sus, de regulă, sunt următoarele:

a) tipărirea documentelor complet falsificate cu imitarea tuturor detaliilor originale;

b) imprimarea suplimentară a textului în documentul original: scanarea, modificarea și o nouă imprimare completă a documentului falsificat;

c) scanarea mai multor documente autentice și suprapunerea detaliilor acestora pe un document nou, falsificat [9].

Circumstanțele în care se desfășoară activitatea ilegală de întreprinzător constă dintr-un complex de condiții diferite care determină comportamentul subiectului infracțiunii în timpul și după comiterea faptei ilegale. Aceste condiții includ: nivelul reglementării legale a activității antreprenoriale în general și a celor de tipul acesteia care au fost desfășurate ilegal; respectarea condițiilor licențelor acordate și a procedurii stabilite normativ, a regulilor de înregistrare de stat și de acordare a licențelor; particularitățile organizării producției în general și pentru fiecare tip de activitate antreprenorială; caracteristicile sistemului de flux de documente, contabilitate și control (intern și extern) asupra implementării operațiunilor comerciale și gestionării organizației de către fondatorii acesteia (participanți).

În general, un mediu favorabil activității ilegale de întreprinzător se caracterizează prin: lipsa controlului asupra managementului unei organizații de către fondatorii săi (participanți); acordarea competențelor ne-

justificat de largi administratorului de a gestiona organizația; încălcarea procedurii de documentare a operațiunilor financiare și comerciale efectuate; neajunsuri în organizarea producerii, contabilității și controlului; indiferența conducerii față de cazurile de comportament ilegal al persoanelor care îndeplinesc funcții manageriale; eficiență scăzută a activității organismelor de reglementare în domeniul activității de întreprinzător.

Locul infracțiunii este înțeles ca locația reală a entității comerciale, caracteristicile sale generale (forma organizațională și juridică, adresa poștală și locația efectivă, prezența entităților juridice subsidiare în entitatea comercială), locul înregistrării și licențierii de stat, locul în care au fost efectuate acele tranzacții comerciale care au fost efectuate ilegal.

Pentru a stabili momentul săvârșirii unei infracțiuni, este necesar să aflăm: când au avut loc evenimentele legate de înregistrarea de stat a subiectului; când s-a realizat acordarea de licențe pentru tipuri specifice de activitate antreprenorială; timpul implementării ilegale a anumitor tipuri de activitate și timpul tranzacțiilor comerciale care au fost efectuate ilegal (acest timp poate fi exprimat în date sau perioade specifice).

Particularitatea activității ilegale de întreprinzător este că locul în care a fost săvârșită fapta ilegală (locul în care au fost săvârșite acțiunile părții obiective a infracțiunii) și locul în care s-au produs consecințele dăunătoare (locul în care a avut loc rezultatul faptei ilegale) s-ar putea să nu coincidă.

Momentul săvârșirii activității ilegale de întreprinzător este momentul desfășurării operațiunilor ilegale de afaceri. În același timp, în fiecare caz de activitate de întreprinzător ilegală este important să se stabilească faptul că această activitate a fost desfășurată fără înregistrare sau cu încălcarea regulilor de înregistrare, precum și cu posibila depunere către autoritățile fiscale a documentelor care conțin informații deliberat false, sau fără permisiune specială (licență) în cazurile în care este nece-

sară această autorizație (licență) sau cu încălcarea cerințelor și condițiilor de licențiere.

Personalitatea infractorului (sau, așa cum se numește în știința dreptului penal – subiectul infracțiunii) este unul dintre cele mai importante elemente ale caracteristicii criminalistice a infracțiunii.

Subiectul infracțiunii în temeiul art. 241 din Codul penal este o persoană fizică care a împlinit vârsta de 16 de ani [1, p. 142]. După cum arată practica de urmărire penală a altor state, subiectul activității ilegale de întreprinzător, de regulă, este: o persoană de sex masculin, între 25 și 50 de ani, căsătorit, cu studii superioare sau superioare incomplete, anterior necondamnat [12, p. 69-70]. Aceste persoane percep nu numai problemele foarte specializate ale profesiei lor, ci și analiza economică, contabilitatea, auditul și elementele de bază ale impozitării. Mai mult, sunt deseori personalități creative și extraordinare, înclinate să câștige rapid o sumă mare de bani în orice fel, posedă informații despre activitățile financiare și comerciale ale organizațiilor și ale întreprinzătorilor individuali, au cunoștințe la autoritățile fiscale, bancare și alte instituții de creditare, sunt conștiente de specificul activităților lor zilnice. În majoritatea cazurilor, activitatea ilegală de întreprinzător o desfășoară individual. Subiecții activității ilegale de întreprinzător pot fi: persoane fizice, persoane care au creat organizația (fondatori), administratori, o altă persoană care are dreptul de a acționa în numele organizației fără procură sau o persoană care a îndeplinit efectiv funcțiile de manager (administrator).

Cu toate acestea, deoarece organizarea unei afaceri ilegale necesită adesea asistența unor funcționari, nu este neobișnuit ca grupurile criminale organizate să comită această infracțiune. Aceste grupuri includ: șefi de întreprinderi (dacă activitatea infracțională este desfășurată de o organizație) sau antreprenori individuali, angajați în afaceri private, contabili ai organizațiilor, angajații autorității fiscale și ai altor organe și instituții de stat, angajații băncilor și ale altor organizații de creditare,

persoane angajate pentru a îndeplini funcții tehnice și alte funcții auxiliare (vânzători, curieri, hamali etc.).

Grupurile criminale organizate, angajate în activități ilegale de întreprinzător, sunt caracterizate de un număr mic (de la 2-3 la 10 persoane), precum și de o structură organizațională relativ simplă, cu un nivel destul de ridicat de educație și profesionalism al membrilor conducerii sale și chiar al nivelului executiv. Persoanele care desfășoară activități tehnice într-un grup nu sunt întotdeauna conștiente de natura activității ilegale. Gestionarea curentă a activităților organizației este realizată de șeful acesteia (șeful organului executiv sau persoana responsabilă cu desfășurarea afacerilor organizației). Poziția oficială ocupată de această entitate este cea care îi impune obligațiile asociate obținerii unei licențe și respectării condițiilor de licențiere.

Una dintre sarcinile etapei inițiale a urmăririi penale în cazurile art. 241 din Codul penal este identificarea cercului de persoane care au creat efectiv organizația, au determinat programul de producție al acesteia, au gestionat activitățile organizației, au ascuns profiturile primite din activități ilegale de întreprinzător. Toate acestea impun reprezentanții organelor de urmărire penală să posede suficiente cunoștințe și experiență în investigarea infracțiunilor economice.

Concluzii. Pentru elaborarea caracteristicii criminalistice a infracțiunii de activitate ilegală de întreprinzător este necesară cunoașterea profundă a caracteristicii juridico-penale a acestei categorii de infracțiuni, precum și cunoașterea legislației în domeniul antreprenoriatului, impunerii fiscale, legii civile și altor acte normative din domeniile de producere și comerț tangente cu infracțiunea cercetată. Modul de săvârșire și ascundere a infracțiunii de activitate ilegală de întreprinzător sunt diverse și pot să conțină și elementele constitutive ale altor fapte penale prevăzute de lege (falsificare de documente, evaziune fiscală, corupere activă etc.), astfel, urmărire penală poate deveni un proces complex și vo-

luminos care necesită cunoștințe speciale în domeniul economiei, fiscalității și proceselor de producere.

Referințe bibliografice

1. Băbălău Denis, Răspunderea penală pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2017. <http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1215/Teza%20D.B%C4%83b%C4%83l%C4%83u.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (vizitat 15 februarie 2021).
2. Cod penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, în Monitorul Oficial nr. 128-129 din 13.09.2002, art. nr: 1012.
3. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr. 845 din 03-01-1992, Publicat : 28-02-1994 în Monitorul Parlamentului nr. 2 art. 33, cu modificări in vigoare din 25.06.2004.
4. Ostavciuc Dinu, Aspecte procesual penale și tactici criminalistice privind cercetarea traficului de copii. Teză de doctorat. Chișinău, 2015. http://www.cnaa.md/files/theses/2015/22551/dinu_ostavciuc_thesis.pdf (vizitat 01 martie 2021).
5. Stati V. Practicarea ilegală a activității de întreprinzător (art. 241 CP RM): aspecte teoretice și practice. *Studia Universitatis Moldaviae*, 2014, nr. 3 (73). [Ihttp://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/250/35.-p.279-289.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/250/35.-p.279-289.pdf?sequence=1&isAllowed=y) (vizitat 30 ianuarie 2021).
6. Баев О.Я. И все же: реальность или иллюзия (еще раз о криминалистической характеристике преступлений) // Вестник криминалистики / отв. ред. А.Г. Филиппов. – Вып. 1 (3). – М., 2002.
7. Белкин Р.С. Криминалистика: Учебный словарь-справочник. Москва., 1999.
8. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3 т. - М., 1997. - Т. 3.
9. Гаврилин Ю.В. Расследование неправомерного доступа к компьютерной информации / под ред. Н.Г. Шурухнова. - М., 2001.
10. Дубоносов Е.С., Петрухин А.А. Судебная бухгалтерия. Курс лекций + учебно-методический комплекс. - М., 2005.
11. Колесников П.М. Расследование незаконного предпринимательства: уголовно-правовые, криминалистические и уголовно-процессуальные аспекты: Учеб. пособие / под ред. Н.Г. Шурухнова. – М., 2007.
12. Лапин В.О., Волынский А.Ф. Расследование экономических преступлений: Учеб. пособие. - М., 2010.
13. Самойлов А.В. Современное состояние учения о криминалистической характеристике преступлений // Российский следователь. – 2010. - № 22.